

અમદાવાદ “ સસ્ત્ર સાહિત્ય મુદ્રણાલય ” માં
વિશુ-અખંડાનંદના પ્રબંધથી મુદ્રિત.

પ્રકાશકના વે વોલ

(પહેલી આવૃત્તિમાંના 'જે બોલ'ના સારાંશ સાથે)

વ્યાવહારિક અથવા પારમાર્થિક ઉપદેશ જે વાર્તા કે દૃષ્ટાંત-માં મિશ્ર કરીને અપાય તે તેની અસર વધારે થઈ અધરો વિષય પણ સહેલો તથા રસિક બની રહે છે; તેથીજ કુશળ ઉપદેશકો વાર્તાઓ અને દૃષ્ટાંતોના છુટથી ઉપયોગ કરે છે. પરંતુ એવા કુશળ અને બહુશ્રુત ઉપદેશકો જોછા હોવાથી એવાં દૃષ્ટાંત વગેરે પુસ્તકાકારે નોકળે તે પણ ઉપયોગી લોકસેવા છે અને જે કોઈ જ્યારે પણ ઇચ્છે ત્યારે સહેલાઈથી તેનો લાભ લઈ શકે એ પણ સ્પષ્ટ છે.

આ પુસ્તકમાં સમાયલાં દૃષ્ટાંતો, પરોપકારપ્રેમી ઠક્કર ગોપાળ-જી એકાધવજીએ લખેલાં હોઈ તેની પહેલી આવૃત્તિ તેમજ સંવત ૧૯૬૭માં છપાવી હતી; કિંમત પણ તે સમયના ખર્ચ જોગીરાખી હતી અને મોટે ભાગે એ આવૃત્તિ આ સંસ્થાદ્વારા વેચાઈ હતી.

આ પુસ્તકનો "વિવિધ અંધમાળા" દ્વારા તેમજ છૂટક રીતે લોક-સમૂહને વિશેષ લાભ મળે, એવા હેતુથી લેખક બંધુ પાસે પરવા-નગી માગેલી, તે નિષ્કામભાવે આપવા બદલ તેમને પ્રેમપૂર્વક ધન્યવાદ આપી છત્તત્સત્.

૧૯૮૬-કાર્તિક.

શિશુ-અખંડાનંદ

શુદ્ધિપત્ર

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૭	૨૮	સરખોજ છા.	સરખોજ છે.
૮	૮	જડે	જલે
૪૪	૪	સત્યાનાથ	સત્યાનાથ
૫૩	૧૨	નોકરો	મળેલ
૯૯	૧૬	કર;	ધાર;
૧૪૧	૮	૫૬	કવિત
૧૪૫	૧૩	આભારી	આભારી
૧૪૬	૨૯	મંગાવ્યું	બ મંગાવ્યું
૧૧૩	૨૦	મુખક	મુપક

લેખકનાં આરંભવચન

(પહેલી આવૃત્તિમાંથી સારાંશ રૂપે)

મરના લલા હ ઉસકા, જો જીતે હૈં અપને લિયે;
જીતે હૈં વો હી મર્દ જો હૈં મર ચૂકે ઇન્સાં કે લિયે.

ત્રીસ વર્ષ પહેલાંના હિંદુસ્થાન તરફ દૃષ્ટિ કરીએ તો આપણને જણાશે કે તે વખતના યુવકોનું લક્ષ પશ્ચિમના વિદ્યા સંસ્કારે પશ્ચિમની ફેશન તરફ ખેંચાયું હતું. આપણું બધું ખોટું અને પશ્ચિમનું બધું સાચું, એવી માન્યતા એ વખતે થઈ હતી. એ પવન વધારે ને વધારે જોરમાં ઘણા વખત સુધી વાયો હોત તો અત્યારે હિંદુસ્થાનની શી દશા થઈ હોત એ કહી શકાતું નથી; પણ સુભાગ્યે આંખ આડી જે અંધારી હતી તે જરા ઉંચી કરવામાં આવી, અને ઘતાવવામાં આવ્યું કે તમે તમારું તો જરા તપાસો.

તે પછીથી આપણે કુંભકર્ણની નિદ્રામાંથી કાંઈક જાગ્યા છીએ અને બુદ્ધિનો કાંઈક ઉપયોગ કરતાં શીખ્યા છીએ. આ વખતે આપણા પ્રાચીન ઋષિમુનિઓ વગેરે આવીને પોતાની અર્વાચીન પ્રજા તરફ નજર કરે તો તેઓને શું માલમ પડે? આપણે તેમનાજ સંતાનો છીએ કે નહિ તે વિષે પણ તેઓને કદાચ શંકા થાય અને આપણી આવી અધમ હાલત જોઈને તેઓની આંખમાંથી લોહીની ધારાઓ છૂટે. ક્યાં અસલના વિદ્વાન અને નિઃસ્વાર્થ પ્રાદ્યક્ષા અને ક્યાં હાલના અભણ અને લોભી લિહુકો ! ક્યાં પ્રજાનું પુત્રસમાન લાલન-પાલન કરનારા પ્રાચીન રાજમહારાજઓ અને ક્યાં પ્રજા તરફ બેદરકારી રાજનારા હાલના નામમાત્રના રાજાઓ ! ક્યાં તે વખતના સત્યવાદી પ્રમાણિક વૈશ્યો અને ક્યાં આ વખતના અસત્યવાદી અપ્રમાણિક વૈશ્યો ! ક્યાં તે વખતના સ્વધર્મપરાયણ શૂદ્રો અને ક્યાં આજના શૂદ્રો ! દેશને માટે દેહની પણ દરકાર ન કરવાવાળા પ્રતાપી પ્રતાપ જેવા દેશભક્તો ક્યાં અને હાલના સ્વદેશીને નામે દેશબંધુઓનાં ગળાં કાપવાવાળા ભારતના કુપાત્ર સંતાનો ક્યાં ! ક્યાં તે વખતના પારમાર્થિક ભક્તો અને ક્યાં આજના પ્રસાદીયા બગભક્તો ! ક્યાં તે વખતના કછોટાબંધ પ્રજાચારી અને ક્યાં આજના નામમાત્રના ફારસિયા પ્રજાચારી ! ક્યાં તે વખતના ઉદાર ગૃહસ્થાશ્રમી અને ક્યાં આજના એકલપેટા

જુદરથાથમી ! પ્રજા ઉપર ઉપકાર કરવાવાળા તે સમયના વાનપ્ર-
રથાથમીઓ ક્યાં અને આ સમયના મોહ-મદમાં લગીપની રહે-
લા ઉપાજનાથમીઓ ક્યાં ! લોકદેહ્યાળુને માટે પોતાના સુખનો
ત્યાગ કરનારા તે વખતના સાધુસંન્યાસીઓ ક્યાં અને આજનાં
માત્ર વેશધારી અને લોકોના ઉપર ભારરૂપ થનારા સાધુ સંન્યાસી-
ઓ ક્યાં ! ક્યાં તે કાળના સ્વાર્થજી કરનારા શહેરીઓ અને ક્યાં આ
કાળના માનપાનમાંજ સર્વસ્વ માનનારા શહેરીઓ ! ક્યાં તે વખત-
ના કેતવ્યનિષ્ઠ ગુરુઓ અને ક્યાં આજના બાહુતી શિક્ષકો !

દેશના પુનઃ ઉદય માટે લોકો જુદા જુદા માર્ગો સૂચવે છે;
પણ મારી મંદ મતિ અનુસાર સાચા સ્વધર્મ સિવાય આપણી
ઉત્તિ થવાની નથી. ચતો ધર્મસ્તતો જયઃ અર્થાત જ્યાં ધર્મ છે
ત્યાંજ જય છે; માટે જ્યાંસુધી આપણે આપણાં ઉછળતાં બાળકો-
ના કુમળા મગજ ઉપર ધર્મનીતિની સજ્જડ છાપ નહિ પાડીએ
અને ત્રીપુરપોના વર્તન ઉપર આપણાં શુદ્ધ આચરણદારા અને
સુખોપદાયક પુસ્તકો સસ્તામાં ફેલાવવા દાન સાચા સ્વધર્મની
છાપ નહિ પાડીએ ત્યાંસુધી દેશનો ઉદય થનારો યર્ષજ રહી.

સુખાગ્યે આવો ઉદ્દેશ પાર પાડવાને હાલ લોકો કંઈક ભયત
થયા છે અને કેટલાકોએ ધર્મનીતિનું શિક્ષણ આપવાને જુદાં જુદાં
પુસ્તકો બહાર પાડ્યાં છે; કેટલાકોએ શિક્ષણ આપવા શાળાઓ
અને પાઠશાળાઓ ઠાઠી છે અને કેટલાકોએ ધર્મનીતિને લગતાં
પુસ્તકો સસ્તાં ફેલાવવાનો પ્રયત્ન આદર્યો છે.

હવે આ પુસ્તકવિષયે બે બોલ કહેવા જોઈએ. અખંડાનંદજીએ
આ પુસ્તકનો પ્રથમ લખેલો ઘોરોક ભાગ જોયો અને તે તેમને
પસંદ પડ્યો. પછી તેઓની સૂચનાથી તે પુસ્તક આગળ લખવા-
નું આજી રાખી ઈશ્વરકૃપાથી જાને તેટલી સસ્તી કિંમતે આ પુસ્તક
વાંચકવર્ગની સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યું છે. આ મારો પહેલોજ
પ્રયાસ છે તેથી અંદર ઘણા દોષો રહી ગયા હશે. તો વાંચકવર્ગ
પ્રત્યે પ્રાર્થના છે કે હંસન્યાયે નીરક્ષીર જુદાં પાડી, સાર
સાર મહણ કરીને બાકીનો ભાગ પડતો મૂકશે.

લાવનગર
૫ સિંહ જયંતિ, વૈશાખ-૧૯૧૭

લેખક

શ્રીગીતા-જયન્તી

ગત પાંચ વર્ષોં સે શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા-જયન્તી કા ઉત્સવ લિન્ન લિન્ન સ્થાનોં મેં મનાયા જતા હૈ. યહ બડા હી શુભ કાર્ય હૈ. ગીતા-જયન્તી ઉત્સવ કી પ્રેરણા કરનેવાલોં મેં મુખ્ય 'ગીતાધર્મ-મંડલ' પૂના હૈ. ઇસ સંસ્થા કી ઓર સે ગીતા કા બહુત પ્રચાર ક્રિયા ગયા હૈ. આનંદ કા વિષય હૈ કિ દેશ મેં સ્થાન સ્થાનપર ગીતાજયન્તી ઉત્સવ મનાયે જાને લગે હૈ. શ્રીયુત જી. એસ. કરંદીકર ને બડી ગવેષણા કે બાદ ગીતા-જયન્તી કા દિન માર્ગશીર્ષ શુક્લ ૧૧ સ્થિર ક્રિયા થા ઓર ઉસકી અનુસાર જયન્તી મનાયી જાતી હૈ. શ્રીયુત ચિંતામણિ વિનાયક વૈદ્ય મહોદય ને ગીતા-જયન્તી માર્ગશીર્ષ શુક્લ ૧૩ માના હૈ, સિર્ફ દો દિન કા મતભેદ હૈ. પર જળ સારા દેશ માં શુ ૧૧ કા મનાને લગા હૈ તળ ઉસમેં પરિવર્તન કરને કી બી કોઈ આવશ્યકતા નહીં હૈ. એકાદશી સે ત્રયોદશી તક મનાયા જાય તો ઓર બી અચ્છી બાત હૈ. ગીતાજયન્તી મેં નિમ્નલિખિત કાર્ય હોને ચાહિયે:-

(૧) ગીતા-ત્રંથ કી પૂજા. (૨) ગીતા કે વક્તા ઓર રચયિતા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ઓર વ્યાસદેવ કી પૂજા ઓર ગુણગાન. (૩) ગીતા કા પારાયણ. (૪) ઘર ઘર મેં ગીતાર્થ કી ચર્ચા. (૫) ગીતા-તત્ત્વ કે સમજ-ને ઓર પ્રચાર કરને કે લિયે સ્થાન સ્થાન મેં સભાઓં ઓર વ્યાખ્યાન.

ગત વર્ષ જિતને સ્થાનોં મેં જયન્તી મનાયે જાને કે સમાચાર મિલે થે ઉનમેં સે કુછ યે હૈ:-બંબઈ (કંઈ જગહ), કલકત્તા, (કંઈ જગહ), કાનપુર, કરાચી, અહમદાબાદ, પૂના, લાહોર, અમૃતસર, અજમેર, ખડ્ગપુર, રાંચી, પ્રયાગ, હરિદ્વાર, લખનઉ, કાશી, કન્નૌજ, પટિયાલા, હોશિયારપુર, જ્વાલિયર, લંડારા, નાગપુર, હૈદરાબાદ (દક્ષિણ), ઓરંગાબાદ, નાસિક, શિમોગા, બેલગાંવ, મિર્જાપુર, ગોરખપુર, બરહન, રાજમહેંદ્રી, કોચીન, સદ્દર, અમરાવતી, મથુરા, વૃંદાવન, બરીસાલ, ચૂર, લક્ષમણગઢ, રતનગઢ, મોકામા, રસેલાપુર, પટના, મદ્રાસ, મંગલોર, હરિપુર, મૈસૂર, મહેંદ્રગઢ, નવલગઢ, રાવલપિંડી, ઉજ્જૈન, આગ્રા, ચંદ્રોસી; ગાછપુર, હનુમાનગઢ, ખીજપુર, બેલાપુર, બડૌદા, ખામગાંવ, શિવૌશી, નીમચ, મીરજ, ગયા, અકોલા, સીતાપુર, જલગાંવ, ધુલિયા, ઈંછલકરણુછ, ચિરવલી (ગોવા), ચવતમાલ, ગોવર્દન, કલ્યાણ, સાંગલી, સતારા, અથણી, બડાલી, કરસાલ, કાપશી, ખેડ, કોરેગાંવ, કોલ્હાપુર, તાસગાવ, નેધપુર, જયપુર, ઈંટાવા, કોલેગલ, કડી, મુરૈના, દાદર, યાવલ, પીપલનેર, દિંગ્લાજ, ઝીરાડ, સાંગા, ગુદાગર, બુધગાંવ, વિલેપાર્લે, ઝેલમ, દેવગાંવ, પેન, નિજમપુર, પાલી, શાહાપુર, ધારવાડ, ગોકાક, બંગલોર, કોચીન, નગાપટ્ટમ, કરાડ, કુરના, કાંપલેશ્વર, સાંખલી, ચાદર, દિંગ્લાલી, દાકા, સરાય આલમ, રણુતલ્લેવરગઢ, અજનેરા, મોર્શી, મેરઠ, બલ્લેદ, તરૌદાં (ખાંદા), મુરાર, માંદર, લખીમપુર, બસ્તી, દેવાસ, ગયા, સંગમનેર, ખીકાનેર, ભાગલપુર, ખિદાસર આદિ આદિ.

श्रीगीता-ज्ञानयज्ञ

सामर्थ्येन सैन्यद्वयस्य कथमिति चेत् ॥ १४ ॥

[illegible]

(1) ગાંધીજી કે પાક-પંચકે સિધે મળ્યાં, મી. મુન્ડાજી સુન્ડરજી સુન્ડરજી
મી. મુન્ડાજી મી. મુન્ડાજી,

(२) श्रीगीता-अवयव-—मैंने सिंगे कागज के जिन जिन भाँतों से चुने दूने विविध भवानुभावों में सुधाने का प्रयत्न हो। यही है, हम ने हम जैसे पन्नात विद्वानों के निमंत्रण देते हैं। ये पन्ना दूध के इन विद्वानों के द्वारा नियत समय पर जिन जिन श्रीगों के भावों पर अवयव होने

(3) श्रीगीतारसोद्गीर्तन—एतत्के समग्र प्रतिष्ठित श्रीगीतारसोद्गीर्तन का प्रकाश किया गया है। इसके विषये आप आपसोद्गीर्तनकारों के सुझावों की गणना की गया।

(૯) ધો. ૧૦ ની પરીક્ષામાં સરેરાશ ગુણ ૫૦ થી વધુ મેળવનાર વિદ્યાર્થીનીઓને સરકારી નોકરી માટેની તૈયારી માટેની કોર્સમાં ભરતી કરવામાં આવશે.

[illegible]

ઈસકે લિયે ગીતાપ્રેમી વિક્તાનોં સે સવિનય પ્રાર્થના હૈ કિ વે ગીતા કે લિખ્ત લિખ્ત વિષયોં પર અપને વિક્તાપૂર્ણ લેખાદિ શીઘ્ર લેખને કી કૃપા કરેં.

ਘਸਟੇ ਲਿਖੇ ਸਭੀ ਗੀਤਾਪ੍ਰੇਮੀ ਮਹਾਨੁਭਾਵਾਂ ਸੇ ਸਾਦਰ ਨਿਵੇਦਨ ਕ੍ਰਿਯਾ
ਜਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਵਿਧੀਆਂ ਮੇਂ ਸੇ ਫਰਮੇਂ ਲਿਖਿਤ ਕਰ ਯਾ ਪੁਸਤਕੇਂ
ਭੇਜ ਕਰ ਫਮਾਰੀ ਸਹਾਯਤਾ ਕਰੇਂ ਜਿਸਸੇ ਗੀਤਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਨੀ ਸਰਵਾੰਗ
ਸੁੰਦਰ ਆਰ ਸੰਖਲ ਯਨਾਥੀ ਜਨ ਸਕੇਂ:*

१-श्रीमद्भगवद्गीतापर किसी भी लापा में मुद्रित कोष्ठ भी लाप्य, टीका, टिप्पणी, व्याख्या, अनुवाद, पद्यानुवाद, लेख, व्याख्यान, समालोचना, निबंध और सार संग्रह आदि.

२-भीमहल गवद्गीता या तत्संघंधी किसी भी भाषा में छस्त-
लिखित, ताडपत्र या बोजपत्र पर लिखित, प्राचीन या अर्वाचीन
प्रतियां, गीतासंघंधी ग्रन्थ, गीतापर लिखनेवाले देशी विदेशी
संस्कृतों के ग्रन्थ आदि.

૩-શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા કે અતિરિક્ત અન્યાન્ય ગીતાયે.

૪-રાજા મહારાજા યા પબ્લિક કે બે બે પુસ્તકાલયો કે અધ્યક્ષ, એક મહીને તક અદર્શિની મેં રખને કે કિયે ઉપયુક્ત ગીતા-સંબંધી સામગ્રી બેજને કી કૃપા કરે. યા ઉત શતોં કા લિખે જિન શતોં પરે વે બેજ સકતે હેં.

ઉપર્યુક્ત સામગ્રિયાં મેં જો બિકાઈ હોગી હસે ઉચિત મૂલ્ય મેં ખરીદતે હા બી પ્રજાંધ દિયા જાયગા. વિક્રેતાઓં કે શીઘ્ર પત્ર-વ્યવહાર કરના ચાહિયે.

पत्र-व्यवहार : ३। पता-भन्ती, प्रदर्शिनी विभाग, गीताशान
यज्ञ पता-‘इहयाण’ कार्यक्षेत्र-गोरखपुर व पी.

निवेदन

भेदों में पधारनेवाले सभी गीताप्रेमों सन्मनों से प्रार्थना है कि वे इस गीता ज्ञान यज्ञ में पधार कर गीता प्रवचन श्रवण का लाभ उठावे और हमें अनुगृहीत करें। इस महान यज्ञ के सिधे (१२०००) पाद दम्बर रुपये पर्याप्त अनुमान किया गया है। जिसमें (५०००) पाद दम्बर रुपये तो प्राप्त हो गये हैं।

ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਧਰਮ ਨੇ ਕੁਝ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
ਪਾਸਾ ਸਾਥਿਕਤਾ, ਅੰਨੀ, ਧੀਨੀ-ਨਾਨ-ਧਰਮ ਸਮਿਤੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੇ
‘ਭੁਖਾਨ’ ਕਾਰਜ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

અનુક્રમણિકા

- પૃષ્ઠ રાજ્ય - વિષય
- ૧ ૧-ઈશ્વર જે કરે છે તે સારાને મારે
 - ૨ ૨-ખીજી ચીજોની પેઠે મનને પણ સાફ ન રાખીએ તો તે પણ ખગટી જાય. [કરી લેશે.
 - ૪ ૩-જો આપણે પ્રભુના શબ્દોએ તો તે આપણને પોતાનાજ
 - ૬ ૪-આપણને કાંઈ માણસના રંગ, રૂપ કે દેખાવનું કામ નથી, પણ માત્ર આત્માનુંજ કામ છે.
 - ૮ ૫-માયાથી જયતા રહેવા વિશે
 - ૧૧ ૬-કુંગળાની પાસમાં ઉછરેલાને ફૂલની વાસ ગમે નદિ, તેમ કુસંગમાં રહેલાને સત્સંગ ગમે નદિ.
 - ૧૩ ૭-માણસો ઉપરીની કે પરીલની જેટલી ખીજ રાખીને કામ કરે છે, તેટલી જમડાની ખીજ રાખીને પ્રભુને ભજવતા નથી.
 - ૧૫ ૮-રેતીમાંથી તેલ નીકળે. નદિ, તેમ આ અસાર સંસાર-માંથી સાર નીકળે નદિ.
 - ૧૭ ૯-એક સાધુનું સાચું રાવું
 - ૧૯ ૧૦-યુવપરસ ચૂસનારા બમરાઓ કાંઈ મજામજાટ કરતા નથી; તેમ દરિસ પીનારા બકતો કાંઈ વાદવિવાદ કરતા નથી.
 - ૨૧ ૧૧-એકજ જગ્યાએ જવાના જૂદા જૂદા રસ્તાઓ છે; તેમ એકજ પ્રભુને પામવાના પણ જૂદા જૂદા પંથો છે.
 - ૨૩ ૧૨-સાધારણ કામો વખતસર ન કરે તો મોટું નુકસાન થાય, ત્યારે જો પ્રભુને વખતસર ન ભજવે તો કેટલાગણું નુકસાન થાય?
 - ૨૫ ૧૩-બગવાન બળે; અભિમાન તળે.
 - ૨૭ ૧૪-પ્રભુનું શરણ લેવાથી જન્મમરણનો દુઃખ દળી જાય છે.
 - ૨૯ ૧૫-સંચાથી પાણી ઉપર ચઢાવી શકાય છે, તેમ મન પણ સત્સંગથી જુએ ચઢાવી શકાય છે.
 - ૩૧ ૧૬-હૃદયની ભક્તિ ભલે દૃઢ રહે, પરંતુ ખીજ દેવને પણ નમસ્કાર કરે.
 - ૩૩ ૧૭-જાણનાં અજાણના, જાગતા કે સૂતા ગમે તે રિચતિમાં ઈશ્વરનું નામ લીધાથી લાભ છે.
 - ૩૫ ૧૮-ઈશ્વર પાસે આપણા પાપ કબૂલ કરીએ તો તે પણ આપણને માફજ દર્શો.
 - ૩૭ ૧૯-મૂળે ઈશ્વર એક છે, માત્ર જૂદા જૂદા સ્વરૂપને લીધે જૂદા જૂદા ધર્મવાળાઓ તેને નામ જૂદા આપીને લડે છે.
 - ૪૦ ૨૦-પ્રભુનામની મહત્તા
 - ૪૨ ૨૧-ઈશ્વરના સાક્ષાત્ દર્શન

- ૧૦૭ ૫૦-સતસંગની ખુશી
 ૧૦૮ ૫૧-આ સંસાર મુસાફરખાતું હોવાથી આપણે હળીમળીને
 , ચાલવું જોઈએ.
 ૧૧૧ ૫૨-શીયાને વગમતારા ખૂટે છે અને માયાને તજનારાઓ તરે છે.
 ૧૧૪ ૫૩-પ્રભુ આપણી સેવા કેમ સ્વીકારતા નથી ?
 ૧૧૬ ૫૪-એક ધરીના કુમંગનું પરિણામ !
 ૧૧૮ ૫૫-બધા નસા દાનિકતો છે, માત્ર દરિસતો નશોજ લાલ-
 દાયક છે. [છુને મળે છે.
 ૧૨૧ ૫૬-જેવી આપણી દાન કરવાની રીત છે તેવુંજ રૂળ આપ-
 ૧૨૩ ૫૭-મરું સુખ શેમાં છે ?
 ૧૨૬ ૫૮-સુખે સાંભરે આરામ, દુઃખે સાંભરે રામ.
 ૧૨૮ ૫૯-ખીજ બધા શત્રુઓ છતવા કરતાં ક્રોધરૂપી શત્રુને છતો.
 ૧૩૧ ૬૦-જાણી ગળાઓને ફૂટતી અટકાવવા જેમ મીઠાના પડની
 જરૂર છે, તેમ મનોવૃત્તિઓને ફૂટતી અટકાવવા અભ્યાસ
 અને વૈરાગ્યની જરૂર છે.
 ૧૩૩ ૬૧-પ્રભુને લજતાં કોઈની લાજ ગઈ નથી ને જશે પણ નહિ !
 ૧૩૬ ૬૨-છોકરાના ક્રિયાને માટે જેમ માઆપ તેને સજ કરે છે,
 તેમ આપણા ક્રિયામાટેજ પ્રભુ આપણને દુઃખ દે છે.
 ૧૩૮ ૬૩-જે થાય છે તે હીકજ થાય છે.
 ૧૪૧ ૬૪-પ્રભુ પોને શામાટે આવતાર લે છે ?
 ૧૪૬ ૬૫-ખાઈએ છીએ તે વાસી અને નદિ દષ્ટએ તો યાશું અપવાસી.
 ૧૪૮ ૬૬-ગુરુ હિપરની અદ્વાનું રૂળ બદ્ધ મોટું છે.
 ૧૫૧ ૬૭-આપણે બધું તપાસી તપાસીને લઈએ ત્યારે પ્રભુ બધું
 તપાસ્યા વિના કેમ લે ?
 ૧૫૩ ૬૮-આપણે તો ઘર, જર અને છોકરાઓના રખેરાણ છીએ,
 ખરા માસિક તો ઇશ્વરજ છે.
 ૧૫૫ ૬૯-ઈશ્વરની આજ્ઞા કળાને આપણે પામર જતો સમજ
 શકતાજ નથી. [દત્તાથી વગગી રહો.
 ૧૫૭ ૭૦-પ્રભુનાં દર્શન કર્યાં દોષ તો તેના અમુક સ્વરૂપને
 ૧૬૦ ૭૧-કહેણી અને રહેણી વચ્ચેનો ફેર
 ૧૬૨ ૭૨-મજાખરા લોકો ખીજમાં દોષ કાઢવાનેજ મથે છે,
 ગુણ ખેંચી કાઢવાને કોઈ પ્રયત્ન પણ કરતું નથી.
 ૧૬૪ ૭૩-નીચ માણસોથી લમેશા નીચ કાગોજ લાય.
 ૧૬૬ ૭૪-મનુષ્યની મેવા બે તણ મદિના કરી દોષ તો તે પ્રસન્ન
 લાય છે, ત્યારે બે તણ મદિના પ્રભુની સેવા કરી
 દોષ તો તે કેમ પ્રસન્ન ન લાય ?
 ૧૬૮ ૭૫-બદાનેના ચિહ્ન તથા લૂગડાઓ બુદ્ધા છતાં પણ જેમ
 એકજ રાગના નોકરો બાઈજાંથી રાખે છે, તેમ બુદ્ધા

જૂઠાં ગિદ્દન તથા નિગમ મારણ કરનારા માણસોએ
પણ ભાવજાવ રાખવો જોઈએ.

- ૧૭૧ ૭૬-ધણકોને દરિસમાં કેમ મજા નથી આવતી ?
૧૭૩ ૭૭-સારા માણસની સંગતથી મતો ફાગે.
૧૭૭ ૭૮-રાત્રને શરણે જવાથી મારી મળે છે ત્યારે પ્રભુને
શરણે જવાથી મારી કેમ નહિ મળે ?
૧૭૯ ૭૯-પડા મધું હોય તો પડાં ચામો.
૧૮૧ ૮૦-ઉપરફી તો અમ્મી બની, લેકિન બીતરફી તો રામજી બને.
૧૮૩ ૮૧-સંસારની બાજી અંતે ખોટી છે, માટે તેમાં ન લોભાતાં
આપણે જટ ચેતવું જોઈએ.
૧૮૭ ૮૨-કંઈવા કરતાં કરી બતાવવું એ સૌથી ઉત્તમ છે.
૧૮૯ ૮૩-ધણા કાગર ભકતોના કરતાં એક શરતીર ભકત સારો.
૧૯૨ ૮૪-પ્રભુનું શરણ એજ ખરું શરણ છે.
૧૯૬ ૮૫-જીવાનીથીજ પ્રભુને ભજવાની ટેવ પાડો, નહિ તો
પાછળથી પરતાવું પડશે.
૧૯૯ ૮૬-મરણની બીક માથે રાખીને ચેતો.
૨૦૨ ૮૭-પાપથી બચવા વિશે
૨૦૫ ૮૮-ભક્તિથીજ ભગવાન રીઝે છે, માટે શ્રદ્ધાથી ભક્તિ કરો.
૨૦૮ ૮૯-માયાથી ચેતો.
૨૧૧ ૯૦-વાચાળપણા કરતાં વર્તનની વિશેષ જરૂર છે.
૨૧૩ ૯૧-પ્રભુને શરણે જવાથી સર્વ પીડા ટળે છે.
૨૧૬ ૯૨-પ્રભુવિના અંતે કોઈ કામ આવે તેમ નથી.
૨૨૦ ૯૩-બીજની ઓળખાણ કરતાં પ્રભુની ઓળખાણ ઉત્તમ છે.
૨૨૭ ૯૪-ખાલી માળા ફેરવવાથી પ્રભુ મળતા નથી, પણ ભાવ-
પૂર્વક ભક્તિ કરવાથીજ મળે છે. [રહેવું જોઈએ.
૨૨૩ ૯૫-ખોટું અભિમાન મૂકીને આપણે તો પ્રભુને શરણેજ
૨૩૦ ૯૬-સદ્ગુરુને શરણે જવા વિશે
૨૩૩ ૯૭-દુઃખથી ન ડરતાં હિંમત રાખી કાર્ય કરવું, એ
સજ્જનનું કર્તવ્ય છે.
૨૩૬ ૯૮-હંસની પેઠે હમેશાં આપણે સારાનોજ સાર લેવો.
૨૩૯ ૯૯-ખરાં માતાપિતા તો પ્રભુ છે, માટે તેનોજ આશરો લ્યો.
૨૪૨ ૧૦૦-અંતે જગતની બાજી ખોટી છે, માટે પ્રભુને ભજી લ્યો.
૨૪૫ ૧૦૧-વિચારીને ચાલવા વિશે
૨૪૮ ૧૦૨-જીભને જીતી તેણે બધું જીત્યું.
૨૫૦ ૧૦૩-ભણેલા ભૂલે નહિ, પણ ભૂલે ત્યારે બીંત ભૂલે.
૨૫૪ ૧૦૪-ભકતની ખરી છાપ મેળવો, ખાલી ઢોંગનું કામ નથી.
૨૫૭ ૧૦૫-ભગવાન ઉપર ભરોસો રાખવાથી આપણું શ્રેયજ થાય છે.

શ્રી સુવોધ રત્નાકર

॥ ૐ તત્સવ પરમાત્મને નમઃ ॥

રત્ન ૧ હું-ઈશ્વર જે કરે છે તે સારાને માટે

પંડિત હોતો તે બહુજ્ઞ શાસ્ત્ર જાણેલો હતો. તે ખીજની શંકાઓનું નિવારણ કરતો હતો, તેમજ વાદવિવાદમાં જીતતો હતો; પણ પોતાની શંકાનું તે નિવારણ કરી શકતો ન હતો. તેના મનમાં એવી શંકા હતી કે, શાસ્ત્રમાં ઈશ્વરને ન્યાયી કહેલો છે, પણ દુનિયામાં સધળે જોતાં તે ન્યાયી લાગતો નથી; કારણકે દુનિયામાં ધર્મીને ઘેર ધાક આવે છે અને અધર્મી તાગદિત્તા કરે છે; ભક્તજન પીડાય છે અને નાસ્તિક મોજ મોગવે છે; પુણ્યશાળીઓ દુઃખી થાય છે અને પાપીઓ સુખી થાય છે; પંડિતજને આ શંકા બહુ મુંઝવતી હતી. આઘો દિવસ તે તેના ઉપરજ વિચાર કરતા હતા.

એક દિવસ પંડિતજ ફરતા ફરતા એક ખજીયામાં જઈ ચઢ્યા, અને થાટી ગયેલા હોવાથી એક બાંકડા ઉપર ગેઠા. બાંકડા ઉપર લીમડાની ટાઢી હવા આવતી હતી તથા શીતળ છાંયડો હતો, તેથી પંડિતજ જરા તેના ઉપર ઢળી પડ્યા. સૂતાં સૂતાં તેમને તે વિચાર આવ્યા કરતો હતો. વિચાર કરતાં કરતાં તેઓ એકદમ ઉભા થયા અને મન સાથે બોલવા લાગ્યા કે "શાસ્ત્રો, શ્રુતિઓ, મુનિઓ અને સર્વ પંડિતો કહે છે કે, ઈશ્વર ન્યાયી છે; તે જ

કરે છે તે ચોગ્યજ કરે છે, અને તે જ કરે છે તે સારાને માટેજ. પણ જો તેમજ હોય તો આ બાગમાંજ જુઓ. આ લીમડાના મોટા ઝાડ ઉપર નાની નાની લીંબોળીઓ અને આ નાના ડાળાના વેલા ઉપર મોટાં મોટાં ડાળાં; આ બોરડીના મોટા ઝાડ ઉપર ઝીણકાં ઝીણકાં બોર અને મીઠાં લીંબુના ઝાડ ઉપર જળરાં જળરાં લીંબુ; અને વડના મોટા ઝાડ ઉપર નાના નાના ટેટા અને આ દુધીના વેલા ઉપર મોટાં મોટાં તુંબડાં. કહોજી, આ તે ઈશ્વરનો ન્યાય કે અન્યાય ? આમાં આપણે શી રીતે કહી શકીએ કે, ઈશ્વર જ કરે છે તે સારાને માટેજ ! મોટાં મોટાં ઝાડ ઉપર નાનાં નાનાં ફળ ! અને નાનાં નાનાં ઝાડ ઉપર મોટાં મોટાં ફળ ! એ કાંઈ ન્યાય ગણાય કે ? આમ કહીને પંડિતજી વળી પાછા બાંકડા ઉપર સૂતા, અને પવન ઠંડો હોવાથી નિદ્રાવશ થઈ ગયા. થોડી વાર થઈ એટલે પવનના ઝપાટાને લીધે ચાર છ લીંબોળીઓ પંડિતજીના ઉપર ટપોટપ ખરી પડી, એટલે પંડિતજી જાગી ઉઠ્યા. જરા વાર વિચાર કરીને તે એકદમ હસવા મંડી પડ્યા અને અતિશય આનંદમાં આવી ગયા. તેઓ એકદમ બોલી ઉઠ્યા કે “ પ્રભુ ! દયા કર, દયા કર. અહાહાહા ! અમે પામર પ્રાણીઓ તારી અકળ કળાને શી રીતે કળી શકીએ ? તારા અપાર મહિમાને શી રીતે જાણી શકીએ ! તારી અગાધ લીલાનો શી રીતે વિચાર કરી શકીએ ! પ્રભુ ! ધન્ય છે, ધન્ય છે ! ”

ભાઈઓ અને બહેનો ! પંડિતજી આમ એકદમ આનંદમાં કેમ આવી ગયા તેની તમને ખબર પડી ? જુઓ, પંડિતજીને એમ વિચાર આવ્યો કે, જો પ્રભુએ મોટાં ઝાડ ઉપર મોટાં ફળ કર્યાં હોત તો હું ક્યારનોએ મરી ગયો હોત, કારણ કે લીંબોળીઓને બદલે મારા ઉપર મોટાં ડાળાં પડ્યાં હોત તો હું રામશરણ થયો હોત. તેથી ઈશ્વર જ કરે છે તે સારાને માટેજ કરે છે એમ તેના મનમાં દઢ નિશ્ચય થઈ ગયો. માટે આ હરિજનો ! આ ભક્ત-જનો ! આપણે પણ મનમાં હમેશાં એજ વિચાર કરવો કે, ઈશ્વર જ કરે છે તે સારાનેજ માટે.

પણ તે સર્વ ચીજો તો પૈસા દેતાં આપણને નવી મળી શકે તેમ છે; પણ જો આપણું મન એક વાર ખગડયું તો ગમે તેટલા પૈસા દેતાં પણ તે સાફ થઇ શકે તેમ નથી કે નવું પણ મળી શકે તેમ નથી. માટે આપણે હમેશાં આપણા મનને સત્સંગરૂપી જળથી સાફ કરવું જોઇએ. સત્સંગસિવાય બીજું એક સાધન નથી કે જ મનને નિર્મળ અને સાફ રાખી શકે. માટે જો હરિ-જનો અને ભક્તજનો ! હમેશાં સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો.

રત્ન ૩ જી-જો આપણે પ્રભુના થઇએ
તો તે આપણને પોતાનાજ કરી લેશે.

ક રાજા હતો. તે આસ્તિક હતો, તે સત્સંગ કરતો હતો અને સાધુસેવા કરવામાં આનંદ માનતો હતો. તે રાજાના ગુરુ જ્યારે તેના ગામમાં આવતા, ત્યારે તે તેની પાસે જઇને દરરોજ કથા શ્રવણ કરતો. એક દિવસ કથા સાંભળીને મોટા મોટા ગૃહસ્થો અને અમલદારો ઉઠી નીકળ્યા, અને રાજા એકલોજ રહ્યો ત્યારે તેણે ગુરુને પૂછ્યું કે “મહારાજજી ! આપની પેઠે પ્રભુ અમને બધાને પોતાના કેમ નહિ કરી લેતો હોય ? અમે તે અનોખા એટલો બધો શું ગુન્હો કર્યો છે કે હજી પણ અમને તે ટગાવ્યા કરે છે ?” મહારાજે કહ્યું “બચ્ચા ! કાલ સવારે તારે ત્યાં હું આવીશ ત્યારે વાત.”

બીજા દિવસે મહારાજ રાજાને ત્યાં ગયા ત્યારે રાજાએ તેને એક મોટા લપકાદાર દિવાનખાનામાં બેસાડ્યા. પછી મહારાજજીએ કહ્યું કે “તારા ચારે દોડરાને આટીં બોલાવ. તેની સાથે જરા આનંદ કરીએ.” રાજાએ હુકમ કર્યો કે તરતજ એક ખવાસ ચારે દોડરાઓને લઇને ત્યાં આવે. બધી બેઠાં તે દોડરાઓની ઉમર ૧, ૩, ૫ ને ૭ વર્ષની હતી. તેના પૈસા ખવાસના નામે બહુજ દુધા ગાયેલા હતા તેથી તેઓ તેની પાસેથી પૈસા લેતા. પછી મહારાજે ખવાસને કહ્યું કે તું જરા બહુજ જા. અમારે ખાતનો કામ છે. ખવાસે ઉભો

થયો કે ચારે છોકરાઓ રડવા લાગ્યા, ત્યારે મહારાજ ખવાસને કહ્યું કે તેને કપાટમાંથી રમકડાં આપ. પછી ખવાસે તે છોકરાઓને રમકડાં આપી ચાલવા માંડ્યું, એટલે મોટા જણ છોકરાઓ તો રમતમાં ગુંથાઈ ગયા તેથી રડવા નહિ; પણ નાના છોકરાઓ તો રમકડાંને જરા વાર જોઈને ફેંટી દીધાં અને રાડ પાડવા માંડી, એટલે પેલો ખવાસ તેની પાસે આવ્યો અને તેને બાથમાં ધાલી બહાર લઈ ગયો. પછી બીજી આડાં અવળી વાતો કરી મહારાજ રજ માગી, ત્યારે રાજાએ કહ્યું કે “મહારાજ ! મારા પ્રશ્નનો ઉત્તર હજી આપે મને આપ્યો નહિ, તો કૃપા કરીને ઉત્તર આપતા બચો.” મહારાજ કહ્યું કે “એટા ! હજી શું તને ઉત્તર જોઈએ છે ? હજી તું ન સમજ્યો ! જો, ત્યારે સાંભળ. પહેલાં તો તારા ચારે છોકરા ખવાસને વાસ્તે રડતા હતા, પણ જ્યારે તેમને રમકડાં આપ્યાં ત્યારે જણ તો તેમાં ગુંથાઈ ગયા અને ચોથો તેમાં ન ગુંથાયો અને રડવાજ લાગ્યો તો ખવાસે તેને પોતાનો કરી લીધો. તેમજ આપણે બધા પ્રજાને પહેલાં યાદ કરીએ છીએ, પણ જ્યારે તે આપણને ધન, માલ, પુત્ર, પુત્રી, સ્ત્રી, પરિવાર આદિ વેભવો આપે છે ત્યારે આપણે એમાં ગુંથાઈ જઈએ છીએ, અને પછી પ્રજાને તદ્દન વિસરી જઈએ છીએ. માટે તે આપણને પોતાનાં સ્ત્રી રીતે કરી લે ! આપણે જો પ્રજાના યવું હોય તો પેલા નાના છોકરાની પેઠે વેભવોની દરકાર ન રાખીને પ્રજાને પ્રેમથી સંભારવા જોઈએ, અને તેમ જો આપણે કરીશું તો તે આપણને પોતાનાજ કરી લેશે.” માટે લાઇઓ અને બહેનો ! આપણે પણ જો પ્રજાના યવું હોય તો પ્રેમથી તેને સંભારો, અને પ્રેમથી નિરંતર તેનું ભજન કરો.

પદ

જો જન ઉદ્ધવ મોયે ન વિસરે, તોય ન વિસરું પાવ ધરી;
જનમ જનમકા કાદુ કંદા, લે રાખું વૈકુંઠપુરી—જો જન
મેરો જ્ઞાન, ધ્યાન, નિત્ય સમરણ, અદ્ય સિદ્ધ નવ નીધ ભરી,
વે હમરે હમ ઉનકે ઉદ્ધવ, ભક્ત કાજ મેં દેહ ધરી—જો જન
ભગતાં ભજી તજી નહિ કબહુ, એહી ટેક મેરે પરાપરી,

થઈ ત્યાં પાછાં તેનાં દર્શન થયાં. તેણે કહ્યું “શેઠ ! ધરડી ગાયતું દૂધ
 લાવું કે જીવનનું લાવું ! તમને પૂછ્યા વિના લાવું તો વળી તમે
 મને ખીજશો; માટે જોલો.” પછી પટેલે મહારાજ સામું જોઈને
 કહ્યું “મહારાજ ! જીઓ, આને હવે કેમ સમજાવવો; આવી ને આવી
 માથાફેડ દરેરાજ કરાવે છે.” મહારાજ કહ્યું “એને એમજ કહોને કે,
 ગાયના રંગ, રૂપ કે તેના શરીરના દેખાવનું કામ નથી, મને તો
 દૂધ લાવી આપ.” મહારાજનું આ કહેવું સાંભળીને અમથો
 બોલ્યો:— “હું, જીઓ ! આ મહારાજ કેવી ચોખ્ખટ કરી ! જીઓ,
 હવે દૂધ લાવ્યા વિના પાછો ફરું તો કહેજો.” એમ કહી તે એકદમ
 દોડ્યો અને દૂધ લઈ આવ્યો. પછી મહારાજ જ્યારે જમીને ઉ-
 ઠ્યા ત્યારે પાછગધી પટેલ તે અમથાને ગાળો દેવા લાગ્યા અને
 બે આર લાપટો તથા હીંદા પણ લગાવી દીધા. અમથો રોડેરાડ
 પાડવા ગંડી પડ્યો. એટલે મહારાજ નીચે આવ્યા અને પટેલને
 હપકા આપી બોલ્યા કે “પટેલ ! એને મારો મા. તમારામાં, મારામાં
 અને એનામાં એકજ ઈશ્વર છે. તમે સત્સંગી થઈને ઈશ્વરને મારશો
 કે પૂજશો !” પટેલે કહ્યું કે “મહારાજ ! આ અમથો વળી કે દિનો
 ઈશ્વર થઈ ગયો ! હજી આપ ઈશ્વર ગણાવ, પણ આ કે દિનો ઈશ્વર
 થયો !” મહારાજ કહ્યું “હ, પટેલ ! આપણે માણસનાં રંગ, રૂપ કે તેના
 શરીરના બીજ ગુણ તરફ જોવાનું નથી, પણ તેમાં રહેલા ઈશ્વર
 તરફ જોવાનું છે. જેમ આપણે ગાયના રંગ, રૂપ કે શરીરના ગુણ
 સામું નથી જોતા પણ દૂધ સામું જોઈએ છીએ, તેમ માણસમાં
 રહેલા ઈશ્વર તરફ જોવું જોઈએ. શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ પણ ગીતા-
 માં કહેલું છે કે:—

વિद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।

શુનિ ચૈવ યપાકે ચ પંહિતાઃ સમદર્શિનઃ ॥

સાંપ્રજને, કુતરાને અને વિદ્વાનને સમદર્શિની જીઓ, શરણ
 કે બપામાં ઈશ્વર સરખાજ છે. માટે બાઈએ અને બહેનો ! આપ-
 ãણે પણ તે મહારાજની ચિખામણ પ્રનાળું સર્વને સમાન ગણવાં
 જોઈએ. ચામડી ઠાળી હોય કે ધાળી હોય. શરીરમાં બોહ

આપણે હોય કે ન હોય, તે ખૂબચુસ્ત હોય કે બદસુસ્ત હોય, જીવાન હોય કે ધરડું હોય, તેની તરફ આપણે નજર રાખવાની નથી. આપણે તો તેમાં વિરાગતા દૈશ્વર તરફ જોવાનું છે અને સર્વની સાથે શ્રાતૃભાવ રાખવાનો છે. કશું છે કે:—

સાગી

તનકર મનકર બચનકર દેત ન કાઢુ દુઃખ,
તુલસી પાતક યું જડે, દેખત ઉનકે મુખ.
સાધુ સોધ જનિયે, દુઃખે દુખાવે નાંચ,
ફળ ફૂલ તોડે નદિ, રહે બગીચા માંચ.

વળી ગીતામાં પણ કહ્યું છે કે:—

सर्वभूतस्यमात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।

ईक्षते योगयुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥

ભાવાર્થ:—જેવો યોગયુક્ત અને સર્વમાં સમદષ્ટિવાળો યોગી સર્વ પ્રાણીપદાર્થમાં પોતાના આત્માને અને પોતાના આત્મામાં સર્વ પ્રાણીપદાર્થને રહેલાં જુએ છે.

यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।

तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥

ભાવાર્થ:—જે પુરુષ મને સર્વ સ્થળે રહેલો જુએ છે અને સર્વને મારામાં રહેલા જુએ છે, તેનાથી હું દૂર નથી અને તે મારાથી દૂર નથી.

सर्वभूतस्थितं यो मां भजत्येकत्वमास्थितः ।

सर्वथा वर्तमानोऽपि स योगी मयि वर्तते ॥

ભાવાર્થ:—જે મનુષ્ય એકતાનો આશ્રય કરીને સર્વ પ્રાણીઓમાં રહેલા એવા મને જ લજે છે, તે યોગી ગમે તે પ્રકારે જીવન ગાળતો હોય તોપણ તે મારામાં જ રહે છે.

રત્ન પં મુ-માયાથી અચતા રહેવા વિષે

ક કરાજિયો હતો, તે બહુ બુઝ્યો હતો, અને બીજાઓને કેમ કસાવવાં, તે બહુ સારી રીતે જાણતો હતો. એક વખતે તે એક માખીની પાસે ગયો અને તેને કહ્યું કે 'માખી બહેન ! તમને આવા દરમાં કેમ ઠીક પડે છે ! આહી ! તમને મું મુખ મળતું હશે ! આમાં તમને શો આનંદ આવતો હશે ! આમાં તમને કેમ ગોઠતું હશે ! આવામાં તમને શી મજા આવતી હશે ! જરા મારે ત્યાં તો પધારો. મારા ઘરનો ભપકો તો જુઓ, તેની કારીગરી તો જુઓ, તેની સુધડતા જુઓ અને તેની સફાઈ જુઓ. ત્યાં આપણે જરા આનંદ કરીશું, લહેર કરીશું અને અમન અમન ઉડાવીશું. બાઇને ત્યાં આવવામાં બહેનને કાંઈ બાધ હોય કે ?' માખીએ કહ્યું કે 'બાઇ ! મને તો સર્વ આમાં જ છે. આનંદ કહો, સુખ કહો, મેજા કહો કે લહેર કહો, શાંતિ કહો કે અમન અમન કહો, તે સર્વ આમાં જ છે. મારા બાપદાદાઓ પણ એમજ કહેતા હતા કે દરમાં જ સર્વ છે; માટે મારું ! હું તમારે ત્યાં નહિ આવી શકું, મને માફ કરો.' કરાજિયાએ કહ્યું કે 'બહેન ! તમે તો બહુ ભોળાં લાગો છો હો ! આપણા બાપદાદાઓને અક્ષત્રજ ક્યાં હતી ! એ તો "સાઠી બુદ્ધિ નાઠી" તેમજ હતું. એ તો ઘરની ધુંસો હતી. દોઢ દિવસ બહાર ભટક્યા હોય ત્યારે ખખર પડે ને ! હું તમને તમારા બહાને માટે કહું છું, માટે મારી સાથે તમે ચાલો અને માફ ઘર જુઓ. બહારથી જો તમને ગમે તો અંદર આવજો, નહિ તો પાછાં આડ્યાં આવજો. પછી કાંઈ છે ?'

કરાજિયાની આ વાત માખીને ગમી એટલે તે તેની સાથે જવાને તૈયાર થઈ અને બન્ને ત્યાંથી નીકળી કરાજિયાને ઘર આવ્યાં. કરાજિયાએ બહારથી પોતાનું ઘર બતાવ્યું તે માખીને પસંદ પડ્યું; એટલે તેણે તેને અંદર આવવાની વિનંતિ કરી. માખી જેવી અંદર ગઈ કે તેના પગ સપડાઈ ગયા અને કરાજિયો એકદમ પોતાની બળ બહાર કાઢી તેની દૂરતા ફેરા દેવા લાગ્યો.

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

રત્ન ૬ કું-હુંગળીની વાસમાં ઊછરેલાને ફૂલની વાસ ગમે નહિ, તેમ હુંસંગમાં રહેલાને રત્નસંગ ગમે નહિ.

ક વાણિયો હતો. તે નાના ગામડામાં વેપાર કરીને પોતાના કુટુંબનું ગુજરાન કરતો હતો. તેના બાપનો ધર્મો હુંગળી વેચવાનો હતો અને તે પોતે પણ તેજ વેપાર કરતો હતો. જમ જમ તે તે ધંધામાં ફાવતો ગયો, તેમ તેમ તેણે એક એ એતર લીધો અને તેમાં હુંગળી વચરાવવા લાગ્યો, એટલે સવારથી તે રાતરુધી તે હુંગળીમાં રહેતો. ધરમાં પણ હુંગળી, દુકાને પણ હુંગળી અને એતરમાં જાય ત્યાં પણ હુંગળી. એટલે દુકામાં તે હુંગળીમયજ હતો. તે પોતાના છોકરાને પણ તે ધંધામાં સાથે રાખતો હતો. તેના ગામમાં જટલી હુંગળી વેચાય તેટલી વેચતો અને બાણીની મોટા સહેરમાં અકવાડિયે પખવાડિયે જઈને પોતે તથા પોતાનો છોકરો જઈને વેચી આવતા.

એક દિવસ બજારના એકાંમાં બંને જણા હુંગળીના દોઢળા ભરી વેચવા માટે પાસેના મોટા સહેરમાં ગયા અને ત્યાં વેચીને પાછા સાંગના પોતાને ગામ પાછા ફરતા હતા. થોડે દૂર ગયા એટલે વાઢળાં ચઢી આવ્યાં, અંધારું ધોર થઇ ગયું અને વરસાદ એકએક તૂટી પડ્યો. આગળ નદી હતી અને વરસાદ કાંઈ થોડા વખતમાં રહે તેમ નહોતું, તેથી પાસેની એક ફૂલવાડી કે જ્યાં તેનો આગળીનો માળો રહેતો હતો ત્યાં તેઓ ગયા. માળોએ તેઓનો સન્કાર કર્યો અને તે રાત ત્યાં આગળ રહેવાને તેમને આશરું કર્યો. વાળિયાને તો ભાવનું હતું ને વેદે હતું તેમ થયું, તેથી ત્યાજ દ્રવ્ય ખર્ચીને સૂઈ રહેવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો. માળીનું સૂંપડું નાનું હતું. તેમાં માત્ર એક આરડી હતી. એકના દાળાદુબી તથા ફૂલના દગડા રહેતા અને બીજી નાની આરડીમાં સંધવાના સૂતા રહેતા હતા. સૂતાવાળી આરડીમાં

તે તથા તેનાં છેયાં છોકરાં સૂતાં અને ખીજી ઓરડી તેણે વાણિયાને તથા તેના છોકરાને આપી. વાણિયો અને તેનો છોકરો ઉંઘવાને ધણું મથ્યા, પણ કેમે ઉંઘ આવે નહિ. છોકરાએ કહ્યું 'બાપા ! આ દુર્ગંધ શાની છે? મને તો આ ગંધને લીધે ઉંઘ આવતી નથી.' વાણિયાએ કહ્યું ! 'ભાઈ તારું કહેવું ખરું છે, મને પણ ખરાબ વાસ આવે છે, એટલે ઉંઘ આવતી નથી. તું જરા બહાર જઈને આપણા દુર્ગંધીના ખાલી કાથળા લઈ આવ; હું તને એવી યુક્તિ બતાવું કે તરત ઉંઘ આવી જાય.' છોકરો કાથળા લઈ આવ્યો ત્યારે વાણિયાએ કહ્યું કે 'આ કાથળો નાક આગળ રાખીને સૂઈ જ અને પછી જો કે ઉંઘ કેમ નથી આવતી?' બન્ને જણાએ નાક આગળ કાથળા લીધા એટલે દુર્ગંધીની વાસ આવી તેથી બન્ને જણા નિરાંતે ધોરવા લાગ્યા.

ભાઈઓ અને બહેનો ! જમ વાણિયાને અને તેના છોકરાને સુગંધીદાર પુખ્તો ખરાબ લાગવા માંડ્યા અને તેમાંથી દુર્ગંધ આવવા લાગી અને દુર્ગંધી સુગંધી થઈ પડી, તેવીજ રીતે આપણને સત્સંગ ખરાબ લાગે છે અને દુસંગમાં આનંદ તથા મઝા પડે છે; પણ અંતે દુસંગ તે દુસંગજ છે અને તેનાં ફળ ખરાબ છે. માટે બચપણથીજ આપણાં છોકરાંઓને સત્સંગમાં મોકલવાં અને સમજ્યા ત્યારથી આપણે પોતે પણ સત્સંગમાં જવું. વળી—

સત્સંગ અમુક્ષણ હીર તજે, શદ કાચ કથીરસેં પ્રીત કરે;
હરનામ અનીરસ ધોર દીયો, ખીખયા રસ ઝેરથી ઘુટ ભરે.
અપને પતંગ પત છોડ દિયો, પરદી પતએ વ્યભિચાર કરે;
જસવંત કહે દ્રીટ હે ઉનસે, ખર પીઠ ચઢે ગજસે ઉતરે.

ભજન

સત્સંગ તરવાનો નાવ છે, નાવ છે નાવ છે નાવ છે;
અનિ દુઃખ દુસ્તર ભવજળથી, કાંકેનેજ શીચનો જમાવ છે,
કર્ણધાર સહયુક્ત બેસ છે, જેને પાર ઉતારવાનો રૂઠો કામ છે.
એવો અવસર ફરી દાય ન આવે, જન્મ ધર્યાનો દાવ છે.
લખચારાશીને ફરી ફરી આવ્યો, કાંકે ન ખુટે રૂઠો દાવ છે.

ચુક્યાં તો ફરી જશો તણાતાં, આ તો નીર ક્ષણે ક્ષણ છે.
માતાપિતા સુત કુટુંબ કબીલો, એ સબ ખૂંડવાનો કામ છે.
ગુરુ વિશ્વનાથ ચરણ ડોસા, જને જ્ઞાન નગારોનો ધાવ છે.

રત્ન ઉ મુ-માણસો ઉપરીની કે વહીલની જેટલી
ખીક રાખીને કામ કરે છે તેટલી જમંદારની
ખીક રાખીને પ્રભુને ભજતા નથી.

કરને ખીક લાગે છે કે, જે હું શેઠનું કામ
નહિ કરું તો મને શેઠ કાઢી મૂકશે; તેથી
તે તેનું કામ ખરાબર કરે છે. શેઠને વળી
અમલદારની ખીક કે જે અમલદારની
હાજરીમાં નહિ જાય તો કાંઈ દિવસ
હેરાન થઈશું; અમલદારને વળી તેના ઉપરી
અમલદારની ખીક કે જે તેની પાસે આંટા નહિ જવાય તો તે
નારાજ થશે; તે ઉપરી અમલદારને વળી દિવાનની ખીક છે કે
કદાચ ખદા થઈને નોકરીથી બાદ કરી નાખશે; દિવાનને વળી
રાજાની શુભામગીરી કરવાની, કારણ કે નહિ તો તેને પણ ઘેર
બેસવાનો વખત આવે; રાજાને વળી પોલિટિકલ અમલદારની
ખીક કે જરા આડા તેડા આડ્યા તો રાજ્ય જશે. પોલિટિકલ અમલ-
દારને વળી ગવર્નરની ખીક કે જે ગવર્નરનો હુકમ નહિ માની-
એ તો પાછીચું મળશે; ગવર્નરને વળી ગવર્નર જનરલની ખીક
કે કાંઈ તેની આજ્ઞા પ્રમાણે જે નહિ થાય તો તે ગુસ્સે થશે અને
પાછા આવે રાજ્યેભવ ક્યાંથી મળશે! ગવર્નર જનરલને વળી વિ-
સાયનર્માં રહેતા તેના ઉપરીની ખીક; તેના ઉપરીને વળી રાજાની
ખીક; રાજાને વળી રૈયતની ખીક કે કદાચ બધા બેગા થઈને રાજપાટ
ઉપરથી હટાડી મૂકે, અને રૈયતને પાછી રાજાની ખીક કે કદાચ
હર વધુ નાખીને તેને હેરાન કરે.

આવી રીતે એક એકની બીક રાખીને સૌ કોઈ કામ કર્યે જાય છે. વળી જે ધરમાં જોઈએ તો ત્યાં પણ તેમજ છે. વહુ સાસુની બીક રાખી કામ કરે, ધણી ધણિયાણીની બીક રાખી કામ કરે, દીકરો બાપની બીક રાખીને કામ કરે. ધરમાં પણ આમ સર્વની બીક રાખીને કામ કરે છે; પણ કોઈ જમડાની બીક રાખીને પ્રભુને સંભારવાનું કામ કરતું નથી, એ કેટલું બધું અકસોસ કરવા જવું છે ! સંસારમાં બીજની બીક રાખીને કામ ન કરીએ તો કદાચ ઉપરીનો ઠપકો આવશે અને બહુ થશે તો નોકરી જશે; પણજે પ્રભુને સંભારવાનું કામ નહિ કરીએ તો નરકની ખાણોમાં જવું પડશે અને ચોરાશી લાખ ચોનિઓમાં ભટકવું પડશે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! પ્રભુને સંભારવાનું કામ પહેલું કરો અને બીજઓનું કામ પછી કરો.

૫૬

જે વિચારીને જીવે દેદમાં, મરવું એ તો સહી.	(ટેક)
મેડી મંદિર ને માળીઆં તારાં, પડ્યાં રહેશે અહીં;	
પ્રભુને અર્થે પૈસો ન વાવયો, ઠાઠડી ઠાલી ગઈ.	જે૦
કંચન જવી કાયા તારી, અડવા દેતા નહિ;	
ધર છોડી શમશાને આલ્યા, ગોંદરે રાખું થઈ.	જે૦
માતપિતા તારાં બેન બનેવી ને, ધરની નારી રહી;	
છોકરાં તારાં અળગાં રહેશે, એકલો જાને વહી.	જે૦
હરિ ભજે તમે હક હાલો, એમ વેદમાં વાણી કહી;	
હીરજી કહે જણે હરિ ભજ્યા, તેની જગતમાં જશું રહી.	જે૦

રત્ન ૮ મું—રેતીમાંથી તેલ નીકળે નહિ, તેમ આ
અસાર સંસારમાંથી સાર નીકળે નહિ.

ક જુવાન રાજા હતો. તે ઉછાંછળો, અવિચારી, ઉદ્વેગ
અને જાડી હતો. ખાવું પીવું અને મોજમજ ક-
રવી એમાં હાંધગીતું સાર્થક છે એમ તે સમજતો
હતો. પ્રજાનું શું ધાય છે તેની તેને દરકાર નહોતી;
તે તો પોતાના મુખમાં જ મસ્ત હતો. તેને એવો
શોખ લાગેલો હતો કે રાજ્યમાં કાંઈ ને કાંઈ એવું

નવું બનાવવું કે જો જોઈને આખી દુનિયા છક થઈ જાય.
એક વાર તેને એવો વિચાર આવ્યો કે, આકાશમાં પુષ્પો
ઉગાડવાં. તેણે તે વાસ્તે ઘણી યુક્તિઓ કરી, પણ તે પાર કયાંથી
પડે ! બીજી વાર તેણે એવો વિચાર કર્યો કે, મોતીના દાણા
ખેતરમાં વાવીને બાજરીની પેઠે મોતી પકવવાં; પણ તે શી રીતે
બને ! ત્રીજી વાર વળી તેને એવો વિચાર આવ્યો કે, માણેક વાવીએ
તો તેને આંખાના ઝાડની પેઠે માણેકો થાય, પણ એ અસં-
ભવિત વાન શી રીતે થઈ શકે ! એવી રીતે તે હવાઈ કિલ્લાની
વાતો કરતો હતો. તે રાજાને વળી એક વાર એવું મૂઝવું કે, નદીની
રેતી પીલાવી તેમાંથી તેલ કઢાવવું. તેને એમ લાગ્યું કે, ઉપલી
બધી વાતો બહુ અઘરી હતી, પણ આ તો બહુ સહેલી છે અને વળી
ખર્ચ પણ ઓછો છે. એવા વિચારથી તેણે આખીસ પચાસ મોટી
ઘાણીઓ કરાવી અને રેતીના ઢગલાઓ ત્યાં કરાવ્યા. તેના હાથ
દિવાનને આ વાતની ખબર પડી, એટલે બીજા અમલદારોને
લઈને તે રાજા પાસે ગયો, અને સર્વ જણાએ કહ્યું કે, મહારાજા હવે
ઘણું થયું. આવા ઘણા અખતરા કરીને પ્રજાના પૈસા વાપર્યા છે.
આપને હવે અમારે શું કહેવું ? રાજાજી ! જો રેતીમાંથી તેલ ની-
કળતું હોત તો બીજા દેશના રાજાઓ મોટાં મોટાં રેતીનાં રણો
શું કામ ન વાપરત ! અને તેમાંથી તેલ કેમ ન કઢાવત ! રેતી-
માંથી તે વળી તેલ નીકળતું હશે ! રાજાએ કહ્યું કે, તમે કાંઈ સમજો

નહિ. જે રાજાઓ થઈ ગયા તેઓ બરા જોષી અકલ્પવાળા હતા, નહિ તો આવો ખજનો એમ ને એમ રહેવા દે ! તમેજ વિચાર કરોને કે, આ રેતીમાંથી કેવું સરસ નિર્માણ પાણી નીકળે છે ! રેતીના વીરડા જોદા હાં પણ પાણી નીકળે છે ત્યારે જે તેને પીલાવી હોય તો કેવું સરસ તેલ નીકળવું જોઈએ ! તમને કાંઈને ખબર નથી. બસ જાન, તમારે મને કાંઈ કહેવું નહિ.

પછી રાજાએ પાસે રહીને રેતી પીલાવવા માંડી, પણ તેલ નીકળે ક્યાંથી ! જે વાત અસંભવિત હોય તે સંભવિત શી રીતે થઈ શકે ? જ્યોત્ષી મહેનત કરી કરીને તે થાક્યો ત્યારે રહ્યો.

ભાઈઓ અને બહેનો ! હવે કહો કે તે રાજા કેટલો બધો અકલ્પ-વિનાનો હોયો જોઈએ ? અને તેનામાં કેટલી મૂર્ખાઈ હોવી જોઈએ ? સર્વ કાંઈ કહેશે કે હા, ખરેખર તે મૂર્ખજ હોયો જોઈએ; પણ ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ કાંઈ તેમાંથી જઈએ તેમ નથી. કારણ કે ઋષિમુનિઓ, સંતસાધુઓ તથા જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે ‘આ સંસાર અસાર છે, બધું માયારૂપ છે, ચાર દિવસનું ચાંદ્રણું છે, પતંગિયાના રંગ જેવું છે, ક્ષણિક છે, ક્ષણભંગુર છે; છતાં પણ તેમાંજ આપણે રચ્યા પચ્યા રહીએ છીએ. રાજાએ મહેનત કરી તોપણ જમ રેતીમાંથી તેલ નીકળ્યું નહિ, તેમ મોટા મોટાઓએ આ અસાર સંસારમાંથી સાર કાઢવાને મહેનત કરી; પણ તેમાંથી સાર નીકળ્યો નહિ. માટે જો હરિજનો ! જો લક્ષ્મણનો ! આ સંસારમાં સાર નથી; સાર તો કેવળ હરિનામમાંજ છે, સાર તો સત્સંગમાંજ છે, સાર તો પ્રણામજનમાંજ છે; માટે તે સાર લ્યો, તે સાર લ્યો.

(ઈસ તન ધનકી કોન બકાઈ—એ રાગ.)

આ અસાર સંસાર વિચારી, મેલ મમત્વ ભજી લે મોરારી. આં ‘હું’ કાણ? ‘તું’ કાણ? પિતાજી? ક્યાંયથી આવ્યો? કહે કાણ માજી? આં ધામ ધરા ધન ને સુત દારા, ચાકર ડાકર છે કાણ તારાં ? આં મેલીજવું શું? અહીં શું લાવ્યો? કાણે બધો ઠાઠ માઠ મચાવ્યો? આં મૃગજલરૂપ જગત જલ નિરખી, હરણુસમાન ન દોડ તું હરખી. આં કેશવ સાર સમજ સુખ થાવા, જન્મમરણ ભય શોક શમાવા. આં

રત્ન ૬ મું-એક સાધુનું સાચું રાણું

મદાસ કરીને એક સાધુ હતો. તે રાત્રીની
દનો, સાસ્ત્રિક તથા શાસ્ત્રસંપન્ન પણ હતો.
તે એક વખત તીર્થયાત્રા કરવાને નીકળ્યો.
તીર્થ કરતાં કરતાં તે હાથીમાં આવી ગયો.

ત્યાં આગળ એક દિવસે ગંગાના અવિષ્કારમાં નાણીને તે
વિશ્વનાથના મંદિરે ગયો, અને ત્યાં આગળ મદારેલને જળ
અદાનું તથા પૂજા કરી, વળી ગામમાં બીજા મંદિરે પણ
તેણે દર્શન કર્યાં. પછી તે પોતાને હતારે જતો હતો, ત્યાં રસ્તામાં
એક ધરની ઓશરીમાં પાંચ છ બાળઓ ધંટી માંડીને ધડે દબાવી
હતી. રામદાસ બિચારા ત્યાં આગળ થોડી વાર હોયો રહ્યો અને
પેલી બાળઓ જ કરતી હતી તે જોઈ રહ્યો. તેઓ એક દાઢે ધડે
લઈને ધંટીમાં તાપતી હતી તથા બીજા દાઢે ધંટી ફેરવતી હતી.
ધંટીમાં ધડે પડ્યા કે થોડી વારે પીસાઈને લોટ નીચે પડતો હતો.
આ જોઈને રામદાસ રોવા લાગ્યો. ધરનો ધણી ત્યાં આવ્યો અને
સાધુને પૂછવા લાગ્યો કે, આપ કેમ રોવો છો ? મું તમને
બૂખ લાગી છે, તરસ લાગી છે કે મું થયું છે ? તમને પેટમાં
દુઃખ છે, કે તમારું માથું દુઃખ છે, કે બીજું કંઈ તમને દરદ થાય
છે ? ધરના ધણીએ આમ પૂછ્યું ત્યારે રામદાસે કંઈ જવાબ આપ્યો
નહિ; પણ જેમ નાનું છોકરું રૂવે તેમ તેણે પોક મૂકીને રોવાનું માંડ્યું.
થોડી વારમાં તો ત્યાં લોકોનું ટાણું બેઠું થઈ ગયું. ધણીએ તે સાધુને
રોવાનું કારણ પૂછ્યું, પણ જવાબ નહિ આપતાં તે રોવાનું લાગતો.
બહુ બહુ પૂછ્યું ત્યારે માત્ર ધંટી સામે તે આંગળી બતાવતો, પણ
તેના રોવાનું કારણ કંઈ સમજી શક્યા નહિ. બધા લોકો તેને છોડી
રાખવાની માથાકોટ કરતા હતા એટલામાં ત્યાંથી કબીરદાસ નીકળ્યા.
તેમણે ત્યાં જઈને પૂછ્યું કે 'આ સી ગળખડ છે?' ત્યારે લોકોએ તેમને
અર્ધ વાત કહી દેખાડી. પછી તેઓ સાધુ પાસે ગયા અને પૂછ્યું
'સંતજી ! કેમ રોવો છો ?' ત્યારે રામદાસે ધંટી સામે આંગળી

ચીંધી. પછી કળીરદાસે પેલા ધરના ધણીને પૂછ્યું કે 'મહારાજ
આવ્યા ત્યારે તમે ક્યાં હતા ? તે કેમ રહે છે તેની તમને ખબર
છે ?' તેણે કહ્યું કે 'મહારાજ ! હું તો ઉપર હતો, મને કંઈ ખબર
નથી; પણ આ દળવાવાળીઓ કહે છે કે અમે દળતાં હતાં હતાં
આ સાધુ એકદમ ઉભા રહ્યા. થોડી વાર ધંટી સામું જોઈ રહ્યા
અને પછી રડવા લાગ્યા. કળીરદાસે કહ્યું કે, ઠીક. હવે તું દળવા
વાળીને દળવાનો હુકમ કર; હું આ સાધુને લઈને ત્યાં આવું છું.
પછી ધંટીમાં દળાતા હતા ત્યાં આગળ સાધુને કળીરદાસ
લઈ ગયા, અને તેને કંઈક આંગળીથી ખતાવ્યું એટલે તે એકદમ
રોતા બંધ થયા અને ફક્કા મારીને હસવા લાગ્યા, અને 'જયરામ
જયરામ' બોલવા લાગ્યા. આથી લોહા આશ્ચર્ય પામ્યા કે ધંટીકમ
આ શું ? પછી તેઓએ કળીરદાસને વિનંતિ કરી કે આને
ખુલાસો કરો. ત્યારે કળીરદાસે કહ્યું કે, 'ધંટી ચાલતી જોઈને અમે
તેમાં ધંટીનો લોટ થતો જોઈને સાધુને એમ લાગ્યું કે, આપણે
પણ કાળકાળી ધંટીમાં દળાઈ જવાના છીએ, તેથી તે રોવા લાગ્યા.
પણ મેં તેમને ખતાવ્યું કે જો ધંટી ખીસડાને વળગી રહે છે તેને
લોટ નથી થઈ જતો તેથી તે હસ્યા. તે એટલા માટે હસ્યા કે જો
ખીસડાને આશરે રહેલા ધંટીનો લોટ નથી થતો, તેમ જો પ્રભુ
આશરે રહેલા છે તેઓને કાળનો ભય નથી રહેતો અને તેથી જ
રામનો જય બોલવા મંટી પડ્યા.'

લાઈએ અને બહેનો ! આ ઉપરથી આપણે શીખવાનું છે
છે કે, જે કાળના મુખમાંથી બચવું હોય તો આપણે પણ પ્રભુ
શરણે જવું જોઈએ, પ્રભુને શરણે જવું જોઈએ.

૫૬

જગતરૂપ મોટી ધંટીમાં, બંટીરૂપ સર્વે હોએ;
તે ધંટીમાં નહિ દળાવા, પ્રભુ-ખીસડો આશ્રય લેયે. (ટક)
પ્રભુ ખીસડો આશ્રય પરદરીએ તો ખીસડીએ બે પડમાં;
મોરારી માંદે હોએ રજાનીને, તુજ આતમને તું નડ માં. ૧૦૦
કામ રોય નદ મોટ લેખ આદિ. નિત થઈ બેઠે પડમાં;
તેથી ચેતી ખટચરિ પરદરીને, પટી રહેએ પ્રભુ ખીસડમાં. ૧૦૧

રાખો દૃષ્ટિ હંચે ઈસ પર, આસપાસ નહિ નગર કરો;
 દુરમન દશે દિશાએ હોલા, ખાલુ જુઓ તો તર્ત મરો. ૧૦
 ઘંટીવેગમાં રાગ માયાના, ખહુ ખહુ સૌને લલચાવે;
 તજે ભગવાનરૂપી ખીલ જ જન, તેહ ગોરાશીમાં જાવે. ૧૦

રત્ન ૧૦ મું-પુષ્પરસ ચૂસનારા ભમરાઓ કાંઈ
 ગણુગણાટ કરતા નથી; તેમ હરિરસ પીનારા
 ભક્તો કાંઈ વાદવિવાદ કરતા નથી.

એક વખત ભાષણ સાંભળવા જતો હતો ત્યારે
 રસ્તામાં મારો એક મિત્ર કે જે પરમ ભક્ત અને
 જ્ઞાની હતો, તે મને મળ્યો. મેં તેને કહ્યું કે 'મિત્ર!
 આલો, આજે ભાષણ થાય છે ત્યાં આપણે જઈએ.
 તેણે કહ્યું બાઈ! હાલમાં ઘણે ભાગે ભાષણ
 માં કાંઈ ઉપદેશ અપાતો નથી, પણ માત્ર

વાદવિવાદ જેવું જ કરે છે. કાં તો ખંડનમંડન ચલાવે છે,
 કાં તો એકબીજા એકબીજાની વિરુદ્ધ બોલે છે, કાં તો એક
 સમાજવાળાઓ બીજી સમાજની ઘોંટણી કરે છે; મારે ત્યાં
 જવામાં કાંઈ સાર નથી. આમ છતાં પણ મેં તેને આગ્રહ કરીને લીધો
 અને અમે સભામંડપમાં ગયા. ચોટી વાર થઈ એટલે ભાષણ-
 કર્તાએ પોતાનું ભાષણ ચલાવ્યું, અને ખરેખર મારા મિત્રે જેમ
 કહ્યું હતું તેમ મૂર્તિપૂજનનું ખંડન કરતા તે મંદી પડ્યો.
 તે વિદ્વાન હતો, બોલવામાં ચતુર હતો તથા તેની વાણી મધુર
 તથા અસર કરે તેવી હતી, પણ તે પોતાની બુદ્ધિ અવગે રસને
 વાપરતો હતો. ભાષણ પૂરું થઈ રજા પડી અમે પાસેના એક
 જગીયામાં જઈને વાંતો કરતા હતા. મેં મારા મિત્રને કહ્યું 'બાઈ!
 આવા વિદ્વાનો આસપાસના જગીયામાં કેમ કાળજી દેશે?
 મને કાંઈ મનજનક નથી. હું ત્યાં જઈને છું એટલામાં તો ત્યાં
 એક લોકને ગાળવાનું કાન આપેલું. મેં તેના સાંભળ્યા અને વધારેને
 વધારે ગાળવાનું કાન આપેલું. એક દુન ઉપચી બીજી દુલે

જય અને બીજીથી ત્રીજી. એમ કરતાં કરતાં છેવટે તે એકજ ફૂલ ઉપર બેસી ગયો અને તદ્દન શાંત થઈ ગયો. આ બેઠને મારો મિત્ર બોલી ઉઠ્યો કે 'ભાઈ! બેયું, આ રમત બેવા બવી છે; કેમકે તેમાંથી તારા પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ મળી જાય છે.' મેં કહ્યું કે 'વળી એવું શું છે?' 'ત્યારે તેણે કહ્યું કે,' આ ભમરો જ્યાંસુધી પુષ્પરસ ચૂસતો નહોતો ત્યાંસુધી તે આમતેમ ભટકતો હતો અને ગણગણાટ કરી મૂકતો હતો. તેવીજ રીતે માણસો જ્યાંસુધી હરિરસ પીતા નથી ત્યાંસુધી એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ ભટક્યા કરે છે અને ફેકટના વાદવિવાદ કર્યા કરે છે. એક વખત રસ ચૂસ્યા પછી ભમરો ત્યાંથી ખસેજ નહિ, તેમ એક વખત હરિરસ પીધા પછી ભક્તજનો તેનાથી દૂર જાયજ નહિ.' માટે આ ભાઈઓ અને બહેનો! ફેકટના વાદવિવાદમાં ન ઉતરતાં કેવળ હરિરસજ પીવાને મથો. એક વાર તે પીધા પછી તમને બીજું ગમશેજ નહિ; માટે હરિરસ પીઓ, હરિરસ પીઓ.

લજન.

રામરસ પ્યાલા હે ભરપૂર, પીઓને ઘટક ઘટક ઘટક;
લાગી ગુરુવચનસે ચોટ, કળે જ ખટક ખટક ખટક—રામ ૦ ૧
સાહેબ તુજમેં તું સાહેબમેં, જમ બીજમેં ખટક; *
ઉલટા સુલટી સાન ગુરુશ્રી, મીટ જય મનશ્રી ભટક—રામ ૦ ૨
આપ ખોજે અરુ દિલમેં દેખો, ચઢી રામરસ ચટક;
ત્યાં તન સંગ ચોર પહિયાનો, મારો વાકુ પટક—રામ ૦ ૩
અનુભવ ઉગ્યા સૂરજ ઘટમેં, હુવા ઉબલા ફટક;
xનુરત નસુરતશ્રી દોર ગગનમેં, ચઢ જવ સટક સટક—રા ૦ ૪
સાધન સાધે જોગ અભ્યાસે, એહી માયાશ્રી લટક;
તીર્થ ત્રત ઠગાઈ માંહી, મર ગયે ભટક ભટક—રામ ૦ ૫
અગમ પંથકા ખેલ અટપટા, જાણે કોઈ જોગી ચટક;
જ્ઞાનગોઢી ગુલાબપુરીશ્રી, બીજા લો ઝટક ઝટક—રામ ૦ ૬

* વડ. x દેખવું = સુરતા લગાવોને

રત્ન ૧૧ મું—એકજ જગ્યાએ જવાના જુદા જુદા
રસ્તાઓ છે; તેમ એકજ પ્રભુને પામવાના
પણ જુદા જુદા પંથો છે.

ક વખત હરિદાસ કરીને એક મંત્રપુરુષ અમારા ગા-
મમાં આવી ચઢ્યા હતા. તે બહુ વિદ્વાન અને વિવેચી
હતા. તે ગામબહાર ધર્મશાળામાં ઉતર્યા હતા અને ઘણા
લોકો તેમનો સમાગમ કરવા તથા શંકાઓ પૂછવા તેમ-
ની પાસે જતા હતા. એક દિવસ પાંચ છ જુવાનીઓ
ત્યાં આવી ચઢ્યા. તેઓએ હરિદાસને પૂછ્યું કે 'મહારાજ !
કેટલાક કહે છે કે, રામને ભજો; કેટલાક કહે છે કે, કૃષ્ણને-
જ ભજો; તો વળી કેટલાક કહે છે કે, શિવને ભજો. મુસલમાન
લોક કહે છે કે, અલ્લાની બંદગી કરો; તો વળી અંગ્રેજો કહે છે કે,
ગોટની પ્રાર્થના કરો; તો આમાં સાચું કાનું માનવું ? એકતું
સાચું માનીએ તો બીજા બધા ખોટા ઠરે છે. માટે અમે તો એમ
ધારીએ છીએ કે બધા એકમત થાય ત્યાંસુધી કોઈને વળગવું જ
નહિ.' મહારાજે કહ્યું 'ભાઈઓ ! તમારી શંકા ઠીક છે. હું કાલે
ગામમાં રામજી મંદિરમાં જવાનો છું; તમે બધા જો ત્યાં આવો તો
ઠીક પડે. તમારો ખુલાસો ત્યાં હું જરૂર આપીશ.'

બીજે દિવસે પેલા જુવાનીઓમાંથી ચાર જણા આવ્યા હતા,
પણ પાંચમો આવ્યો નહોતો તેથી તેની વાટ જોઈ; પણ તે આવ્યો
નહિ ત્યારે મહારાજે એક એક જણને પૂછ્યું કે, ભાઈ ! તમે કયે
રસ્તેથી આવ્યા ? ત્યારે એકે કહ્યું કે, મહારાજ ! હું તો ઉત્તર તર-
ફથી આવ્યો; બીજાએ કહ્યું કે હું દક્ષિણ તરફથી આવ્યો; ત્રીજાએ
કહ્યું કે હું તો પૂર્વ તરફથી આવ્યો; અને ચોથાએ કહ્યું કે હું તો પશ્ચિમ
તરફથી આવ્યો; ત્યારે મહારાજે કહ્યું 'તમે બધા કાલે એકજ રસ્તે-
થી આવજો અને આપણામાં અમાભાઈને પણ એજ રસ્તેથી
લેતા આવજો, એટલે પછી ખુલાસો કરી દેશું.'

બીજે દિવસે મહારાજે ધણી વાટ જોઈ ત્યારે તેઓ બધા આ-

વ્યા. પછી મહારાજ પૂછ્યું 'ભાઈ ! કેમ મોડા આવ્યા ?' ત્યારે તેઓએ કહ્યું 'મહારાજ ! અમારો તો ઠંડ નીકળી ગયો, કાંઈ બધા-યને ઉત્તર તરફથી આવવું સહેલું પડે ? એ તો જ તે તરફ રહેતો હોય તેને સહેલું પડે.' પછી મહારાજ પેલા પાંચમાને પૂછ્યું કે 'ભાઈ ! કાલે કેમ નહોતા આવ્યા ?' ત્યારે તેણે કહ્યું 'મહારાજ ! હું તો ચાર પાંચ દિવસથીજ આ ગામમાં આવેલો છું' એટલે પૂછતો પૂછતો આવતો હતો. તો કોઈએ કહ્યું કે ઉત્તર તરફથી જવ, કોઈએ કહ્યું કે દક્ષિણથી ઠીક પડશે, વળી ત્રીજાએ કહ્યું કે પૂર્વ તરફથી જવ, ત્યારે ચોથાએ કહ્યું કે, પશ્ચિમ તરફથી જવ. આથી મારે કાનું માનવું ? હું તો વિચારમાં પડ્યો અને ઘેર જઈને પાછો બેઠો.' મહારાજ કહ્યું 'ભાઈ ! જુઓ, કાલે તમે ચારે જણા તમને ઠીક પડે તે રસ્તેથી આવ્યા તો તમે અહીંયાં વહેલા પહોંચ્યા અને આ ભાઈએ કાલે એકે માર્ગ ન લીધો તો ઘેર બેસી રહ્યા. વળી આજ તમે બધાએ એકજ માર્ગથી આવવાનો યત્ન કર્યો તો એકને ઠીક પડ્યું અને બીજાને અઘરું પડ્યું, ત્રીજાને એથી મુશ્કેલ પડ્યું અને ચોથાને એથી વિશેષ ખમવું પડ્યું અને પાંચમા-ને સૌ કરતાં વિશેષ. માટે ભાઈઓ ! અહીં આવવાના ધણા રસ્તાઓ છે, પણ તેમાંથી તમને ગમે તે માર્ગે દઢતાપૂર્વક ચાલવાથી અહીંયાં વહેલું પહોંચાયું. તેમ ઈશ્વરને પામવાના ધણા પંથો તથા ધર્મો છે, પણ તેમાંથી તમને જે ગમે તે પંથ કે ધર્મ દઢતાથી ગ્રહણ કરવાથી જરૂર તમે ઈશ્વરને પામવાના.'

માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! ઈશ્વરે આપણને જે સરલ પંથ અને ધર્મ આપેલો છે, તેનેજ દઢતાથી વળગીને ચાલો, તેનેજ દઢતાથી વળગીને ચાલો.

સાખી

સાહેબકે દરબારકે રજાખ રાહ અનેક,
ભાવે જવો *ચલું દિશા, આગે આખર એક.
સમજ્યાને શેરી ધાગી, આણસમજ્યાકા ધોખા;x
રામ રહીમ દો અંક હે, કહો આવત કે આખા.

વેઠ વિચારે તું મત હારે, મૂર્ખ સમગ્ર લે સમગ્ર લે. પક્ષ ૦
રામદાસના સ્વામીને ભગતાં, લોકલાગ તું તગ લે. પક્ષ ૦

એક દિન મિટ્ટી મેં મીલ જાના—એ રાગ.

શ્વાસનો નવ કરશે વિશ્વાસ, સુગમને કરે ભક્ષામણ ખાસ—ટેક.
શ્વાસ પેટમાં જાય ને આવે, તે બહાર કદી રહી જાય,
શ્વાસ બહાર જો રહી જાય તો, સગા કરે હાથ હાથ. શ્વાસ ૦
શ્વાસ આવે ત્યાં મુંધીમાં થીપતિ, ભણ્યું હ્યો સરવે લોક;
પ્રભુ તણ જગ આગે ભરાય, કરો ન જીવતર ફેક. શ્વાસ ૦
શ્વાસ આવે ત્યાં મુકૂત ભાતું, કરી હ્યો સરવે ભાઈ;
શ્વાસ હોય ત્યાં પ્રભુ પરદરશો, તો મુખ નહિ મળે ક્યાંઈ. શ્વાસ ૦
શ્વાસ હોય તો પાસ સો આવે, નહિ તો જાએ નાસી;
શ્વાસ સાથે છે સગપણ સોને, માટે ભજો અવિનાશી. શ્વાસ ૦

રત્ન ૧૩ મું—ભગવાન ભજો; અભિમાન તજો.

જીવન શ્રીકૃષ્ણના પરમ ભક્ત હતા; પણ એક વખત તેમને એવું અભિમાન થયું કે, મારા જેવો પરમ ભક્ત હોઈ નથી; અને હું જેવી રીતે પાઠપૂજા કરું છું તેવી રીતે હોઈ કરતું નથી. શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્મા કે જે સર્વ-વ્યાપક છે તેમણે અર્જુનના હૃદયની વાત જાણી લીધી, અને તેનામાં જે દુર્ગુણ પેસી ગયો હતો તેને દૂર કરવાને એક મુક્તિ શોધી કાઢી. એક વખત તેમણે અર્જુનને બોલાવીને કહ્યું કે, મારે તારું એક કામ પડ્યું છે, તું તે કરીશ? ત્યારે અર્જુને કહ્યું કે 'આપ જે કામ કહો તે કરવાને હું તૈયાર છું.' પછી શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે 'તું અમુક સ્થળે જા. ત્યાં આગળ એક ખેડુત મારા પરમ ભક્ત છે; તે મને વધારે પ્રિય છે; તેની પાસે જ અને તેની સાથે આજખાણ કરી પાછો આવ.' અર્જુન પૂછતા પૂછતા તે સ્થળે ગયા અને એ ખેડુતને શોધી કાઢ્યો.

આવીજ રીતે દાસ ઉપર દયા કરનાં રહેજો, અને દાસમાં રહેલા દુર્ગુણોનો નાશ કરજો.

ભજન

ખડિત મરણપાદો કામ, દુઃખા દૂર તમે અભિમાન. ખડિત
કનક દામિની દહણુ જીતવાં, આપ નીભાવો રયામ. ખડિત
શૂરા હોય સો સનમુખ જૂએ, નરિ કાયરો કામ. ખડિત
પાંચુ જોદામાં અતિ પરણજ, પટક પાછોટા દામ. ખડિત
કહત કળીંગ મુનો બાઈ સાંતુ, અગમ પદો વિદ્યામ. ખડિત
અભિમાન ત્યજવા વિધે

અભિમાન પરે ચામાટે, આંધા સદુ એકજ વાટે. અભિમાન બટેક
ખર ખોટી મોટાઇ કરે તે, ચાપ કરે છે તાટે;
ખોટો ખેલ ગેલ મેલી દે, આખર એમ ન ખાટે. રે અભિમાન
આડધડે ધાયો શું અંધા, ધનયોવનને કાટે;
અતે સહુની એક દસા છે, દાદ કરે દે દાટે. રે અભિમાન
મુત દારા ગારામાં ખુલ્યો, ગોથાં ખાય ગપાટે;
ધામધરાદિક વૈશવમાંથી, ઝડપે દાગ ઝપાટે. રે અભિમાન
નીતિ ન્યાય પુણ્યમાં પ્રીતિ, ચમ દમ કર સિરસાટે;
ધર અંતરમાં દેશવ હરિને, જન્મમરણ ખત કાટે. રે અભિમાન

રત્ન ૧૪ મું—મલુનું શરણ લેવાથી જન્મ-
મરણનો ફેરો ટળી જાય છે.

નપણથીજ મને સ્વામી—સંન્યાસીઓનો સંગ
ગમતો હતો, એટલે હું ધર્મશાળામાં તથા મંદિર-
માં વારંવાર તેઓની તપાસે જતો હતો. એક
વખત એક મદ્રાસી સ્વામી મારા ગામમાં આવી
ચડ્યા હતા તેમની પાસે હું ગયો. તેમની
વાતચીત ઉપરથી મને લાગ્યું કે તેમનો સંગ કરવા જવો છે, તેથી
હું દરરોજ તેમની સાથે બહાર ફરવા જતો. અમે સાથે ફરવા

* અપાદીઓની લીન.

છેલ્લે કોઈ ભક્તને પ્રભુએ નથી આપ્યો રે,
ભરેંસાવાળાને પોતા સમ કરી થાપ્યો રે. ભરેંસો
અહીંના જનોથી ઈશ મહા છે સમર્થ રે,
ધરી લ્યો ભરેંસો તેનો નહિ જાય વ્યર્થ રે. ભરેંસો

રત્ન ૧૫ મું-સંચાથી પાણી ઉપર ચઢાવી શકાય છે,
તેમ મન પણ સત્સંગથી ઉંચે ચઢાવી શકાય છે.

રકારના રાજ્યમાં આપણને ઘણી જાતની નવી નવી
શોધો જોવાનું બની આવ્યું છે. આપણા ખ્યાલમાં
પણ ન આવે એવી સરસ શોધો તેણે કરી છે.
પહેલવહેલી જ્યારે આગગાડીની શોધ થઈ ત્યારે
લોકો એમજ માનતા કે, સરકાર ભૂતપ્રેતને વશ
કરીને ગાડીઓ ચલાવે છે; પણ જેમ જેમ તેનો
વંધારે ઉપયોગ થતો ગયો અને આપણને તેના વિષેની સમજણ
પાડવામાં આવતી ગઈ, તેમ તેમ આપણે તે વિષે બરાબર સમ-
જવા લાગ્યા. ત્યારપછી તારની, રેલિફ્ટાનની, ફોનોગ્રાફની, ઘોડા-
વિનાની ગાડીઓની, બસની અને એવી ઘણી શોધો થઈ, જે
જોઈને લોકો હક થઈ ગયા. વળી સરકારના રાજ્યમાં પાણીની
પણ વંધારે સગવડ થઈ પડી; કારણકે મુંબઈ, કલકત્તા, બનારસ
વગેરે મોટાં શહેરોમાં સાત સાત માળસુધી પણ ઉંચે પાણીના
નળ આપ્યા. દુધરની રીતે પાણીનું વસણ હમેશાં નીચે જવા-
નું જ હોય છે. આપણે વિચાર કરીએ તો વરસાદ આકાશમાંથી
નીચે છાપરાપર પડે છે, છાપરાપરથી નીચે અગાશીમાં, અગાશી-
માંથી નીચે આકમાં, આકમાંથી નીચે શેરીમાં, શેરીમાંથી નીચે ગટ-
માં અને ગટમાંથી નીચે છેવટે મનુદ્રમાં. આ ઉપરથી જણાશે કે,
પાણીનું વસણ હમેશાં નીચે જવા તરફ જ હોય છે. તે છતાં પણ
યંત્રોની શોધ કરીને માત્ર માળસુધી તેને નળ વાટે ઉંચે ચલાવે છે,
અને આગ લાગી દોય ત્યાં પણ મંજાવાટે જરૂર ઉપર જાંટવા

માટે ઉંચે ચઢાવે છે. ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણું મન પાણીના જવું છે; એટલે કે મનની વૃત્તિ હમેશાં નીચજ હોય છે. કાં તો તે રૂપરંગ તરફ દોડે છે, કાં તો ખીજજોના ધન ઉપર પડે છે, કાં તો ખીજજોની નિંદા અને કુથલી તરફ દોડે છે, કાં તો ખીજનું જડ-મૂળથી ઉખેડી નાખવાને મથે છે અને ખીજજોને ફસાવવા માટે હજારો નીચ યુક્તિઓ કરે છે. અંગ્રેજ ખચ્ચાઓ જમ નવી નવી યુક્તિઓ કરવામાં શૂરવીર છે, તેમ આપણા ઋષિમુનિઓ પણ કાંઈ કાચા નહોતા. તેઓ પણ તારના દોરડાવિના દૂરથી વાતચીત કરતા હતા, કાંઈ પણ સાધનવિના એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ જઈ શકતા હતા અને તેમણે જૂદી જૂદી જાતોનાં વિમાનો પણ કર્યાં હતાં. આવી સરસ મહાન શોધો જમણે કરી છે તેઓએ શું મનને ઉંચે ચઢાવવાની યુક્તિ નહિ શોધી હોય ? તેઓએ શોધીજ છે, અને શાસ્ત્રોમાં પણ સમજાવી છે. તે યુક્તિ એ છે કે, જો મનને ઉંચે માર્ગે ચઢાવવું હોય તો તો હંમેશાં સત્સંગમાં જવું જોઈએ; કારણ કે સત્સંગના યંત્રવિના ખીજું એવું એકે યંત્ર નથી કે જ મનને દેહ સ્વર્ગના દરવાજા સુધી ઉંચે ચઢાવી શકે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! હમેશાં સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો.

૫૬

ના ણીનો તેં હરિદો સમરણ, સખ દિન વૃથા ગયો રે. (૨)
 કરસેં દાન પુણ્ય નવ ણીનો, તીરથ પગ ન ધર્યો રે;
 કામ ક્રોધ મદ લોભ મોહ વશ, છલ શીખત નયો નયો રે. સખ૦
 ભવસાગરથી ઘેરી^૧ નદીયાં, સખ જુગ જાત બહો રે;
 પડયા પછી જીવ નિંકસત નાંહિ, દોટિ ઉપાય કર્યો રે. સખ૦
 મુંડ મુંડાઈ જટા બઢાઈ, જોગીરાજ ભયો રે,
 પરમારથથી રાહ^૨ ન જાની, અધવચ લટક રહ્યો રે. સખ૦
 ભવસાગરથી ઉલટી નદીયાં, સખ જુગ જાત બહો રે;
 તુલસીદાસ ભગવંત ભજન બિન, દોઈ ન પાર ગયો રે. સખ૦

રત્ન ૧૬ મું-છાટદેવની ભક્તિ ભલે દુઃખે,
પરંતુ ણીસ દેવને પણ નમસ્કાર કરો.

હિત ભવાનીશંકર એક મહાત્મ વક્તા હતા અને
પોતાની બોલવાની છટાથી લોકોને દિગ્ભ્રમ કરી
ચૂકતા. તેઓ જ્યારે ત્યારે વંચગૃહી સંપ્રદાયી મહા-
રાજા શ્રી ગોકુલાનંદજીની સાથે ફરતા હતા. તેઓને
એક વખત મહારાજ હુકમ કર્યો કે તમારે મુંબઈમાં
જઈને બાપણો આપવાં; મારે હમાણાં વનયાવામાં
જવાનું છે એટલે હું તમારી સાથે નહિ આવી શકું. આવી રીતે
મહારાજની આજ્ઞા થઈ તેથી મુંબઈમાં એક બાટીયા શુદ્ધચરિત્ર-
નો ભલામણપત્ર લઈને પંડિતજી મુંબઈમાં આવ્યા. જે શુદ્ધચરિત્ર
ત્યાં પંડિતજીનો ઉતારો હતો તે મરજદી હતો એટલે પંડિતજી-
ને અડચણ આવતી, પણ તેઓ તે ચલાવી લેતા હતા. પંડિતજીના
બાપણનું સ્થાન ઉદ્ધવેશ્વર મહાદેવના વિશાળ ગોકમાં રાખવામાં
આવ્યું હતું, અને બાપણનો વિષય “ દેવોની એકતા ” હતો.
બાપણમાં પંડિતજીએ બહુજ છટાથી સમજાવ્યું કે, દેવો બધા
એકજ છે, માત્ર નામ જૂદાં જૂદાં છે અને જૂદાં જૂદાં કાર્યો કરવાને
પ્રભુએ જૂદા જૂદા દેવતાં સ્વરૂપ લીધાં છે. શ્રીકૃષ્ણે પણ ગીતામાં
કહ્યું છે કે, ગમે તે દેવને શરૂ તો તે મનેજ શરૂત્યા બરાબર છે.
બાપણ પૂરું થતાં લોકોએ તેમને તાળીઓથી વધાવી લીધા. પછી
પંડિતજી પોતાને ઉતારે ગયા અને શેઠને પૂછ્યું કે ‘શેઠજી ! કેમ,
આજનું બાપણ કેવું લાગ્યું ? કાંઈ ખામી હોય તો કહેજો.’ શેઠે
કહ્યું ‘મહારાજ ! હું નહોતો આવ્યો; જરા કામ હતું એટલે ન આવ્યા-
યું.’ એમ કહીને શેઠ જમવાની તૈયારી કરવા ગયા. પછી શેઠનો
છોકરો ત્યાં આવ્યો તેને મહારાજ પૂછ્યું કે ‘તમે પણ શેઠની સાથે
કામમાં હતા કે બાપણમાં આવ્યા હતા ?’ તેણે કહ્યું ‘ના ના, હું તે
કાંઈ આવ્યા વિના રહું ! પંડિતજી ! તમારું બાપણ બહુજ સાફ
હતું. આજે શેઠ આવ્યા હોત તો તેમના કાન ઉધડત. પંડિતજી !

કેટલું બધું લાગી આવ્યું? તેમજ શેડી! તમારે પણ તમારા ઈશ્વરની ભક્તિ દૃઢતાથી કરવી, પણ ખીજ દેવોને નમસ્કાર પણ ન કરવા કે તેનું નામ પણ ન લેવું એ છું વાજળી ગણાય કે? શેડી ચરમાઈ ગયા અને પંડિતજી પાસે માફી માગી કહ્યું કે 'પંડિતજી! મારી શૂદ્ધ ધર્મ, આપે કૃપા કરીને આજ મારી આંખ ઉઘાડી છે, હવેથી હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ.' ભાઈઓ અને બહેનો! પત્ની જમ પતિની સેવા એકનિષ્ઠાથી કરે છે અને સાથે સાથે સાસુ સસરાની અને ખીજ સગાંઓની પણ સેવા કરે છે તેમ આપણે પણ આપણા ઈશ્વરની ભક્તિ દૃઢતાથી કરવી, અને સાથે સાથે સૌ દેવોને પણ નમસ્કાર કરવા.

લાવણી

એ છે નિરાકાર સાકાર એનો કોઈ નથી પામ્યા પાર. (ટક)
 ઋષિઓ હાર્યા મુનિઓ હાર્યા, હાર્યા સંત મહંત;
 વેદ પુરાણો પાર ન પામ્યા, એવો ઈશ અનંત. એ
 સદસ્ય અદ્યારસી સિદ્ધ ચારારસી, સનકાદિક શુકદેવ;
 ભાવ ધરીને ભગન કર્યાની, સૌને જીદી દેવ. એ
 રામ કહે, ક્રાઇ કૃષ્ણ કહે, કોઈ દેવી કહે ક્રાઇ શિવ;
 જીવું જેના ગુરુએ ગાયું, તે માને તે જીવ. એ
 મંત્ર તમારા ગુરુ તમારા, શાસ્ત્ર અને વળી સેવ;
 જ્યાં શ્રવે ત્યાં પાપ તજીને, ભગજો જગનો દેવ. એ

રત્ન ૧૭ મું-જાણનાં અજાણનાં, જાગતાં કે સૂતાં ગમે તે સ્થિતિમાં ઈશ્વરનું નામ લીધાથી લાભ છે.

દસાઈ લોકો એમજ પાઠે છે કે નારાયણ પ્રભુનું નામ લેનાર ન જાય પહેલા નામ લઈએ નો પાપ ન જાય. દસાઈ એમ પાઠે છે કે, તે જાણનાં અજાણનાં એમ નથી કેટલાક એમ પાઠે છે કે કોઈ માંડ અંત નથી, જાણનાં અજાણનાં એમ નથી આપણાથી નો

બોલાયજ નહિ. વળી કેટલાક એમ માને છે કે, પ્રભુનું નામ તો મનમાંજ બોલાય, તાણીને ન બોલાય. ભાઈઓ અને બહેનો ! લોકો ગમે તેમ ધારતા હોય, પણ જો માણસો જરા વિચાર કરીને જોશે અને આપણા થઈ ગયેલા ભક્તોનાં ચરિત્રો જોશે તો તો તરતજ જણાઈ આવશે કે, ગમે તે સ્થિતિમાં પ્રભુનું નામ લીધું હોય તો તે લાભદાયક છે. વાદમીડિ જવા રામને બદલે 'મરા, મરા' કહીને પણ તરી ગયા છે; ત્યારે જ્યો શુદ્ધ અંતઃકરણથી રામનામ લેશે તેઓ કેમ તરી ન જાય? અમૃતરસ છે તે કોઈ માણસ જાણીને પીએ કે અન્નણુતાં પીએ તો તેને કાયદો કર્યા વિના રહેશેજ નહિ; તેમ જો પ્રભુના નામરૂપી અમૃત જો જાણુતાં કે અન્નણુતાં લેશે તો તે તેને લાભ આપ્યા વિના કેમ રહેશે ! ધારે કે એક માણસ ગંદાં લૂગડાં પહેરીને ગંગાજીમાં નહાય તો શું ગંગાજી તેને પવિત્ર નહિ કરે? તેણે ગંદાં લૂગડાં પહેર્યાં તેથી ગંગાજી શું પોતાની પવિત્ર કરવાની શક્તિ છોડી દેશે? તેવીજ રીતે જો કોઈ માણસ ગંદાં લૂગડાંથી પ્રભુને ભજે તો શું પ્રભુ તેને પોતાનો નહિ ગણે? જેટલા બધા ભક્તો થઈ ગયા છે તે બધા ઘરમાં કે શેરીમાં જાહેર રસ્તામાં કે દેવળોમાં જ્યાં જાય ત્યાં પ્રભુના નામની ધૂન મચાવતા હતા અને તેઓને પ્રભુએ ઉદ્ધારી લીધા છે; અને હવે શું પ્રભુનો કાયદો ફરી ગયો છે કે જ્યો ગમે ત્યાં પ્રભુના નામની ધૂન કરે તેઓનો ઉદ્ધાર ન કરવો? પ્રભુને ત્યાં તો કાયદાઓ કર્યા નથી, પણ કેટલાક મગજના ખરડી ગયેલા લોકોએ પોતાના ખિસ્સાના કાયદાઓ કાઢવા માંડ્યા છે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! બીજાઓના કહેવા ઉપર ધ્યાન ન આપતાં આપણા શાસ્ત્રમાં જે કહેલું છે તે ઉપર ધ્યાન આપો અને જાણુતાં કે અન્નણુતાં, ગમે તે કેકાણે ગમે ત્યારે પ્રભુના નામની ધૂન લગાવો, પ્રભુના નામની ધૂન લગાવો.

૫૬

જ્યાં સગી આત્મા અંગનાં છે, ત્યાં સગી દરિ દરિ તું કહે. (૨૩)
 હાસતાં દરિ ને આસતાં દરિ, ને એસતાં દરિ તું કહે;
 મૃતાં પહેલાં જે સ્મરણ કરે ભાઈ, તેની ખોલો જય. જ્યાં

હીધા સરીખું નામ હરિતું, સર્વ શકે તો લે:

હીધા સરીખું દાન છે અમલું, હર્ષ શકે તો દે. જ્યાં
આ રે સંસારિયો સરવે જુહો, ને સાગી વસતુ ગે:

એક તો પુણ્ય ખીજું હરિભજન ખાઇ, જીવણ સમજી લે. જ્યાં
દૃષ્ટ પદારથ સરવે ખોટા, ને આત્મા અખંડ છે;

હીડી થઈ તે કુંજર લગણુ ભાઈ, કાળવ્યક્તો ગે. જ્યાં
એક દિન આંગણુ દીવા વિલાહ, ને વળી દોસ સરણુઈ ધામે;
હઠે જીવણુ એવો એક દિન આવશે, સમયાનો ધમશે. જ્યાં

રત્ન ૧૮ મું—ઈશ્વર પાસે આપણું પાપ કબૂલ કરીએ
તો તે પણ આપણને ભાઈજ કરશે.

ક રાજા હતો તે બહુજ દયાળુ અને ન્યાયી
હતો અને પોતાના રાજકાજમાં બહુજ પ્ર-
વીણ હતો. પોતાની રૈયતનું લજ્જું કરવાને તે
હમેશાં તત્પર રહેતો અને તન, મન અને
ધનનો પણ ભોગ આપીને પ્રજાકલ્યાણી
કામો કરતો હતો. દરેક ખાતાંઆ તે જતેજ

તપાસતાં અને રાંચ પણ પોતાની પ્રજાની તપાસ કરવા નીક-
ળતો. એક દિવસ ફરતાં ફરતાં તે કંદખાનામાં જઈ ગયો. ત્યાં
આગળ એક પછી એક કંદીન યાત્રાર્થીને તે પૂજ્યા મંદિરો કે,
તમને અહીં કંદખાનામાં નું કામ કેટલું કરવા મા આવ્યા છે, તમે
એવો રો મુનહો કેવો હતો કે તમને અહીં આ માકલવામાં આવ્યા ?
પહેલાંએ જવાબ આપેલા કે, માટેના ન્યાયાર્થીએને મારી કિપર
દેપ હતો એટલે મને અહીં મેં રહેવો છે. ત્યારબાદ કંદી કે,
પોલીસના કિપરીને માર્યા માન પામવું નથી એટલે મને કાઠમાં
વસડીને કોટ્ટનો પેનલ દેવો. તે જવાબ કે કે માન પેડીને
દિવાનને વાન ના પીત વન માન પાન પાન ના પાન ના પાન કે
આપાએ કે કે કે, મારી નામે કનિય દ જ્ઞાન હીજ, માન વડીલને

પૈસા આપીને મને ફસાવી માર્યો. પાંચમાએ કહ્યું કે, મને તો દરબારના લાયાતે એક તો માર માર્યો અને દરબારની લાગવગ પહોંચકાવી કેદખાનામાં નંખાવ્યો. છઠ્ઠાએ કહ્યું કે, મેં ગુન્હો નહોતો કર્યો, છતાં પોલીસે મને ખૂબ મારીને ડાટમાં કબૂલ કરાવ્યું કે ગુન્હો કર્યો છે, અને નિરપરાધી છું છતાં પણ અહીંયાં સડવું પડે છે. એવી રીતે બધા કેદીઓ બીજાઓને માથે દોષ દેવા લાગ્યા. પછી એક કેદી કે જેને જનમટીપ મળી હતી તે આવ્યો. તેને પણ રાજાએ તેવી રીતે પૂછ્યું, ત્યારે તેણે જવાબ આપ્યો કે, મારા જેવો ગુન્હો કોઈએ નહિ કર્યો હોય. મેં જ અપરાધ કર્યો છે તેના પ્રમાણમાં આ શિક્ષા બહુ ઓછી થઈ છે. ન્યાયાધીશે મારી ઉપર દયા કરી, નહિ તો મને તો ફાંસીનીજ શિક્ષા થવી જોઈએ; કારણ કે માફ પાપ ખરેખર બહુ મોટું છે. આ સાંભળીને રાજાએ તે ચોરને કહ્યું કે, તું બહુ લુચ્ચો છે, માટે આ બધા પ્રમાણિક માણસોની સાથે રહેવાને લાયક નથી; તેથી આજથી તું છૂટો છે, તું ગમે તે ઠેકાણે ચાલ્યો જા. પછી કેદખાનામાંથી તેને મુક્ત કરીને રાજાએ કહ્યું કે, ભાઈ ! તેં તારા પાપની કબૂલાત કરી અને ન્યાયાધીશનો ન્યાય વ્યાજબી ગણ્યો તેથી હું તને માફી આપું છું; કારણ કે તું તારા દોષ કોઈને માથે ઓઢાડતો નથી.

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે સૌ માણસો કાંઈ ને કાંઈ કરેલાં પાપકર્મને લીધે આ સંસારરૂપી કેદખાનામાં પડ્યાં છીએ અને આપણને દુઃખ આવે કે આપત્તિ આવે તો તેનો દોષ બીજાને માથે નાખીએ છીએ; અને ધર્મરાજનો, બીજા દેવોનો અને ઈશ્વરનો વાંક કાઢીએ છીએ. આમ આપણે કરીએ છીએ એટલેજ પેલા ચોરોની માફક કેદખાનામાં આપણે સળડયા કરીએ છીએ, પણ પેલા જનમટીપ પામેલા ચોરની માફક આપણે આપણાં પાપ કબૂલ કરીએ, અને ઈશ્વર ને ધર્મરાજ આપણા ઉપર દયા રાખીને વર્તે છે તે જાણીએ, તો તો જનમટીપમાંથી અને કેદખાનામાંથી છૂટીએ એટલે કે જન્મમરણનો ફેરો ટળી જાય અને સંસારમાં ફરીને ન આવવું પડે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો !

આપણા કર્મ પ્રમાણે આપણને જે સુખદુઃખ આવી પડે તે શાંતિ-
થી ભોગવી લેવાં જોઈએ અને કરેલાં પાપની પ્રભુ પાસે માફી
માગવી. તે દીનદયાળુ આપણને જરૂર માફી આપશે.

૫૬

અપરંપાર પ્રભુ અવગુણુ ગોરા, માફ કરોને મુશરી રે. (ટક)
દયા ધરમની વાત ન જાણું, અધરમનો અધિકાર રે;
પાંપી પૂરો વડાગોલો, બહુ નિરખું પરનારી રે. અં
સાધુ દુઃખ્યા પ્રાણણુ દુઃખ્યા, ભક્ત દુઃખ્યા બહુ ભારી રે;
માત પિતા બન્નેને દુઃખ્યા, ગરીબનકું દીયા ગારી રે. અં
બજન થાય ત્યાં નિદ્રા આવે, પરનિંદા લાગે પ્યારી રે;
ગિર્યામુખમાં આનંદ વરતું, બહુ રાખું હુંશિયારી રે. અં
સંસારસાગરમાં જળ ભરીયો, સધળે ભરીયો ભારી રે;
તુલસીદાસ ગરીબનદી વિનતિ, અળ તો લિયોને ઉગારી રે. અં

રત્ન ૧૬ મું-શ્રીજી ઈશ્વર એક છે; માત્ર જૂદાં
જૂદાં સ્વરૂપને લીધે જૂદા જૂદા ધર્મવાળાઓ
તેને નામ જૂદાં આપીને લે છે.

જે ઈશ્વર તો એકજ છે, પણ જ્યારે જ્યારે
ઈશ્વરને અવતાર લેવાની જરૂર પડે છે ત્યારે
ત્યારે તે તે સમયને અનુસરીને પોતે પોતાના
ભક્તોએ ચિંતવેલાં સ્વરૂપો ધારણ કરે છે;
પણ આપણે દરજી અજ્ઞાની હોવાથી તેની
અકળ કળાને સમજના નથી અને માત્ર બહારનાં સ્વરૂપ
જૂદાં હોવાથી લડી મરીએ છીએ. એક પંથવાળા કહે છે કે,
અમારા પંથે ભાઈ અને અમે જે દેવને માનીએ છીએ તેજ પ્રભુ
છે, બીજા નહિ. બીજા પંથવાળા પોતાના પંથને શ્રેષ્ઠ માને છે
અને બીજા બધાને ઉત્તમા માને છે. ત્રીજી ત્રીજા પંથવાળા પોતા-
ના પંથને ઉત્તમ માનીને બાકી બધાને દલકા માને છે. એવી

રામ કૃષ્ણાદિક અમે તેને દેમ તજિયે;
 મહમદીયન કહે મહમદ એમ ખરે,
 પારસીઆ કહે અમે પાવકને પૂજિયે;
 શી રીતે મમત તથા સર્વ એકમત થાય,
 સૌને સાચા દલા વિના સંપ દેમ સજિયે. ૧
 દાઇ કહે મહમદ સાથે ખુદા બોલતો ને,
 કાઇ કહે જરથોસ્ત સાથે કરતો વાળ;
 દાઇ કહે ઈશુ સાથે કરતો અનેક વાતો,
 દાઇ કહે રામકૃષ્ણ રૂપે તે વિચરતો;
 દાઇ કહે આરબી સિપિમાં લખતો તેલેખ,
 દાઇ કહે એ તો વાણી વેદની વાપરતો;
 દાઇને ન જાણ કહું કહે દલપતરામ,
 દિલ દાઈતું દુઃખાવવાથી રહું હું કરતો. ૨
 બોદમતવાળાઓને કહીએ એ શુદ્ધિહીણ,
 નેત્રીસ કરોડ ચીના શું પશુ પ્રમાણ છે !
 મુસલમાની દરિની આરબો માને છે મત,
 યુરોપ આખો તે ખ્રિસ્તી ધરમની ખાણ છે;
 હિંદુ હજારો લોક, જરથોસ્તી જન ધણા,
 દેને દેને કહીએ કે એ બધા અજાણ છે;
 કહે દલપતરામ જ્યાં જ્યાં પડ્યાં નામ,
 સર્વનો પ્રભુ છે એક ખાલી ખેંચતાણ છે. ૩

અલ્લીથી વીસ ગાઉ દૂર આવેલા રામેશ્વરના મંદિર પાસે રહે છે. તે આપને પ્રાયશ્ચિત્તનો ઉપાય બહુ જણાવશે. પછી રાજકુંવરને તથા દિવાનને રાજ્યકારનાર સોંપીને તે ત્યાંથી નીકળી ગયો. પૂછતાં પૂછતાં તે ત્યાં ગયો, પણ ત્યાં આગળ રામદાસ નહોતા પણ તેમનો શિષ્ય હતો. રાજાએ તે શિષ્યને પોતાની હાથીકત કહી દેખાડી છે, ત્યારે તેણે કહ્યું કે, રાજા! તે પ્રાયશ્ચિત્તનો ઉપાય બહુ સહેલો કારણ કે તમને તેનો પરતાવો પૂરેપૂરો થયો છે. માટે તમને પ્રભુના જ નામ ઉપર પ્રીતિ હોય, તમને જ નામ સહેલું લાગતું હોય, તે નામ માત્ર ત્રણ વાર લેશો એટલે તમારું પાપ ધોવાઈ જશે. આમ વાતચીત ચાલે છે એટલામાં રામદાસ આવી પહોંચ્યા. તેમણે બધી હાથીકત સાંભળીને પોતાના શિષ્યને ઠપકા આપી કહ્યું કે, તેં બહુજ ભુંડું કયું, પ્રભુના નામને તેં વગોળ્યું; કારણ કે પ્રભુના નામમાં એવું બળ છે, તેમાં એવી શક્તિ છે કે તે એક વાર પણ જો પ્રેમથી લીધું હોય તો દોટી પાપોને બાંધી નાખે છે. તેં આ રાજાને એમ કહ્યું કે, પ્રભુનું નામ ત્રણ વાર લેવું જોઈએ; માટે તું શુદ્ધક નામનો બીસ થમથ અને તને ત્યાં ખાતી થશે કે, પ્રભુના નામમાં દેટલી મદત્તા છે. પછી રાજાએ પ્રેમથી એક વાર પ્રભુનું નામ લીધું કે તેને સાક્ષાત્ પ્રભુનાં દર્શન થયાં અને તે પાપથી મુક્ત થયો.

48

[illegible]

જયજીત મહા અતિ આતુર હોઈ, સુત હેત નારાયણ નામ કિયો.
જયસે તન આપ સહાય કરી, ગણીલેહ સો દૂત ન દેહ દ્યોર;
માધોદાસ કહે પ્રભુ પૂરણ હે, હરિ કે સમરે અથ નાહી રહો.

બાઈઓ અને બહેનો! પ્રભુના નામની મહત્તા તો જુઓ!
પ્રભુના મંગલમય નામે ઘણાઓનો ઉદ્ધાર કર્યો છે, પ્રભુના નામે
જયજીતે તાર્યા છે, પ્રભુના નામથી ઘણાએ સ્વર્ગનાં સુખડાં ભોગવ્યાં
છે, પ્રભુનું નામ એ સ્વર્ગની દુગ્ધી છે, પ્રભુનું નામ સ્વર્ગનું વિ-
માન છે અને પ્રભુનું નામ એ સ્વર્ગની સીડી છે; માટે પ્રભુનું
નામ પ્રેમથી લેવો. પ્રભુનું નામ પ્રેમથી લેવો.

સ્તન ૨૨ મું—ઈશ્વરનાં સાક્ષાત્ દર્શન

શ્રીમંતે શ્રી પ્રેમદાસ કરીને વાણિયો હતો. તેનામાં
જન પ્રનાયોજી સુખ હતો એટલે કે તેનામાં પ્રેમ ઘણો
હતો. તે સત્કારમાં સ્નાનપૂજા કરી મંદિરે જતો તથા
કાંઈકાંઈ સાંભળતો અને પછી દુકાને જઈને પોતાનો
ધણીકરતો. વર્ષા સાંજ પાંદે પાછો દેવદર્શને જાય
તેને રાત્રે પડુતમન વર્તાયતી હોય ત્યાં જાય. તે આધુસંતની
પત્ની સેવ. જન્મ કરતો. એક દિવસ તેના એક મિત્રે તેને જાણ
આપી કે, ગંગાના રત્નચર કિપર એક આધુ આવીને ઘસના ઉતર્યા
છે. જનિ દર્શન કરવા જતી છે. માટે તમે ત્યાં જજો. પ્રેમદાસને તો
જાતરું હતું તે ખેંદે હતું તેમ થયું. એટલે થોડાં કળકૂલ વાળે
તેને મોઢે અને મહારજને ધરીતે ત્યાં ગેહા. થોડી વાતચીત કરીને
તેને રજા દીધી. પછી તે દરેકજ તે સાધુ પાસે જાય અને તેને
સંભળે. તેને જાણીઆપતો. પછી જ્યારે તે સાધુને ત્યાંથી બીજો
માનવ આવે તે વાકિસ્ત્ર હતા ત્યારે તેને પ્રેમદાસને કહ્યું કે, આજ
તે જાણી આધુ સેવ. કરી છે. તું તની કોઈ પ્રસન્ન થયો છું. માટે
મેં કહ્યું હતું તો ત્યાં જ પ્રેમદાસે કહ્યું કે મહારજ! મને કોઈ આમ
જાણી નથી. ત્યાં કે જ્યાં હુમલિયાર વેદનાં કે નહીં થતમાર

જોઈતાં મને પણ દિવસથી જે મારું જે મને દેવતાનાં આદાનુ કર્યું ન
ધાય તો ખસ. માટે મહારાજ! મારા ઉપર દયા કરીને મને દેવતાનાં
દર્શન કરાવો. મહારાજે કહ્યું કે, દીક ત્યારે સાંજના. તને દેવતાનાં
પ્રત્યક્ષ દર્શન હું પરમ દિવસે જાર વાગે કરાવીશ. તારે ત્યાં તું
પરમ દિવસે શ્રાદ્ધલેખા જમાવવાનો છે તે દિવસેજ ત્યાં જાર
વાગે આવશે.

આ સાંભળીને પ્રેમદાસ તો ગાંડા જેવો થઈ ગયો અને મહા-
રાજના પગમાં આજોટવા મંડી પડ્યો. પછી તે ધર ગયો અને
શ્રાદ્ધલેખાને જમાવવાની તૈયારી મોટી ધામધૂમથી કરવા મંડી પડ્યો.
સાક્ષાત્ દેવર પધારવાના હતા તેથી તે બહુજ શોભા કરવા મંડી
પડ્યો. નીમેલે દિવસે ભોજનની બધી તૈયારી દસ વાગ્યામાં તે
ચઢ સૂકી અને અગિયાર વાગે નોતરેલા શ્રાદ્ધલેખા પીતાંબર પહેરી-
ને તથા દીલાં ટપકાં કરીને આવી પહોંચ્યા. શ્રાદ્ધલેખાની પંગત
બેસાડી દીધી અને પતરાળીઓ પણ હારબંધ પડી ગઈ. પછી
જૂદી જૂદી જતનાં શાક, રાયાનાં તથા અથાણાં પીરસી દીધાં. પછી
લાડુ પણ આવવા માંડ્યા ને અર્ધી પંગતમાં પીરસાઈ રહ્યું ત્યાં
બરાબર ખારના ટોકરા થયા; અને બીજી અર્ધી પંગતમાં પીરસાય
છે ત્યાં એક વૃદ્ધ માણસ આવ્યો. તેના નાકમાંથી લીંટ આસ્યું જતું
હતું, આંખમાં ચીપડા બર્બા હતા, ડોકમાં જડા દોરડા જેવી
મેલી જનોઈ હતી, ડોકમાં માળાનું તો નામજ નહિ, તેમ કપાળ-
માં ભરમંડે ડીકું પણ નહોતું અને અબાટિયાને બદલે બહુ
પાણકાઈ પહેર્યું હતું. તેના પગ થંથર ધ્રુજતા હતા, લાકડીના
ટોકાઈ કરીને તે થંથુજતા થંથુજતા પંગતમાં આગળ આવી
આવ્યો, અંદરે શ્રાદ્ધલેખા દિખા થઈ ગયા અને રાંદે રાંદ પાડી
તેને માંચા મંડ્યા અને ગાંઠા બાંટવા લાગ્યા કે, અમારું બધું
ભોજન આપણે કરી નાખ્યું તે વૃદ્ધ કહ્યું કે, ભાઈઓ! હું શ્રાદ્ધલે
ખું, આપ માનશી ના નીત અનહંત ત્યારે તેઓ તેને વધારે
માંચા લા-લા નાંદ્યા પાડ્યા. પાડ્યા, તે શ્રાદ્ધલેખા દી અણિયાં
કેપાડ્યા, તો કોઈએ દીલાંના જાંડા કેપાડ્યા, તો કોઈએ પગ-

હોય એવામાં જે જેસવું હોય તો એક માઈલે છ પાઈ ખર્ચવી પડે. વળી એથી ઉતરતી ગાડી એટલે કે વચલા વર્ગની ગાડી કે જમાં માત્ર પાટિયાંજ જડેલાં હોય અને પાયખાનાની સગવડ હોય, એવામાં જે જેસવું હોય તો એક માઈલે ત્રણ પાઈ ખર્ચવી પડે. વળી એથી ઉતરતા વર્ગમાં એટલે કે ત્રીજો ક્લાસ કે જમાં સૌને બોક્કડાની પેઠે પૂરવામાં આવે છે અને જમાં પાયખાનાની બિલકુલ સગવડ નહિ તેમાં જે જેસવું હોય તો એક માઈલે પોણાત્રણ પાઈ ખર્ચવી પડે. એ તો જવા પૈસા ખર્ચો તેવી જગ્યા મળે. હોટેલોમાં પણ જવા પૈસા ખર્ચો એ તેવો માત્ર મળે. એક પૈસા-વાળો કપ માગે તો એક પૈસાવાળો અને જેવાળો માગે તો જરા વધારે દૂધવાળો અને ચારવાળો માગે તો જરા વધારે ટેસ્ટદાર ચીનો કપ મળે. મિડલ્ વાળા પાસે જવ કે ફૂલવાળા માળી પાસે જવ, શાકભાજીટમાં જવ કે હાપડભાજીટમાં જવ; રેલ્વેમાં, નાટકશાળામાં કે જ્યાં જવ ત્યાં જવા પૈસા ખર્ચો તેવો માત્ર મળશે. અથવા બીજો ક્યાંય પણ જ્યાં અધેર નથી, ત્યાં ડોઝની સાગવગ ચાલતી નથી. ત્યારે જામચો અને બહેનો ! પ્રભુનાં રાજ્યમાં શી રીતે અધેર દોઈ શકે ? પ્રભુનું રાજ્ય તે કાંઈ આપણે ત્યાં દેટલાક રાજ્યોનાં રાજ્ય છે એવું પોપાબાઈનું રાજ્ય નથી, કે પોણું નથી કે કોઈ પોણું દેખીને પેસી જાય; તેમ ત્યાં ડોઝની સાગવગ ચાલે તેમ નથી કે ત્યાં કોઈની બક્ષાનણની ચિઠ્ઠી આવે તેમ નથી. ત્યાં પણ જવા પૈસા ખર્ચ્યા હશે તેવી જગ્યા મળશે; એટલે કે જ્યાં પુણ્ય કર્યા હશે, ધર્મદાન કર્યા હશે, તેવું સુખ સ્વર્ગમાં મળશે. માટે બાઈચો અને બહેનો ! સ્વર્ગમાં સુખહાંભોગ-વર્ગ હોય, સ્વર્ગનો આનંદ પામવો હોય, સ્વર્ગમાં સારી જગ્યા મેળવવી હોય, ને ગરીબોને દાન આપે, અન્નધાનું રક્ષણ કરે, હજારાં પાંગળાંસા વાસને અશ્વમેષ યજ્ઞ અને યજ્ઞે તે પ્રદાર કરવું હશે એવું થાય તેમ કરે.

અનરો

જવ અન્નદાનનું જાતું, મું માર્યે લીધું તાતું. જવજ
માનવમનને દિનરહેતું, જાણુ સુંદર થાતું.

અંતકાળ આગરે જાતું, જે દીનું તે માતું. ૨૧૦
મરણ મંદા આગરે જાતું, જાતું બાતું આતું.
તે બાતું ત્યાં કામ આવશે, ને જિવન મળશે જાતું. ૨૧૦
અંતકાળ બાતું આતું તેં, દરિયારૂમાં જાતું.
હરે ભગવાન દરિયે પીને, જમન મુખ કરે જાતું. ૨૧૦

રત્ન ૨૩ મું—આપણે બીજી બધી તૈયારી અગાડી
કરી રાખીએ છીએ, પણ મોતની તૈયારી
અગાડી કરી રાખતા નથી.

પણે ત્યારે માનવસમાં જમવા જવું હોય ત્યારે
જે ચાર કલાક અગાડીથી નાદવા ધાયા મંડી
પડીએ છીએ, અને સારાં સારાં લગ્ન પહેર-
વાની તૈયારી કરી મૂકીએ છીએ. ગાઉ નપાટી
કે વરઘોડામાં જવું હોય તો ત્યાં પણ જવાને
એક કલાક અગાડીથી બધી તૈયારી ધાય છે.
આપણે ત્યાં લગ્નપ્રસંગ હોય ત્યારે તો પંદર, દિવસ અગાડીથી
વડી, પાપડ, ખેસ તથા સેવની તૈયારીઓ ધાય છે; અને પરને
ધોળાવવાની, રંગલગાડવાની, હાંડીઓ—ગુમ્મર સાફ કરાવવાની
પણ તૈયારીઓ થઈ જાય છે. તેવીજ રીતે કામ માણસ મરવાની
અણીપર હોય ત્યારે તે મર્યા અગાડીથી માણસો ગણતરી કરે
છે કે, આની આટલી નાત થશે અને કુસાણી કુસાણી ચીએ થશે.
વળી તેને બાળી આચ્છા હોય ત્યાંથીજ દહાડાની તૈયારીઓ આણુ
કરવામાં આવે છે. તેવીજ રીતે ગ્રહણ આવવાને હજી થોડા દિવસ-
ની વાર હોય ત્યાં તો ઘરમાંથી જ અભડાય આવું હોય તે તરત
ખાવા મંડી પડે છે અને જે વળતે ગ્રહણ થવાનું હોય ત્યારે મેલાં
લગ્ન પહેરવાની તૈયારીઓ ધાય છે. દામને ખાદ્યારામ જવું
હોય તો આડદા દહાડા અગાડીથી મુકત જેવડાં છે અને નીક-
ળવા અગાડી જે ચાર દિવસથી તો બધી તૈયારીઓ કરી મૂકે છે.

કોઈ મહેમાનને આપણે ત્યાં જમવાનું કહ્યું હોય તો વહેલા ઉઠીને અગાઉથી તડામાર તૈયારી કરવા મંડી પડીએ છીએ; કોઈનું કાટલું કઢાવવું હોય તો પણ પહેલેથીજ બધી વેતરણ કરી મૂકવામાં આવેછે; કોઈ ગવર્નર સાહેબ પધારવાના હોય તો રાત્રીએ એક મહિના અગાઉથી ગામમાં ધનપતાકા ચોઢાવી દે છે અને રસ્તાઓ તથા બંગલાઓ પણ સાફસુફ કરાવી રાખે છે. આવી રીતે આપણે નજીવી ચીજો માટે અગાઉથી તૈયારી કરી મૂકીએ છીએ, પણ કાળને વાસ્તે પહેલેથી તૈયારી કરી નથી રાખતા. કદાચ કોઈ એમ કહેશે કે, ઉપર કહેલી બધી ચીજોની આપણને પહેલેથી ખબર હોય છે, પણ કાંઈ કાળની ખબર હોતી નથી; પરંતુ ભાઈઓ અને બહેનો ! ઉપર ગણાવેલ બધી ચીજોની ખબર તો આપણને બહુ બહુ તો બે મહિના અગાઉ મળે છે; પણ કાળની ખબર તો આપણે જન્મ્યા ત્યારથીજ મળે છે. શાસ્ત્રો અને ઋષિમુનિઓ પોકારી પોકારીને કહે છે કે, જન્મ્યા તે તો જરૂર મરવાનાજ. કાળ કોઈને મૂકતો નથી, પણ આપણે તેની દરકારજ ક્યાં કરીએ છીએ ? જે દરકાર કરતા હોઈએ તો તો સમજ્યા ત્યારથી સવાર ગણીને કાંઈ દાનધર્મ કરવું જોઈએ, પરમાર્થ કરવો જોઈએ અને પ્રભુને સ્મરવા જોઈએ. ઉપર કહેલી બધી તૈયારીઓ અગાઉથી નહિ કરીએ તો કાંઈ નુકસાન ખમવું પડે તેમ નથી; પણ જે કાળને માટે અગાઉથી તૈયારી નહિ કરી રાખીએ તો નરકમાંજ ગબડવું પડશે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે જમ બધી તૈયારીઓ અગાઉથી કરી રાખીએ છીએ, તેમ કાળની પણ તૈયારી અગાઉથીજ કરી રાખવી જોઈએ; કારણ કાળ ક્યારે આવશે તેની ખબર નથી. માટે દર પળે અને દર ઘડીએ પુણ્યદાન કરો અને હરિને સ્મરો.

૫૬

તારા મનમાં જાણે છે મરવું નથી કે, એવો નિશ્ચય કયો નિર્ધાર, તેમાં ભૂલી ગયો ભગવાનને. ટેકઠ ધન દોસત નારી ને ઘણા દીકરા કે (૨) ખેતીવાડી ગાડી ને દરબાર; મેડી મંદિર ઝરૂખા ને માળિયાં કે (૨) સુખદાયક સુંદર સેજ. તેમાં

ગાદી તકિયા ને ગાલમશુરિયા રે(૨) અતિ આડ કરે છે એજ. તેમાં
નીચી ખાંધ કરીને નમતો નથી રે(૨) એવું સાધુ સંગાથે અભિમાન;
વનમાળી મોહનચની મૂર્તિ રે(૨) તેની સાથે ન લાગેલ તાન. તેમાં
પાપ અનેક જન્મનાં આવી મળ્યાં રે(૨) તારી મતિ મલિન થઈ મંદ;
દેવાનંદના વઢાલાને નિસરી ગયો રે(૨) તારે પડ્યો ગળે જમ કુંદ. તેમાં.

રત્ન ૨૪ મું - દૃઢ શ્રદ્ધા

ક રાજ એક વખત ઘોડા ઉપર બેસીને ફરવા
નીકળેલો. ફરતાં ફરતાં જંગલમાં ભૂલો પડી
ગયો. રસ્તો કેમે કરી જડે નહિ અને ભૂખ
પણ બહુજ લાગેલી. પછી ભટકતાં ભટકતાં એક
મોટા છાંયડાવાળા ઝાડ પાસે આવી ચઢ્યો,
અને ત્યાંથી તે ઝાડ પાસે એક તળાવડી હતી,
તેથી ત્યાં આગળ પોતાના ઘોડા ઉપરથી

હત્યો. ઘોડાને ચરવા છૂટા મૂકી દીધો અને પોતે આસપાસ
પરેલાં ફળ વીણવા મંડ્યો. ઘોડાં ફળ ખાધાં તે તેને અમૃત સરખાં
લાગ્યાં. પછી તરસ લાગી તે છીપાવવાને પોતાના ઘોડા સાથે
તળાવડી પર ગયો. પછી પોતે પાણી પીધું અને ઘોડાને પાણી પાઈ
જરા ધમાડીને પાછો તે વૃક્ષ નીચે આવીને થોડી વાર આરામ
લીધો. બાદ તે ઘોડા ઉપર બેસીને રસ્તાની શોધમાં ફરે છે,
એટલામાં તો તેણે છેટેથી ધૂમાડાના ગોટા જોયા; તેથી તેને
આશ્ચર્ય લાગ્યું કે, આવા જંગલમાં આ ધૂમાડાના ગોટા ક્યાંથી
એમ વિચાર કરીને તે તે તરફ ચાલ્યો અને જ્યારે તે ધૂમાડાની
પાસે આવી પહોંચ્યો ત્યારે તેને જણાયું કે કોઈ એક તપસ્વી કાંઈ
દોષ કરતા હોય તેમ લાગે છે. તે ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતરી પડ્યો
અને મહારાજને નમસ્કાર કર્યો. તે મહારાજ થોડી વાત બુધી તો
મોનજ રહ્યો, પણ ન્યાયે મંત્ર પૂરે ચયો ત્યારે તે ચાતુર્ય પૂર્યું કે
'તું' કાણ છે અને આદો આ ક્યાંથી ?' પછી નિઃશ્વસે તેને પાતાની
દશીકત કાઢી દેખાડી અને મહારાજને પૂછ્યું કે 'આપ' કોણ છો ?
આ દોષ શેનાં કરે છે ? અને શા માટે કરે છે ?' ત્યારે મહારાજે કહ્યું

કે, આપણાં શાસો કાંઈ ખોટાં નથી; તેમ ઋષિમુનિઓ કહી ગયા છે તે પણ કાંઈ ખોટું નથી; પણ આપણામાં દૃઢ શ્રદ્ધાજ નથી. આપણે એક કાર્ય થોડી વાર શ્રદ્ધાવિના કરીને થાકી જઈએ છીએ અને પછી કહીએ છીએ કે એનું કૃણ અમને કાંઈ ન મળ્યું, પણ જો શ્રદ્ધાથી કરવામાં આવે તો કૃણ મળ્યા વિના રહેજ નહિ, માટે દરેક કાર્ય દૃઢ શ્રદ્ધાથી કરો, દૃઢ શ્રદ્ધાથી કરો.

अथद्वया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ।

असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो हृद् ॥

(અગ ૧૭-શ્લોક ૨૮)

અર્થ—શ્રદ્ધાવિના કે વિશ્વાસ વિના જે કાંઈ હોમેશું હોય, ઘન કરેશું હોય, તપ કરેશું હોય કે ખીજું કાંઈ પણ કામ કરેશું હોય તે સર્વ વ્યર્થ છે; માટે કે અશુભ ન । જે કરે તે પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખીને કર.

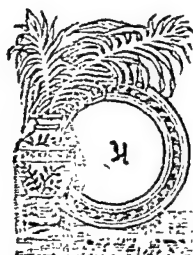
૫૬

ભજનોડા પરિમાન, એસો હરિભજન ડો પરિમાન;
નીચ પાવે જાંચ પદવી, જસ તરે પાપાણુ. એસો
અધમ ભીક્ષી અગત ગુનકા, ચઢી જાન વિમાન;
નામ લગ વેદુઠ પામી, બાજતે નિશાન. એસો
ચલત તારા ને ચલત મંડળ, ચલત શક્તી આર ભાન;
દાસ ધ્રુવદુ અવિચલ પદવી, રામકે દિવાન. એસો
રાવજુદે દશ શિશ્ય કહે, કર અદે સારંગપાણુ;
વિર્ભાપણુકું વંકા દીની, બક્ષ આપનો જાન. એસો
નિગમ જાકી આપ પૂકે, સુનો લગ સુજાન.
દાસ તુલસી શાનુ આ.યા, નાખાય ભગવાન. એસો

૫૬

રતન રપ મું-નિમકહરામોનો નાશજ થાય છે.

૯૪૨

ભુદાસ કરીને એક મોટા શેઠ હતા; તે બહુજ દયાળુ હતા. તેમને વહાણનો વેપાર હતો તેથી એક એક નોકરને એક એક વહાણ સોંપી દેતા અને તેની નીચે થોડાં થોડાં માણસો પણ સોંપતા હતા. તેના એક નોકરનું નામ જીવરાજશા હતું. તેને જ્યારે શેઠે વહાણ સોંપ્યું ત્યારે ખાસ લલામણ કરી હતી કે, તમને પેટપૂરતો પગાર મળશે અને જો વહાણ પાછું સાયવીને લાવશે તો તમને મોટી પદવી મળશે. તમારી નીચે જ માણસો સોંપ્યાં છે તેની ઉપર કાચુ રાખજો અને તેઓ તમને ન કસાવે તેની દરકાર રાખજો. બહુજ સાવચેત થઈને સમુદ્રમાં વહાણ હાંકજો; કારણ કે ત્યાં ખરાબા ઘણા છે. ખીનું જ્યાં જ્યાં ખરાબા છે ત્યાં ત્યાં તમારે વાસ્તે કાંઈ કાંઈ નિશાનીઓ પણ રાખેલી છે. માટે ખરાબર સાવચેતીથી કામ લેજો. જીવરાજશાએ કહ્યું કે “શેઠ ! આપનો ઉપકાર હું નહિ ભૂલું, મને કોઈ વહાણ આપતું નહોતું, પણ આપે કૃપા કરીને તે આપ્યું છે તો હું જરૂર આપના કહેવા પ્રમાણેજ ચાલીશ, આપને દરરોજ સંભારીશ અને આપનો ઉપકાર નહિ ભૂલું.” શેઠે કહ્યું “લાઈ ! સમુદ્રમાં ગયા પછી બધું યાદ રાખજો; કારણ કે ઘણા જણાઓ ‘શેઠની શિખામણ ઝાંપા સુધી’ એમ કરે છે.” પછી શેઠ પાસેથી રત્ન લઈને જીવરાજશાએ વહાણ ચલાવવા માંડ્યું અને શેઠના ગામથી જરા દૂર ગયા અને સમુદ્રનો પવન લાગ્યો કે તરતજ મોજ-મઝામાં પડી ગયા અને નોકરોને બધું કામ સોંપીને આખો દિવસ લહેરજ કર્યા કરે. નોકરો ઉપર કાચુ રહ્યા નહિ એટલે તેઓ પણ ધીમે ધીમે પેતાનું કામ ભૂલી ગયા અને આખો દિવસ મઝા કરવા લાગ્યા. પછી ધીરે ધીરે નોકરોએ જીવરાજશાને અડીણ, લાંગ, ગાંઠે અને દાડના કેડામાં ચઢાવી દીધા. એક વખત બધા દાડ ચઢાવીને વડાણમાં બેસા છે અને વડાણને છૂટું મૂકી દીધું. સામે એક નિશાનીવાળો ખગાં છે, છતાં કેડામાં અંધ થયેલા

તેઓએ નેતરકુ ત્રેણું નહિ. એટલે તે વડાણ ખગાળા સાથે અંતર-
 ઘર્ષ પડ્યું અને તેના બાંગીને બધા થઇ ગયા. બધા નોકરો નો
 નરીને બચી ગયા, પણ શ્રવણજીને તો તરના આવડે નહિ
 એટલે ડૂબ્યા લાગ્યા; એટલામાં તો માછલાંઓ તથા મગરમગેછો
 તેને પકડી લઇ ગયા અને ફોલી ફોલીને ખાયા લાગ્યા. આ
 વખતે તેને તેના શેઠની બલામણ યાદ આવી; પણ અંતરમાં
 તે શું કામની ! બાઈઓ અને બહેનો ! આપણા પણ એના જેવા-
 જ હોય થવાના. કારણ કે પ્રજુદાસ શેઠ એટલે જગતના નાથ
 પ્રજુએ શ્રવણજી એટલે આપણે જે છોએ છોએ તેની ઉપર
 કૃપા કરીને વડાણ એટલે કે આ શરીર આપેલું છે; અને તેની
 સાથે નોકરો એટલે કે મન, ઇન્દ્રિયો આદિ નોકરો છે. શેઠે જેમ
 શ્રવણજીને બલામણ કરી હતી તેમ આપણને પણ બલામણ
 કરેલી છે કે, જે સંસારકી સમુદ્રમાં ખરાબર ચાલશે અને મન-
 ઇન્દ્રિયોને વશ થશે નહિ, તો ન્યાયે ખાછ આવશે ત્યારે સ્વર્ગમાં
 હંચ પદ મળશે. આપણે પણ તે શ્રવણજીની પેઠે જન્મતી વ-
 ખતે પ્રજુને વચન આપ્યું હતું કે, હું તમારો ઉપદેશ નહિ જૂલું
 અને તમનેજ યાદ કરીશ. પણ માતાના ગર્ભમાંથી નીકળ્યા પછી
 અને સંસારનો પવન લાગ્યા પછી બધું જૂલી ગયા; અને મનને
 વશ થઇ ગયા તથા ક્રોધ, લોભ, મોહ અને મદકી ઠેકમાં
 ચઢી ગયા. ઋષિમુનિઓએ કહ્યું છતાં સ્ત્રી, પુત્ર, કુટુંબકળીલા,
 અને ધનમાલકી માયાના ખરાબા સાથે અથડાઇ પડ્યા એટલે
 આ શરીર નિરૂપયોગી થઇ પડ્યું. મન, ઇન્દ્રિય તો ખાગી ગયાં
 અને પોતાને નરકમાં સળકવું પડ્યું. માટે બાઈઓ અને બહેનો !
 પ્રજુએ આપણને જે શરીર આપેલું છે તેથી બીજાઓનું બધું
 કરવું, પરમાર્થ કરવો અને ઈશ્વરના શ્રીજન નિયમો પ્રમાણે ચાલવું.
 આમ કરીશું તોજ આપણે બચીશું; નહિ તો આપણે ઈશ્વરના
 નિમકદરામ થઈશું અને નિમકદરામનો તો નારા થવાનોજ. માટે
 નિમકદરામ ન થતાં નિમકદલાવ થાઓ

કુંડગિયા

ખંડ બાજુ નહિ, મન નાચી કર માન,

કહાં ગિરખલ ગંગા છે, કહાં અકળર ખાન,
 કહાં અકળર ખાન, ભલે દે ભલી ભલાઈ;
 કહાં સિકંદર ભયે, જુનાઝી ખળર નવાઈ,
 કહે દીન દરવેશ, ગેહ નર ગાફલ ગંદા;
 મત સાઝી કર માન, જૂઠ હે ખાજી ખંદા.
 ખંદા જાણે મેં કરું, કરનહાર કીરતાર;
 તેરા કર્યા સો નહિ હુવે, હુવે સો હોવનહાર.
 હુવે સો હોવનહાર, ભાર નર છું હી લેવે,
 અપજશ કરે અખૂજ, નાવ નારાયણ ખેલે;
 કહે દીન દરવેશ, હુકમસેં પવન હલંદા,
 કરનહાર કીરતાર, કહા તું કર હે ખંદા.

રત્ન રદ મું-પ્રભુ ભૂખ્યા ઉઠાડે છે, પણ
 ભૂખ્યા સૂવાડતા નથી.

જે કેટલાએ યુગો આદ્યા ગયા અને કેટલાએ
 પણ, પક્ષીઓ, માણસો થઇ ગયા; પણ
 પ્રભુની દયાથી ધીડીને કણ અને હાથીને મણ
 મળ્યેજ નય છે. પ્રભુના દરબારમાં હજી
 સુધી ખોટ આવી નથી; તોપણ આપણે
 એટલા બધા અણવિશ્વાસી થઈ ગયા છીએ
 કે હાય, હાય! કાલે અમારું શું થશે? અમારાં

છોકરાંનું શું થશે? બાયડીનું શું થશે? એમ ચિંતા કર્યાજ કરીએ
 છીએ. પણ આપણે યાદ રાખવું જોઈએ કે, આપણને જણે
 બનાવ્યા છે તેને આપણી જટલી ફિકર છે તેટલી બીજા કોઈને નથી.

એક વખત રાત્રે કૈલાસમાં શિવ અને પાર્વતીજી બેઠાં હતાં
 અને વાર્તાવિનોદ આલતો હતો; એટલામાં શિવજીને કાંઈ યાદ આવ્યું
 હોય તેમ એકદમ ઉભા થઈને બહાર આદ્યા અને પાર્વતીજીને
 કહેતા ગયા કે, હું દરરોજના નિયમ પ્રમાણે પાછો આવીશ.

થોડી વાર થઈ એટલે શિવજી પાછા પધાર્યા ત્યારે પાર્વતીજીએ

તે ઝવેરીએ ભરવાડને પૂછ્યું કે 'એલા, આ તારી ડોકમાં ક્યાંથી?'
 સારે ભરવાડે કહ્યું 'ભાઈ ! એ પાંચીકા તો મને કાક રાજાએ
 દીધેલો. રાજા જાણે છે ! મારા જે રોટલા ખાઈ ગયો અને દૂધ
 પી ગયો તેને બદલે આ એક ગોળ પાંચીકો દઈ ગયો છે. મેં
 જાણ્યું કે, મને જે ચાર વીહુ રૂપિયા દશે અને પછી આપણે
 ખૂબ મઝા કરશું; પણ આ તો ઉલટો ખાઈ ગયો. એ રાજા તો મને
 અક્કલવગરનો લાગ્યો.' ઝવેરીએ કહ્યું 'ભાઈ ! રાજા કાંઈ અક્કલ
 વગરનો લાગતો નથી, અક્કલ વગરનો તો તું લાગે છે.' ભરવાડે
 કહ્યું 'કેમ ભાઈ ! તમે પણ રાજાની ભેર તાણો છોને?' ઝવે-
 રીએ કહ્યું 'એલા હાજા ! તારી ડોકમાં છે તે કંઈ પાંચીકો
 નથી, પણ સાચો હીરો છે અને જો તું પાનાચંદ ઝવેરીની દુકાને
 જઈશ અને તે વેચીશ તો તને ઘેર બેઠાં દશ વીહુ રૂપિયા મહીને
 આપશે અને પછી બેઠાં બેઠાં મઝાજ કર્યા કર.' ભરવાડે કહ્યું 'શેઠ !
 જો એમ હોય તો તો રાજા બહુજ ભલો અને બહુજ દયાળુ
 શેઠ ! તમે તો મારા ઠાકર હો, નહિ તો આવો રસ્તો દોણ ખતાવે?'
 એમ કહીને તે ભરવાડ બજારમાં ગયો અને પેલા ઝવેરીના
 કલા પ્રમાણે ક્યું તેથી આનંદમાં અને મઝામાં રહેવા લાગ્યો.

ભાઈઓ અને બહેનો ! જોયો પેલો ભરવાડ ! આપણે
 કહીશું કે, તે તો સાવ મૂર્ખો અને અક્કલવગરનો હોવો જોઈએ;
 અને આપણે જમ કહીએ છીએ કે 'ભૂત ન દેખા હોય તો
 દેખો ભરવાડા' એટલે પેલો ભરવાડ પણ ભૂતથી ક્યાં ઉતરે
 એવો હતો? પણ ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ તેથી ક્યાં
 ઉતરીએ તેવા છીએ? આપણે તો તેના કરતાં એક વેંત ચઢીએ
 એવા છીએ. કારણ કે રાજાએ જમ પેલા ભરવાડને હીરો
 આપ્યો પણ તેની કિંમત તે નહોતો સમજતો તેમ ઈશ્વરે આપણી
 ઉપર અત્યંત દયા કરીને આ મનુષ્યદેહરૂપી હીરો આપેલો
 છે, પણ તેની કિંમત સમજતા નથી અને એળે ગુમાવી નાખી-
 એ છીએ. પછી પેલા ભરવાડને જમ ઝવેરી મળ્યો અને
 હીરાની કિંમત સમજાવી, તેમ આપણને સદ્ગુરુઓ તથા શાસ્ત્રો

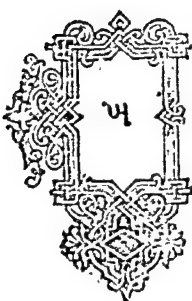
પુકારી પુકારીને સમજાવે છે કે, આ દેહ છે તે હીરા છે અને તેમાંથીજ ઈશ્વર મળી શકે તેમ છે. દેવતાને પણ મનુષ્યદેહ દુર્લભ છે તો આત્મા દેહને આપણે સામારે ફેંકટની કુચલી અને નિંદામાં કાઢવો જોઈએ ! છેવટે ઝવેરીના કહેવા પ્રમાણે જો પેલો ભરત્રાહ્યાદ્યો તો આનંદમાં અને મગ્નામાં રહેવા લાગ્યો, તેમજ જો આપણે પણ ગુરુઓ અને શાસ્ત્રનાં કહેવા પ્રમાણે ચાલીશું એટલે દાનધર્મ કરીશું, પરમાર્થનો પંથ લઈશું, તેના નામની પૂનમચાવીશું, આપણા ભાઈઓને મદદ કરીશું તો સ્વર્ગમાં મગ્ના કરીશું. માટે હે હરિજનો !-ઓ પ્રેમીજનો ! આ મનુષ્યદેહરૂપી હીરા ફરી ફરીને નહિ આવે, માટે તેનો સદુપયોગ કરજો, તેનો સદુપયોગ કરજો.

ભજન

હરિ નહિ ગાયો, જનમારો ગુમાયો;	
જનમારો ગુમાયો, જનમારો ગુમાયો.	હરિં
હરિજનકો સનમાન ન દિનો (૨)	
અપનો કુટુંબ ગુમાયો—ન ગાયો.	હરિં
પરમ્પરી વિપયા દે કારન (૨)	
લખ દે ચોરશી ભટકાયો—ન ગાયો.	હરિં
કહે જાદવ હરિ જાગ્યો નહિ તું (૨)	
હીરા હાથસે ગુમાયો—ન ગાયો.	હરિં

રત્ન રત્ન મું—ખર જેમ ખાંડ ખાઈ શકે નહિ, તેમ સંસાર
માં રચી પચી રહેનારાઓ હરિરસ પી શકે નહિ.

૨ બિચારો આખો દિવસ ખડખડ ખાધા કું
અને સવારથી સાંજ સુધી વૈતરૂં કર્યા કરે
તેને જે આપણે ખાંડ આપીએ તો તરત
તેનું મરણ થાય; કારણ કે ખાંડ તો ખાઈ શકત
હોય તેજ ખાઈ શકે.

વળી જે ગરીબ ખેડૂત ગુંપડામાં
રહેતો હોય અને ટાઢ તડકા ખમતો હોય

તેને મહેલની મઝાની શું ખખર પડે? અને કદાચ તેને
મહેલમાં રાખીએ ત્યાં તેને મઝા પડેજ નહિ. તેને તો ગુંપડી
માંજ મઝા પડે. વળી દરરોજ જે માણસ કુશકા ખાતો હોય
કે બહુ બહુ તો રાખ પીતો હોય તેને જે લાપરસી ખવરાવ
હોય તો તે તેની કિંમત જાણી શકશેજ નહિ. વળી કોઈ ગાંડે
માણસ હોય તેને જે હીરો આપ્યો હોય તો તે સુંઘશે અને પછી
આખરે અને કાંઈક ગંધ કે સ્વાદ નહિ આવે એટલે એને કાચન
કટકા જેવો ગણીને ફેંકી દેશે. જે માણસ હમેશાં છાશ પીતો હોય
અને છાશમાંજ આનંદ લેતો હોય તેને ટેરીના રસમાં સ્વાદ નહિ
લાગે. ટેરીનો રસ જે સમજતા હોય તેજ જાણે. બીજાઓ શું જાણે!
તેવી રીતે ભાઈઓ અને બહેનો! જોએને સંસારના રસમાંજ મઝા
પડે છે અને સંસારનું વૈતરૂં કરવું ગમે છે તેને હરિરસમાં શું
મઝા પડે? તેને તેમાં શું આનંદ આવે? જે હરિરસ મીરાંખાઈએ,
નરસિંહ મહેતાએ, પ્રજ્ઞાદે, ધ્રુવે, નારદે અને બીજાઓએ પીધો
છે તે હરિરસ આપણા જેવા પામરો શી રીતે પી શકે? એ તો
જેનાં પુણ્ય હોય, જેનો જાગ્યાદય થયો હોય, પૂર્વે કાંઈ સારાં કામ
કર્યાં હોય અને પૂર્વમાં પ્રભુની અને તેના જક્તોની દ્રાઈ પણ
જાતની સેવા કરી હોય તેવાઓ તે રસ સહ શકે. એ રસ કાંઈ રેડો
પડ્યો નથી કે બજારમાં વેચાતો નથી કે પિસા આપીને આપણે
વેચાતો સહ્યે અને આપણી મરજી પ્રમાણે પી સહ્યે. એ રસ તો

માથા સાટે છે, એ રસ તો અમૃત છે અને એ રસ કાંઈ ગાંધીને
હાટે કે બજારમાં વેચાતો મળતો નથી કે આણુઓ આણુતો નથી;
એ તો ઈશ્વરની સેવાનું ફળ છે, સત્સંગનું ફળ છે અને મહા-
ત્માઓની કૃપાનું ફળ છે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! જો એ રસ
પીવો હોય, એની મઝા લેવી હોય, એનો આનંદ ભોગવવો હોય
અને એની શાન્તિ જોવી હોય તો ઈશ્વરની ભક્તિ કરો, સત્સંગ
કરો અને મહાત્માઓની સેવા કરો.

પદ્મનાભ ઘોષ

હરિગુણ ગાવામાં હું સીલા, જગમાં હરિના રે જન;
ખર શું ખાઈ જાણે ખીરને, મલ્લકે ઉકરડે મન.
પામર પ્રજા રસ તે શું પીએ, પામર હરિ રસ તે શું પીએ. પામર ૧
કાગ મોતીને શું કરે, મોતી ભરખે મરાજ;
પાન બીડાં શાં પાડાને, પાડો શોધે પરાજ. પામર ૨
અધા આગળ શી આરસી, સમજે છાણા સમાન;
બહેરા આગળ શું બોલવું, ટમ કરી ઉધડશે કાન. પામર ૩
સમરે ગેંગાને ભોળવી, બધો દેખાડ્યો બાગ;
જોતાં વાદીનાં ગ્રાહુવાં, બાળ્યો વિષ્ણુનો ભાગ. પામર ૪
સ્વાન ન સમજે રે સંપમાં, અગણિત દેતાં ઉપદેશ;
નજરે નાતીલા ન્યાળીને, દિલમાં દાખવશે દ્વેશ. પામર ૫
અન્નનાં ભોજન શાં જાંટને, રીતે ગ્રાંખરને જોઈ;
ઈતડિ વળગી અંગૂઠામાં, પીશે પય છાંટી લોઈ. પામર ૬
પુરુષાતન ઇન્દ્ર પાર્વિયો, એકે ન મળે દંડાગ,
કાળી કાંચેલ ને કમંજના, ગંગ ન લાગે કપિરાગ. પામર ૭

રત્ન રહમું-જે ઘોડાઓ શેઠના કહ્યા પ્રમાણે ન ચાલે
તેઓને ખાવાનું પણ ન મળે ને ઉલટા માર ખાય.

માણસો ઈશ્વરના કહ્યા પ્રમાણે ન ચાલે,
તેઓને દુઃખ લોગવવું પડે છે ને ઉલટા તરક-
માં જવું પડે છે.

મુંબઈમાં વિકલદાસ કરીને એક શેઠ હતા.
તે મીલના માલેક હતા અને બીજી મીલોમાં
પણ કામકાજ કરતા હતા. તેઓ બહુ ભલા,
માયાળુ તથા સત્સંગી હતા. એક વખત

તેના એક મિત્રનો કાગળ હતો કે, ભાવનગરમાં મારી પાસે એક
બ્રહ્માનંદ કરીને સ્વામી આવ્યા હતા તે બહુજ વિદ્વાન અને ભક્ત
હતા તેઓ હાલમાં તમારી તરફ આવ્યા છે અને ધણું કરીને
વાલકેશ્વરમાં રામદાસ શેઠની ધર્મશાળામાં ઉતરશે તો તમે ત્યાં
જાઓ. તેમને તમારે બંગલે લાવીને સેવા કરજો, તેથી તમને
પણ સત્સંગનો લાભ મળશે. કાગળ વાંચીને શેઠ તરતજ વાલ-
કેશ્વર ગયા અને બ્રહ્માનંદને પોતાને બંગલે લઈ આવ્યા. થોડા
દિવસ પોતાને ઘેર રાખીને તેમની સાથે ગીતા વાંચી અને
તેનો અર્થ બહુજ સારી રીતે સમજાવ્યા. પછી શેઠે બ્રહ્માનંદને
એક વખત પૂછ્યું કે 'મહારાજ! પ્રભુને જ્યારે કાઈ વહાલું કે દવડું
નથી ત્યારે મારા જેવા ઘોડાગાડીઓમાં મોજ કરે છે અને બીજા
ગરીબ માણસો ભૂખે સળડે અને તેને સૂવાનાં પણ ઠેકાણાં મળતાં
નથી. આનું શું કારણ હશે?' મહારાજે કહ્યું 'શેઠ! તમારી શંકા
વાજળી છે, હું તમને તેનો ઉત્તર બે ચાર દિવસમાં આપીશ.'

પછી રવિવારને દિવસે શેઠને કામકાજ ન હોવાથી બ્રહ્મા-
નંદને સાથે લઈને સવારમાં પોતાની ગાડીમાં મહાલક્ષ્મીનાં દર્શન
ગયા અને ત્યાંથી ઘેર પાછા આવ્યા. સાંજ પડી એટલે દ્રીથી
એક બીજો ઘોડો બેઠાવીને ગાડી મંગાવી અને દરિયે જવાને
નીકળ્યા. સવારે જ રાતો ઘોડો આવ્યો હતો તેવોજ ઉંચો અને

તેવેજી જાણે ભેદને મહારાજ પૂછ્યું 'શેઠ ! ધોર જિજ્ઞાસે કયા-
રનો ચાલી ગયો હશે, મારે માટે ન જાણ્યો નો કેમ ! શેઠે કહ્યું 'મહારા-
જાજી ! આ કાંઈ સવારવાળો ધોર નથી, આ નવા સવારવાળો
ધોર ખાતે એકજ માના છે તેથી સરખા લાગે છે; પણ સવાર-
વાળા ધોરને તો તમેજી જાણ્યો છે, આ તો ખીજો છે. પછી બ્રહ્મા-
નંદે કહ્યું કે ત્યારે ચાલો, હવે કાંઈ દરકન નહિ; પણ તેઓ જરાક
ચાલ્યા કે ધોરએ અડવા માંડ્યું અને પાછળ પાછળ દહવા
માંડ્યું. શેઠે તેને ખૂબ લગાવ્યો, પણ જરીએ આગળ ચાલે ત્યારેને !
પછી દાયમેન હતર્યો અને તેને દોરવા લાગ્યો; એટલે જરા ચાલ્યો,
પણ અમારે જવું હતું હતરમાં ને તે ચાલ્યો દક્ષિણમાં. પછી પછી
મહેનત કરી, પણ તે દક્ષિણમાં જ ચાલ્યો. પછી જ્યારે એક મોટું
મેદાન આવ્યું ત્યારે હું અને શેઠ હતરી ગયા અને શેઠે દાયમેનને
હુકમ કર્યો કે, આને આજે આ મેદાનમાં ખૂબ રંગડ, એટલે
દાયમેને તેને ખૂબ રંગડ્યો. પછી જ્યારે ખૂબ હાંટી ગયો એટલે
અમે ગાદીમાં બેસા અને ઘેર પાછા આવ્યા. હતરતી વખતે શેઠે
દાયમેનને કહ્યું કે 'આજ આને જાજરા આપશે મા અને ખડ
પણ થોડું દેજો.' પછી ખીજો દિવસે સવારે શેઠે બ્રહ્માનંદને કહ્યું કે
'મહારાજા ! મારી રાંધણી ખુલાસો કૃપા કરીને હવે કરશે !' મહારા-
જાજી કહ્યું 'શેઠ ! મું હજી ખુલાસો નથી થયો ! તમે કાલે પેલા સાંજ-
વાળા જિજ્ઞાસા ધોરને મું હમ માર્યો અને ખાવા મું હમ ન આવ્યું !
સવારવાળાને માર્યો નહિ અને ખાવાનું પણ આપ્યું કયું નહિ,
તેનું મું કારણ !' શેઠે કહ્યું 'મહારાજા ! મારે કાંઈ સવારવાળા ઉપર
વદાલ નથી કે સાંજવાળા ઉપર દાવ નથી; પણ સવારવાળો
ધોર મારા કલા પ્રમાણે ચાલ્યો અને સાંજવાળો મારા કલાથી
હલસો ચાલ્યો એટલે અને મુકાબા મેં તેમ કર્યું છે.'

બ્રહ્માનંદે કહ્યું 'શેઠ ! જેમ તમને એક ધોર ઉપર વદાલ નથી
કે બીજા ઉપર દાવ નથી, તેમ પ્રજાને કોઈ માણસ ઉપર વદાલ
નથી કે કોઈ ઉપર દાવ નથી. તેન તો ખ્યાં સરખાં છે, પણ જેમ
જે ધોર તમારા કલામાં ન ચાલ્યો તેને મુકાબા તમે સિદ્ધ કરી,

તેમ પ્રભુ માણસને સુધારવાજ દુઃખ આપે છે અને નરક પણ તે હેતુથીજ આપે છે. જે માણસ ઈશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલે એટલે દાનપુણ્ય કરે, પરમાર્થ કરે, સત્સંગ કરે, હરિનું સ્મરણ કરે, તેને અહીંયાં તેમજ ત્યાં પણ સુખ મળે છે અને જે તેની આજ્ઞા પ્રમાણે નથી ચાલતો તેને આ લોકમાં તેમજ પરલોકમાં દુઃખ મળે છે.

ભાઈઓ અને બહેનો ! માટે આપણે જે સુખ મેળવવું હોય, સ્વર્ગનો આનંદ આપવો હોય તો ઈશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે આપણે ચાલવું જોઈએ અને જે દુઃખ ભોગવવું હોય, નરકની પીડા સહન કરવી હોય તો તેની આજ્ઞાની વિરુદ્ધ ચાલવું. સ્વર્ગ લેવું કે નરક લેવું તે આપણા હાથમાંજ છે. માટે આપણે જે મેળવવું હોય તે પ્રમાણે ચાલવું.

૫૬

કાયા છે ત્યાં સુધી કર સમરણ કીરતારનું રે (ટક)
જતન કયું જઠરામાં જણે, તારો દેહ રચ્યો છે તેણે;
તેણે કામ કયું છે અતિ ઉપકારનું રે. કાયા૦
પ્રસવ થયા પહેલું પય કીધું, માતાના સ્તનમાં રચી દીધું;
તેણે કારજ સીધું તારા આહારનું રે. કાયા૦
કાન નેત્ર કીધાં છે કેવાં, સર્વે અંગ અમુલ્ય એવાં;
અંતઃકરણ કીધા છે વિવિધ વિચારનાં રે. કાયા૦
દાંત દીધા તુંને ચાવાણું ચાવવા, અન્ન સરજ્યું ઉદર ભરવા;
કર દીધા કારજ કરવા વહેવારનાં રે. કાયા૦
સુરદુર્લભ મનુષ્યાદેહ પામી, લંપટ ન થવું લૂણહરામી;
છોટમ શરણ ગ્રહી લે સરજનહારનું રે. કાયા૦

રત્ન ૩૦ મું—શરતમાં જે પહેલો આવે તેને ઇનામ મળે,
તેમ પ્રભુ લજવામાં જે પહેલો આવે તેને મોક્ષ મળે.

કરાઓને જ્યારે નિશાળમાં ઇનામો આપવાનાં
હોય છે ત્યારે દોડવાની, લાંબા ફૂંદવાની, હંચા
ફૂંદવાની, લાંબે દડો ફેંકવાની, દોરડાં ખેંચવાની
અને એવી બીજી ધણી શરતો રમાડે છે અને
પછી તેમાં જે પહેલો આવે તેને ઇનામ મળે છે.
જ્યારે દોડવાની શરત હોય ત્યારે ધણા છોક-
રાઓને એક હારમાં ઉભા રાખે છે અને પછી

બધા એકસાથે દોડે છે અને એમાં દોડીને પહેલો આવે તે ઇનામ
લઈ જાય છે. તેવી રીતે પ્રજાનાં નામ લેવામાં જે આગળ દોડી
જાય છે, જે દિવસ અને રાત તેજ કામ કર્યું જાય છે તે મોક્ષ
મેળવે છે. દડો ફેંકવામાં જે બહુ દૂર દડો ફેંકે છે તેને ઇનામ મળે
છે. તેવી રીતે જે સંસારની મોહ, માયા અને કામદોષાદિકને દૂર
ફેંકી દે છે તે મોક્ષ મેળવે છે. હંચા ફૂંદવામાં જે છોકરો સૌથી
વધારે હંચા ફૂંદી શકે તેને ઇનામ મળે છે, તેમ પ્રજાનાં નામ સાંભળી-
ને, હરિનાં કીર્તન સાંભળીને જનાં રામે રામ ઉમાં યાય છે
અને જે નાચવા ને ફૂંદવા મંડી પડે છે તેને મોક્ષ મળે છે. લાંબા
ફૂંદવામાં જે બહુજ લાંબુ ફૂંદે છે તેને ઇનામ મળે છે. તેમજ જે
પ્રજાની મૂર્તિની પાસે વધારે લાંબા થઈને નમસ્કાર કરે છે, પ્રજાની
છાત્રી જોઈને નેત્રી પામે દંડવત્ પડી તેના ચરણમાં લાંબા
થઈને લોટે છે તેને મોક્ષ મળે છે. દોરડાની રમતમાં જે દોરડાને
વધુ ખેંચી જાય તેને ઇનામ મળે છે. તેવી રીતે જેના આગ્રાહથી
દોરડાને વધુ ખેંચે છે, જેને આંગળા દિવસ અને રાત આગ્રાહથી
રડાવે છે તેને મોક્ષ મળે છે. જેમજે હિન્દુનાં છોકરાઓ બધી
જાતના હોય છે અને મનના નેજા રાત્રી પડે બધી જાતના હોય
છે, તેનામાં જે મનના નેજા રાત્રી પડે અને રાત્રીનાં નદિ, કુંડ
સાંભળતાં જેમજે નેજા રાત્રી પડે અને રાત્રીનાં નદિ, કુંડ
જેનાનાં નેજા રાત્રી પડે અને રાત્રીનાં નદિ, કુંડ

પૈસાદાર હોય તે પણ જોવાતું નથી. રમતમાં કાંઈ નાત, જાત, રંગ, રૂપ કે પૈસા જોવાતા નથી. ત્યાં તો જે પહેલો આવે તેને ઈનામ મળે. તેમજ પ્રભુના દરબારમાં પણ નાતજાત કે રંગરૂપ કે પૈસા જોવાતાં નથી; ત્યાં તો જે પ્રભુને વધારે લજ તેને મોક્ષ મળે છે. આપણા શાસ્ત્રમાં પણ એવા ઘણા દાખલાઓ છે. જેવા કે રંકા ને વંકા જાતના કુંભાર હતા, કબીરદાસ જાતના મુસલમાન હતા, વાલ્મીકિ જાતના લીલ હતા. એવા બીજા ઘણા દાખલાઓ છે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! જે શરતમાં પહેલા આવવું હોય એટલે કે સ્વર્ગના ને મોક્ષના ધામમાં જવું હોય તો પ્રભુને લજે, હરિને લજે.

૫૬

હરિભજન થકી, છોટા હોય તે સૌથી મોટા થાય;

તન તાપ ટળે, જન્મ મરણનાં સંકટ સર્વે જાય. (ટક.)

જુઓ એકલશૃંગી હરણીના, એવા વ્યાસમુનિ વણ પરણીના;
કહો સુતપુરાણી કુણ પરણીના, હરિભજન થકી ૦ ૧

જુઓ શુકલ કેશ મૂળ શોધી, જાતે પક્ષી સુરીઓ લોધી;
થયા આપે ઈશ્વર અકોધી, હરિભજન થકી ૦ ૨

જુઓ માંડવની મેડકી માતા, એવા વસિષ્ઠ વિશ્વે વિખ્યાતા;
એવા ચતુરાનન પંકજ જાતા, હરિભજન થકી ૦ ૩

જુઓ વાલ્મીકીની વાત ખરી, જણે દર્ભશાળમાં દેહ ધરી;
જણે સો કાટિ રામાયણ કરી, હરિભજન થકી ૦ ૪

જુઓ દારીસુત શું હીણપણું, એનું પુણ્ય પવિત્ર ચરિત્ર ધણું;
થયા નારદ મન ગોવિંદ તણું, હરિભજન થકી ૦ ૫

જમ મધ્યમ જળ ગંગામાં લળે, તે તો ગંગા સરખું થઈને ફળે;
જમ પારસ પરસે લોહ ટળે, હરિભજન થકી ૦ ૬

જાત ભાત તો નવ જાણી, હરિ ભજ એ હરિસરખો પ્રાણી;
કહે પ્રીતમ ઓળખો એધાણી, હરિભજન થકી ૦ ૭

રત્ન ૩૧ મું-ખગભક્ત થવાથી તો ઉલટું
અન્ને લોકનું ખગડે છે.

ક ગામડામાં ઘણા મોર હતા. તેઓ ત્યાંના ગામડીઆ-
ઓની સાથે એટલા બધા હળી ગયા હતા કે તે બધા
સવારમાં ગામને પાદરે આવીને કળા કરતા અને પછી
લોકો ત્યાં તેને પુષ્કળ દાણા ખાવાને નાખતા. તેઓ ત્યાં
નિરાંતે ખાતા અને પછી પાછા ઝાડીમાં ચાલ્યા જતા.
આ જોઈને એક કાંગડાને વિચાર આવ્યો કે હું પણ જો મોરનાં
પીંછાં ધાલીને તેમની લેજો ભળી જઈ તો નિરાંતે દાણા ખવાય
અને મહેનત કરવી ન પડે. પણ તેને એક મુશ્કેલી હતી તે એ
કે, તેનો રંગ કાળો હતો અને મોરનો ભૂરા હતો; પણ થોડી વાર
વિચાર કરીને તે ખુશી થયો હોય એમ લાગ્યું. તે પોતાને માળે-
થી એકદમ ઉડ્યો અને જ્યાં ખત્રી લોકોના રંગના રંગેડા પડ્યા
હતા ત્યાં ગયો અને તેમાંથી ભૂરા રંગના રંગેડામાં તરવા લાગ્યો.
પછી જ્યારે રંગ કાંઈક ભૂરા થયો, ત્યારે બહાર આવ્યો અને
મોરનાં ચડી ગયેલાં પીંછાં પોતાની પાંખમાં ધોસવા લાગ્યો. છેવટે
મોરના જેવો વેશ કાઢીને બીજા દિવસે સવારે મોરની સાથે સાથે
આવ્યો. મોર પોતાના નિયમ પ્રમાણે કળા કરવા લાગ્યા; પણ
ખિચારા કાંગડાને આવડે નહિ, તેથી કળાનો ખોટો ટોળ કરવા
લાગ્યો; પણ લોકોએ તથા મોરોએ તેને તરત ઓળખી કાઢ્યો.
મોર તો કાંઈ ઓછા નહિ, પણ લોકો તેને પથરા મારવા લાગ્યા;
તેથી તે ત્યાંથી માર ખાઈને ભાગી ગયો. પછી પોતાના નવા વેશે
તે પોતાના જાણખંધ કાંગડાના ટોળામાં ગયો, પણ તેનો વિચિત્ર
વેશ જોઈને ત્યાંથી પણ તેને કાઢી મૂક્યો. તેથી તે ખિચારો હેરાન
હેરાન થઈ ગયો અને પોતાના કંઈકા કૃત્ય માટે પસ્તાવા લાગ્યો.

ભાઈઓ અને બહેનો પેલા કાંગડાની પેઠે ઘણા માણસો
લક્ષ્ય થવા માંડે છે. હાલમાં તેઓ તુરંત છેડે, ખગ ભક્તો હોય ત્યાં
લોકોનાં પુંખાય છે અને માન તો છે આથી તેઓ પણ માન મેળ-
વવા ટોકના કંઠીના કુટા પહેડે છે અને નિલકા કરે છે તથા બીજા

એવો હંગાવ કરવો પડ્યો હતો કે જે રાજાને સવાસાખ રૂપિયા કરતાં વધારે ભેટ આપવી હોય તેજ રાજાને હાર્યાદાય આપી શકશે. ખાકી બીજાઓએ પોતાની ભેટ મોટા અમલદારોને આપવી. સભામાં જુદી જુદી ભતતની અને એક એક કરતાં ચંદે એવી ભેટો આવવા માંડી. છેવટે જ્યારે બધાની ભેટો આવી રહી ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે હસા ચંદને એક નાની વિંટી ધર્મરાજાને ભેટ આપી. આ જોઈને સર્વ રાજાઓ દંગ થઈ ગયા કે આવા નાના નાના રાજાઓએ મોટી મોટી ભેટ આપી અને શ્રીકૃષ્ણે એક નાની વિંટીજ આપી ! ધર્મરાજા તે વિંટી જોઈને અને પછી રાજ્યારાન ઉપરથી હસા ચંદને જોઈયા કે 'હે રાજાઓ ! તમે બધા અજાણ્ય થયા છો અને તમારા મનમાં એવો વિચાર આવ્યો હોય એમ મને લાગે છે કે, શ્રીકૃષ્ણે આટલી નાનીજ વિંટી કેમ આપી ! પણ હે રાજાઓ ! તમે બધાએ જ ભેટો મને આપી છે તેના કરતાં આની કિંમત કરોડોગણી છે અને ખર્ચ કદું તો તેની કિંમત અમૂલ્યજ છે; કારણ કે તે વિંટી નાની છે, પણ તે વિંટી ઉપરના જે અક્ષરો છે તે ધણું કિંમતી છે અને એક એક અક્ષરની કિંમત કરોડો રૂપિયા છે. જુઓ, તે વિંટી ઉપર લખેલું છે કે "એ દિન લી જાયગા" ! અહા ! જુઓ, તે વાક્યમાં કેવો સરસ બોધ છે, કેવી સરસ સોનેરી શિખામણ છે. આવો સરસ દિવસ છે, ખુશાલીનો દિવસ છે તે પણ ચાહ્યો જશે. તો તે માટે પણ શા વાસ્તે માન કરવું જોઈએ ? તેનજ આથી હજારો દિવસ આવે એટલે કે પડતીનો દિવસ આવે તો તે માટે શું કામ શોક કરવો જોઈએ ?

બાઈઓ અને બહેનો ! ધર્મરાજા ખરેખર તે વિંટીની શિખામણથી બહુજ ધીરજ રાખી શક્યા હતા. તેમને વનવાસ મળ્યો, તેમના દાદાના દીકરાઓએ તેમને પગવ્યા; ત્યારે તેમણે પોતાની ધીરજ ખોદ નહોતી. માટે આપણે પણ 'એ દિન લી જાયગા' એ વાક્ય યાદ રાખીને હંમેશાં ચંદતી અને પડતીમાં તેમજ સુખમાં કે દુઃખમાં ધીરજ રાખતાં રીખવું જોઈએ.

૫૬

સખ દિન હોત ન એક સમાન,

બેસાડીને નીચે દરિયામાં ઉતારવા જોઈએ, ત્યાં તેઓનાં શાસ્ત્રમાં
 હોય તો હીચો લઈને ઉપર આવે અને નસીબ હોય તો મોતી
 નીકળે; નહિ તો મરી જાય તો થઈ રહું. મોતી મેળવવાને પણ
 આટલી બધી મહેનત કરવી પડે છે, સારે મોતીને ખનાવનાર
 દેશરને મેળવવાને કેટલી બધી મહેનત કરવી જોઈએ ? દાદા એક
 સારા માણસને મળવું હોય તો પણ કેટલો બધો યત્ન કરવો જોઈએ,
 કેટલી બધી મહેનત કરવી જોઈએ, કેટલાની ખુશામત કરવી
 જોઈએ અને કેટલાનાં મોઢાં બોલાવવાં જોઈએ ? એક સારા માણ-
 સને મળવાને આટલી બધી મહેનત કરવી પડે છે, ત્યારે માણસને
 ખનાવનાર પ્રજાને મેળવવાને કેટલી બધી મહેનત કરવી જોઈએ ?

જામજા અને બહેનો ! નજીવી ચીજ મેળવવાને આપણે ધણી
 મહેનત લઈએ છીએ; જો ચીજ નાશવંત છે, કાણુભંજુર છે તે
 મેળવવાને રાત અને દિવસ મહેનત લઈએ છીએ; પણ પ્રજા કે જ
 દયાના ભંડાર છે, કૃપાના સાગર છે અને જણે આપણી ઉપર
 અનંત ઉપકાર કર્યા છે, તેને મેળવવાને જરા જેટલી મહેનત
 કરતા નથી એ કેટલી બધી અફસોસની વાત છે; માટે હવેથી
 પ્રજાને પ્રાપ્ત કરવા મહેનત કરો, મહેનત કરો.

ભજન-લેડ લગાડી રાગને જપો જાવું છે મરી;

જાવું છે મરી રે, કાયા જશે પડી લેડ૦

ધણે કપડે પિંડ બંધાણે, ગર્ભમાં ધરી (૨)

માંડ કરીને મનખો પામ્યો, મારાડી ફરી લેડ૦

હંઆં મંદિર ગાળિયાં તારાં, રહેશે રે પડી (૨)

એવી રૂંડી મનખાદેડ તારી, ધૂળમાં ઢળી લેડ૦

તેડાં આવ્યાં મીરામના જાવું કહની ધડી (૨)

જગે આવ્યે તારું જોર નહિ માલે, ખાંધે જડી લેડ૦

સગા સર્વે પિંડાઈ બેડા, મરણની ધડી (૨)

કાંટો કાંટો સૌ કહે, એને રોકો માં ધડી. લેડ૦

સંતની સેવા દરિની બકિના, વાળ છે મરી (૨)

દીકરો દો વધુવર સમરો, જશે તરી લેડ૦

રત્ન ૩૪ મું—દીપે દીપે સરોવર ભરાય ને કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય.

અમાં લખેલું છે કે દાન કરો, અને ઋપિમુનિ-
ઓ કહે છે કે પરમાર્થ કરો; પણ કેટલાએક
એમ કહે છે કે, અમારે તે પૈસા ક્યાંથી લાવવા?
શું પરમાર્થ કરવા વાસ્તે પૈસા મેળવવાને અમે
ચોરી કરવા જઈએ કે ખાતર પાડવા જઈએ?
સાધુઓને તો કહેતાં આવડે છે, પણ કહેવું
સહેલું છે અને કરવું બહુ મુશ્કેલ છે. ભાઈઓ અને બહેનો!
કહેવું અને કરવું એ બેમાં ઘણો ફેર છે. પરમાર્થ કે દાન કાંઈ
ધનથીજ થતાં નથી. મનથી અને તનથી પણ પરમાર્થ થઈ શકે
છે અને થોડું પણ જો ધન હોય અને તેનો બરાબર ઉપયોગ
કરીએ તો તેથી બહુજ કામ થાય છે. જુઓ, આપણે એક દાખલો
લઈએ. એક શેરીમાં પચીસ ઘર હોય અને એક એક ઘરમાં છ છ
માણસ હોય. હવે એક એક ઘરનું એક એક માણસ બબ્બે ટાળીઆ
ઓછા જમે તો તેઓ કાંઈ ભૂખે મરશે નહિ કે મરી જશે નહિ.
હવે જો એ પ્રમાણે હિસાબ ગણીએ તો એક દિવસમાં એ શેરીમાં-
થી ત્રણસો ટાળિયા બચે અને તે ત્રણસો ટાળિયામાંથી લૂલા,
લંગડા તથા આંધળા મળી દસ માણસ નભે. તેવીજ રીતે જો
ભણેલા હોય તેઓ પોતાની શેરીના છોકરાને ભણાવે તો કેટલો
બધો ફાયદો થાય! વળી જો એક એક માણસ દીઠ મહિને બબ્બેજ
પૈસા કાઢવામાં આવે તો મહિને ૩૦૦ પૈસા થાય અને તેમાંથી
પહેલા મહિનામાં ગરીબ માણસોને લૂગડાં અપાવી શકાય, બીજો
મહિને ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને ફી તથા ચોપડીઓ અપાવી શકાય,
ત્રીજો મહિને બધા શેરીના માણસોને કામ આવે એવી દવાનો
સંચક થાય અને એવી રીતે બીજાઓનું ભલું થઈ શકે અને
પોતાનું તથા પોતાના પાડોશીઓનું પણ સાડું થઈ શકે. વળી
તે બધા શેરીવાળા જો રાત્રે રાત્રે ભેળા થાય અને હરિનું કીર્તન
કરે તથા પ્રભુની માળા ફેરવવા બેસે તો કેટલાઓનું કલ્યાણ થાય?

આવી રીતે જો એકજ શેરીનાળા કરે તો તેનું જોઈને બધા કરે
અને પછી ધીરે ધીરે આખું ગામ પણ તેમજ કરે. આથી દોઢને
ઝાઝો ભાર પણ ન પડે અને સૌનું ભકતું થાય. જ શેરીમાં વધારે
ગરીબ માણસ હોય તે શેરીના પૈસાદાર માણસોએ વધારે પૈસા
આપના અથવા ખીજ પૈસાદાર પાસેથી લઈને તે ફંડ ચલાવવું.
આવી રીતે દીપે દીપે કરતાં મોટું સરોવર ધઈ શકે અને કાંકરે
કાંકરે પાળ બંધાઈ બચ; માટે દરેકે પોતાની શક્તિ પ્રમાણે તન,
મન અને ધનથી પરમાર્થ કરવા ચત્ન કરવો જોઈએ.

છાપો

અનિશ્ચય બની હદાર, કરો પ્રીતે પરમારથ,
વ્યર્થ ખીજો વ્યવહાર, એજ સાચો છે સ્વારથ;
રીઝે જગતનો રાથ, થાય નાણું જો થોક,
નહિ રહે કશું ન્યૂન, પુણ્ય ફળશે પરલોકે,
ટપકે ટપકે સરોવર ભરે, પાળ કાંકરે કાંકરે;
દિમ્ભલ ધરી હાથોહાથથી, નાખો કણનવટાંકરે.

રત્ન ૩૫ મું-મહાજન માખાપ છે, પણ
મારી ખીલી નહિ ખસે.

ક વાણીયો હતો, તે ઘર ચણાવતો હતો. ઘર
ચણાવતાં ચણાવતાં જગ્યાના સંબંધમાં તેના
પંડાશીની સાથે નકરાર થઈ. પાંડાશી બિ-
આને બહુજ ભણે હતો, તેનું નેને સમજાવ્યો
‘દે બાઈ! તારી ખીલી તું નારી જગ્યામાં
નાખ છે તેથી મારી જગ્યા દબાય છે, માટે તારી ખીલી ત્યાંથી
ખસેડીને તારી જગ્યામાં નાખ. તારાં પાંડાશીનાં વાતુંએ નમજ-સા,
પણ તે નમજ-સા નહિ છેવટે પાંડાશીએ મહાજન પામે જઈને
દઈકે. બનતે દોઢ માં જ કં ન પડે અને એનું પાંડાશીને ખર્ચમાં
હતું તું ન પડે માટે આપ ન્યા બનું અને તારાં પાંડાશીનાં સમજાવ્યાં.

પછી મહાજનના માણસો વાણિયાની પાસે ગયા અને ત્યાં આગળ બરાબર તપાસ કરીને વાણિયાને કહ્યું કે, તારે તારી ખીલી ત્યાંથી ખસેડવી પડશે. વાણિયાએ કહ્યું કે, આ મારો પાડોશી લુચ્ચો છે અને આપને ખોટું ખોટું ભરમાવ્યું છે; તેથી આપ આમ કહો છો. આપ જમ કહો તેમ કરવાને હું તૈયાર છું, પણ જરા ન્યાયની રીતે તો થવું જોઈએને ? મહાજને કહ્યું કે, આ ન્યાયની રીતેજ થાય છે, માટે અમે કહીએ તેમ કર; નહિ તો મફતનો દરબારમાં ધસડાઈશ અને દંડાઈશ. વાણિયાએ કહ્યું 'મહાજન તો માળાપ છે, પણ મારી ખીલી અહીંથી નહિ ખસે.' મહાજને કહ્યું કે 'વાણિયા ! પછીથી પસ્તાવું પડશે, માટે અમારું કહેવું માનીશ તો હીક.' વાણિયાએ કહ્યું કે, 'તમે કહો છો તે બધું સાચું, તમે તો અમારાં માળાપ છો; પણ આ ખીલી ખસેડવાનું કહો છો તે હીક નહિ. મહાજન તો માળાપ છે, પણ મારી ખીલી ખસશે નહિ.'

વાણિયાના આવા વચનથી નારાજ થઈને મહાજન આદ્ય ગયું અને તેના પાડોશીને કહ્યું કે તું તારે હવે ડોર્ટમાં જ અને એને પાંસરો દોર કરી મૂક. પછી તેના પાડોશીએ ડોર્ટમાં ફરિયાદ કરી અને તેના ઉપર વારંટ દલાવી પોલીસ પાસે પકડાવ્યો. ડોર્ટમાં કેસ ચાલ્યો અને એને વાણિયાને કેદખાનામાં જવું પડ્યું ત્યારે તે ઘણો પસ્તાવો કરવા લાગ્યો; પણ તે શું કામતું ? લાઈએ અને બહેનો ! આપણને પણ તે વાણિયાની પેઠે પસ્તાવું ન પડે માટે અત્યારથીજ ચેતવું જોઈએ. આપણે પણ તે વાણિયાની પેઠે આ સંસારનાં ધન, દેવતા તે માયા કે જે આપણાં નથીજ, તેમાં આસક્ત થઈ ગયા છીએ અને મહાજનરૂપી મહાપુરુષો અને સત્ ગુણવારંવાર શાસ્ત્રદ્વારા કહે છે કે 'સંસારનાં આસક્તિ ન રાખો, સંસારમાં રચી પચી ન રહો' તે છતાં આપણે પેલા વાણિયાની પેઠે તેમનું કહેવું નથી માનતા અને સત્નામોજી કૃષ્ણ સૂર્યોએ શ્રીએ તેથી હેમટે પેલા વાણિયા ઉપર જેમ તરંટ નહવ્યું અને સિવાઈએ પકડી ન્યાય તેમ કરવું હી જોઈએ અને જનતા આપણને પકડી જશે અને જનતા પી કિલ્લો ન મે મહાજન પડશે.

માટે બાઈઓ અને બહેનો ! આત્માથીજ મહામા અને સર્વ
પુરુષોના કહેવા પ્રમાણે વર્તવાને મત્ત કરો, તેમની આજ્ઞા પ્રમાણે
અનુસરવાને પ્રયત્ન કરો.

૫૬

તારા મનમાં જાણે કે મરવું નથી જો,	
જમ પીંગળાના પાનને ખરવું નથી જો.	તારા મનમાં
જે દેશણે આઢાડી મંગળ ઘાટી જો,	
તે દેશણે બધાશે તારી ઠાકડી જો.	તારા મનમાં
જે દેશણે વાજાંતર તારા વાગીઆં જો,	
તે દેશણે લેવાશે તારાં છાજ્યાં જો.	તારા મનમાં
તારે પ્યારી વિના કેમ ચાલશે જો,	
ચૂડા ભાગીને ખૂણે અને ઘાલશે જો.	તારા મનમાં
જે દેશણે લખીંતી કંકોતરી જો,	
તે દેશણે લખાશે કાળોતરી જો.	તારા મનમાં

રત્ન ૩૬ મું—સત્સંગ કરો.

ક સાધુ હતો, તે લોકોને એજ ઉપદેશ દેતો
કે સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો.
જો તેને કાંઈ મળવા જાય કે તેને કાંઈ પૂછવા
જાય કે જમવાનું કહેવા જાય, તે બધાને
તે કહેતો કે સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો.
તે કહેતો કે વેદનો સાર, પુરાણનો સાર,
ગીતાનો સાર, ઉપનિષદનો સાર, સ્મૃતિઓનો સાર અને બધાં
શાસ્ત્રોનો સાર એજ છે કે સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો ને સત્સંગ
કરો. એક વખત તેની પાસે એક મુમુક્ષુ આવ્યો. તેણે તે સાધુને
પૂછ્યું કે 'મહારાજ ! મું સત્સંગનો એટલો બધો મહિમા છે કે
તમે જોને અને તેને અને જ્યારે અને ત્યારે એમજ કહો છો કે
સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો.' સાધુએ કહ્યું 'બાઈ ! કાલે તું
આવી આવે ત્યારે થોડીદ કુંગળી લેતો આવજ અને સાથે થોડુંક

ધી લેનો આવજ.' પછી બીજ દિવસે તે ડુંગળી અને ધી લઈને આવ્યો. ત્યારે મહારાજ તેને એક છરી આપીને કહ્યું કે 'આને કાપ. તે ડુંગળી કાપતો હતો તેવામાં કાપતાં કાપતાં તેની આંખ-માંથી દડદડ આંસુ નીકળવા લાગ્યાં, નાકમાંથી પાણી નીકળ્યાં અને માંડ માંડ તે કાપી રહ્યો. પછી સાધુએ કહ્યું 'લાઇ! હવે તું તેને ખાઈ જા!' તેણે કહ્યું 'ના, ના. મહારાજ! તેને જોતાં જ હજી આટલું થયું તો જો તેને મારા પેટમાં નાખું એટલે કે જો હું તેનો સંગ કરું તો પછી બાકીજ શું રહે?' આટલું કહેતાં કહેતાં તેણે તે છરી અને ડુંગળી ફેંકી દીધાં. પછી મહારાજ કહ્યું 'લાઇ! તને ગરમી બહુજ થઇ ગઇ છે. માટે આ ધી તરફ જો.' તેણે ધી તરફ થોડી વાર જોયું, ત્યારે ગરમી મટી અને ઠંડક થઈ. પછી સાધુએ કહ્યું 'તે ખાઈ જા.' ત્યારે તેણે કહ્યું 'મહારાજ! તેને જોવાથીજ મને ઠંડક થઇ ગઈ છે, ત્યારે જો હું તે ખાઈ જાઉં તો અતિશે ઠંડક થાય; માટે લાવો, હું તે ખાઇ જાઉં.' એમ કહીને તે ધી ખાઈ ગયો. પછી તે સાધુએ કહ્યું "લાઇ! હવે તો પ્રત્યક્ષ પારખું થયું ને? ડુંગળીને તો હજી તું કાપીને જોતો હતો, ત્યાં આટલું બધું થયું, ત્યારે જો તેનો સંગ કર્યો હોત તો ડાણુ જાણે શુંયે થયું હોત! ધીને જોતાં જ તને ઠંડક થઇ અને તેનો સંગ કર્યો ત્યારે તો ઘણીજ ઠંડક થઈ. તેવીજ રીતે કુસંગીઓને જોવાથીજ આપણા મનમાં ખરાબ વિચારો આવે છે, ત્યારે જો તેઓનો સંગ કર્યો હોય તો ડાણુ જાણે આપણા કેવા હાલ થઈ જાય? એથી ઉત્ક્રંત સત્સંગીઓને જોવાથી આપણા મનમાં સદ્વિચારોજ ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે જો તેઓનો સંગ કર્યો હોય તો તો આપણું ભાગ્યજ ફરી જાયને. લાઈ! આથીજ હું સૌને કહું છું કે, સત્સંગ કરો, સત્સંગ કરો." લાઈઓ અને બહેનો! આપણે પણ તે સાધુનાં વચન યાદ રાખવાં અને હમેશાં સત્સંગ કરવાને ચૂકવું નહિ જોઈએ.

કાલિંગડો

સત્સંગની સમાન રે, નથી આનંદનું કોઈ સ્થાન રે.

પુણ્ય પૂરવનાં પ્રકટે ત્યારે, સૂઝે છે સત્સંગ પાન રે. સત્સંગ

મળે છે સહજ શ્રમે સત્સંગથી, અમૂલ્ય અદ્ભુત જ્ઞાન રે. સત્સંગ

બાળ અને અજ્ઞાની જનોને, સત્સંગ કરે છે મહાન રે. સત્
વેદ પુરાણો વાંચ્યા શીખ્યા વીણ, સત્સંગે ઢળે અજ્ઞાન રે. સત્
સત્સંગ પાનથી ભક્તિ સૂત્રેને, લાગે છે પ્રજ્ઞપદે તાન રે. સત્
તજ ભગવાન સુસંગે રક્ષા વીણ, જન્મ્યો ન જન્મ્યો સમાન રે. સત્

રત્ન ૩૭ મું-દુનિયામાં જનાવર વધારે છે કે માણસ ?
પૂંઠ વધારે છે કે મોઢાં ?

ક સ્વામીએ એક રાજાને ખૂબ ભણાવ્યો ગણાવ્યો
અને શાસ્ત્રથી સારી રીતે વાકેફ કર્યો તથા ગુરુમંત્ર
પણ આપ્યો. ત્યારે તે રાજાએ તે સ્વામીને કહ્યું કે
'મહારાજ ! આપે મારા ઉપર બહુજ અનુગ્રહ કર્યો
છે. માટે મારી પાસેથી કાંઈક માગી લ્યો.' તે
સ્વામીએ કહ્યું કે 'બેટા ! મારે કોઈ બાબતની તૃપ્તિ નથી, પણ
જ્યારે તું કહે છે ત્યારે હું તારી પાસે માગી લઉં છું કે, મારા
નીચેના પ્રશ્નનો ઉત્તર તું મને ગમે ત્યાંથી મેળવી દે. બેટા !
દુનિયામાં જનાવર વધારે છે કે માણસ, પૂંઠ વધારે છે કે મોઢાં ?'
રાજાએ કહ્યું "પ્રભુ ! આમાં ને આપે શું માગ્યું ? આ તો હું આપને
ગણતરી કદાવીને તરતજ જવાબ આપીશ. એ ચાર ગામના માણસની
ગણતરી કદાવીશ અને તમામ જનાવર ગણાવીશ. વળી આપના
બીજા પ્રશ્નનો ઉત્તર તો બહુ સહેલો છે. કારણકે દરેક માણસને
અને જનાવરને એક એક પૂંઠ હોય અને એક એક મોઢું હોય.
માટે દુનિયામાં પૂંઠ તથા મોઢાં સરખાં છે." સ્વામીએ કહ્યું "બાઈ !
ઉતાવળો ન થા, તું વિચાર કરજે અને તારા તાબાના તથા તારા
સાગતાવળગતા દેકરે ને પૂર્ણિત નર્મી કરજે હું એક વરસ પછી
આવીશ અને તારે જવાબ વાંચી જાઝમ્યે આ પ્રશ્ન ગામોગામ
પૂછાવ્યો અને પાત્ર પાત્ર જનાવરની તથા માણસની ગણતરી કરના
સાચે, ખયાલ રાખીને કહી તો જાણે કે કંઈક ના જનાવર નેટ તાજ
માણસ અને મોઢાં પૂ. તો જાણે કે મોઢાં હોયે ના પાત્રે મોઢાં

મીજી પાછા પધાર્યા અને મોટી સભા ભરીને પોતાનો પ્રશ્ન પૂછ્યો. બધાએ જવાબ આપ્યો કે, મહારાજ ! દુનિયામાં જટલા જનાવર તેટલાજ માણસ છે અને જટલી પૂંઠ તેટલાંજ મોઢાં છે. મહારાજ કહ્યું તમે બધા ભૂલો છો. મારી ગણતરી પ્રમાણે દુનિયામાં જનાવર વધારે છે અને માણસ થોડાં છે, પૂંઠ વધારે છે અને મોઢાં થોડાં છે. બધાએ કહ્યું 'મહારાજ ! એમ કેમ બને ? આપ કૃપા કરીને અમને સમજાવો તો ઠીક.' સ્વામીજીએ કહ્યું "જુઓ આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈથુન જનાવરને છે તેમજ માણસને છે. માટે જો માણસ માત્ર જનાવરની પેઢેજ કાળ નિર્ગમન કરે અને ઈશ્વરને ન ભજે, હરિનું સ્મરણ ન કરે, દાનપુણ્ય ન કરે તો તે માણસજ શેનો ? તે તો જનાવરજ છે. માટે હું કહું છું કે, દુનિયામાં માણસો થોડાં છે અને જનાવરો ઘણાં છે. વળી મોઢું આપ્યું છે તે કાંઈ કેવળ ખાવાને વાસ્તેજ નહિ, પણ પ્રભુનું સ્મરણ કરવાને આપ્યું છે; માટે જ મોઢાથી હરિનું સ્મરણ થતું નથી તે કાંઈ મોઢાં નથી, પણ પૂંઠજ છે. માટે હું કહું છું કે, દુનિયામાં પૂંઠ વધારે છે અને મોઢાં તો થોડાંજ છે." આ સાંભળીને સૌ મહારાજનાં વખાણ કરવા લાગ્યા અને હરિનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા; તથા દાનપુણ્ય કરવા લાગ્યા. ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ જો આપણાં મોઢાંને પૂંઠ બનાવવી ન હોય અને જનાવરમાં ખપવું ન હોય, તો હરિને ભજવા અને યથાશક્તિ દાનપુણ્ય કરવા મંડી જવું જોઈએ.

લજન

કાઠયાં અતિ કડવાં કલેજાં, કાપનારા કેણને;
 ન કહ્યાં કદી સહ્યોધકારક, વિનયવાળાં વેણને.
 નહિ નામ લીધું રામનું, જીહ્વા જડી તો શું થયું ?
 જાણ્યા ન જો જગદીશ તો, માનવ થયા પણ શું થયું ?

હોહો—દોર ઘડતાં મનુષ્ય ઘડ્યો, ભૂલ્યો શિંગ ને પૂછ;
 તુલસી હરિકે લજન વિણ, ધિર દાઢી ધિર મૂછ.

૨૯૮ મું-જેવું વાવશે તેવું લણશે.

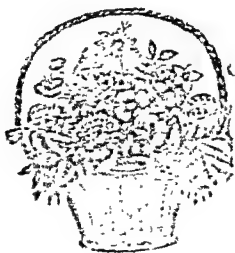
આપણે ધડં મેળવવા હોય તો ખેતરમાં ધડં વાવવા નોંધ્યો, અને જો ખાજરા મેળવશે હોય તો ખાજરા વાવતો નોંધ્યો. પથરા વાવવાથી કે રેતી વાવવાથી કાંઈ ધડં કે ખાજરા મળે નહિ. તેવી રીતે જો આપણે રવગાંનાં સુખ

મેળવવાં હોય કે મોક્ષધામ પ્રાપ્ત કરવું હોય તો તેને માટે યોગ્ય કર્મ કરવાં નોંધ્યો; પણ હાલમાં આપણે તેમ કરતા નથી, હાલમાં તો માત્ર ખહારનોજ આડંબર છે. પણ આપણે ખાત્રી રાખવી કે, ખહારનાં આડંબરથી પ્રભુ રાજી થશે નહિ. આપણે ખીજને કહીએ કે, આજ તો મેં અગિયારશ કરી છે અને તે દિવસે ખાસ મજાનાં મિથાન ઉડાવીએ તથા ખટાટા-સુરણનો પણ તાડ દઈએ ! આ શું અગિયારશ કહેવાય કે ? આમ કરવાથી શું પ્રભુ રીઝી જશે ? પ્રભુ શું કાંઈ જાણતાજ નથી કે ! વળી આપણે ધીનો અખંડ દીવો બાળવો હોય તો ખામું મજાતું ખોરામાં ખોરું ધી ગોતી લાવીને બાળીશું અને લાડુ કરવા હશે તો ચોખખામાં ચોખખું લાવીશું. ભાઈઓ અને બહેનો ! અહા ! પ્રભુને અર્થે ખોરું ધી અને આપણે અર્થે ચોખખું ધી ! કહો, પ્રભુ તે આપણાપરં શી રીતે પ્રસન્ન થાય ! વળી દેવદર્શને જઈએ ત્યારે ત્યાં સડેલા દાણા કે જરા મોળા પડી ગયા હોય તેવા લઈ જવાય; પણ જ્યારે ખાવા હોય ત્યારે ઉંચામાં ઉંચા. વળી દેવદર્શને જતાં પાછાં પૈસો મૂકવો હોય તો ધાસલ ચાલે અને શાકપાંદરું મૂકવું હોય તો સડેલું ચાલે. કહો, આવી રીતે કરવાથી આપણો ઉદ્ધાર શી રીતે થઈ શકે ! વળી પરવણીને દિવસે દાન કરવું હોય તો ઝાળખીતા શ્રાલણને, વૈધને, કંપાઉન્ડરને કે દેડને પણ સાડું અપાય; પણ બિચારા અનાથને, લૂણા-લંગડા અને આંધળાને ધક્કા મળે. કહો બાઈઓ અને બહેનો ! આવી રીતે વર્તવાથી—આવી રીતનો જીલમ કરવાથી પ્રભુ શી રીતે રાજી થાય ! એ તો જવું વાવવું તેવું લણવું. આપણે

આવી રીતે વર્તવા લાગ્યા એટલે દુકાળ અને મરણી જેવા રોગ ફેલાવા લાગ્યા. હજી પણ જે આપણે સમજીને સુધરીએ અને સાત્ત્વિક દાન કરવા લાગીએ અને આપણે જ ચીજો ખાઈએ તેના કરતાં હજાર દરજ્જે ઉત્તમ ચીજ પ્રભુને અર્થે આપીએ તોજ પ્રભુ રાજી રહેશે, તોજ તે પ્રસન્ન થશે અને આપણુ સર્વનો ઉદ્ધાર થશે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! હમેશાં સાડું વાવવાનો યત્ન કરો, કારણ કે સાડું વાવવાથીજ સાડું લાણીશે.

કુમરી

સ્વારથિયાં જન સર્વ થઈ ગયાં, પરમારથિયું કોઈ નથી;
ખિનસ્વારથ પરમારથવાળો, ન મળે જન મહી જોયે મથી. ટેક
સ્વારથ માટે કાળી રાતે, કાળા દૂપ મહીં પડશે;
પણ પરમારથ કામે જતાં, દશ મૂરત દિવસ ખડશે—સ્વારથીં
લવાઈ નાટક ને બેઠકમાં, નાણાં દેતાં નહિ કરશે;
પણ દમડી રાતી દર્શનમાં, દેવ પાસ ધરતો મરશે—સ્વારથીં
બુગાર સોરટી ને સદામાં, નાણાં દેવાં નવ ખટકે;
પરમારથમાં પાઈ દેતાં, જમ હાથે આવી અટકે—સ્વારથીં
સ્વારથમાં સિદ્ધિ નહિ મળશે, પરમારથમાં પુણ્ય થશે;
કહે ભગવાન કરો પરમારથ, કુળ એકોતર ઉદ્ધરશે—સ્વારથીં

સ્વર્ગ દર્શન મુ-ભાગનોનો આનંદ વ્યક્ત કરાવે.

ક આમમાં એક વૈરાગી રહેતો હતો, તે બીજા વૈરાગીની પેટે કાંઈ નામનોજ વૈરાગી નહેતો. પણ અરેબરો વૈરાગી હતો. તે એક દેશનું બેરીને આપો દિવસ પ્રજાનું સમગ્રજ કથી કરતો હતો. એ લોકો તેને આં આવીને આજ્ઞાનું આપી અથ તો હીદ, નહિ તો તે દિવસ તે

ઉપવાસ કરી લેતો. આવી રીતે આજ તેણે ખરો વૈરાગ્ય ખતાવ્યા માંડ્યો ત્યારે તો પછી ધીમે ધીમે લોકો તેને ખૂબ આજ્ઞાનું આપે, જમવાને નોતરું ઉપર નોતરું આપે, આદવાને બી રી રી અનનાં કપડાં આપે; પણ તે માત્ર ખાત્રા જીવંત રાખીને બીજું આપી દેતો અને લગણં તો અધાંચ આપીજ રહેતો. આપો દિવસ તે તો જમનમાંજ મસ્ત રહેતો અને તેમાંજ રચી પચી રહેતો. બળી જ આવે તેને એમજ દહેતો કે, જમન કરો, લગન કરો. તે તે સિવાય બીજી કાંઈ વાતચીત કરતો નહિ, માત્ર જમનજ કરતો. પછી એક દિવસ એક માણસે આવીને કહ્યું કે 'મહારાજ ! તમને આજુ સાડે સાડે ખાત્રાનું મળે છે તોય તમે કાંઈ ખાતા કેમ નથી / આવાં સાડાં કપડાં મળે છે. તો તેનાથી તમે કેમ લેતા નથી / મોટા મોટા અમલદારો તમારી આજ વાંતા કરવા આવે છે. તોય તેની સાથે કેમ વાતો કરતા નથી / તમે તો આ આ દિવસ મૃદની પેટ બેસીજ રહો છો તેનું કારણ શું / તમે તો જવાને કહો છો કે જમન કરો, જમન કરો, જમન કરો. પણ મહારાજ ! જમનમાં તે મજા પડે / ખરી મજા તો ખાત્રા પીવામાં અને આનંદ ઉપવચમાં છે' મહારાજે કહ્યું 'મહારાજ ! તમે તે કહો છો તો તે જ મળે'

એક મહારાજ તે વાત જાણી નહોતો હશે. જ્યારે જ્યારે એક વાતના કારણે નિર્જન વચ્ચે નહી પામે પછી એકલા તે તેમજ તેના જીવનના તત્ત્વોની વિદ્યાથી સાકર ખવાય તેટલી ખાવી અને પછી ગામના ગામ તે ગામના આવીને અધાને સાનમાં

ધણુએ સમજાવે છે, નદી પાસે સાકર પડી છે, માટે જને લૂંટવી હોય તે લૂંટો; પણ તેની સાનમાં ડોઢ પણ સમજ્યું નહિ. તેની સાન ઉપરથી લોઢાએ એમ માન્યું કે તે ભૂખ્યોતરસ્યો હશે, તેથી તેને ખાવાનું અને પાણી પણ આપવા મંડયા; પણ સાકરના આનંદ આગળ તેને તે તુચ્છ લાગ્યું તેથી તેણે તે લીધું નહિ. પણ ત્યાંથી કાયર થઇને ચાલવા માંડ્યું. તે જરા આગળ ગયો ત્યાં તેને એક બીજો મૂંગો મળ્યો. તેણે તેને સાન કરી કે તરતજ તે સમજી ગયો અને તેની સાથે ગયો અને ખૂબ સાકર ખાઇને આનંદ કર્યો. ભાઈ ! જેમ મૂંગાની 'ફારસી' મૂંગોજ બાણે, તેમ ભક્તનો આનંદ ભક્તજ બાણે; અને સાકરની મીઠાસા ચાખનારા મૂંગાને બધા ધણું ખાવાનું આપવા લાગ્યા પણ તે તેને તુચ્છ લાગ્યું. તે પ્રમાણે જ્યો હરિરસ પીનારા છે, જ્યોએ હરિરસનો આનંદ ચાખ્યો છે તેને બીજાં બધાં સુખો અને આનંદ તુચ્છ લાગે છે. માટેજ ભાઈ ! હું તે આનંદમાંજ મસ્ત રહું છું અને તેથીજ તમને બધાને પેલા મૂંગાની પેઠે સાનમાં સમજાવું છું કે ભજન કરો, ભજન કરો; પણ પેલા બધા લોકોની પેઠે ડોઢ સાનમાં સમજતું નથી અને હરિરસનો આનંદ ચાખતું નથી. એ આનંદ તો જેના ભાગ્યમાં હશે તેજ ચાખશે. આ સાંભળીને પેલો માણસ એકદમ મહારાજના પગમાં પડ્યો અને તેના શિષ્યતરીકે ત્યાંજ રહીને તે પણ તેની પેઠે ભજન કરવા મંડી પડ્યો અને તેના જેવોજ આનંદ ભોગવવા લાગ્યો. ભાઈઓ અને બહેનો ! ભક્તજનો આપણને ગાંડા લાગે, ઘેસા લાગે; પણ ભક્તના આનંદને તો ભક્ત હોય તેજ બાણે.

૫૬

જ શોઈ પ્રેમી અંશ અવતરે, પ્રેમરસ તેના હરમાં ઠરે.
 સિંહણ દેડં દૂધ હોય તે, સિંહણસુતને ઝરે;
 કંતક પાત્ર પાખે સહુ થાતુ, દ્રોહીને નીસરે. પ્રેમરસ
 સકરખોરતું સાકર જીવન, ખરના પ્રાણજ હરે;
 કારસિંધુનું માછલું જેમ, મીઠા જગમાં મરે. પ્રેમરસ
 સોનવડી રસપાન શુદ્ધ જ, વ્રાજણ હોય તે કરે;

વગળ વંશીને વગન કરાવે, વેદ વાણી ઉગ્યરે. પ્રેમરસ
 ઉત્તમ વરતુ અધિકાર વિના મળે તદપિ અર્થ ના સરે;
 મત્સ્યભોગી બગતો મુક્તાકુળ દેખી ચંચુ ના ભરે. પ્રેમરસ
 એમ કાઠી સાધુને પ્રેમ વિના પુરુષોત્તમ પૂઠન દરે;
 દયા પ્રીતમ શ્રી ગોવરધનધર, પ્રેમભક્તિએ વરે. પ્રેમરસ

રત્ન ૪૦ મું—ખરી ટેકથી જો ઈશ્વરને ભજશે તો
 તો જરૂર ઉદ્ધાર થશેજ.

ક સિયાળ હતો તે દરરોજ સાંજ પડે ને શેરડી-
 ના વાઢમાં જઈને શેરડી ખાઈ આવે. એમ કરતાં
 કરતાં એક દિવસ તેને વિચાર થયો કે શેરડી તો
 હું દરરોજ ખાઈ છું, પણ આ પડખે ગલકું છે
 તે આજે હું ખાઈ જોઉં. એમ કરીને તે ગલકું
 ખાવા ગયો કે તેના વેલામાં ભરાઈ ગયો અને

ત્યાંથી છૂટવાને મહેનત કરવા માંડી; એટલે ખડખડાટ સાંભળીને
 ખેડૂત એકદમ દાદાળી લઈને આવ્યો અને સિયાળને જોઈ તેણે
 વિચાર કર્યો કે, આજ સિયાળ જરાબર લાગમાં આવ્યો છે, દરરોજ
 મારી શેરડીનો ધાણુ વાળે છે તો આજ હુંજ તેનો ધાણુ કાઢી
 નાખું. એમ ધારીને તેણે તે દાદાળી ઉંગી કરી. સિયાળે તેને જોઈને
 ધાર્યું કે આજે તો આપણું આવી બન્યું. આજ તો આપણે મ-
 રીજ જવાના, પણ તેમ છતાં તેણે મનમાં ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરી
 કે, હે પ્રભુ! જો તું મને આનાથી બચાવે તો કાલ સાંજ સુધી હું
 તારું ભજન કરીશ. હવે મેં તો મેં જાણી ના કર્યો કે તે સિ-
 યાળને ન બાગના વેલાને વાળે. તેના તે વેલો કપાઈ ગયો અને
 સિયાળ બાળી ગયો. આવ્યા નાનીને તે એક મુકાનાં જઈને એકો
 અને પ્રભુનું મનન કરવા ત્યાં તો નજર પડી એટલે ત્યાંથી જતાં
 હોકોએ તેને જોયો તેટલા જ રોડે તે સિયાળ નદિ દોડ્યો ધાણુ કે
 તે સિયાળ દોડ્યો તો ત્યાં બાગના માર પાલ ત્યાં કોઈ ખીચું પ્રાણી

હશે. એમ કહી તેઓ તેની પાસે ગયા અને જોયું તો શિયાળજ હતું. તે બે પગ ઉપર ઉભું હતું અને આંખો વિંચીને ધ્યાનમાં મસ્ત હતું. કેટલાકે કહ્યું કે, આ શિયાળ તો ભગત થયું હોય એમ લાગે છે, ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે લાવો એના કાન કાપીએ. જો તે ભગત હશે તો કાપવા દેશે, નહિ તો ભાગી જશે. એમ કહીને તેના કાન કાપ્યા તોય તે બોલ્યું નહિ અને પોતાના ભજનમાં મસ્ત રહ્યું. પછી લોકો ગયા ત્યારે ત્યાં વિમાન આવ્યું અને તે શિયાળને સ્વર્ગમાં લઈ ગયું. ભાઈઓ અને બહેનો ! ખરા ટેકતું કળ તો બુદ્ધો ! પેલો શિયાળ જન્મ વેણમાં સપડાયો તેમ આપણે પણ આપણા માતાના ઉદરમાં સપડાયા હતા અને શિયાળે જન્મ પ્રાર્થના કરી હતી તેમ આપણે પણ પ્રભુને વિનંતિ કરી હતી કે, હે પ્રભુ ! જો આ નરકમાંથી અમને ઉગારો, જો આ દાવાનળમાંથી અમારો ઉદ્ધાર કરો તો અમે તમને ભજીશું. પ્રભુએ તે શિયાળને જન્મ ઉગાર્યો તેમ આપણને પણ ઉગાર્યા; પણ આપણે તે શિયાળની માફક ભજન ન કરતાં તરતજ ઉંવા ઉંવા કરવા લાગ્યા, એટલે કહેવા લાગ્યા કે તું ત્યાં અને હું હાં. ભાઈઓ અને બહેનો ! આવી રીતે ઉપકારને બદલે અપકાર કરવાથીજ આપણને દુઃખો ખમવાં પડે છે, એને લીધેજ અનેક કષ્ટો સહન કરવાં પડે છે. જો હજી પણ સમજીને શિયાળની માફક ટેકથી ભજીએ, એક ધ્યાનથી પ્રભુનું ભજન કરીએ તો તોજર આપણો ઉદ્ધાર થવાનોજ. માટે હમેશાં ટેકથી પ્રભુને ભજો, પ્રભુને ભજો.

૫૬

હરિ ભજવાનું ચોધડિયું રે, ફરી ફરી કયાં મળશે રે.
ચોંપ કરીને ચેતી લેજો, ભવનાં તારણ તરશે રે. હરિ ૦ ૧
મનુષ્યદેહ મટી જશે ને, પણ પંખી અવતરશે રે;
વરણાગીમાં વાટ ઉઠશે, કેઈ ખાણે રડવડશે રે. હરિ ૦ ૨
દુઃખ લાગે તો વહેલું લાગો, ઉંધે ઉંધું ચાલ્યું રે;
માને ઉદર શું બોલ્યો તો, શું બોલ્યો શું પાલ્યું રે. હરિ ૦ ૩
જોખન જશે ને જરા આવશે, નેન નાસિકા ગળશે રે;
સગાં સ્નેહી સુખનાં બેલી, અંતે અળગાં રહેશે રે. હરિ ૦ ૪

દરિનામ નો ભારી બોલ જિભામાંથી કાઢ્યો.

પોતા કમીટી દબાવવાની, બોલવાની નહોતી, તે કહેવા.

આ સ્વયંભૂત નો કહેવો કમીટી, તે નો કહેવો કમીટી.

દરિનામ કહે ને કહેવો નો, કહેવો કહેવો કહેવો, કહેવો કહેવો.

સ્વર્ગ દર્શન મુ—અપકારને ભરતો હિયકાંઠો કહેવો કહેવો

અનુભવતોય છે અને એમાંથી કહેવો કહેવો.

દરિનામ નો ભારી બોલ જિભામાંથી કાઢ્યો.

પોતા કમીટી દબાવવાની, બોલવાની નહોતી, તે કહેવા.

આ સ્વયંભૂત નો કહેવો કમીટી, તે નો કહેવો કમીટી.

દરિનામ કહે ને કહેવો નો, કહેવો કહેવો કહેવો, કહેવો કહેવો.

પરંતુ કહેવો કહેવો કહેવો ને પામી નેની અદેનના આપનાં આપનાં

જવાબ છે. રસ્તામાં ચાલતાં ચાલતાં ને આપનાં પામી કહેવો

તમારી અદેનને સાચું કહેવો જાણે છે! તમારી નામ કહેવો

છે! પેલા કહેવો કહેવો જાણે છે અને સૌ જાણે છે, જાણે છે.

કહે છે. હું કહેવો છું અને મારી અદેનને તેનું પેલાં આપનાં

જાણે છે. હીક કહેવો તમારો સંચાર થયો. હોં તમે તમારો

નામ અને કહેવો! પેલા આપનાં કહેવો જાણે છે અને તમે સૌ

'જાણે છે, જાણે છે' કહે છે તેને અને સૌ 'જાણે છે, જાણે છે'

કહે છે; પણ જાણે છે! મારા નામથી તો તમે જાણે નથી ને! જાણે

જાણે છે કહેવો 'નારે ના. એમ ને હોય! જાણે નામ પ્રમાણે જે

જાણે હોય તો તો જાણે જાણે નામ પણ ધનપાત્ર હોય પણ

જાણે જાણે હોય, નામ પણ જાણે જાણે હોય પણ જાણે તો

ચાર જાણે હોય. માટે તમારો નામથી હું જાણે જાણે નથી. પછી

જાણે જાણે રાત પડવા આવી ત્યાં જાણે જાણે જાણે જાણે

પાસે બેઠા અને હું જાણે જાણે. ન જાણે જાણે જાણે પેલા જાણે

જાણે હોય! અને પેલા જાણે જાણે જાણે જાણે તેને જાણે

જાણે તે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે અને જાણે

વિનિતિ કરી કહેવો મારી ના નામ જાણે જાણે જાણે તો જાણે

જા, પણ મને જીવતો મૂક. પેલા ભુંડાએ કહ્યું કે જો તને જીવતો મૂકું
 તો પછી મારા બારજ વાગે ને ? માટે તને જીવતો તો મૂકાયજ નહિ;
 એમ કહીને દૂરથી કટારી ઉગામી ત્યારે વળી લલાએ કહ્યું કે
 'ભાઈ! જો હું તને પકડાવું એમજ ખીક હોય તો મારી આંખ
 ફેડી નાખ, પણ મને જીવતો તો છોડ.' પેલા ભુંડાને આ વાત
 ગમી એટલે તેણે બન્ને આંખો ફેડી ધરણું લીધું અને તેનો હાથ
 પકડીને ઘોરી રસ્તાથી ઘણે દૂર ધાડા જંગલમાં મૂકી આવ્યો.
 લલાની આંખો ફૂટેલી તેથી બિચારાને કાળી બળતરા ચાલી; પણ
 કાંઈ ઉપાય નહોતો તેથી હરિતું સ્મરણ કરવા લાગ્યો. હવે સવાર
 થયું એટલે તે જંગલમાં રહેનાર એક સાધુને કાને હરિસ્મરણના
 શબ્દો પડ્યા કે તે તરતજ ત્યાં આવ્યા અને તેની હકીકત સાંભ-
 ળીને તેમને બહુ દયા આવી. પછી તે જંગલમાંથી થોડી જડી-
 ભુટ્ટી ધસીને લઈ આવ્યા અને તેને આપીને કહ્યું કે બચ્યા ! લે, આ
 આંખો ચોપડ. તેણે જવી દવા ચોપડી કે તરતજ તે દેખતો થયો
 અને પ્રભુનો તથા તે સાધુનો ઉપકાર માન્યો. પછી તે સાધુએ તેને
 થોડી જડીભુટ્ટી સાથે આપીને કહ્યું કે લે, આ તારી સાથે રાખ.
 આને થોડા દિવસ સુધી પાણીમાં ધસીને ચોપડજ અને વધે તો
 તારી પાસે રાખજ. તે દવા બહુજ અમૂલ્ય છે અને આંખ ઉપર
 તથા ઢોઢ ઉપર તે રાખ્યાણ છે. પછી તે સાધુની રજા લઈને ગયો
 અને ચાલતાં ચાલતાં એક મોટા અજાણ્યા શહેરમાં આવી ચઢ્યો.
 હવે તે ગામનો રાજા ઢોઢથી બહુજ પીડાતો હતો, તેથી છ મહિ-
 નાથી તેના ગામમાં તે ઢોઢ પીડાવતો હતો કે જો મારો ઢોઢ
 મટાડે તેને અધુરું રાજ્ય આપું. ઘણા ઘણા વૈદ્યોએ, ડોક્ટરોએ અને
 હકીમોએ દવા કરી, પણ ઢોઢની કારી કાંઈ નહિ. દરરોજ નિયમ
 પ્રમાણે ઢોઢ પીડાતું હતું તે પેલા લલાના સાંભળવામાં આવ્યું,
 ત્યારે તેને વિચાર થયો કે કાવને, પેલી જડીભુટ્ટી લઈને રાજા
 પાસે જઈ. આમ વિચારીને રાજા પાસે ગયો અને તેની દવાથી
 રાજાને આરામ થયો; એટલે તેને અધુરું રાજ્ય આપ્યું. તે ઉપ-
 રાંત તેની જાત રજપૂતની નીકળી ત્યારે પોતાની દીકરી પણ
 પરણાવી અને પોતાને બદલે ન્યાય કરવાનું કામ પણ તેને સોંપ્યું

અને પોતે મુશ્વરમજન કરવા લાગ્યો.

હવે પેલા જુદા પણ દેવયોગે તેજ શરેરમાં ઝાઝા ચટ્ટો અને ધરણીં વેચતાં પકડાયા. નેતું કામ ને રાજની કાટમાં આજવાનું હતું, તેથી નેને કોટમાં લાવ્યાં. ત્યાં આવીને જુદા જુદા છે નો તે જાણને જોઈનેજ સ્તબ્ધ બની ગયો અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે, હાથ હાથ ! હવે આપણું આવી બન્યું. કેસ આજનાં જાણને તેને છોડી મૂક્યો અને ખાનગીમાં બોલાવીને પોતાને મહેલે આવવાને કહ્યું. જુદાએ પોતાને જીવતો મૂંઝી દીધો અને માયો નદિ તેના ઉપકારના બદલામાં તે જાણને તેની સ્ત્રીને તથા બાપ માણસોને હુકમ કર્યો કે આ માણસને મારા લેટકુંજ માન. આપણું અને તેને જરા પણ જોણું આવવા ન દેવું. એક દિવસ પેલા જુદાને વિચાર આવ્યો કે આટલો બધો ચટ્ટો છે, પણ લાગ આવે તો એનું કાટકું કદાવવા ચૂકીશ નહિ.

જાણ્યો અને બહેનો ! જાણની જાણથી તો જુદા અને જુદાની જુદાઈ પણ જુદા. જુદા હમેશાં પોતાની જુદાઈ છોડતો નથી અને જાણ હમેશાં પોતાની જાણ છોડતો નથી, તેનો આ આજેદુખ દાખલો છે. પછી પેલા જુદા દરેકજ જાણની સાથે કચેરીમાં આવે—જય અને રાજની સાથે પણ બેઠક રાજે. રાજ પણ તેને ખૂબ માન આપે. પછી એક દિવસે રાજએ એકાંતમાં પેલા જુદાને કહ્યું કે 'ભાઈ ! તમને આ જાણજી આટલું બધું માન આપે છે તેનું કારણ શું ? બરાબર લાગ જોઈને જુદાએ કહ્યું કે રાજજી ! હું કહેવામાં કાંઈ ખાસ નથી. આવી રીતે માણ ધાસતા જતંઘને રાજએ કહ્યું કે મારા સોગંત છે, સાચું બોલો. જુદાએ કહ્યું કે જુદા, આવી વાત એ છે કે હું તો અમારા મામનો કોળી છે અને લોકમાં કાપવા જય એટલે મૂળિયું બૂળિયું જરૂરું હશે તેથી તમને માટે થયું, પણ તમે તેને તમારી દીકરી આપી તે જુદું કયું. હું તેની તાત કધાડી ન પાડું એટલે આવી રીતે મારી ખબર નાંખે. આજ કહીને જુદા આજના થયો. તેના ગયા પછી રાજએ મનમાં દદ નંકદાપ કર્યો કે, તેને ખમ મંગવીજ નાપું, માન કુળની લાજ લેનારના લાસ તેવાજ થવા

જેમજો. આવી રીતે વિચાર કરીને તેણે એક બે અતલગના સિપાઇને હુકમ કર્યો કે આજ રાત્રે ભલાજી ઉમરામાં પેસવા બંધ છે તેનું ધડ ઉડાવી દેજો. હવે આ તરફ સાંજે ભલાજી પોતાની સ્ત્રી સાથે શેતરંજ રમે છે અને પાસે ભુંડાજી પણ બેઠા છે. એવામાં રાત્રનું તેડું આવ્યું. રમત બરાબર રસમાં આવેલી છે, તેથી તેની સ્ત્રીએ કહ્યું કે હમણાં રમત પૂરી થાય એટલે જાજો. ભલાજીએ કહ્યું કે હીક. વાર થવાથી બીજું તેડું આવ્યું. આ વખતે ભલાજી જવા તૈયાર થયા કે તેની સ્ત્રીને છીંક થઈ એટલે જવાની ના પાડી. વળી ત્રીજું તેડું આવ્યું એટલે વળી તે તૈયાર થઈ આવ્યો, પણ જતાં જતાં તેની પાછડી બારસાખ સાથે અથડાઈને પડી ગઈ. આથી તેની સ્ત્રીએ સોગન દીધા કે આજ તમે બંધ તો તમને મારા સમ છે. આવી રીતે વાર થઈ એટલે ચોથું તેડું આવ્યું ત્યારે ભુંડાએ કહ્યું કે, ભલા ભાઈ ! લાવો તમારાં લૂગડાં મને આપો. હું તે પહેરીને જઈશ એટલે તમારા જોગ લાગીશ અને કામ ફતેહ કરીને પાછો આવીશ. ભલાએ પોતાનાં લૂગડાં આપ્યાં, તે પહેરીને તે જોગ દરબારના ઉમરામાં પગ મૂકવા બંધ છે કે તેનું માથું બાંધી દીધું અને લાશને ઠેકાણે પાડી. સિપાઇઓએ જઈ રાત્રને કહ્યું કે આપના હુકમ પ્રમાણે બંધું કર્યું છે. બીજા દિવસે સવારે રાત્ર કચેરી ભરીને બેઠો. ત્યાં ભલાજી આવ્યા એટલે રાત્રએ બહુ ટુંકે આ કોઈ દેવતાઈ પુરુષ છે. પછી એને એકાંતે બોલાવીને બધી વાત કરી દેખાડી એટલે ભુંડાજીનો પાપનો ઘડો બધો ફૂટી ગયો. ભાઈઓ અને બહેનો ! આવી રીતે ભલાં માણસો હંમેશાં અપકારને બદલે ઉપકાર કરે છે અને ભુંડા હોય છે તે ઉપકારને બદલે અપકાર કરે છે. “ અંતે ધર્મનો જય અને પાપનો ક્ષય. ” માટે હંમેશાં બીજાઓનું કલ્યાણ થાય તેવાં કાર્યો કરો.

અવગુણ ઉપર ગુણ કરે, એ સન્ન જન અભ્યાસ;
જો સુખડ સળગાવીએ, આપે સરસ સુવાસ.
બાળક ખેંચે વાળ પણ, કદી ચઢે નહિ કાળ;
આળ કરે અજ્ઞાની જન, દિલમાં થવું દયાળ.

રત્ન ૪૨ મું—જેવી મેં મારા રાજાની સેવા કરી તેવી
જે પ્રભુની કરી હોત તો મારા આવા હાલ થાત નહિ.

ક ખવાસ હતો તે એક રાજાની પાસે ખાસદાર-
તું કામ કરતો હતો. તે પોતાની નોકરી બહુજ
સારી રીતે બજાવતો હતો, એટલે રાજા તેના
ઉપર રાજ થયો અને તેને ખાસદારમાંથી
બદલીને પોતાના તીજેરી ખાતામાં રાખ્યો.
ત્યાં પણ તેણે તન, મન અને નિમકહલાલી-

થી પોતાની નોકરી બજાવવા માંડી; એટલે વળી રાજા તેના
ઉપર અત્યંત રાજ થયો અને તેને પોતાનો ખાસદારની બનાવ્યો.
જમ જમ રાજા તેની નોકરીની કદર કરતો ગયો, તેમ તેમ તે
પણ વધારે દિલ્લ દધને કામ કરવા લાગ્યો. પછી એવડે રાજાએ તેને
પોતાનો ખાનગી કારભારી બનાવ્યો. હવે તે ખવાસ દિવસ ને
રાત ત્યાંજ રહેતો અને સવાર ને સાંજ રાજાનું કામ દિલ્લ દધને
કરતો. પેલા ખવાસનો માનમરતબો વધ્યો તથા રાજાનો માનીતો
થઈ પડ્યો, એટલે કેટલાક અદેખાઓને તે ગમ્યું નહિ; તેથી તે-
ઓએ રાજાના કાન ભંભેરવા માંડ્યા અને ધીરે ધીરે એવી યુક્તિ-
ઓ કરવા માંડી કે રાજા ખવાસ ઉપર નારાજ થાય. એવડે તે
અદેખાઓએ પ્રપંચ કરીને તે ખવાસને દૂસાવ્યો અને તે રાજાના
મનમાં એવું સજ્જાદ દસાવ્યું કે તે દગાખોર અને લુચ્ચો છે.
રાજાએ તરતજ સિપાઇઓને હુકમ કર્યો કે તેનાં ધરબાર લૂંટી લ્યો
અને તેને એક અંધારી કોટડીમાં પૂરી ખૂબ દટકા લગાવો. તે
ખવાસે ધણી આજીજી કરી, ધણું કહ્યું; પણ તેનું સાંભળે ત્યારેને
તરતજ સિપાઇઓએ તેને કોટડીમાં પૂરી દીધો અને તેનાં ધરબાર
લૂંટી લીધાં. તે ખવાસને પૂરું ખાવાનું એ ન મળે અને હક્કરો
માર મળવા લાગ્યો, એટલે દરજાન જુકાનો ગયો અને એવડે
મરણપથારીએ પડ્યો. મરતાં મરતાં તે બોલ્યો કે, દે પ્રભુ! હું
કેવો મુખું કે મેં તને આટલો બખત ન સંભાર્યો! કે દીનાનાથ!

રત્ન ૪૩ મું—ખગલમાં ખેટા અને શહેરમાં ઢંઢેરા !

ખઈમાં ન્યારે હુજારહોગતું મોટું પ્રદર્શન ખરવામાં આવ્યું ત્યારે જુદા જુદા ગામોથી લોકો ને જોવાને આવતા હતા અને જોઈને બહુ પ્રસન્ન થતા હતા.

તે પ્રદર્શનમાં ખેતીનાડીનો ખાસ જોવા લાયક નોખોજ ખાગ હતો અને તે જોવાને ખેડુતો પણ ગયા હતા. અંકલેશ્વરથી પાંચ ગાઉ ઉપર એક ગામડું છે ત્યાંથી ખાર ખેડુતો જોગા મળીને મુંબઈ પ્રદર્શન જોવા ગયા. પ્રદર્શનમાં ગયા તો ત્યાં ખૂબ ગરદી હતી, એટલે તેઓ એકબીજાની સાથે રહી સહ્યા નહિ, તેથી બહુ મુંઝવા લાગ્યા. પછી જવું તેવું જોઈને તેઓ બહાર નીકળ્યા. થોડે છેટે ગયા ત્યારે એક જણે કહ્યું કે, આપણામાંથી કોઈ રહી તો નથી ગયું ને ? આપણે ખાર જણા તો ખરાખર છીએ ને ? ત્યારે તેમાંથી એક મોટા પટેલ હતો તેણે કહ્યું 'હ્યોને હું ગલી કાઢું' એમ કહીને તે એક, બે, ત્રણ ચાર એમ ગણવા લાગ્યો તો અગિયાર થયા; કારણ કે તેણે બીજાને ગણ્યા, પણ પોતાને બૂલી ગયો ને બોલ્યો કે, અગિયારજ કેમ થયા ? ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે, હ્યો હું ગણું. તેણે ગણ્યા ત્યારે પણ અગિયારજ થયા; એવી રીતે ચાર પાંચ જણાએ ગણ્યા, પણ અગિયારના અગિયારજ થાય; કારણ કે તેઓ બીજા બધાને ગણે, પણ પોતે પોતાને તો કોઈ ગણેજ નહિ. એટલે અગિયારજ થયા કરે. આથી તો તેઓમાંથી એક જણ ખોવાયો એમ જાણી તેઓ પોકેપોક મૂંઝીને રાવા લાગ્યા. લોકોનું ટાણું ભેગું થયું અને રાવાનું કારણ પૂછ્યું ત્યારે કહ્યું કે, અમો ખાર જણમાંથી અગિયારજ રહ્યા, માટે અમે રાઈએ છીએ. હવે તે ટાળામાં એક હાથો માણસ હશે નેણે કહ્યું કે, તમે રોનારા કેટલા છો ? તેઓએ કહ્યું 'અરે બાઈ ! અમે અગિયાર છીએ.' વાડ ત્યારે તમો અગિયારે જણ એક, બે, ત્રણ એમ એક પછી એક વારા પ્રમાણે બોલીને હાથ ધાઓ; એટલે તે મુઝાબ તેઓ અગિયાર ને બદલે ખરાખર હતા નેટલાજ ખારે જણ હતા થયા. આથી તેઓએ આશ્ચર્ય સાથે પોતાની ગણતરી કરવાની બહુ કપૂલ કરી

કહ્યું કે, આ તો “ કાખમાં છોકરું અને છોકરું ક્યાં ” તેના જેવું થયું. આવી ભૂલ જોઈને લોકો હસવા લાગ્યા અને હુરરે, હુરરે કરવા મંડ્યા.

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણને પણ લાગશે કે ખેડુતો કેવા ગાંડા ! પણ આપણે તેમનાથી ક્યાં જઘએ તેવા છીએ ? કારણ કે આપણે હમેશાં આપણાં સ્ત્રીપુત્રાદિક તથા ધનમાલ ને ગણીએ છીએ અને આપણા આત્માને તો ભૂલી જ જઘએ છીએ. આપણે હમેશાં સ્ત્રીપુત્રાદિકને રાજી રાખવા તથા ધનમાલ ભેગાં કરવા કેટલા બધા મથીએ છીએ ! અને દિવસથી તે રાત-સુધી જે ચીજ સાથે નથી આવવાની તેને ભેગી કરવાનું પ્રયત્ન કરીએ છીએ અને આપણા આત્માના ઉદ્ધાર વાસ્તે હરિસ્મરણ કે પ્રભુનું ભજન તો કરતા જ નથી. આપણે જાણી જોઈને પેલા ખેડુતની પેઠે આપણને જ ભૂલી જ જઘએ છીએ. હાથે કરીને જ આત્મઘાતી થઈએ છીએ; અને આપણે એટલું તો ખાસ યાદ રાખવું કે જે આત્મઘાતી છે તે મહાપાપી છે અને તેને રહેવાને નરક વિના બીજું એકે સ્થળ નથી. માટે યો હરિજનો ! યો સત્-સંગીઓ ! જાણી જોઈને બેસવાની ડાળ લાંગવા જેવું થાય છે, હાથમાં મસાલ લઈને ફૂવામાં પડવા જેવું થાય છે; માટે એમ ન થાય તેમ કરવા મથો ને ગુરુને શરણે જવ. જમ પેલા ખેડુતોને ડાહ્યો પુરુષ મળ્યો અને તેણે કહ્યું તેમ ક્યું તો તેઓનો શોક ટળી ગયો, તેમજ આપણે પણ મહાન ઋષિમુનિઓ કહી ગયા છે તે પ્રમાણે હમેશાં વર્તવું અને હરિનું ભજન કરવું. તેમ કરીશું તો જ શોક ટળશે અને સ્વર્ગનાં સુખડાં મળશે.

૫૬

દોડ માં ગમાર દૂર, દૈશ્વર છે આંહી;	
પૂર્ણ ને પ્રકાશમાન, માન સર્વમાંહી.	દોડ૦
દૂર દૂર જાય તેમ, દૂર વિશ્વખંધુ;	
સ્વપ્નમાં મળે ન એન કદી કૃપાસિંધુ.	દોડ૦
અંતર છે એક ધામ, શ્રીનિવાસી કેરું;	
બહિર્દષ્ટિ રૂપ પડ્યો, મધ્યમાંહી મેરુ.	દોડ૦

જનનીને જોમ અંધ, બાલોદો ન જાણે;	
એમ જગનનાથ રહી, જાય છે અજાણે.	દોડો
દેશ-કાલ-વસ્તુનો ન ભેદ ભાઈ નેને;	
જાત કે રવેન કે, સુધુમિ હોય કેને ?	દોડો
નામ રૂપ સર્વ એ વિના ન સેરા બાસે;	
જ્ઞાનરૂપ થઈ રહ્યો, સદૈવ સર્વ પાસે.	દોડો
જગત સર્વ છે વિવર્ત, શુદ્ધરૂપ પોતે;	
એ અનાદિ દેવને, બહાર કેમ જોતે !	દોડો
સાધન શૂળ ધર્મ કર્મ, શુદ્ધ ભક્તિભાવે;	
યમદમ નિયમાદિવડે, સદૈવ હાથ આવે.	દોડો
અંતર્મુખ ઈંદ્રિયો કરી, વિચાર વહાલા;	
દેરાવ હરિ આમ તેમ, મળે કેમ કાલા !	દોડો

રત્ન ૪૪ મું—ગ્રીષ્ઠ ધણી બાબતોમાં અગાઉથી
નોટીસ મળે છે, તેમ કાળ માટે પણ
અગાઉથી જ નોટીસ મળે છે.

ક વાણીજો હતો તે ખિચારો વણીસની પરીક્ષામાં માંડ-
માંડ પાસ થયો અને પાસ થઈને સાફ કમાવા લાગ્યો.
એટલામાં તો તેને યમદૂતો તેડવા આવ્યા. તે વણીસે
યમના દૂતને કહ્યું કે, મને કાંઈ યમરાજ તરફથી નો-
ટીસ મળી નથી, માટે હું ત્યાં નહિ આવું. યમના દૂતોએ
કહ્યું કે તમે તે ત્યાં આવીને પૂછજો, અમને તો હુકમ કર્યો છે એટલે
આવ્યા છીએ તેથી તમને ત્યાં લઈ ગયા વિના ચાલે તેમ નથી.
આથી લાચાર થઈને વણીસને ત્યાં જવું પડ્યું. ત્યાં જઈને તેણે
યમરાજને કહ્યું કે, મહારાજ ! આ તે કેવો અન્યાય ! યમરાજએ
કહ્યું કે બાઈ ! શું છે ? વણી રોનો અન્યાય થયો ! વણીસે કહ્યું કે,
હે યમરાજ ! તમે મને નોટીસ પણ આપી નહિ, ને આમ
આચિન્તા દબાવી દીધા ને ઠીક કહેવાય કે 'જુઓ, અમારે ત્યાં
રહેવોના ટાઈમ ફેરવે નોપણ નોટીસ આપે છે, ટપાલમાં ફેરફાર

રત્ન ૪૫ મું—દુઃખ છે તે સુખને માટેજ.

રસમાં સરસ લૂગડું હોય, ઉંચામાં ઉંચી કિંમતનું લૂગડું હોય, તોપણ તેની ઉપર કાતર મૂકતાં દરજીને દયા આવતી નથી કે તેમાં સાયથી સીવતાં તેનું મન અચકાતું નથી. દરજી કાતર મૂકે છે અને સાયની અણી લૂગડામાં ભેંસે છે તેનું કારણ ખરું જોતાં લૂગડાને સુખ આપવા માટે છે. અગર જો કે પહેલાં દુઃખ જવું લાગે છે પણ જ્યારે લૂગડું સીવાઈને તૈયાર થાય ત્યારે મોટા મોટા રાજાઓ, મહારાજાઓ અને દેવની મૂર્તિઓ પણ તે લૂગડાંનો અંગીકાર કરે છે. વળી સુથાર પણ સરસમાં સરસ લાકડાને કરવતથી વહેરે છે, રંદો મારે છે અને ખીલા પણ ફેંકે છે; પણ અંતે જો પરિણામ જોઈએ તો તેથી તે એક સરસ મહેલ કે દેવળ બનાવે છે, કે જ્યાં દેવ ને રાજાઓ બિરાજે છે. પથ્થર ઘડનારાઓ પહેલાં પથ્થરને છીણીના ધા મારે છે અને ધા મારી મારીને પથ્થરને ખૂબ દુઃખ આપે છે; પણ છેવટે જ્યારે તે મૂર્તિ બને છે ત્યારે તેની ઉપર પુષ્પ, ચંદન, ગુલાલ વગેરે ચઢે છે અને તેને સર્વ નમસ્કાર કરે છે. ચોપડી છાપનારાઓ કાગળને પલાળે છે, તેને ખૂબ દબાવે છે, પ્રેસના ધક્કા મારે છે અને છેવટે પણ ખૂબ દબવી દબવીને એને દુઃખ આપે છે; પણ જ્યારે દુઃખ આપવાનું પૂરું થાય છે ત્યારે લોહા તેને લેવાને દોડાદોડ કરી મૂકે છે અને તેને વહાલામાં વહાલી ચીજ ગણે છે અને ગીતા કે ભાગવત જવાંની તો દરરોજ પૂજા કરે છે. આવી રીતે ભાઈઓ અને બહેનો ! શરૂઆતમાં જો દુઃખ આવી પડે છે તે અંતમાં લાભદાયક છે. દુનિયામાં અસ્ત અને ઉદય, ઝોટ અને ભરતી થયાજ કરે છે; માટે અસ્ત અને ઝોટ વખતે ન મુંઝાતાં હમેશાં ધીરજ રાખવી. ઉપરનાં દૃષ્ટાંતોની સાફક દુઃખ છે તે સુખને માટેજ છે, એમ વિચારવું. આપણાં કરેલાં કર્મો આપણે નહિ ભોગવીએ તો કાણ ભોગવશે ? આપણું દેવું આપણે નહિ દઈએ તો કાણ દેશે ? આપણું વાવેલું આપણે નહિ લણીએ તો બીજું કાણ લણશે ?

માટે જોડણું જોગવાયું જોડણું જોડણું, જોડણી કરજમાંથી મુજબ
થયા જોડણું મુખ અને જોડણું લણી લીધું જોડણી કાપડો; માટે
દુઃખમાં ન મુજાતાં ધીરજ રાખીને દરિનું જાગન કરવું.

૫૬

જીવ તું શીદને ચિંતા ધરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે. ૨૬
સ્થાવર જંગમ જડ ચૈતનમાં, માયાનું જાળ ઠરે;
રંગરણ કર કીકૃષ્ણચંદ્રનું, જન્મ મરણ જાપ દરે. કૃષ્ણને ૦ ૧
નવ માસ પ્રાણી શ્રીકૃષ્ણનું, ધ્યાન ગર્ભમાં ધરે;
માયાનું આવરણ કયું ત્યારે, લખજોરાશી દરે. કૃષ્ણને ૦ ૨
તું અંતર ઉદ્વેગ ધરે તેથી કારજ શું સરે;
ધણીનો ધાંયો મનસૂતો, હર બ્રહ્માથી નવ દરે. કૃષ્ણને ૦ ૩
દોરી સર્વની એના હાથમાં, ભરાવ્યું દગલું ભરે;
જેવા જાંવ વગાડે જાંવી, તેજો સ્વર નીસરે. કૃષ્ણને ૦ ૪
થનાર વસ્તુ થયા કરે જ્યમ, શ્રીકૃષ્ણ પાણી ભરે;
જનાર વસ્તુ એણી પેરે જશે, જ્યમ ગજ કાહું ગરે. કૃષ્ણને ૦ ૫
જેવું જોડણું જ જ્યમ કાળે, તે તેને કર ઠરે;
એમાં દેર પડે નહિ દાર્ઘ્યથી, શીદ દૂટાઈ મરે. કૃષ્ણને ૦ ૬
તાડું ધાયું થાતું હોય તો, મુખ સચિ દુઃખ દરે;
આપણનું અજ્ઞાનપણું એ, મૂળ વિચારે ખરે. કૃષ્ણને ૦ ૭
યાવાનું અણચિંતવ્યું થાશે, ઉપનિષદ આચરે;
રાખ લેસો રાધાવરનો, દયા શીદને દરે. કૃષ્ણને ૦ ૮

રત્ન ૪૬ મું—વ્યવહારનાં બધાં કામ કરવાને વખત મળે છે, પણ પ્રભુને ભજવા વખત મળતો નથી!

વારમાં વહેલા ઉઠીને પા કલાક સુધી દાતણ કરતાં કરતાં પાડોશીની સાથે તડાકા મારવા આપણને વખત મળે છે; પણ જ પ્રભુએ આપણને સાજતાજ ઉઠાડ્યા તેને યાદ કરવા વખત મળતો નથી. ઉંચામાં ઉંચો સાધુ લઈને અડધા કલાક સુધી નાહવાનો વખત

મળે છે, પણ સૂર્યનારાયણને અર્ધ આપવાનો વખત આપણને મળતો નથી. નાઘા પછી વાતો કરતાં કરતાં સારા કપમાં લહેજત-દાર ચા પીવાને વખત મળે છે, પણ હરિરસ પીવાને આપણને પાંચ મિનિટ પણ મળતી નથી. પછી છાપાં વાંચવાનો તથા તે ઉપર ટીકા કરવાનો વખત મળે છે, પણ ગીતાજીનો પાઠ કે વિષ્ણુસહસ્રનામનો પાઠ કરતાં આપણને આજસ આવી જાય છે. બજારમાં જઈને જૂદી જૂદી જાતનાં શાક લઈ આવીને તેને સરસ રીતે સમારવાનો વખત મળે છે, પણ દેવદર્શને જવાનો વખત મળતો નથી. સ્નેહીઆસહિત નિરાંતે ખાવાને કલાક એકનો વખત મળે, પણ સત્સંગ કરવાનો વખત આપણને મળતો નથી. જમ્યા પછી નિરાંતે આરામ લેવાને આપણને વખત મળે, પણ ધર્મનાં પુસ્તકો વાંચવાનો આપણને વખત મળતો નથી. પૈસા મેળવવા ખાતર ચાર કલાક સુધી આંટા ખાવાને આપણને વખત મળે, પણ જ્ઞાન મેળવવા ખાતર સંતસાધુઓ પાસે જવાને આપણને વખત મળે નહિ. સાંજે હવા ખાવાને તથા દૂરવાને વખત મળે, પણ કયા સાંજવાને આપણને ઘડી એકની દુરસદ મળે નહિ. રાત્રે નાટક હોય કે સરકસ હોય તો ત્યાં રૂપિયા ખર્ચાને તથા ઉત્તરગરા કરીને જવાનો વખત મળે, પણ ભજન-નંદનમાં જવાને ટાંગા સાંગી જાય છે. બાગમગીયામાં ઉત્તરગીચ્છી થતી હોય ત્યાં આનંદ જવાય, પણ ત્યાં હરિરસ હાડતો હોય ત્યાં

ન જવાય. દિટ્ટની મેઝા થતી હોય, ઘોડા દોડવાની શરતો રમાતી હોય, દારૂખાતું. દૂટનું હોય, ગવર્નર સાહેબની રવારી નીકળવાની હોય ત્યાં ધક્કામુક્કી ખાતા, સિપાઈઓના ચાળખા ખાતા છતાં પણ જવાય; પણ જ્યાં દરિદ્રતા થતી હોય, સદુપદેશ દેવાનો હોય, ભગ્નિયાં ગચાતાં હોય અને સારી રીતે આદરસાદર દર્શને સૌને બેસાડતા હોય ત્યાં જવાશે નહિ.

ભાઈઓ અને બહેનો ! આવી રીતે આપણે આપણો અમુદ્ધ - કાળ શરીરના સુખસંબંધેજ ગાળીએ છીએ અને એક દાણ પણ આપણે પ્રભુને ભજતા નથી. જે પ્રભુએ આપણી ઉપર ઉપકાર કરીને આપણને આવો દુર્લભ મનુષ્ય દેદ, આપ્યો છે તેને વિસરી જઈએ છીએ અને સંસારના કાણિક સુખમાંજ લચીપચી રહીએ છીએ. આપણે બધા કામ કરવાને જેમ વખત કાઢીએ છીએ, તેમ પ્રભુને માટે થોડો ઘણો પણ વખત જો નહિ કાઢીએ તો આપણે જરૂર પાછા ફેરામાં પડવાના; માટે તેને ભજવાનો સૌએ થોડો ઘણો પણ વખત કાઢવો.

ભજન

પ્રભુ તને પ્રસન્ન તે હેમ થાય, તારા દિલનું કપટ નવજાય. ટેક પ્રભુશીર્વન પ્રભુનામસ્મરણમાં, અતીશે આજસ કરે;
માથાકૂટ લવ પરનિંદામાં, આખો દિવસ નવ હારે. પ્રભુ ૧
પ્રભુનું પૂજન કરતી વેળા, કાયા તારી કપે;
ગંજીશ સોગડાં ફટતાં આઠ પહોર નવ જપે. પ્રભુ ૨
હરિનું ચંદન ધસતાં તારૂં, અમથી શરીર ખગડે;
કુંડી ફેદકું લઈ મરી મશાલો, ભાવે ભાંગજ રગડે. પ્રભુ ૩
એકાદશી ઓછવનાં જગરણ, અતિ દહણ તને લાગે;
ભાંડ ભવેયા જેવા સાડ, સારી રાતજ જાગે. પ્રભુ ૪
હરિના ભક્તને લૂપું સૂકું, વેહજ વળગી જાણે;
સગાં સંબંધી મરણ આવે, તેને પીરસે મિષ્ટ પરાણે. પ્રભુ ૫
એ પૈસાની ગુરુ સેવા બતાવે, ત્યાં ગણગણતું બોલે;
ધરનીત્રી જ્યારે માગે ધરેણાં, ત્યાં હસી મગન થઈ ડોલે. પ્રભુ ૬
ખોટાં મોતી કાચ ઘીડિયાં, ભગવત જૂપણ ધાલે;

સોનું રૂપું મણિમુક્તા વીણ, સુત સ્ત્રીને નવ ચાલે. પ્રભુ ૭
 જગત દેખતાં જપવા બેસે, બાણી નાલ ન ખાવા;
 ગળાં કાપે ત્યાં થાય ગળગળો, એ વેણવના ભાવા. પ્રભુ ૮
 આ કરવું આ ના કરવું, એમ અન્યને શિક્ષા દે છે;
 તે પ્રમાણે તું નથી કરતો, અનુચિત કર્મ કરે છે. પ્રભુ ૯
 અંતરના છળ અન્ય ન લહે પણ જાણે અંતરજમી;
 એ તો સાચાનો સંગી છે, દાસ દયાનો સ્વામી. પ્રભુ ૧૦

રત્ન ૪૭મું—જન્મ્યું તે જવાનું અને ખીલ્યું તે ખરવાનું.

ક રાજ હતો તેને માંડ માંડ એક દીકરો
 આવ્યો. તે છોકરા ઉપર તેનું બહુજ હેત
 હતું તેથી તેને જરા પણ પોતાથી દૂર જવા
 દેતો નહિ. જ્યારે તે છોકરો જુવાન થયો ત્યારે
 બહુજ માંદો પડ્યો અને મરી ગયો. રાજ તે
 છોકરાના શરીરને વળગી રહ્યો અને કાઢતે
 તે મડદું ત્યાંથી લઈ જવા દેતો નહોતો; પણ કેટલાક માણસો મળી
 રાજને ઘણી મુશ્કેલીએ આધો લઈ ગયા અને છોકરાને દાટીને
 તેની ઉપર દેરી ચણાવી. રાજ ગાંડા જવો થઈ ગયો અને આખો
 દિવસ તે દેરી પાસે જતો અને ત્યાં બેસીને રોયાજ કરે. આવી
 રીતે થોડાક દિવસ ગયા ત્યારે તે ગામમાં એક સંત આવી ચઢ્યા.
 આખા રાજ્યના મોટા મોટા અમલદારો તેની પાસે ગયા અને રાજ-
 ને કાંઈ જ્ઞાન આપી સમજાવવા વિનંતિ કરી. તે સંત રાજ પાસે
 ગયા અને રાજને કહ્યું કે, બચ્ચા! તારા છોકરાને પાછો બોલાવવો
 હોય તો હું કહું તેમ કર. રાજ કહે કે, આપ જમ કહો તેમ કરવાને
 તૈયાર છું. સંતે કહ્યું કે, આ દેરી ઉપર એક એવા માણસનું નામ
 દાતરાવ કે જના ધરમાંથી કાઢી મરી ગયું ન હોય, અને જો તેમ
 ન બને તો એક એવું કૃત્ત લાવ કે જે ખરી જતું ન હોય. રાજ કહે
 કે બહુ સાડું મહારાજ! આ સાંભળીને રાજએ માણસો દોડાવ્યા
 અને તેમને હુકમ કર્યો કે જાવ, એવા માણસનું નામ લઈ આવો

જેના ધરમાંથી કોઈ દિવસ કોઈ ન મળ્યું હોય. માણસો તપાસ
રીને આવ્યા અને કહ્યું કે, રાજા ! એવો માણસ તો કોઈ નથી
જેના ધરમાં કોઈ મળ્યું ન હોય. ત્યારે રાજાએ બધા માણીને
બોલાવ્યા અને કહ્યું કે, એવું કૂલ લઈ આવો કે જે ખરી જતું ન
હોય. માણીઓ વાડીએ વાડીએ અને બગીચે બગીચે ભ્રમ્યા, પણ
એકે એવું કૂલ ન મળ્યું કે જે ખરી જતું ન હોય. માણીઓ પણ
કૂલ વિના પાછા આવ્યા તેથી રાજા નિરાશ થયો અને રોવા લાગ્યો.
પેલા સતે કહ્યું કે, રાજા ! કદપાંત કરવું છોડી દે. આ માણસોના
કહેવા ઉપરથી તું સમજી લે કે દુનિયામાં જે જન્મ્યું તે જવાનું જ;
કારણ જે એમ ન હોત તો કોઈ પણ માણસનું નામ આપણને
મળત, કે જેના ધરમાંથી કોઈ ન મળ્યું હોય. વળી જે કૂલ ખીલ્યું
તે ખરવાનું જ; કારણ કે જે એમ ન હોત તો આપણને એવું કૂલ
મળત કે જે ખરેજ નહિ. રાજા ! દુનિયામાં કોઈ અમર રહ્યું નથી
અને રહેશે પણ નહિ. હુકમી હોય કે હજમ હોય, રંક હોય કે
શય હોય, સંત હોય કે રાંખણી હોય પણ કાળ કોઈને મૂકતો
નથી. પૈસા આપે કે લાંગરશવત આપે, દવા કરે કે મંત્ર જાંત્ર
કરે; પણ કાળ કોઈને છોડતો નથી, માટે આ ગાંડપણ છોડી દે અને
મણને ભણ લે. રાજાને સંતનાં વચન સાચાં લાગ્યાં. સંતને તે પગે
પડ્યો અને તેમને પોતાના રાજ્યમાં રાખી દરરોજ તેમની પાસે-
થી થોરો થોરો બોધ લેવા માંડ્યો. છેવટે રાજાને જ્ઞાન ઉત્પન્ન
મળ્યું અને સંતની કૃપાથી આનંદમાંજ રહેવા માંડ્યું.

વસંત રાગ

જીવન ચપલ જેવું ઝાડળ જળ, મન જોને વિચારી;
વાદળને જ્યમ વાયુ ચલાવે, તેવી કાયા છે તારી. જીવન૦૧
ભોગ સર્વ ક્ષણભંગુર ભવના, સ્વર્ગાદિક સુખ એવું;
યાય જાય પણ સ્થિર નહિ, અનિ ધન દામિની જેવું. જીવન૦૨
પૂર્વ કળાએ ચંદ્ર પૂનમનો, દિન દિન યત્નો જાય;
એવું જોખન જીવ સર્વનું, અને અમાસજ યાય. જીવન૦૩
અવ્યક્ત વૃક્ષ અલોકિત એવું, ખીલે તેમ ખરે છે;

નામરૂપ ગુણ નાશવંત છે, ઉપજ એજ મરે છે. જીવનના અદ્ભુત ખેલ રચ્યો અવિનાશો, જોતાં પાર ન આવે; છોટમ પરમ દયાલ પ્રભુનું, લજન કરી દ્યોને ભાવે. જીવનના

રત્ન ૪૮મું—કેદીઓને કેદખાનામાંજ સુખ ભાસે છે તેમ સંસારીઓને સંસારમાંજ સુખ ભાસે છે.

નોજમાં કૂરસિંહ કરીને એક રાજ થઇ ગયો તેનામાં નામ પ્રમાણેજ ગુણ હતા—એટલે કે તે બહુ કૂર હતો. રાજ્યના લોભને વશ થઇને તે ધણા નિરપરાધી માણસોને કેદખાનામાં બેસાડી દેતો હતો. એવી રીતે તેણે ધણા

માણસોને કેદમાં બેસાડ્યા હતા. પછી ત્રીસ વર્ષ રાજ્ય કરીને જ્યારે તે ગુજરી ગયો ત્યારે તેનો છોકરો દાનસિંહ ગાદીએ આવ્યો. તે બહુજ દયાળુ અને ન્યાયી હતો. તેણે રાજ્ય ઉપર આવીને બધા નિરપરાધી કેદીઓ કે જમને ધણાં વર્ષથી કેદમાં પૂરવામાં આવ્યા હતા તેમને છોડી મૂકવાનો હુકમ કર્યો. ત્રીસ વર્ષના લાંબા વખત પછી તેઓ છૂટીને શહેરમાં ગયા તો ત્યાં તેઓને બધું નવું નવું લાગવા માંડ્યું અને કોઇ ઠેકાણે તેઓને ગોઠ્યું નહિ. પછી તેઓ રાજ પાસે આવ્યા અને ક્રિયાદ કરી કે અમને શહેરમાં ગોઠતું નથી, માટે અમને તો કેદખાનામાંજ રહેવા દો. શહેરમાં અમે જૂદા જૂદા પડી જઇએ છીએ, એટલે અમારો સંગાથ તૂટી જાય છે અને બિલકુલ ચેત પડતું નથી. હવે અમારે ધંધો પણ શો કરવો? રાજ્યે કહ્યું કે, તમારે જો ધંધાની અડચણ હોય તો હું મારા રાજ્યમાં જૂદા જૂદા ખાતામાં તમને રખાવું; પણ બધાને સાથે એક ખાતામાં હું શી રીતે રાખી શકું? કેદીઓએ કહ્યું કે અમારે ધંધો નથી જોઈતો, અમને તો ફરીથી કેદખાનામાંજ રાખો; ત્યાં અમને જીવી મઝા અને આનંદ આવે છે તેવી મજા અમને શહેરમાં આવતી નથી. શહેરનાં સુખ અમને ઝેર જવાં લાગે છે. અમને તો કેદખાનામાંજ મઝા છે;

માટે કૃપા કરીને અમને ત્યાંજ રાખ્યો. તેઓની આ આજ ને આજ-
 ઘીને રાત તથા તેની દેરીના જલ અમલદારો દ્વારા લાગ્યા.
 હવે દેહીઆ બહુજ દાયા ત્યારે રાજ્યે નેંચાને રૂંધી દેહમાં
 મોહવાનો હુકમ કર્યો. આ વાત જ્યારે મામમાં ફેલાઈ ત્યારે
 બધા લોકો દસયા લાગ્યા, અને વાંચનાર પાત્ર દસયા વિના રહેજ ન
 નહિ. પણ ભાઈઓ અને બહેનો ! તે દેહીઓ તે બીજા કોઈ નહિ,
 પણ આપણે જ છીએ. કારણકે આ સંસાર દેહમાનું છે અને
 આપણે બધા તેમાં પડ્યા છીએ. દેવ પેલા રાજની પેઠે કોઈ
 સફળુક કે સંત આપણને છોડવા મર્થ છે તોપણ આપણને તે
 ગમતું નથી. સંસારમાંથી છૂટવાનું અને સ્વર્ગનાં સુખ ભોગવવાનું
 આપણને ગમતાં નથી. સંસારમાંજ આપણને આનંદ આવે છે
 અને સ્વર્ગનાં સુખ ઝેર જવાં લાગે છે. જગ દેહીઆને દેહમાના-
 વિના ગોઠે નહિ, ઝેરના ઘીણને ઝેર વિના ગોઠે નહિ; તેમ સંસારી
 જીવકાને સંસારવિના ગોઠતું નથી. પણ ભાઈઓ અને બહેનો !
 દેહમાનું તો અતે દેહમાનું જ છે, બંધન તે બંધનજ છે; તેમ
 સંસારની બેડી તે બેડીજ છે. માટે તેમાંથી છૂટવાને સફળુક કે
 સંત કહે તેમ કરવું જોઈએ. આપણને પહેલાં તો ગોઠશે નહિ,
 પણ ધીરે ધીરે આપણે જમ બંધનમાંથી મુક્ત થતાં જઈશું તેમ
 તેમ આપણી આંખો ઉઘડતી જશે અને બંધનમાંથી તદ્દન મુક્ત
 થઈને ફરીશું; માટે હમેશાં સંસારરૂપી બંધનથી છૂટવાને થોડો
 થોડો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

૫૬

દરશે કંચનના ચાળમાં, હુંગરી વાપણુ દૂધ;
 ચાંબા પિત્તજમાં નહિ ટકે, સો વાર કરીએ શુદ્ધ.
 પ્રભુસપ્તેમીજન પી રહે, હરિસહરિનાજન પી રહે. પ્રશ્ન ૧
 સોમવક્ષી સંસારમાં, પચવે બ્રાહ્મણનો પુત્ર;
 વમશે બીજી સહુ વર્ણ તે, શું થાય ધારથી સુત. પ્રશ્ન ૨
 ખારા જળની રે માછલી, મીઠા જળમાં મરી જાય;
 ખાશે ફતદું ખીર તો, ઉલક આચિંતી યાય. પ્રશ્ન ૩
 અદીણકરી રે ઇંચળતુ, મળશે ગાળથી મોત,

રાત્રે તો મારાથી અવાયજ નહિ; કારણકે રાત્રે તો મારે આપ-
ણા રાજાજી પાસે સલામે જવું પડે છે. મહેનત કરી કરીને
હું મરી ગયો ત્યારે માંડ માંડ દરરોજ સલામે જવાની રજ
મળી છે. તમે જાણો છો ને કે, આપણા ગામમાં મોટા મોટા
ત્રીસ ચાલીસ અમલદારો છે, પણ માત્ર બે ચારનેજ ત્યાં
સલામે જવાની રજ છે. એ તો જેનાં ભાગ્ય હોય તેનાથીજ ત્યાં
જવાય. કેમ મહારાજાજી ! ખરું કે નહિ ! આ સાંભળીને મહારા-
જાજીથી ન રહેવાયું એટલે તે બોલ્યા કે સાહેબ ! માહું લાગે તો
માફ કરજો; પણ જ્યારે તમે મને પૂછો છો ત્યારે કહું છું કે, તમારા
કરતાં તો અમારા ગરીબ ભક્તજનો છે તે વધારે ભાગ્યશાળી છે.
અમલદારે કહ્યું કે, મહારાજ ! તે વળી કેવી રીતે ! મહારાજ કહ્યું
કે, તમારે સલામે જવાને કેટલી મહેનત કરવી પડે છે તે જાણો છો
ને ! અમારે પ્રભુના દરબારમાં જવાને જરાયે મહેનત પડે છે !
વળી તમારે ત્યાં તો લોહાને અટકાવવા દરબારમાં સિપાઈઓ
રાખવા પડે છે, પણ અમારે ત્યાં તો લોહો એમની મેળે આવતા
અટકી જાય છે; કારણ કે પાપી માણસો પ્રભુના મંદિરમાં પગ
મૂકવાની દિંમતજ ધરી નથી શકતા. પ્રભુના તાપથી તે તો દોઢ
ગાંઢ આધાર બાગી જાય છે. ગદેરબાન સાહેબ ! એ તો જાણે
પેલે ભવ પુણ્ય કર્યાં હોય તેજ પ્રભુના દરબારમાં અને હરિદીર્ઘન-
માં જઈ શકે છે, બીજાથી ત્યાં જવાય નહિ. વળી તમારા રાજા
તો આજ છે ને કાલ નહિ, અને અમારા રાજા તો કાયમ છે. તમારા
રાજાની સના બહુ તો હજાર ગામ ઉપર ચાલતી હશે, પણ
અમારા રાજાની સના તો આખા શ્રાવંડમાં છે. કહો સાહેબ ! ત્યારે
હવે તમારા રાજા મોટા કે રાજાએના રાજા એવા અમારા પ્રભુ
મોટા ? આ સાંભળીને પેલા અમલદાર અગત્ય થઈ ગયો અને
પછી મહારાજને પડેલાં તથા દરરોજ એક વખત દર્શને
અથવા તે દરેકીર્તનમાં જતા તે દેહ નિવૃત્ત કર્યો.

બાઈ, આ અને બહેનો પ્રભુના દરબારમાં કે હરિદીર્ઘનમાં
જવું તે બહુજ ન જવાની રજ. પાપી માણસો ત્યાં જવા-
નું નથી. આ તો માત્ર રજા છે. હોય તેજ તેના મંદિરમાં

સત્સંગમાં જવાતું મન થાય, માટે પ્રભુના મંદિરમાં દે સત્સંગ-
માં થોડાજ માણસો આવતા હોય તો તેથી મુંઝાવું કે ગભરાવું
નહિ; કારણ કે ત્યાં આગળ આવવાને થોડા જણનેજ પ્રભુએ
અધિકાર આપેલો છે. તમને તેવો અધિકાર મળેલો છે. માટે
પ્રભુનો ઉપકાર માનો, તે મહાન દયાળુ પિતાનો આભાર માનો.

૫૬

જગનાં મોટાં ખોટાં માન, હરિ સેવે તેજ લાગ્યવાન.
જગના મોટા ચાર દિવસના, અંતે થતા હેરાન;
સુખ દુઃખ ક્ષણિક ખમી હરિજન તો, સદા થતા શ્રીમાન. જગનાં
જગમાં ડાહ્યા બહુ ગણાય પણ, અંતે ભૂલે ભાન;
એજ વખત હરિજનના ઉરમાં, ઉપજે ઉત્તમ જ્ઞાન. જગનાં
જગમાં મોજે કરે તેમને, મૃત્યુ થાય મોકાણ;
હરિની સેવા કરનારાંને, એવીજ મળે લહાણ. જગનાં
જગનાં ધનિક મૂઢી અહીં સધળું, જાય મહા દુઃખ સ્થાન;
જગ છૂટતાં હરિજનને તો મળે અપૂર્વ વિમાન. જગનાં
જગના મહારાજનો અંતે, જમ પકડે છે કાન;
ખરા હરિજનને લેવાને, આવે દેવ મહાન. જગનાં
મેળવતાં રાખતાં જતાં દુઃખ, મોટપ દુઃખ સમાન;
એથી સાચી મોટાઈ જોઈએ તો સેવ્યા કર ભગવાન. જગનાં

રત્ન ૫૦ મું—સત્સંગની શુભી

લો

હાની ગમે તે વસ્તુ પાછી ને રહેતી, ઓલો, રહે, તાણું, કુંચી કે કાળિયા દોષ પણ ને તે પારસમણિને એટલે નો તરતજ મેળાવ થઈ જાય છે. જેની પાસે કામધેનુ દોષ ને ગમે તે વસ્તુને પ્રાપ્ત કરી શકે છે અને જેની પાસે કલ્પવૃક્ષ દોષ તે મનથી હિંચેલા પદાર્થો મેળવી શકે છે; પણ આ પદાર્થો મેળવવામાં એટલે કે પારસમણિ, કામધેનુ કે કલ્પવૃક્ષ પ્રાપ્ત કરવામાં તપ કરવાં પડે છે. એ કાંઈ સદેશ્વારી પ્રાપ્ત થાય તેવાં નથી.

પણ એ ત્રણે કરતાં વિશેષ મનહરિષ્ટ પદાર્થો આપવા-વાળી અને કાંઈ પણ મહેનત વિના પ્રાપ્ત થઈ શકે એવી એક ચીજ છે અને તે સત્સંગ છે. કદાચ આ વાત તમે નહિ માનો, પણ આપણાં શાસ્ત્રો અને ઋષિમુનિઓ પણ તે વાત પોઝારી પોઝારીને કહે છે. આમ છતાં પણ જો તમે તે માનતા ન હો તો આપણા સંસારનાજ દાખલા સાંભળો, એટલે તરતજ તે વાત તમારે ગમે હિતરશે. જુઓ, એક સાધારણ માણસની છાતી દોષ પણ જો તે રાજની સાથે પરણે તો તે પટરાણી થાય અને રાજ તો શું પણ આખું રાજ્ય તેના કબ્જામાં રહે. વળી જો બદામનો ખવાસ દોષ, સીદી દોષ, ઢાળી દોષ કે પછી વાળંદ દોષ; પણ તેના હિપર દરબારની મહેરબાની દોષ તો મોટા મોટા અમલ-દારો પણ તેના શુભામ થઈને રહે. વળી દોઈ આબરૂદાર શુદ્ધ-સ્થને ત્યાં નોકર દોષ કે ઝાળખીનો દોષ તો ગામમાં તે શુદ્ધ-સ્થને લીધે તેના નોકરોની અને ઝાળખાણવાળાની પણ આબરૂ વધે. તે સિદ્ધ દોષને ત્યાં જમવા જવાના દોષ કે ટીપાટી-માં જવાના દોષ કે મેળાવણીમાં જવાના દોષ, કે જાગર જવાના દોષ. નો માર્ગ તેના નોકરોનું પણ કામ થાય છે. વળી ખેતરમાં જુઓ કે ખેતીયામા જુઓ તો ત્યાં પણ મોટાં ઝા

ની પાછળ નાનાં ઝાડોને પાણી મળે છે. આપણામાં કહેવત છે કે, શેરડી પાછળ એરડી—એટલે કે, શેરડીના ઝાડને પાણી પાતાં ભેળું એરડીનું પણ કામ થાય છે. આ બધી વાતો આપણને શું બતાવે છે ? તે એટલું જ બતાવે છે કે, મોટા માણસનો સંગ કર્યો ઢાઢ દિવસ પણ વ્યર્થ જતો નથી અને એટલા માટે જ દરિજનો અને ભક્તો હમેશાં સત્સંગ કરે છે. જ્યો સત્સંગની ખુશી સમજે છે, સત્સંગની મઝા જાણે છે તેજો તો ઢાઢ દિવસ પણ તેનો ત્યાગ કરતા નથી.

૫૬

સત્સંગ વિના, જીવતાનો નવ થાયે કાંઈ સુધારો;
જ્યમ નાવ વિના, મદાસનુદ્રનો દોષ ન પામે આરો. ૧
જળને જ્યમ શરદ્ કનુ લેવી, જળનો મળ તરત હરે તેવી;
સત્સંગિની છે નરને જેવી, સત્સંગ વિના ૦ ૧
હાથાને સાજુ સરસ ગ્રાદે, મળ છાંટી ઉજળું તે નિવડે;
શર નુધરે જેમ મુસંગ વડે, સત્સંગ વિના ૦ ૨
જે દોષ મંગદુ ધનુ લેવા, જળ પરસે ના પલળે તેવા;
તે દોષ રહે કંકર જેવા, સત્સંગ વિના ૦ ૩
જનુ દોષન મન દોષન વાણી, સત્સંગ કરે ઉક્ત આણી;
કહે હોટમ નુધરે જે પ્રાણી, સત્સંગ વિના ૦ ૪

કુખ આપવું જોઈએ. કોઈને ધર્મશાળા બતાવીને, કોઈને પાણી
પાડીને, કોઈની સાથે મીઠાશાળી વાત કરીને, કોઈને પ્રજ્ઞનાં બજન-
ભજન સંભળાવીને કે કોઈને બટકુ રોટલાં આપીને પણ આપણે
કુખ આપવું જોઈએ; કારણ કે પ્રજ્ઞ તેમાંજ રાજ છે અને
પ્રજ્ઞ તેમાંજ વધારે પ્રસન્ન છે.

૫૬

કદી કોઈ સાથે હિંસા ન કરીએ,

બેઠે બૂધી નયન નહિ બરીએ. ૨૬.

આપણુ પાન્ય થયા અહીં બેળા, હું-હુંપણું પરદરીએ;
આજ અને કોઈ કાલ જવાના, આખર એમ વીખરીએ. કદી
ક્યાંથી આવ્યા ક્યાં જવાનું, જાણી સકાય ન જરીએ;
શું સહ આવ્યા શું સહ જવું, પેર વિરોધ વિસરીએ. કદી
હલેશ કરી નિર્મૂલ્ય મમત્વે, દેમ પરસ્પર મરીએ;
સંપ કરી મુખ સર્વ જગાવી, અંતરથી અતુસરીએ. કદી
નાવ-નદીસંયોગ બન્યો છે, તત્ત્વવિચારથી તરીએ;
દેશન સમય ગયો નહિ આવે, ઠીક રહીને ઠરીએ. કદી

રત્ન પર મું-માયાને વળગનારા ખૂડે છે અને
માયાને તજનારાઓ તરે છે.

ક વખત વિલાયતથી મુંબઈમાં એક મોટી
જાખરી આગચોટ આવી. તેની અંદર બાગ,
બગીચા, રેલ્વે, ટ્રાન્કે, નાટકશાળાઓ, જુદી
જુદી જાતની ગમતગમતનાં સાધનો, જુદી
જુદી અને નવી નવાં ફેશનવાળી ચીજોની

ફક્તો વગેરે હતું. ખરું કહીએ તો તે એક મોટું સહેર હતું.
તે રેડીમર થોડો વખત મુંબઈ ગઈ અને પાછી વિલાયત જવાને
ઉપડી ગઈ. તેની અંદર મોટા મોટા અમલદારો, ચૂકરથો અને
માત્ર બે ચાર પાદરીઓજ હતા. કારણ કે તેની કી બહુ જાખરી
હતી. રેડીમર આવી એટલે બધા લોકો જુદી જુદી ગમતગમતના

તેઓએ તેમને ઘણી શિખામણ આપી કે, તમારી પાસે છે
જાણી ઘો, તે ફેંટી ઘો તો પાર ઉતરશે; પણ તેઓએ તે
યું નહિ એટલે બધા ડૂબી મુઆ.

ભાઈઓ અને બહેનો ! પેલી સ્ટીમર છે તે આ 'સંસાર' છે
તે તેમાં રમતગમત અને બીજાં ઘણાં ફસાવનારાં સાધનો છે.
મ પેલા બધા ઉતાડ્યો મોજમજામાં ફસાઈ ગયા, તેમ આપણે
ધા પણ અહીંઆં સી, પુત્ર, ધરખાર વગેરેમાં ફસાઈ પડીએ
છીએ અને પ્રભુને બૂલી જઈએ છીએ. વળી મરણ વખતે પણ
લા ઉતાડ્યોની પેઠે આપણે માયાનેજ વળગી રહીએ છીએ
અને દાયે કરીને નરકમાં ડૂબીએ છીએ. પેલા પાદરીઓની
ડે જે તરવું હોય તો તેમની માફક માયાનો ત્યાગ કરવો જોઈએ
અને પ્રભુને ભગવા જોઈએ.

૫૬

માયા માયા કરતો મૂરખ, હામ હરી નવ બેડો રે;	
સંતસજામાં સંદહ ન રાખ્યો, પાપ સજામાં પેડો રે.	૧
અદ્ય જીવનની આશા લાંબી, કૌતક આ તે કલું રે;	
ફાંસી દેતાં ચઢ્યું કુલેકું, આ જગતું સુખ એવું રે.	૨
તરવર ઉપર મધનું ટીપું, જીભડી જૂઠી ધારો રે;	
વરણગીમાં વાંકો ચાલે, જમણાં આલી જશે રે.	૩
હીણ વજુંદું ફતરું દોડે, જપે નહિ તે જરિયે રે;	
વિપય વજુંદો વળખાં વેણું, દૂખ્યો દુઃખને દરિયે રે.	૪
કલાલ દેરા ધરનો હંદર, દાડ પીને ડાલે રે;	
જીપ કરીને મનિયે આદ્યો, ફાડી કાળજ કોલે રે.	૫
ભાદરવાનો બીડો ને તો, વિલાઈ જશે વહેલો રે;	
ધન જોખનના ધમધમાટમાં, ગરવ કરે તે ઘેલો રે.	૬
ખારા રણમાં ખૂટલ પ્રાણી, મૃગજગ દેખી માથો રે;	
કપિરાજની શીખ ન રાખી, અજગ-આંચગ દોડો રે.	૭

રતન પ૩ મું-પ્રભુ આપણી સેવા કેમ સ્વીકારતા નથી!

ભુને વાસ્તે વસ્ત્ર કે વાધા કરાવવા હોય તો આપણે હલકું મલમલ કે સોંધું કે હલકું રેશમી વસ્ત્ર લઈએ; જ્યારે આપણાં છોકરાં કે સ્ત્રી અથવા આપણે પોતાને પહેરવા જોઈએ ત્યારે ઉંચામાં ઉંચો માલ આપણે ખરીદીએ છીએ. આપણે જન્મોત્સવ હોય ત્યારે ઉંચામાં

ઉંચું ગુલાબજળ, સરસમાં, સરસ તેલ, ઉંચામાં ઉંચી મિઠાઈઓ મળી શકે તેટલાં શાક વગેરે લાવીએ છીએ અને પ્રભુના જન્મોત્સવને દિવસે તેનો સોમો ભાગ પણ આપણે કરતા નથી જન્મદિવસના ઉત્સાહમાં નાચપાટીઓ થાય, હારમોનિયમ અને તબલા વગાડાય; પણ પ્રભુજન્મના ઉત્સવમાં નહિ હરિશ્ચીર્તન કે નહિ હરિકથા. આપણા મિત્રોને જન્મવાનું કહ્યું હોય ત્યાં તેમને પહેરાવવાને સરસમાં સરસ ફૂલગોટા અને સાચા ફૂલનું હાર મંગાવીએ છીએ. તે જન્મવા બેસે ત્યારે પાસે મીણબત્તી ચોની દિવાલગીરીઓ બળતી રહે છે, સરસમાં સરસ સુગંધી દાર અગરબત્તીઓ પાસે મૂકવામાં આવે છે; પણ પ્રભુની પાસે ન મળે દીવો કે ન મળે અગરબત્તી અને વળી જો પરાણે મૂકવામાં આવે તો એક નાની વાટવાળી દીવી મૂકવામાં આવે કે કારણ કે પ્રભુએ સૂરજ, ચંદ્ર અને તારાઓ બનાવ્યા છે, એટલે એમને વધારે પ્રકાશની જરૂર ન રહે! અગરબત્તી મૂકવા આવે તો હલકામાં હલકી બે પૈસાની પાશેરવાળી મૂકવા આવે, અને પ્રભુને ધરવાને ખોટાં ફૂલ હોય તો પણ આવે. દિવસની ટાંકણે આપણે અમલદારોને સરસમાં સરસ ફૂલ, મેં આપીએ અથવા સાકર આપીએ; પણ પ્રભુને જ્યારે પ્રસાદ ધરવાની વાત આવે ત્યારે સડેલામાં સડેલાં ફુટ લઈ આવીએ અને સાકરની એક નાની સરખી ગાંગડી મૂકીને પ્રભુને સમજાવી દઈએ. આપણને સુવાગેસવા માટે તો સરસમાં સરસ દવાવાળા ઔરડાઓ અને પ્રભુને વાસ્તે તો અંધારામાં અંધાર વાળા ઔરડાના એક ખૂણામાં નાની સરખી જગ્યા કરીએ છીએ

આપણે આમાં પી જાને એવું નથી મરણ ફક્ત એવું પ્રજ્વળે છે એવું કે-
પંસાવાળું આકરનું કે બકરાનું કૃષ્ણ દોષ નોખાવું એ, એવું પૂરું એવું-
વાને માટે સરખાં સરસા આલીઆ, રંગિયા આલીઆ, કોઈને એવું પૂરું પી-
એ, જ્યાં પ્રજ્વળે માટે જાતા કાળનો નમનો પાડે, એવું પૂરું છે.

બાઈએ અને બાઈનો ! હાથમાં આવી આપણી પ્રજ્વળ-
ની રીત છે, અને આવી આપણી પ્રજ્વળની પ્રીત છે. આજ
બાપથી આપણે પ્રજ્વળી ભક્તિ કરીએ છીએ, આવી અદ્વાતી
તેનું પૂજન કરીએ છીએ. આપણી આવી રીતના દેવતાથી
પ્રજ્વળ આપણી સેવા કેમ સ્વીકારે ? આપણા પંડિત કન્યા, આપણા
સી-છોકરાં કરતાં, આપણાં સનેહીયા કરતાં અને આપણા
નોકરો કરતાં, અરે એટલુંજ નહિ, પણ આપણાં દોષદાંબર
કરતાં પણ આપણે પ્રજ્વળે દસકા ગળીએ છીએ, પ્રજ્વળે ને જ્યાં
કરતાં પણ ઉતરતા ગળીએ છીએ. આવી રીતના આપણા આમણા
દેવતાથી પ્રજ્વળ આપણી સેવા સ્વીકારતા નથી; પણ પ્રજ્વળ આપણી
સેવા સ્વીકારે એમ કરવું હોય તો પૂજું પ્રેમથી, ભક્તિથી અને
અદ્વાતી તેની પૂજા કરો. તે બીજું કંઈ સ્વીકારતા નથી. તે તો
પ્રેમનાજ બૂખ્યા છે, પ્રેમના પ્યારી છે; માટે તેમને જો પ્રેમથી
પૂજીશું, તો તે આપણી સેવા જરૂર સ્વીકારશેજ; માટે પ્રજ્વળે
પ્રેમથી ભજો, પ્રેમથી ભજો.

૫૬

ભજન કેમ કરતો નથી પાછું કે, સીતારાગ કેમ યાશે સજી ? ટેક.
મહાદુષ્ણ ભોગવને માયા મેળવી, તેને ઉઘો બેઠો ઘટી (૨)
આધું નહિ અવરાવ્યું નહિ, પછે જતાં ફેટે છતી કે—ભજન
વિષય ભોગવતાં વંશ વાધું, ને મુને તુઠા માજી (૨)
મમતાની ઘાણીએ ફેરા ફેરે, પછે તૃષ્ણા થઈ તાજી કે—ભજન
સોનું પહેરીને શોભા દેખાડે, ને માળામાં મન લાજી (૨)
ભક્તિવિના છું હાલ તમારા, એમ કહી ગયા પંડિત કાજી કે—મ
માયાને દીપણે લાલ લાગી, તેને શું ફે બેઠો ચાટી (૨)
કહે પ્રીતમ બાહ હરિ ભજ્યાવિના, અંતે સહુ ધૂળ ચાટી કે—ભજન

[illegible]

ની સખત દેહખાનાની સજ્જ થઇ.

બાઇઓ અને બહેનો ! એક ઘડીના કુસંગતું પવિણામ તો જુઓ. આપણે બૂલેચૂકે પણ નિંદાખોરની, કુથલીખોરની, પાપીની, નાસ્તિકની કે એવા દુર્ગુણીની સોખત કરવી નહિ. એમ કરવાથી યમરાજની દોષ્ટમાં શિક્ષા થશે અને નરકના દેહખાનામાં જવું પડશે. હરિકથામાં કે પ્રભુના શુણ ગવાતા હોય ત્યાં જવાતું કોઈ વખત ન બને તો તેટલો વખત પણ કુસંગ ન કરતાં સારી ચોપડીઓ વાંચજો કે પ્રભુનાં કીર્તન ગાજો કે બેઠા બેઠા રામરામ કરજો; પણ કદી ખરાબ માણસની પડખે ચડતા નહિ.

૫૬

કિંચિત્ કુસંગે રે બોધ બગડે ધણો,

પ્રત્યક્ષ તેતું છે પ્રમાણ;

મણુ દૂધમાંહી રે છાંટો પડે છાશનો,

પછી તેનાં બીજાં ધાય વખાણ.

કિંચિત્ ૧

અરૂપ અનાયાસે રે નળને કલ્પિ નડયો,

ધૂતે દીધો પાંડવને વનવાસ;

અસાધુની સંગે રે આવી પડે આપદ,

વિષ જમ કરે વપુનો નાથ.

કિંચિત્ ૨

ગંગાજળના ઘટને રે જોજો મદિરાવિષે,

પછી તેને દોષ ન માને પવિત્ર;

પુંઘલીની સંગે રે પડે જો પતિવ્રતા,

પછી તેનાં દોષ ન ગાય ચરિત્ર.

કિંચિત્ ૩

સારો દોષ સજ્જન રે ચાલે સંગે ચારને,

પાપી પ્રસંગે પકડયો જાય;

ગાય સારી દોષ દીન રે હરિયા સાંઢ સાથે લગી,

ખિચારાને ગળે ટેરો બંધાય.

કિંચિત્ ૪

સન્યાસીને સોનું કે અડે જ્યારે અંગમાં,

વૃથા વેપારીસમો કહેવાય.

બ્રહ્મચારી બૂલે રે બેટ દોષ ભાગિની,

કાઠી, કાઠી, હુંજર વગેરે અનેક ગીતોમાં આપણું દેશનું કંઈ
 ગયાં છે. અને એક વાર જે માણસ મેને આપણા કંઈ ગાયને
 પછી તે તેને કદી છાટી શકે નથી. વળી ને ઉપગ્રંથ અટકી જ
 અને કાઠીને પણ પર ઘાટ્યું છે. આટલી કે કાઠીને જે કંઈ દિવસ
 પણ ન લેવાય તો તેની દેવવાળાને ટાંકિયા પડવા પડે છે અને
 છેવટે મોતને ચરણે પણ જવું પડે છે. આ બધા નશાઓ કદતાં
 દારૂનો નશો વળી સૌને ટકર મારે નેવો છે. આગના જમાનામાં
 તો હંચી હંચી કામના અને મોટા મોટા સંકિયાઓ પણ તેનો
 સ્વાદ લેવા મંડી પડ્યા છે. આની દેવવાળાનાં મોઢાં મંપાય છે
 તેથી તેની પાસે પણ કાંઈ બેસતું નથી. મોઢામાંથી આપણાં
 પણ નીકળી જાય છે અને સરીરનું પણ જ્વાન રહેતું નથી.
 આવી રીતના બીજા ઘણા નશાઓ છે, પણ તે બધામાં અતિ
 તો હાનિજ; પરંતુ માણસ જે હરિનામના રસનો દરદાર
 નશો કરતો હોય તો તે તેને બહુજ લાભ આપે છે. એ નશો
 એવો છે કે તે નશાવાળાને તેમજ તેના સંગીઓને પણ લાભ-
 દાયક છે. તે નશામાં નથી પગ કળતા કે નથી સરીરને કાઈપણ
 જતની ઈજ થતી. નથી તેમાં ગેસા બેસતા કે નથી તેમાં
 આપણને ધડકા પહોંચતો. જ જ માણસોએ હરિરસનો નશો કર્યો
 છે તેઓને પછી બીજા નશાની જરૂર પડતી નથી અને બીજા
 નશાઓ તેને ધૂળસમાન લાગે છે. હરિરસનો નશો કરનારા
 આ લોકમાં અને પરલોકમાં પણ સુખી થયા છે અને તેઓની
 ચરણસેવામાં મોટા મોટા રાજાઓ, શેડિયાઓ અને અમલદારો
 પણ હાજર થાય છે. બાધો અને બંદોનો ! હરિનામના
 રસનો નશો જણે એક વાર પણ કર્યો છે તેને પછી બીજો નશો
 પસંદજ નથી આવતો; કારણકે તે નશો તો અમૃતસમાન છે
 અને બીજા બધા નશા જે સમાન છે. મૂર્ખ માણસો હોય કે
 ગાંડા હોય તેજ અમૃત મૂકીને લગાડળ જે પીએ છે, તેજ હાથ-
 માં મસાલ લઈને મોટા બાદિયા ક્ષેત્રમાં પડે છે; સમજી અને
 જ્ઞાની માણસો તો નિરંતર હરિરસનું પાન કરે છે અને પ્રજ્ઞ-
 નામદ્વીપી અમૃતરસ પીએ છે. આ બહુતો અને હરિજનો !

આપણે પ્રભુ પાસે એટલું જ માગવું છે, ઓ પ્રભુ ! ઓ દીનદયાળ
નાથ ! અમને તમારા નામનો નશો ચઢાવજો અને તમારા
શુભગાનરૂપી અમૃતરસ પીવાને અમને હજારો કાનરૂપી
પરિયા આપજો.

ગરબી

આનંદસાગર બ્રહ્મ આરાધિયે, એવું વેદવચન નિર્ધાર જો;
આનંદમાંથી સદૃ જગ ઉપજે, હવે આનંદે સંસાર જો. આ૦ ૧
અંતે આનંદમાં સર્વ શમે, તે આનંદ અચલ કહેવાય જો;
અણુ આદિથી તે બ્રહ્માણં, સૌમાં સરખો આનંદ થાય જો. આ૦ ૨
આનંદ વિષયોમાં જે જે હો, જેને શુરની ગમ ના હોય જો;
જડ વિષયોમાં આનંદ ના રહે, આનંદ ચેતનમધ્ય જોય જો. આ૦ ૩
આનંદરૂપ કશો છે આત્મા, તેની પડે વિષયમાં છાય જો;
તેથી માની લે આનંદને, એ તો અજ્ઞાની કહેવાય જો. આ૦ ૪
સૂક્ષ્મ અસ્થિ વિષે જ્યન થાનને, જ્ઞાતાં મુખતું લોટી લપટાય જો;
તિન તિન ખાય ધણું જાંતે કરી, કારણ પોતે ના પ્રીછાય જો. આ૦ ૫
એન વિષયમાં આનંદ જે હો, તે નર થાન સમા કહેવાય જો;
વિષયો નિદ્રાનાં રહેતા નથી, પણ આનંદનો અનુભવ થાય જો. આ૦ ૬
એથી સદૃ જ સમાધિને વિષે, ઉપજે આનંદ દેરા જોય જો;
એવો અક્ષય આનંદ માણવા, સદાય કરેવો સાચો જોગ જો. આ૦ ૭
આનંદ વિષયોના સર્વમે વદે, સ્વર્ગાદિક અજગપદ દેસાસ જો;
છાંટન બ્રહ્માનંદ જેને હોવા, તે તો ન કરે તેની આશ જો. આ૦ ૮

રત્ન પદ મું-જેવી આપણી દાન કરવાની રીત છે તેવું જ પ્રજા આપણને મળે છે.

કૃષ્ણ પરમાત્માએ ગીતામાં સ્વમુખે કહેલું છે કે યોગ્ય પાપને, યોગ્ય દાગે, યોગ્ય સન્માનથી યોગ્ય દાન આપવું; પણ દાક્ષમાં તો જમાનાના દેરદારને લીધે દાન આપવાની દૃઢિમાં પણ તદત દેરદાર થઈ ગયો છે. દાક્ષમાં આપણું

આસડ કરનારા વેધને કે રાકડરને કે કંપાઉન્ડરને દાનનિમિત્તે કાંઈ અપાય છે; અથવા આપણે ત્યાં જે પુરાણી કે મંદિરનો દાઈ પૂજારી કે હવેલીનો મુખિયો દરજાન ધણા ખાતો હોય તેને દાન અપાય છે; અથવા આપણી શેરીમાં જે મુનીસિપાલિટીનો સિપાઈ અથવા પોલીસનો સિપાઈ બ્રાહ્મણ હોય તો તેને અપાય છે; અથવા આપણી ઑફીસમાં બ્રાહ્મણ પટ્ટાવાળાને કે પાણી પાવાવાળાને કે પંખા ખેંચવાવાળાને દેવાય છે; પણ જે દાઈ ભૂલો, લંગરો, આંધળો, કુખરો કે એવો આવે તો તે તે પરનું આંગણું પણ બાળવા નથી પામતો. અનાથ બાળકો, વિધવાઓ અને વૃદ્ધો તો ખિચારાં તમારી હાંકા સાંભળીને તથા દોળા જેઝનેજ નારી જાય છે. દાક્ષના સમયમાં સૌ દાઈ બાળખીતાનોજ ભાવ પૂછે છે અને ગરીબ ખિચારાં માર્યા જાય છે. આ હપરાંત વળી આપણે દાન કરવાની એક નવી યુક્તિ શોધી દાદી છે. વ્યવહારમાં આપણે કાંઈ માલ ખરીદવો હોય પછી તે શાક હોય કે કાપડ હોય, ગાંધિયાણું હોય કે ગિદાઈ હોય, ખાન-સોપાદી હોય કે ચોપડી હોય, ગમે તે હોય તોપણ આપણે ન્યારે પહેલા મિસા આપીએ ત્યારેજ આપણને માલ મળે છે; પણ આપણે પ્રભુની સાથે જે લેવડદેવડ કરવાનું શીખ્યા છીએ, પ્રભુની સાથે જે વેપાર કરવા માંડ્યો છે તે તો વ્યાવહારિક રીતથી હલકીજ રીતે છે. આપણે મહાદેવજીની સાથે એવી ચરત કરીએ છીએ કે હે મહાદેવજી! એક વર્ષમાં જે મારા દીકરાને ઘેર દીકરો આવશે તો હું દર સોમવારે તમને ધીના દીવો કરી

વિના, બદલામાં ઠાંઈ પણ પાછું મેળવવાની આશાવિના, યોગ્ય પાત્રને, યોગ્ય વયને યોગ્ય દાન આપે.

૫૬

પુણ્ય વિના ન પમાય, પરમ સુખ પુણ્ય વિના ન પમાય. ૨૬.
પાપી પાપકર્મ કરનારા, દેવલ દુઃખ કમાય. પરમ
જેવું અલ શંધીએ જમવા, તેવું જમણુ જમાય. પરમ
કડવાં કેલુ અન્યને કેતાં, સુખકર દેમ સુણાય ! પરમ
સીતલ જળથી થવાય સીતલ, તડકે તન કરમાય. પરમ
બાવળ નિંત્ર ઘોરડી રોપી, કેમ ખજૂર ખવાય ! પરમ
આંખાની ગોટલીએ આંગો, ૨૮ વડ છવરાય. પરમ
બદુધા બીજ વાવીએ જેવાં, તરુવર તેવાં થાય. પરમ
ઝેર ખાય ખાંતેથી ખલ તો જમને દારે જાય. પરમ
પ્રીને અમૃતપાન કર્યાથી, સત્વર અમર થવાય. પરમ
વાઘ્યાં જવાર બાજરી બેઠ, મુકતાફલ ન લણાય. પરમ
કરનાં હરિ-હરની શુભ સેવા, સાધન સર્વ સજાય. પરમ

રત્ન પઠ મુ'-ખરું સુખ શેમાં છે ?

ખદનો હલવો, સુરતની ખરડી, ખંભાતની
મુતરદેણી, મથુરાના પેંડા દે ભાવનગરના
ફાફા ખાધાથી પણ ખરું સુખ મળતું
નથી. મોટરગાડીમાં બેસાથી દે બાર્ડરીકલ
ઉપર ફર્યાથી, હાથીના હોદા ઉપર બેસવા-
થી દે અરબી ઘોડા ઉપર સ્વારી કરવાથી,

રખર ટાપરની ટોકરવાળી બે ઘોડાની ગાડીમાં કરવાથી દે વિજ-
ળીક બગથી ચાલતી રેલ્વેમાં મુનાદરી કરવાથી ખરું સુખ
પ્રાપ્ત થતું નથી. મખમલની તખાઈ, આકાશિયાના રૂના બરેલા
ગાલમસુરિયા, ઝીણા મલમલના આખાટ અને ઝીણી મરઘ-
દાનીવાળા શેલા ખાતા પતંગના મુવાર્યા દે કનાવવાળા દોર
ખુરશી ઉપર બેસવાથી પણ ખરું સુખ મળતું નથી હિનાગામ

ઝીણાં ધોતિયાં પહેરવાથી, ટટ્ટીઝોની ઠંડી હવાથી, ખાગખગીયા-
ની ઠંડી લહેરથી, આઈસક્રીમની રકાખીઝોથી કે માથેરાન
અને મહાખળેશ્વરની ટેકરી ઉપર જવાથી પણ ખરું સુખ મળતું
નથી. ઈતિહાસો, નોવેલો, કાવ્યો કે બીજાં પુસ્તકો વાંચવાથી પણ
ખરું સુખ મળતું નથી. નાટકો જોવાથી, નાચરંગની પાર્ટીમાં
જવાથી, હારમોનિયમ, સીતાર, દિલરૂપા કે તબલા વગાડવાથી કે
સાંભળવાથી પણ ખરું સુખ મળતું નથી. ઘેર પૈસા હોય, સુંદર
કલ્યાગરી નાર હોય, રમાડવા જેવાં મનોહર ખાળકો હોય,
આનંદી મિત્રમંડળ હોય, નોકરચાકરની ફેજ હોય, ઘોડાગાડી
અને ગાયલેંસ હોય તોપણ તેથી ખરું સુખ મળતું નથી.
સાધુને કે શેઠને, જતિને કે જોગીને, ગામડિયાને કે ગૃહસ્થને,
સતીને કે શંખણીને પણ ખરું સુખ મળતું નથી. સારે પ્રશ્ન એ
થાય છે કે, ખરું સુખ શેમાં છે? અને આ બધાને ખરું સુખ કેમ
મળતું નથી? આ બધાને ખરું સુખ મળતું નથી એનું કારણ
એજ છે કે, તેઓનું મન ચંચળ છે, તેઓનું મન દુનિયામાં ન
મળેલા એવા વિધવિધ પદાર્થો તરફ દોરાયેલું છે, તેઓને કંઈને કંઈ
નવું જોઈએ છીએ. તેઓ હવાઈ કિલ્લા બાંધે છે અને વાની સાથે
પણ વાત કરે છે. તેઓના મનની આવી સ્થિતિ હોવાથી, તેઓને
સંતોષ ન હોવાથી, અમુક જાતની ચિંતા હોય છે. કોઈને
પૈસાની, કોઈને સ્ત્રીની, કોઈને પુત્રની, કોઈને વિધાની, કોઈને
ચાંદની, કોઈને શ્રીર્તિની, કોઈને પગારની તો કોઈને યાત્રાની
એમ અમુક જાતની પણ ચિંતા હોય છે. જો આ ચિંતા નષ્ટ
થાય તો તે સુખી થાય છે. પછી તે સ્ત્રી હોય કે પુરુષ હોય, ખાળ
હોય કે વૃદ્ધ હોય, અમીર હોય કે દુકીર હોય, રાય હોય કે
રંક હોય, વિદ્વાન હોય કે મૂર્ખ હોય. કારણ કે ચિંતા જાય એટલે
મન સ્થિર થાય અને મન સ્થિર થાય એટલે સુખ પ્રાપ્ત થાય;
પણ ખરેખર ચિંતા ક્યારે જાય એ તમને ખબર છે? જો
ચિંતાને બિલકુલ દૂર કરવી હોય તો તો હમેશાં પ્રભુમાંજ વિશ્વાસ
રાખો, તેમાંજ શ્રદ્ધા રાખો. જે પ્રભુએ માતાના ઉદરમાં પણ

આપણી સંભાળ લીધેલી છે, જે જગતકર્તાએ. આપણા જન્મ પહેલાં માતાના રતનમાં દૂધ આપ્યું છે, જે જગતપતિએ આપણને આવું સરસ ખોડવિનાતું સરીર આપ્યું છે, જે ઈશ્વરે આપણને આવી પવિત્ર ભૂમિમાં જન્મ આપ્યો છે, જે શક્તિમાન પ્રભુએ આપણને સ્ત્રી, પુત્ર, ધન, વિદ્યા વગેરે આપ્યાં છે, તેમની સેવા કરવાથી આપણને ખરું સુખ મળે છે. પણ પાછો સવાલ એ ઉત્પન્ન થાય છે કે, પ્રભુને કયી જાતની સેવા ગમે છે ?

પ્રભુને ત્યાં કાંઈ ધોતિયાં ધોવાનાં નથી કે નથી પલંગ પાથરવાનાં; પ્રભુને ત્યાં કાંઈ રસોઈ કરવાની નથી કે નથી ત્યાં ઉનાં ખાણી કરી આપવાનાં; પ્રભુને ત્યાં કાંઈ પાનપટ્ટી નથી બનાવી આપવાની કે નથી એમને ત્યાં ખૂટ સાફ કરવાનાં; પ્રભુને ત્યાં કાંઈ ટેનીસનું રેકેટ તૈયાર નથી કરી આપવું કે નથી ત્યાં મોટર-ગાડી તૈયાર કરીને ઉભી રાખવાની. આવી આવી સેવાઓ તો અહીંના માખણખાદ શેઠીઓને અને રાજવંશીઓને જોઈએ. પ્રભુને એવી સેવાની જરૂર નથી અને ગમતી પણ નથી. એમને તો એજ ગમે છે કે, તમે જગતમાં રહેતાં મારાં સર્વ બાળકો વાસ્તે શું છું ? તમે એમની શી સેવા કરી ? એમનાં આંસુઓ તમે કેટલાં લૂછ્યાં ? આ પ્રશ્નો આપણને પ્રભુ પૂછશે. માટે જો આપણે ખરો આનંદ લાંટવો હોય, ખરો રસ આપવો હોય, ખરી લહેજત ઉઠાવવી હોય, ખરી મજા મેજવવી હોય તો નાતજાતનો, રંગ રૂપનો, નાના મોટનો, રંક રાચનો વગેરે ભિન્ન ભિન્ન બેઠ બૂલી જઈને સર્વનું કલ્યાણ થાય, સર્વનું શ્રેય થાય તેમ વર્તવું જોઈએ.

ભજન

સૌનું કરો કલ્યાણ દયાણુ પ્રજા, સૌનું કરો કલ્યાણ. (ટક)
નર નારી પશુ પક્ષીની સાથે, જીવ જંતુનું તમામ. દયાણુ
જગના વાસીઓ સૌ સુખ ભોગવે, આનંદ રહી આહો જન્મ. દયાણુ
દુનિયામાં દરદ દુઃખ પડે નાહ, લહે નહિ કોઈ ગામ. દયાણુ
સર્વે જગે સુખકારી વધે ને, વર્ણી વધે ધન પાન. દયાણુ
દોહ દોહનું પુરું ન ઈન્દ્રે, સૌનું રૂંદું સૌ સમાન. દયાણુ
પોત પોતાના ધર્મ પ્રમાણે, સર્વે બંધ બગવાન. દયાણુ

રત્ન પટ સુ—સુખે સાંભરે આરામ, દુઃખે સાંભરે રામ.

પૃથ્વીરાજનું નામ હિંદુસ્થાનમાં બહુ જ
જાણીતું છે; કારણ કે તે એક મહાન વીરનર
થઈ ગયો છે. તેના વખતમાં બાલસિંહજી
કરીને એક રજપૂત સિપાઈ હતો. તે બહાદુરી-
માં બહુજ વખણાતો હતો. જો કે તેનું કારણ
તો જાહેર હતું અને તે પાછળ જણાઈ આવ્યું હતું. વાત એમ
હતી કે, બાલસિંહજીને પેટનું બહુ સખત દરદ હતું. આઠ દિવસે
કે પંદર દિવસે તેને ગોળો ચઢતો હતો અને તે વખતે તેને બહુજ
દુઃખ થઈ આવતું હતું. તેનું જીવન તેને બહુજ કંટાળાકાર લાગતું
અને સંસાર ઉપર તેને કંટાળો આવી જતો હતો. આ દરદથી
કંટાળી જઈને આત્મઘાત કરવા તેણે ઘણી વાર વિચાર કર્યો હતો;
પણ “આત્મઘાત એ મહાપાપ છે” અને આત્મઘાત કરવાથી નરક-
માં રીજાવું પડશે એમ માનીને તે પોતાનો વિચાર છોડી દેતો.
જ્યારે ગોળો ચઢે ત્યારે ‘હે રામ! હે રામ!’ એમ પોકારે તે
ઈશ્વરનું સ્મરણ કરે. એક વખત તે નિરાંતે ગેઠો હતો ત્યારે તે
એવા વિચાર ઉપર આવ્યો કે આત્મઘાત કરવા કરતાં લડાઈમાં
મોખરે જઈનેજ દુવેથી લડવું, જેથી જો જીતીશું તો આખર
વંદશે અને મરીશું તોપણ દીક છે; કારણ કે દરદથી પીડાતા
બચીશું. આમ માનીને દરેક લડાઈમાં તે મોખરે જતો અને જૂજ
લડતો. આવી રીતે ઘણી લડાઈમાં તે લાગ લેતો એટલે તેની
બહાદુરીનાં બહુજ વખણ થવા લાગ્યાં. એ વાત પૃથ્વીરાજના
કાન ઉપર ગઈ. આથી પૃથ્વીરાજે તેને સરદારનો દરજ્જો આપ્યો
અને પ્રસંગોપાત તેને પોતાના દરબારમાં બોલાવતો. એક વખત
પૃથ્વીરાજે સરદારને દિનામ આપવા દરબાર બોલ્યો. તે વખતે
બાલસિંહ ત્યાં આવી શક્યા નહિ; કારણ કે તેને ગોળો ચઢવો
હતો. તે પ્રસંગે રાજાને સર્વે સરદારોએ વાત કરી બતાવી કે
“મહારાજ! આપનો સરદાર બધી રીતે સુખી છે પણ આ તેને એક
મેઠી નહતર છે. તેણે ઘણાં વેદો અને દૃષ્ટિમાની દવા કરી, પણ

તેને બિલકુલ ફેરજ પડતો નથી. માટે આપ એ દૃષ્ટ કરીને આગળ
ખાનગી વેદને મોકલો અને તે કાંઈ ઉપાય બતાવે નો સારું.
રાત્રએ તરતજ પોતાના વેદને આસાવીને બાલસિંહજીની પાસે
મોકલ્યો. વેદે ત્યાં જઈને તેનું દરદ જોયું અને પછી એક એવી
હમદા દવા આપી કે તરતજ તેને આરામ થયો. પછી પંદર
દિવસ સુધી તેની દવા કરી અને તેનું દરદ કાયમને માટે ટાળ્યું.
સારી રીતે મટયા પછી બાલસિંહજી રાત્ર પાસે આવ્યા અને
તેમનો બહુજ ઉપકાર માનવા લાગ્યો; પણ આ બનાવ પછી
એક બહુજ અજાયબ જેવી વાત બની અને તે એ હતી કે,
બાલસિંહજીનું દરદ મટ્યું તે પછી જ ત્રણ ચાર લગાઇઓ થઇ
તેમાં તે કદી મોખરે જોવામાં આવ્યોજ નહિ. તે પાછળ રહીને
નામનું જ શુદ્ધ કરતો હતો. આથી રાત્રએ તપાસ કરાવી તો તેને
માલમ પડ્યું કે જ્યાંસુધી તે ગોળાના દરદથી પીડાતો હતો
ત્યાંસુધી તેને જીવન ઉપર અને સંસાર ઉપર કંટાળો હતો તેથીજ
જીવનની દરકાર કર્યા વિના "કાં તો મરવું કે મારવું" એવા
નિશ્ચયથી મોખરે જઈ લડતો હતો. પણ હવે તેનું દરદ મટી
ગયું એટલે તેને જીવન ઉપર અને સંસાર ઉપર મોહ થયો અને
જોજોશી તથા જોશઆરામમાં પડી ગયો હતો, ને ઈશ્વરને પણ
બૂલી ગયો હતો. હવે તેને મરવું ગોઠતું નહોતું, તેથીજ તે હમેશાં
પાછળ પાછળ રહીનેજ દોંડાવિના લડતો હતો.

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે સર્વને લાગશે કે, બાલસિંહજી
કેવો નિમકદરાન ! જણે તેનું બહુ કયું તેનોજ ઉપકાર બૂલી
જઈને તેનેજ તે છેતરતો; પણ ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ
તેમાંથી ક્યાં જઈએ એવા છીએ ? કારણ કે આપણે પણ જ્યાં-
સુધી દુઃખમાં હોઈએ, રોગથી રીખાતા હોઈએ, ધનથી હણાયા
હોઈએ, રનેદી સગાના સંબંધથી વિખૂટા પડ્યા હોઈએ અથવા
ખીજ ઉપાધિમાં હોઈએ ત્યારેજ શરવીર થઈને પ્રભુનું નામ "ના-
રણ બળે કે પરાણ બળે" લઈએ છીએ; પણ પ્રભુએ જેવા આ-
પણને દુઃખમાંથી મુક્ત કર્યા કે તરતજ લાડી, વાડી ને ગાડીની
મોજમજામાં, બાઈબંધ કે દોસ્તદારીની ટીપાટીમાં, નાટકચેટક-

માં ઠે કાં તો નાહકના ગપાટા મારવામાં કાળ ગુમાવીએ છીએ. જે પ્રભુએ આપણને દુઃખમાંથી મુક્ત કર્યા તેને ભૂલી જઈએ છીએ. માટે જો હરિજનો! આવો પ્રભુસ્મરણ કરવાનો વેખત નહિ આવે. માટે બધાં કામકાજ મૂકીને પણ પ્રભુસ્મરણની ટેવ જરૂર રાખો.

૫૬

વિસાર્યા તેં વનમાળી રે, જીવડલા જૂઠા;
ભરમાણો માયા ભાળી રે, જીવડલા જૂઠા. ટેક.
આવ્યો છે તું આ દુનિયામાં દેહ ઇંદ્રી દમવા,
ક્યમ રસ્તે લાગ્યો રમવા રે, જીવડલાં ૧
આવ્યો છે તું તો ભક્તિનો ભેદ સરવે ભણવા,
ક્યમ ગણિત બેઠો ગણવા રે, જીવડલાં ૨
આવ્યો છે તું તો ચતુર્ભુજને રસ્તે ચઢવા,
ક્યમ પાછો લાગ્યો પડવા રે, જીવડલાં ૩
આવ્યો છે તું તો જમડાની આપીને જમાની,
એ ભૂલ્યો ક્યમ અજ્ઞાની રે, જીવડલાં ૪
આવ્યો છે તું તો ગુણ રે ગોવિંદજીના ગાવા,
ક્યમ લાગ્યો મોહ મચાવા રે, જીવડલાં ૫
આવ્યો છે તું તો બદરીપતિનું ધરવા બહાનું,
ક્યમ છળ આદરિયું છાનું રે, જીવડલાં ૬
આવ્યો છે તું રઘુવરને ઋષિરાજ કહે રીઝાવા,
ક્યમ જોયું જમપુર જવા રે, જીવડલાં ૭

રત્ન પદ મું-ખીજી બધા શત્રુઓ હતવા
કરતાં મોઢરૂપી શત્રુને હતો.

૬૧

કોરના પવિત્ર ક્ષેત્રથી 'કાણુ અમલ્યુ' હશે ! બોડા-
ણાએ કલિયુગમાં પણ જે ભક્તિ ખતાવી તેતું
નામ ચિરંજીવ રાખવાને પ્રભુ રણુઓડરાય પોતે
ડોઢરમાં ઠોઢરરૂપે બિરાજ્યા. તે વાત કયા બક્ષાથી
અમલ્યી છે ? આવા પવિત્ર સ્થળમાં અમે એક

વખત ગયા અને ગોમતીના પવિત્ર તટ ઉપર આવેલી એક ધર્મ-
શાળામાં હત્યા. ત્યાં આગળ તપાસ કરતાં અમને એમ માલૂમ
પડ્યું કે ડોઢરથી બે માઈલને છેટે જંગલમાં એક સાધુ સાત
વર્ષથી ઝુંપડી બાંધીને રહે છે અને બેઠા બેઠા જપજ કર્યા કરે છે.
ડોઢરના અમારા ગોરના આગ્રહથી તેમનાં દર્શન કરવાને એક
દિવસ અમે ઉપડ્યા. બે માઈલનો રસ્તો ચાલ્યા પછી ત્યાંથી
એક નાની ઢેરી હતી; જ્યાંથી સાધુને આશ્રમે જવાતું હતું.
ઢેરીએ ઢેરીએ પા માઈલ ચાલતાં એક નાની સરખી ઝુંપડી
હતી તેમાં મહારાજ બિરાજ્યા હતા. ઝાડનાં સૂકાં પાંદડાં ઉપર
તેઓ બેઠા હતા અને હાથમાં તુલસીની માળા હતી. તેઓ
ખટુજ થોડું બોલતા હતા. તેમને આપવાને અમે થોડીક મિઠાઈ
લઈ ગયા હતા; કારણ કે તે મિઠાઈ ઉપરજ રહેતા હતા. અમે
તેમની પાસે મિઠાઈ ધરી ને તેમણે કૃપા કરીને લીધી. પછી
અમારી સાથે સીઆ હતી તેમણે એક એક રૂપિયા ધર્યા કે તર-
તજ સ્વામીજીનું ખરું સ્વરૂપ પ્રકટ થયું અને સાક્ષાત્ દુર્વાસા
કે વિશ્વામિત્ર ત્યાં આવ્યા હોય એમ અમને લાગ્યું. ને બોલ્યા
કે હું આટલે દૂર આવ્યા નોખાગુ આ સંસારીઆ મારો જીવ લઈ
બચે છે, તેઓ મને ક્યા ક્યાનેજ અર્ધાંઆ પેસા લઈને આવે છે.
તેઓ એક નો બલિલ કંઈ નાના અને અમારા જવાને કરવા પણ
કેના તથા માનુસા કે નાના મનુસા થાય છે કે સાધુને પેસા આપવા
આવે છે નાનુસાને તો નાના અને કામિનીથી છેડાજ રહેતું
એક એક નાના અના બક્ષાને રાખે કંવાવાળા બગમકંડા અમને

રત્ન ૬૦ મું-જાડની ટાળીઓને ફૂટતી અટકાવવા જેમ
મીઠાના પાટની જરૂર છે, તેમ મનોવૃત્તિઓને પ્રૂટતી
અટકાવવા અભ્યાસ અને વૈરાગ્યની જરૂર છે.

મારા બંગલાની દિવાલ આગળ એક પીપળાનું
ઝાડ હતું. તે બહુજ જનું હોવાથી તે બહુ વિશાળ
હતું અને અમારા બંગલાને અને દિવાલને બહુજ
અડચણ કરતું હતું. તેને કપાવવાને અમે બહુજ
આતુર હતા, પણ ધરડાઓના વહેગને લીધે ફટ-
લોક વખત તો તે કામ મુલતવી રાખવું પડ્યું હતું.

છેતરે મનને બહુજ દટ દરીને અમે તો ભોંય સરસું કપાવ્યું. પણ
મૃગિયાં બહુજ હાં હોવાથી તે પાછું ફૂટ્યું અને વધ્યું. અમે
તેને ફરીથી કપાવ્યું અને તે પાછું થોડા વખત પછી ફરીથી ફૂટ્યું.
આવી રીતે બે ચાર વાર પ્રયત્ન કર્યો અને તે નિષ્ફળ થયો. પછી
એક વખત અમારે ત્યાં સાધુ આવ્યા હતા તેમને મેં વાત કરી ત્યારે
તેમણે કહ્યું "ભાઈ! તેના ઉપાય તો ઘણા માળી જાણે છે, માટે
તેને બોલાવો. ન્યારે દઈ ધરું હોય ત્યારે ડાકટરને કે વૈદને બોલાવો
છો, ધરમાં રીપેર કરવું હોય તો મિત્રીને બોલાવો છો, મનની
વ્યથા હોય તો સંતસાધુને શરણે જાઓ છો; તેમ આમાં તો માળી-
નુંજ કામ છે, માટે તેને બોલાવો." આથી મેં એક મારા ઝાળખીતા
માળીને બોલાવ્યો અને તેને સર્વ વાત જણાવી ત્યારે તેણે કહ્યું કે
"આપ ઝાળખીતા છો એટલે મારો કાંઈ ઉપાય નથી, નહિ તો
બીજા પાસેથી જે ચાર રૂપિયા પડાવત અને પછી દવા ખતાવત.
આપ છો એટલે આપને જાણવામાં મને કાંઈ અડચણ નથી.
આની દવા બહુ સહેલી છે અને તે એ કે, આ જાડને ભોંય સરસું
કપાવી તેના થડ ઉપર મીઠાનું પટ કરો. એટલે તે પછી કદી
ફૂટશેજ નહિ." આમ કહીને તે ગયો કે તરતજ પ્રસૂકૃપાથી મેં
મહાનજનું કહ્યું કે 'મહારાજ! થડનાંથી ટાળીઓ ફૂટતી બંધ
કરવાની દવા તો આ માળી બતાવી ગયો, પણ મનરૂપી થડ-

માંથી ફૂટતી હુદ્દ વૃત્તિઓને ફૂટતી અટકાવવાની દવા હવે આપ
ખતાવો. આપ મારે ઘેર બેઠાં ગંગા છે તો તે તક હું શું કામ જવા
દઉં ? અને જો જવા દઉં તો મારા જવો મૂર્ખ કેાણ ? માટે કૃપા
કરીને તે દવા મને ખતાવો. મહારાજે કહ્યું કે “ભાઈ ! હુદ્દ વૃત્તિઓને
અટકાવવાનું કામ અતિ દુષ્કર છે, કારણ તેનું થડ (મન)
ખહુજ મજબૂત છે. લગવાનના પરમ મિત્ર અર્જુને પણ તેજ
ક્રિયાદ લગવાન પાસે કરી હતી. તે બોલ્યા હતા કે:—

चंचलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्दृढम् ।

तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥૩૪॥ (ગીતા અ૦ ૬)

હે કૃષ્ણ ! મન ખરેખર અંચળ, ઇંદ્રિયોને વિહ્વળ કરનાર,
ખળવાન તથા દઢ છે અને તેને વશ કરવું તે વાયુને વશ કરવા
જટલું કઠણ હું માનું છું.

તેમ છતાં લગવાને તેને માર્ગ પણ ખતાવ્યો હતો કે:—

असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम् ।

अभ्यासेन तु कौंतेय वैराग्येण च गृह्यते ॥૩५॥ (ગીતા અ૦ ૬)

હે મહાબાહુ ! ખરેખર મન અંચળ છે, તેને વશ કરવું
ધણુંજ કઠણ છે. પરંતુ હે કૌંતેય ! અભ્યાસથી અને વૈરાગ્યથી
તેને વશ કરી શકાય છે.

અભ્યાસ એટલે કે નિરંતર નિયમિત રીતે પ્રભુનું ધ્યાન,
સત્સંગ, સારાં પુસ્તકોનો અભ્યાસ વગેરે; અને વૈરાગ્ય એટલે
સંસારની અનિત્યતા દરેજાં ધ્યાનમાં લાવવી અને પ્રભુવિના
સર્વ ખોટું છે એ વાતની દઢતા મજબૂત કરતા રહેવું.

ભાઈ ! મનને વશ કરવાની આ કુચી કાંઈ મારા ઘરની
નથી. આ તો પ્રભુએ કૃપા કરીને પોતાના સખા અને સુમુશ્વને
ખતાવેલી છે. માટે આપણે પણ જો તે પ્રમાણે ચાલીશું, તે વાત
આચરણમાં મૂકીશું તો તો હૃદયનાં તાળાં ખોલી શકીશું અને
પ્રભુનાં દર્શન કરી શકીશું. માટે બીજાં સાધનો કરવા કરતાં
પ્રભુએ ખતાવેલું સાધન કરવું એ ઠીક છે.”

૫૬

જતી રહેશે કાલ જવાની રે, છોકે છે શાથી;
 દિલડની ટાળ દિવાની રે, છોકે છે શાથી. ટેક
 શોભીતો તે તો માન્યો છે દેહ તારો સાચો;
 છે કાયા ધડુલો કાચો રે, છોકે છે ૦ ૧
 મનસૂચો તેં તો ધાર્યો છે દેહ માટે મોટો;
 છે પાણીનો પરપોટો રે, છોકે છે ૦ ૨
 દોઈ દહાડો તેં તો પડવાની ધારી નથી કાયા;
 પણ વાદળની છે છાયા રે, છોકે છે ૦ ૩
 ટળી જશે જોનાં જોતાંમાં દેહ પ્રાણી તારો;
 જમ વિજળીનો જમકારો રે, છોકે છે ૦ ૪
 જોને લ્યા સૂતા સમયને કંઈક તારા જવા;
 નવ દોઢ રહ્યા મુખ લેવા રે, છોકે છે ૦ ૫
 હઝારો ઉપર હુકમ ચલાવતા હાકમડા;
 પણ ઝડપી ચાલ્યા જમડા રે, છોકે છે ૦ ૬
 રસનાયે જીવડા રટ રે, ઋષિરાજ કહે છે રસિયો;
 જે વિશ્વ સકળમાં વસિયો રે, છોકે છે ૦ ૭

રત્ન ૬૨ મું—પ્રભુને ભજતાં કોઈની લાજ ગઈ
 નથી અને જશે પણ નહિ !

સકળના વખતમાં માનસિંહજી કરીને રાજ
 થઈ ગયા, તે બહુજ ભક્ત હતો અને સર્વ
 તરફ સમદષ્ટિ રાખતો હતો. પોતાની પ્રજા
 તરફ બહુ મહેતા બતાવતો અને ગરીબોને
 દાન આપતો હતો. લોકો તેને કર્ણનો અવ-

તાર માનતા હતા અને પાગાખતો તે તેને "માનસિંહ દાનેશ્વરી" એ
 નામથીજ ઓળખતા હતા. આ નામ ગરીબોને માટે ખાસ ગરમ
 કપડા શીવડાવીને રહેતો અને ધાત્રીના પલ આપતો.
 કુનાકામાં ધણીએ તેને જોઈને આપતો તથા પાણીની ધણી

પરબો બંધાવતો અને ચોમાસામાં છત્રીઓ આપતો હતો. તેણે
 ઘણાં વાવફવાઓ ગળાવી બંધાવ્યાં હતાં, ઘણી ધર્મશાળાઓ
 બંધાવી હતી અને અન્નક્ષેત્રો પણ ઉઘાડ્યાં હતાં. તે રાજાનો
 એક એવો નિયમ હતો કે, શિવરાત્રિને બીજ દિવસે તથા જન્મા-
 ઇર્મીને બીજ દિવસે પોતાના બધાં અમલદારોને જમવા નોત-
 રતો, ગામમાં જે ભિક્ષુકો હોય તેમને જમવા બોલાવતો અને તે
 બધાને એકસાથે મોટા ચોગાનમાં જમવા બેસાડતો. આમાં
 તેનો હેતુ માત્ર એટલોજ હતો કે, અમીર અને ક્ષીરને સરખા
 ગણવા. પોતાના અમલદારોને તેણે ખાસ મુગટાઓ તથા રૂમાલો
 આપી રાખ્યા હતા. તેજ મુગટાઓ પહેરીને અને રૂમાલો
 ઝોટીને તેઓને ત્યાં જમવા આવવાનો હુકમ હતો; અને ભિક્ષુકો
 ગમે તે હૂણડાં પહેરીને આવે એવો હુકમ હતો. જમાડતી વખતે
 ખાસ બ્રાહ્મણો પાસેજ તે ખીરસાવતો. અમલદારો પોતપોતાની
 નાતની પંગતમાં બેસતા હતા, અને ભિક્ષુકો પણ પોતપોતાની
 નાતની પંગતમાં બેસતા. પછી સૌને પાનસોપારી પોતાને
 હાથે આપીને વિદાય કરતો હતો. એક વાર એવું બન્યું કે તેના
 એક અમલદારનો મુગટો અને રૂમાલ ખોવાઈ ગયો. તેથી તે
 વિચારમાં પડ્યો કે હવે મારે શું કરવું? ગમે તે રીતે રાજાનાં
 દર્શન નો કરવાં, ભોજન લેવું, તેના હાથથી પાનસોપારી પણ
 લેવાં. આ તેનો દૃઢ નિશ્ચય હતો; પણ કરવું શું? ઘણી વાર
 વિચાર કર્યા પછી તેને એક યુક્તિ સૂઝી આવી અને તે એ હતી
 કે, ભિક્ષુકોની ભેગા ભળી જઈ ગમે તેવાં કપડાં પહેરીને જમવા
 જવું. તે એકદમ ધેરથી નીકળ્યો અને ઘાઈ ન જુઓ એવી જગ્યાએ
 આવીને ભિક્ષુકોના ભેગા ભળી ગયો. જમી રહ્યા પછી રાજા
 જ્યારે સૌને પાનસોપારી આપવા લાગ્યો ત્યારે તેણે આ અમલ-
 દારનો ચહેરો એકદમ આગળી કાઢ્યો. તેને કંગાળ સ્થિતિમાં
 બેઠેલો રાજા અચ્ચત થયો અને તેને એક બાવલુંકે કમી માપ્યા.
 સર્વેના મધ્ય પછી તેણે નાનકડાં પાનિ પુલાંઠાં ક્યાંક મહારાજાને
 મોકલે આપેલ મુગટો અને રૂમાલ ક્યાંક ખોવાઈ ગયા છે અને
 મારો એવો દૃઢ નિશ્ચય હતો કે, આજે મારા ઘરનાં દર્શન નો કરવું.

કરવાંજ, તેમનો પ્રસાદ લેવોજ અને વળી તેમના હાથથી પાન-
સોપારી પણ લેવાંજ. આથી જો કે મારે બિશુકાની બેગા લગવાનો
વખત આવ્યો તોપણ તેની દરકાર નહિ કરતાં મારે જે લાજ
મેળવવાની હચ્છ હતી તે મેં મેળવ્યો છે. આમ કરવામાં મેં
લાજ ખોટું હોય તો હું આપની માફી માગું છું. આથી રાજ
તેના ઉપર બહુજ પ્રસન્ન થયો અને તેને મોટું ઈનામ આપ્યું
અને કહ્યું કે, આમાં તમારી લાજ જવાને બદલે હલદી વધી છે.
તમને ધન્ય છે ! આવી રીતે ભાઈઓ અને બહેનો । પેલા અમલ-
દારની પેડે આપણે પણ જો આપણા મહારાજ પ્રશુ-પરમે-
શ્વર-ઈશ્વર-નાં દર્શન કરવાં હોય, તેમનો પ્રસાદ લેવો હોય તો
ખોટી મોટાઈની દરકાર ન કરતાં, બહારના ટોળમાં ન ફસાતાં,
ઉપરની ટાપટીપમાં ન રહેતાં, બહારની લાજમાં ન તણાતાં ગમે
તે રીતે ગમે તેવી સ્થિતિમાં પણ પ્રભુને શરણે જવા પ્રયત્ન કરવો
અને તેમ કરીશું તોજ આપણાપર પ્રશુ પ્રસન્ન થશે.

૫૬

હરિ ભજતાં હનુ દોઈની લાજ જતાં નથી જાણી રે;
જેની સુરતા ચામળીઆ સાથ, વઢે વેઢ વાણી રે. હરિં ૧
વહાલે હમાર્યો પ્રહલાદ, હિરણ્યકશપ માર્યો રે;
વિશીપણને આપ્યું રાજ, રાવણ સંહાર્યો રે. હરિં ૨
વહાલે નરસિંહ મહેતાને હાર, હાથોહાથ આપ્યો રે;
ધ્રુવને આપ્યું અવિચળ રાજ, પોતાનો કરી ચાપ્યો રે. હરિં ૩
વહાલે મીરાં તે બાઈનું ઝેર, કળાહળ પીધું રે;
પંચાળીના પૂર્યો ચીર, પાંડવ હામ છીધું રે. હરિં ૪
વહાલે અમરીપની આગખાણ, અવતાર દશ લીધા રે;
વહાલે ગજની છીંધી સદાય, ગરુડ પરદરિયા રે. હરિં ૫
આવો હરિ ભજવાનો લહાવ, ભજન દોઈ કરશે રે;
કર જોડી કલે પ્રેમલદાય, બક્તનાં દુઃખ દરશે રે. હરિં ૬

તે પાંચરો થયો અને ઈનામ લેવાને બાબતમાં થયો છે. આ સાંભળીને બધા બહુ રાજી થયા.

ભાઈઓ અને બહેનો ! પેલા છોકરાના પિતાને જન્મ ઈચ્છા હતી કે મારો પુત્ર ઈનામ લે તો હીક, તેમ પ્રભુને પણ એવીજ ઈચ્છા છે કે મારા પુત્રો, મોક્ષનાં અને સ્વર્ગનાં મુખનાં મારાં સર્વ ઈનામો લે; પણ આપણે પેલા છોકરાની પેઠે રખડુ છીએ અને સંસારની મોહજાળમાં ફસાયેલા રહીએ છીએ. પેલા છોકરાને મુદારવા તેના પિતાએ જન્મ તેના અવયવો ખાંધી લીધા તેમ આપણને મુદારવા આપણી પાસેથી પ્રભુ સંસારનાં ક્ષણિકં મુખો જ્યાંક-ધન, પુત્ર, સ્ત્રી, ધર વગેરે લઈ લે છે. આપણને દુઃખ આપવાના હેતુથીજ તે એમ કરે છે, એમ આપણે માની લઈએ છીએ; પણ ખરેખરી વાત તો તેથી ઉલટીજ છે. આપણે મોક્ષનાં અને સ્વર્ગનાં ઈનામો લઈ રાહીએ તેથીજ આપણને દુઃખ આપે છે. મારે આ લક્ષ્યનો અને હરિજનો ! ન્યારે ન્યારે આપણા પર દુઃખ આવે ત્યારે આપણે માનવું કે આપણું શ્રેય કરવાની ખાતરજ પ્રભુ આપણા ઉપર તે દુઃખ મોકલે છે અને તેથી અતે આપણું મન થવાનુંજ.

૫૬

પ્રભુજીએ ધાધું હોય તે યાય !

હાપણ કોઈનું કામ ન આવે (૨) કરોને ટ્રાટિ ઉપાય—

હાં રે હાં રે કરોને પ્રભુ

ભીમ, અર્જુન, સહદેવ, નિહુલ, પાંચમા ધર્મ કહેવાય;
એ પાંચેના દેખતાંજ રે, સતી તે ઢમ લૂંટાય. પ્રભુ
રામ જેવા સત્યુચ્ચ કહીએ ને, તે પણ વનમાં બાય;
સતી સીતાને કલંક ચઢાવ્યું, તો રાવણ શિર રાખાય. પ્રભુ
રામને ન્યારે રહ લાગી, ત્યારે મૃગયા રમવા બાય,
એ રે ઋષિને કોઈ ફાલે નેને, તન સર્પદંશ થાય. પ્રભુ
પરીક્ષિતના જન્મેજય કદાવે નેને પણ નગ કહેવાય,
જગન કન્યા ગંભાને વળાં, - દાર તસદત્ત્યા થાય. પ્રભુ
શુભ મુદ્દન અને શુભ ચાવડિયાં, શુભ ચંદે લેવાય,

અને પોતે ત્યાં જ રહેવા જાત નીતિ મૂકી. ધારી વાટ થઈ જાય
 ને એટલે જંગલી કુરંગો અને કાંઠેના પાંડા દાખા; કાંઠે
 નની આંગળીએ પિંછી કરતો દેખા. પિંછીની દેખા અમર
 દાતી; કાંઠે ને બહુ જ ઝેરી દત્તો છતાં પાનુ સમગ્ર અમર દાતીને
 તેણે તરવારથી પોતાની ને આંગળી ધાપી નાખી. પછી બહુ
 ટૂટી પાડે બાંધીને સ્વાર થઈ ધીમે ધીમે પૂછતો પૂછતો ને
 પોતાના રાજ્યમાં આવ્યો. આ ખખર આંગળીને દોષ બહુ જ
 દિલગીર થયા અને તેની પાસે જઈને બહુ જ રિલ્કીરી બતાવી.
 સ્વામીને ખખર પડી એટલે નેમણે નો કહ્યું કે "ત્યાં થાય છે તે
 દીકર થાય છે." આથી ને જીવાન રાજ બહુ જ ગુરૂં થયા અને
 તેણે મનમાં દૃઢ સંકલ્પ કર્યો કે, આ સ્વામીને મર્યાદા ન આપું.
 પછી તેણે પોતાના એક વિશ્વાસુ સિપાઈને આજ્ઞા કરી કે કાંઈ
 રાત્રે ત્રણ કલાકે જ્યારે સ્વામીજી તળાવ પર નાહવા જાય ત્યારે
 તેમને મારી નાખજ. આ દુક્રમ માથે ચલાવીને તે સિપાઈ ગયા.
 પછી બીજે દિવસે રાત્રે બે વાગે તરવાર લઈને તે સિપાઈ છતો-
 માનો તળાવના કાંઠા પરનાં ઝાડ પાછળ સંતાઈને ઉભો રહ્યો અને
 સ્વામીજીના આવવાની રાહ જોતો રહ્યો. સ્વામીજી બસખર વખત-
 સર અઢી વાગે ઉઠ્યા અને દાતાણ પાણી કરીને નીચે ઉતરવા
 જાય તેટલામાં તેમનો પગ લપડ્યો એટલે દાદર ઉપરથી પડ્યા
 અને પગ મરડાઈ ગયો. આથી તેઓ સ્નાન કરવા તળાવ ઉપર
 જઈ ચક્રા નહિ. તે સિપાઈએ તો ઘણી વાટ જોઈ, પણ સ્વામીજી
 આવ્યા નહિ તેથી યાકીને પાછો ગયો; અને તે સંબંધી
 મહારાજને ખખર આપી. મહારાજએ સ્વામીજીની ઓરડીએ
 ખખર કદાવી નો માલુમ પડ્યું કે, આજે તેમનો પગ મરડાઈ
 ગયો છે એટલે સ્નાન કરવા જઈ ચક્રા નથી. પછી રાજ સ્વા-
 મીજી પાસે ગયા અને બહુ દિલગીરી બતાવી ત્યારે તે બોલ્યા કે
 "જ થાય છે તે દીકર થાય છે." પછી રાજનાં લક્ષે થયાં અને
 સ્વામીજીનો પગ સારો થયો એટલે તેની રજા લઈને સ્વામીજી
 ત્યાંથી વિદાય થયા.

એક વખત વિજયાવતીના રાજ્યમાં વિજયસિંહ ત્યાંના

રાજા હતો. તેમાં મોટો દુષ્કાળ પડ્યો. તે રાજાને ખીજ રાજા-
ઓ ખંડણી ભરતા હતા. આ વખતે તેણે ખંડણીમાં રૂપિયાને
બદલે દાણા માગ્યા અને તે તેમણે આપ્યા, તેથી તેણે તે
પોતાની રૂંચતને આપ્યા. આવી રીતે દાણાનું સંકટ તો ટાળ્યું,
પણ પાણીનું શું કરવું? રાજા બહુ મુંઝાયો, કારણ કે પાણી-
વિના લોઢો રાંઠે રાંઠ પાડવા લાગ્યા. આથી તેણે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણને
બોલાવી તેમની સલાહ લીધી, ત્યારે છેવટે એમ નક્કી થયું
કે ગામની બહાર એક પુરાતની જમીન ખોદેલી છે તેમાંથી
એવો કોષ નીકળ્યો છે કે અહીં આગળ જો કોઈ ચોગ્ય રાજાનો
ભોગ અપાય તો મુશ્કેળ પાણી નીકળે. આ ઉપરથી રાજાએ
પોતાના કારભારીને જુદે જુદે દેશ મોકલી પોતાના ખંડિયા
રાજાઓમાંથી એકાદ ચોગ્ય રાજા મળી આવે તો તેને સર્વ
આપવા દુકમ કર્યો. તપાસ કરતાં વલ્લભીપુરનો રાજા તેને
ચોગ્ય લાગ્યો તેથી તેને ત્યાં સર્વ ગયા, અને તેનો ભોગ આપવાનું
અમુક દિવસે નક્કી કર્યું. તે દિવસે તે ગામમાં અખંડાનંદ સ્વામી
આવી પહોંચ્યા હતા અને તે તથાવ તરફ ટોળાખંધ લોઢો જતા
જોઈને પોતે પણ ત્યાં ગયા અને બધી વાતથી વાંકડું થયા. પછી
ત્યારે રાજાનો ભોગ આપવાની તૈયારી થઈ ત્યારે તે વિજય-
સિંહની પાસે જઈને બોલ્યા કે દે ગજા! તમે ચોગ્ય રાજાનો ભોગ
આપતા નથી. આ રાજાની એક આંગળી કપાયેલી છે તે તમે
ચુપેસ, અંગેમાં કંઈ પણ ખોલ દોય તેનો ભોગ શી રીતે આપાય?
આ વાત સંભળે ચામળી લાગો તેથી તે રાજાને છાંયી લીધા. તે
રાજા મહારાજના પગમાં પડ્યો ત્યારે તે બોલ્યા કે "જો કંઈ થાય છે
તે હીજા થાય છે" પછી તપ્તનિદે બધાની સમક્ષ સ્વામીજીને
મારવા મોકલેલ વિખાઈની વાત કહી બતાવી બહુજ પસ્તાવો
કર્યો. છેવટે સ્વામીજીએ ત્યાં મોટો વજન કરાવ્યો, પ્રમુદ્ધપણથી
તે તથાવમેથી તથા નીકળ્યું અને લોઢો મુખ્ય થયા. વિજયસિંહ
તરફ ભાગી લોઢોએ સ્વામીજીને. બહુ કામના માન્યો ત્યારે બહુ
સ્વામીજીને કહ્યું કે "જો કંઈ થાય છે તે હીજા થાય છે"

તે દિવસે અને સંદેહે. આજે તે પાણી આપવા સુધારનાં આ

વાક્ય કાતરી રાખવું નેઈએ અને દરેક પ્રસંગમાં તે યાદ રાખીને તે પ્રમાણે વર્તવું નેઈએ. આપણા ઉપર દુઃખ અથવા વિપત્તિ આવી પડે તેમાં કાંઈ પ્રભુ રાજી તો નજ હોય, પણ તે ન કરે છે તે હમેશાં હીકજ કરે છે. તેને કાંઈ આપણા ઉપર વેર કે ખાર નથી, પણ આપણું શ્રેય કરવાનેજ તે તેમ કરે છે; માટે આપણે હમેશાં એમજ માનવું કે તે ન કરે છે તે હીકજ કરે છે.

૫૬

કબહુક બાગ હાથે બાજતે નગારે સાથ,
કબહુક પાંઉ પ્યાદે શિર બોજ સહીએ;
કબહુક મેવા મીસરી કે અછરન હોય,
કબહુક મુઝીબર મુનગોલી લઈએ;
કબહુક આપ દ્વાર બીર દે' લીખારનથી,
કબહુક આપ બંધ પરદાર રહીએ;
હારીએ ન દિ' મત બિસારીએ ન હરિનામ,
ઠહી બિધ રાખે રામ તેહી બિધ રહીએ.

રત્ન ૬૪ મું—પ્રભુ પોતે શામાટે અવતાર લે છે?

નકાવતીમાં કનકસેન નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે બહુ દયાળુ, ઉદાર અને ભક્ત હતો. તેને સત્સંગનો ઘણો શોખ હતો એટલે તે ગામમાં ઘણા શાસ્ત્રીઓ તથા સંતસાધુ નિવાસ કરતા હતા.

દરરોજ બપોરે ૪ થી ૫ વાગ્યાસુધી તે પોતાના મહેલમાં પુરાણી બહુરામ પાસે કથા કરાવતો. પુરાણી બહુજ વિદ્વાન અને વિનયી હતા. એક દિવસ કથા સમાપ્ત થયા પછી રાજાએ પુરાણીને પૂછ્યું કે, પુરાણીશ! મારા મનમાં એક શંકા છે. આપ કહો તો પૂછું. પુરાણીએ કહ્યું કે ખુશીથી પૂછો. હું તેનો યથાશક્તિ જવાબ આપીશ. રાજાએ પૂછ્યું કે 'પુરાણીશ! મારા મનમાં ઘણા વખતથી એ શંકા છે કે, જ્યારે પ્રભુની હજુ-માં નેત્રીસ કરોડ દેવો છે ત્યારે પ્રભુ પોતે શામાટે અવતાર લે છે? પોતાના બંધોનું કાર્ય દેવાને

મોહલીને કેમ સિદ્ધ નથી કરતા ? પુરાણીજી ! આ પ્રશ્ન મેં વણા
જણને પૂછ્યો હતો તો પણ હજુ સુધી તેનો મનમાનતો ખુલાસો
મને ઠાઠજે આપ્યો નથી.' પુરાણીજી કહ્યું કે 'મહારાજ ! આપનો
પ્રશ્ન બહુ ઉત્તમ છે. એનો ખુલાસો હું આપને છ મહીના પછી
આપીશ; પણ આપે પહેલાં મને કૃપા કરીને પાંચસો રૂપિયા
આપવા પડશે અને હું બીજાં જે જે સાધનો માથું તે આપવા
કૃપા કરવી.' રાજાએ તરતજ રૂપિયા પાંચસોની ચિઠ્ઠી લાખી
આપી અને જે યોગ્ય સાધનો પુરાણી માગે તે પૂરાં કરવા
વચન આપ્યું. પુરાણી ઘેર જઈને વિચાર કરવા લાગ્યા કે, હવે
મારું કેવી યુક્તિથી રાજાના મનનું સમાધાન કરવું ? પણ આર
દિવસ તે સંબંધી વિચાર કરતાં તેમને એક યુક્તિ જાડી આવી
અને તેથી રાજાનું સમાધાન થશે એમ તેમની ખાત્રી થઈ.

આ પછી બીજા દિવસથી તે પોતાને ઘેર કયા વાંચવા
લાગ્યા અને આંટાશીપાંટાશીઓ તે સાંભળવા લાગ્યા. પુરાણીજી
એવી સરસ કથા કરતા કે સાંભળવાને પાંટાશીઓ ખાસ કામ
સિવાય આગ્યા વિના રહેજ નહિ. પાંટાશીઓમાંથી એક પ્રેમ-
દુંવર કરીને વાણિયજી આવતી તેને પુરાણી બહુજ માન આપતા
હતા અને સાંજે સાંજે તેને ખાસ યોગ્યતાને ગીતાનો પાઠ શીખ-
વતા હતા. આમ કરવાનો દેવુ એ હતો કે, પ્રેમદુંવરની બહેન
દરદુંવર રાજાના એકલા એક પુત્રની યાચ હતી અને પુરાણીજીને
પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરવાનાં દંડદુંવરની જરૂર હતી.

કલકત્તેતને પીન્નાડીશ વર્ષ થયાં ત્યાં સુધી એક સંતાન
નહોતું. પણ તેને દિક્કન્દ્રપાથી છંડાળીયને વર્ષ એક પુત્ર આવે
થયેલો આથી પ્રજાવર્ગમાં અને મજ્જદન્ડગણમાં થોડું ઉત્સવ
થયેલો અને મજ્જદન્ડગણમાં એક દેવે તેને વચ્ચે વાંચુમનિને હાલ
આવેલો અને તેમને તેમને પુત્રને જન્મે તે આજે તથા પ્રજાના
દેહદેહને, પીન્નાડીશ વર્ષ થયાં ત્યાં સુધી તેમને પુત્ર નહોતો
હતો તેનું આજનું જન્મે તેમને મજ્જદન્ડગણમાં એક દુર્લભ
પ્રાપ્તિ થયેલો તેમને તેમને પુત્રને જન્મે તે આજે તથા પ્રજાના
દેહદેહને, પીન્નાડીશ વર્ષ થયાં ત્યાં સુધી તેમને પુત્ર નહોતો

તે અને નીતિયાળી હતી. તે કુંવર કમ કમ મોટા થતો ગયો,
 તેમ આ ધાવને જરાએ વીલી મૂકતો નહિ. દરકુંવરને
 ગામાં માવ તેની બહેનજ હતી; કારણકે તેનો પતિ શોધ માર
 હેલાંજ ગુજરી ગયા હોતો અને તેની પુત્રી પણ પંદર દિવસ-
 થી થઈને ગુજરી ગઈ હતી. આથી આઠ આઠ દિવસે તે પોતાની
 બહેનને ત્યાં આંટો આવતી. આંટો આવે તે દિવસે તેને કયા
 સાંભળવા તેની બહેન લઈ આવતી. દરકુંવરને કયામાં રસ
 આવવા લાગ્યો એટલે તે હવે ચાર ચાર દિવસે આંટો આવવા
 લાગી. પછી કયામાં બહુ રસ પડવાથી તે દરરોજ આવતી. જે
 મહીના પછી તો તે પુરાણી પાસે ગીતા શીખવા લાગી. પુરાણી
 હપર તેની બહુજ શ્રદ્ધા થઈ ત્યારે એક દિવસે લાગ જોઈને પુરાણી-
 એ તેને કહ્યું કે બહેન! મારું એક કામ તમારે કરવું પડશે. તેણે
 કહ્યું કે, પુરાણી! મારા લાયકનું કામ હશે તો હું જરૂર કરીશ.
 આથી પુરાણીએ કહ્યું કે બહેન! રાજના કુંવરને તમે એક અડ-
 વાડીઆ સુધી દરરોજ સાંજે ગામળદાર કનકેશ્વર મહાદેવમાં
 લાવજો, અને થોડા દિવસ પછી હું આપને એક પૂતળું આપું તે
 દરિયામાં તમારે ફેંટી દેવું. જોલો બહેન! આ કામ તમે કરી શ-
 કરો ને! દરકુંવરે કહ્યું કે, પુરાણી હું તે કામ કરીશ. પછી મહા-
 રાજ પૂતળાં બનાવનાર એક ઉસ્તાદ કારીગરને શોધ્યો અને
 જે દરરોજ મહાદેવના મંદિરે જતો અને રાજકુંવરને જોઈને તેના
 નાપનું અને તેના જેવું પૂતળું બનાવવા લાગ્યો. આઠ દિવસમાં
 તો પૂતળું તૈયાર થયું અને દરકુંવરને છેટેથી બતાવ્યું ત્યારે તે
 આશ્ચર્યથી બોલી કે, રાજકુમાર અહીંઆં ક્યાંથી! આથી પુરા-
 ણીની ખાત્રી થઈ કે હવે મારું કામ સિદ્ધ થશે. તેમણે દરકુંવરને
 બોલાવી કહ્યું કે, બહેન! આ મીણનું પૂતળું મેં ચારસો
 રૂપિયા ખર્ચીને કરાવ્યું છે તે પૂતળું તમારે આસો સુદ પૂનમને
 દિવસે દરિયાકાંઠે લાવવું અને હું જ્યારે દ્રાવ્ય ઉઘો કરીને તમને
 નિશાની કરું ત્યારે તમારે તેને દરિયામાં ફેંટી દેવું. દરકુંવરે
 કહ્યું કે બહેન, હું ખુશીથી તેમ કરીશ. પછી આસો સુદ ચૌદશને
 દિવસે પુરાણી રાજ પાસે ગયા અને કહ્યું કે, મહારાજ! કાલે

મંગાવ્યા. ત્યારે પુરાણીએ કહ્યું મદારાજ ! મારા કાર્યને માટે હું
ક્ષમા માગું છું; પણ મારે આપની પૂર્ણ ખાતરી કરાવવી હતી કે
પ્રભુ પોને શામાટે અવતાર લે છે ! જ્યારે રીતે આપની ગામે
ધણા અમલદારો તથા નોકરો હતા, છતાં પણ આપના કુંવર
ઉપરના પ્રેમને લઈને આપે તેને દુઃખમાં જોડીને તરતજ જુદો
માર્યો, તેમજ પ્રભુ જ્યારે પોતાના ભક્તને દુઃખમાં જુગ્મ છે
ત્યારે કોઈને પણ દુઃખ ન કરતાં પ્રભુ પોનેજ પૃથ્વી ઉપર
અવતાર લે છે. હું મારું છું કે, મદારાજ ! હવે આપની ચંદ્ર
દૂર થઈ હશે. રાજા પુરાણીના પગમાં પડ્યો અને કહ્યું કે
પુરાણીજી ! આપની યુક્તિને ધન્ય છે. હું પામર, પ્રજાની અકળ
કળાને નહોતો સમજી શકતો તે આપે મને સમજાવી તેથી હું
આપનો બહુજ અભારી છું. પછી રાજાએ તેમનું બહુ સન્માન
કયું અને ત્યારથી પ્રભુ ઉપર વિશેષ પ્રીતિ રાખવા લાગ્યો.

૫૬

આલો જઈએ દરશન કરવા કાંઠારમાં કાંઠોર બિરાજ છે,
દીનો નાય દયાળ દામોદર દર્શનથી દુઃખ ભાંગે છે;
પહેલું દુઃખ બ્રહ્માનું ભાંગ્યું શંખાસુરને મારીને,
શંખનારાયણ બેઠાં બેઠા વેદ લાવ્યા ચાર વાળીને.
કચ્છસ્વરૂપે સાગર મથીએ ચૌદ રત્ન બહાર કાઢીને,
અમૃત તો અમરોને પાયું નિખ પાયુ નિખધારીને.
વરાહરૂપે પૃથ્વી લાવ્યા આવ નિરંજન આજ છે, દીનો
પ્રહ્લાદની પ્રતી પાળવા નર હર નરસિંહ રૂપ ધર્યું;
હિરણ્યાકશ્યપુ નખે વધેર્યો નિધિનું વાયક સદેશ કહ્યું,
વામનરૂપે બળિને આપ્યો, ઇંદ્રરાયનું કાજ સધ્યું.
છત્રીલોજ છત્રીદાર થઈ હમાબગિરાજનું ભાગ્ય બળ્યું;
દંડથી ચઢી નક્ષત્રી ધીધી જઈ કુંડલુ બિરાજ છે, દીનો
અનેક દુઃખ દેવતાનાં ભાંયાં રાજા રાવણ મારીને.
નિભીયણને લોક આપી પથરા પાળજ તારને;
કૃષ્ણસ્વરૂપે હંસને માર્યો ગોકુળમાં ગો ચારીને,
મોરલીમાં મદામોહ પમાડ્યા તણુ લોક નરનારીને;

તે દરરોજ વિચાર કરતી હતી. એક વખત ખપોરના તેના સસરા
 ઘરમાં હતા તે તકનો લાભ લઇને તે ઝોટલા ઉપર પાંડોરાણીની
 સાથે વાત કરવા બહાર આવી. વાત ઉપર વાત નીકળતાં તેની
 એક પાંડોરાણે પૂછ્યું કે, તમે શું જમ્યાં ? ત્યારે તે બોલી કે, ખહેન !
 અમે તો “ખાધું” વાસી અને થયાં ઉપવાસી.” આ શબ્દ તેના
 સસરાએ સાંભળ્યા; એટલે તેણે પોતાની ઝીને બોલાવીને બહુ
 ઠપકો આપ્યો કે “હું” શામાટે વહુને વાસી જમવાનું આપે છે ?
 હું લોભી છું એ વાત ખરી, પણ તારે કોઇ દિવસ વહુને વાસી ન
 આપવું; કારણ કે તે આપણા ઘરનો અધે ફળેતો કરે.” ત્યારે
 શેઠાણી બોલ્યાં કે “શું” હું એટલું નહિ સમજતી હોઉં કે એને
 વાસી આપીને હું ક્યાં રહું ?” શેઠે કહ્યું કે, એ વહુ આ પેલી
 માતીની સાથે બોલતી હતી તે મેં સાંભળ્યું એટલે તને કહેવું
 પડ્યું. પછી શેઠ નીચે વહુ પાસે ગયા અને બોલ્યા કે “વહુ દીકરા !
 તમને વાસી જમવાનું નથી આપ્યું તોય તમે પાંડોરાણને કેમ
 કહેતાં હતાં કે જમ્યાં વાસી અને થયાં ઉપવાસી ? શું તમે નહોતાં
 બોલ્યાં ?” વહુએ કહ્યું કે “સસરાજી ! હું ક્યાં ના કહું છું કે હું નહોતી
 બોલી; અને વળી હું ક્યાં જાહું બોલું છું ? મેં તો જ સાચું કહ્યું
 તે કહી દીધું.” શેઠે કહ્યું કે, તે શી રીતે સાચું ? જરા સમજવો તો
 ખરાં. વહુએ કહ્યું કે, સસરાજી ! જુઓ, આજે આપણે પાંચ પિસે
 મુળી છીએ અને ઘરખારવાળાં છીએ તથા ખાઈ પીને આનંદ
 કરીએ છીએ, તે આપણા પૂર્વનાં સારાં કર્મનું ફળ છે; એટલે જ
 મુખ્ય આપણે ભોગવીએ છીએ તે વાસી જમવા ખરાખર છે અને
 હવે આ વખતે માત્ર વાસી ખાઈએ છીએ અને કાંઈ દાન પુણ્ય,
 ધર્મ કે પરોપકાર કરતા નથી, એટલે આવને ભવ ઉપવાસ કરવો
 પડેને ! બોલો, સસરાજી ! આમાં મેં શું ખોટું કહ્યું ? આપણે
 જમીએ છીએ વાસી અને થશું ઉપવાસી. પણ જે ઉપવાસી થવું
 ન હોય તો કાંઈ કરવા માટે કે કંઈ આપણને વાસી જમવાનું
 મનુષ્યજ કરે. વહુની આ વાત નાજગીને ચાલિયો તરતજ બોલ્યા
 “વહુ દીકરા ! આજ, આજ ધન્ય બાળક કે તને મારે છે આપ્યાં,
 ખરેખર તમે તો મારાં ગુરુજી છો, તને મને ખરેખર બતાવો.”

છે તો હવે હું આટલે માર્ગે નહિ જઈ; પણ તેજ રસ્તે આસીમ પછી વાણિયો દાનધર્મ તથા પરમાર્થ કરવા લાગ્યો અને જોઈએ તેમ પેસા ધર્માદામાં વાપરતો ગયો, તેમ તેમ અમણો કમા ગયો. આવી રીતે તે વહુની શિષ્યામણુથી તેણે પરલોકનું ભાસાયે બાંધી લીધું.

બાઈએ અને બહેનો ! આપણે પણ જો ઉપવાસી ન થઈએ તો આપણું ગરીબ, લૂણાં, લંગડાં, આંધળાં, બહેરાં તથા બેમાનું પાણીવાળું અને લાચાર બાઈબહેનોના ઉપવાસ મટાડે એટલે પ્રભુ આપણું ઉપવાસ જરૂર મટાડશે.

ભગવન

(તે દે. ધરમઃ પર પ્રીયું વાલમ વરણાગિયા ર-એ રાખ)

પ્રભુ પાસે જતું પુણ્ય, પરમાર્થ શું કર્યો છે;
તે તેજા હજાર દેવા. રસ્તે શું ઉર્ધો છે. પ્રભુ પાસે
નહિ પુણ્ય, પ્રભુ વરણ ગામે, નહિ પુણ્ય કેટલાં છે ધર્મો
પુણ્ય સુકુત ધર્મ, તેથી રહે ઉર્ધો છે. પ્રભુ પાસે
નહિ પુણ્ય વાજેલીમાં શું, લગીના કેટલા પહેરે તું;
આજે છે સ્વર્ગ દુ. તેજા તું કાં ઉર્ધો છે. પ્રભુ પાસે
નહિ પુણ્ય દેવ કેટલી વાલી. નહિ પુણ્ય કેટલી છે વલી;
નહિ પુણ્ય તું લાલી કેટલે તે વર્ધો છે. પ્રભુ પાસે
નહિ પુણ્ય જે તું તું નહા. નહિ પુણ્ય કેટલુંક કમાતો
ધર્મને જે હોતો છે કાલક કોનો છે. પ્રભુ પાસે
પુણ્ય કેટલાં દેવ વળ પાડ્યાં. કેટલાં દિવ બનવાનમાં ગાડવડ
દેવો હરદ દુ. કેટલાં તે. વિશે તેજા છે. પ્રભુ પાસે

શ્રી સુબ્રોધ રત્નાકર
વિનયે
૭૭૭૭

સન ૧૬ મું—ગુરુ ઉપરની શ્રદ્ધાનું ફળ બહુ મોટું છે.

અંદરનાં એક લુવાણાં વહેનો દનો, તેને ઈશ્વર
પો ઉપર બહુ આરથા દત્તી. તે દમેશાં સવારે વહેતો
હીને નાહી ધોઈ લેતો અને પછી દેવડીએ ધર્મન
કરવા જતો. ત્યાં શગરદવાનાં સાંભળતો અને પછી

એકાદ સાધુને પોતાને ઘેર જમવા લાગ જતો. તેને ધાઈએ એવું
કહ્યું હતું કે, ધાઈ સાને ગુરુ કર અને તે ને મંત્ર આપે
તે જપ તો તારું એ થશે. આવી રીતે તેને પ્રાથ્મ્યે કહ્યું હતું
તેથી ને સાધુને તે ઘેર લઈ આવતો તેને પૂછતો કે તમે મારા
ગુરુ થશો ? પણ ને સારા સાધુઓ દત્તા તેઓ તો નાજ પાડતા;
કારણ કે ગુરુ થવામાં બહુ જોખમ રહેલું છે. આમ કરતાં કરતાં
તેને એક પહોંચેલ સાધુ મળી આવ્યા અને તેમણે તેના ગુરુ થવાની
હા પાડી. તે સાધુએ કહ્યું કે, એક કૃષ્ણની મૂર્તિ લાવજો અને
તારી પાસે ને ધરણાં દેાય તે તેને પહેરાવી રાખજો, નાહી
ધોઈને તું તૈયાર રહેજો અને એક લૂગડાનો કટોક સાથે રાખજો.
પછી બીજે દિવસે સાધુ તેને પોતાને ઉતારે લઈ ગયો અને ત્યાં
એક આરતી બંધ કરીને તેને અંદર બેસાડ્યો. મૂર્તિને ધરણાં
પહેરાવ્યાં, અને લુવાણાને આંખે મજખૂત પાટા બાંધીને કહ્યું
કે હવે “શ્રીકૃષ્ણ ચરણ મમ” એ મંત્રજ બોલ્યા કર; પણ જોજો
હો, પાટા હાડતો નહિ; હું આવું ત્યાંસુધી તે મંત્ર બોલ્યાજ
કરજો. સે, હવે હું સ્નાનસંધ્યા કરી આવું, સમજ્યો કે ! આમ
કહીને તે ગુરુ હમા થયા અને મૂર્તિ ઉપરનાં ધરણાં હાવી
ચાલતા થયા અને બારણે તાણું દેતા ગયા. અહીંયાં તે બિચારો
મંત્ર બોલ્યાજ કરેછે; એક કસાક થયો, બે થયા, ચાર થયા, તોપણ
ગુરુ આવ્યા નહિ, તેને ઘણી ચટપટી થઈ તોપણ તે તે મંત્રજ
જપતો હતો. હવે તે લુવાણાને ઘેર ગોતાગોત થઈ કે આજે તે
ધ્યાં ગયો છે ! શોધતાં શોધતાં તેઓ ત્યાં આવી ચઢ્યા અને તડ-
માંથી જોયું તો ત્યાં તે બેઠો હતો, તેથી તેઓએ તાણું મંગાવ્યું

અને પછી તેઓ અંદર ગયા. તેઓએ તેને પૂછીને બધી વાત જાણી ત્યારે તેને ઘણો સમજાવ્યો કે ઘેર ચાલ, અહીંયાં કાંઈ તમ શુરુ શુરુ નથી, એ તો ઘરેણાંનો હાથ મારીને ઉપડી ગયા હોય એમ લાગે છે. તેઓએ ઘણો સમજાવ્યો, પણ તે સમજાવ્યોજ નહિ અને ત્યાં ભૂખ્યો અને તરસ્યો તે મંત્રજ જમ્યા કરતો. તેનાં સગાં-વડાનાં થાણી થાણીને ઘેર પાછાં ગયાં. આવી રીતે બરાબર બે દિવસ થયા ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ પોતે ગરુડ ઉપર બેસીને આવ્યા અને તે હુવાણાને કહ્યું કે, ભક્ત! પાટા છોડ અને જો હું શ્રીકૃષ્ણ છું. ત્યારે તેણે કહ્યું કે, મહારાજ! મારા શુરુની રજા વિના હું પાટો નથી હાથમાંનો, તમે કૃષ્ણ હો તોય શું ? શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે, તે માનુસ તો બહુ બુઝ્યો છે, ત કાંઈ સાધુ નથી. એવી રીતે ઘણું કહ્યું, પણ તેણે માન્યું નહિ. ત્યારે છેવટે ગરુડજીને મોકલી તેના શુરુને ત્યાં બોલાવી મંગાવ્યો. પછી જ્યારે તે શુરુએ આજ્ઞા કરી ત્યારે તેણે પાટા હાથમાં અને શ્રીકૃષ્ણનાં દર્શન કર્યાં. તે શુરુ પણ શ્રીકૃષ્ણને પગે પડ્યો તથા તે હુવાણાને પણ પગે પડ્યો અને કહ્યું કે હું તારો શુરુ નથી પણ તું મારો શુરુ છે; કારણ કે તે મને પ્રભુનાં દર્શન કરાવ્યાં. તે હુવાણાએ કહ્યું 'મહારાજ! એ શું બોલ્યા ! તમે અને દોષમાં પાડો છો. તમેજ મારા ખરા શુરુ છો, કારણ કે તમારી કૃપાથીજ પ્રભુનાં દર્શન થયાં.' ભાઈઓ અને બહેનો ! શુરુ ઉપરની કૃદ શ્રદ્ધાનું કેવું ફળ છે તે જુઓ. આપણું શુરુ મને તેવા દોષ પણ આપણે જો ખરી શ્રદ્ધા રાખીશું તો તેવું ફળ જરૂર મળશેજ.

૫૬

અમારા અવગુણ રે, શુરુજીના ગુણ ધણા રે ॥
 શુરુજીના ગુણનો નામે પાર, અમારા અવગુણ રે. શુરુજી
 શુરુજી મારા દેવી રે, શુરુજી મારા દેવતા રે ॥
 શુરુજી મારા પારસનજીની જગ્યાત, અમારા
 શુરુજી મારા મંગા રે, શુરુજી મારા મામતી રે ॥
 શુરુજી મારા મહી ને દેસ, અમારા

ગુરુજી મારા તરખુનારણ તુંખમાં કે ૨૭,
 ગુરુજી મારા હિનારે ખવવાડ. અમામાં ૩
 બાઈ મીરાં છે સાધુજનની દારી કે ૨૮,
 રાખજો મને સંતગરણની પાસ. અમામાં ૪

રત્ન ૬૭ મું-આપણે બધું તપાસી તપાસીને સમજ્યે
 ત્યારે પ્રભુ બધું તપાસ્યા વિના કેમ લે?

પણે બજારમાંથી શાક લેવું દોય તો જોઈએ
 છીએ કે આ મૂળા પરડે છે કે શાકે!
 તુરિયાં કડવાં છે કે મીઠાં, દૂધી બટ્ટી છે કે
 પાનખી, મરચાં તીખાં છે કે મોળાં, ચીબડું
 આવી ગયેલું છે કે સાદું છે, કેળાં ઢાળાં છે
 કે પાકાં, જમડખ ખાટાં છે કે મીઠાં, તરખૂચ રાતું છે કે પોણું છે,
 દોરડી મોળી છે કે ગળી છે. વળી ગાંઠીઆ, બજાયાં કે પુરી લેવાં દોય
 તોપણ આપણે તપાસ કરીએ છીએ કે તે ઉનાં છે કે ઢાઢાં છે,
 તેક સાદું છે કે ખરાબ, માલ સારો વાપરે છે કે સડેલો વાપરે છે.
 વળી દાણા લેવા દોય તો પહેલા વાનગી ઘેર લઈ જઈએ, બાઈ-
 ટીને બતાવીએ, તે વળી થોડી ઝાટકી જુએ, રાંધી જુએ અને પાસ
 કરે તો પછી આપણે દાણા લાવીએ. વળી લૂગડાં લેવાં દોય તો-
 પણ તેટલીજ ચીવટ રાખીને અને તપાસી તપાસીને લઈએ છીએ.
 સોતું લેવું દોય તો તેને પણ અગ્નિમાં તપાવીએ છીએ અને
 પછી તે કસોટીમાં પાસ થાગ તોજ આપણે લઈએ છીએ. ઘરમાં
 પાનખીડી કે સોપારી જોઈતી દોય તોપણ આપણે જોઈએ છીએ કે
 પાન ઢાચાં છે કે કેમ, પાન પૂનાનાં છે કે ચોરવાડનાં છે, સોપારી
 નવી છે કે બૂની છે; બીડીનાં પાતરાં સારાં છે કે કેમ, અંદરની
 તમાકુ સારી વાપરી છે કે ખરાબ, એવી રીતે ખૂબ ચોક્કસી કરીને
 આપણે તે લઈએ છીએ. દૂધ લેવું દોય તો પહેલા આખી જોઈએ
 કે તે પાણીથી ભેગવાઈું છે કે કેમ, ગાયતું છે કે ઘેટાંતું છે. બકરાં-
 તું છે કે બેંસતું છે એમ ખાતરી કરીને પછીજ લઈએ છીએ.

ધી લેવું હોય તોપણ જરા મોઢામાં મૂકીને પછીજ લઈએ છીએ. કારણકે તેમાં પણ ઘણી જાતના ભેગ થાય છે. હાંડલાં, કુચડા કે સાવરણી લેવાં હોય કે સવારમાં દાંત ધસવા દાતણ લેવાં હોય તોપણ તપાસી તપાસીને લઈએ છીએ. ઘરમાં ચીમની કે કાનસ લેવું હોય તોપણ બેચાર ઠેકાણે ફરીને પછી લઈએ છીએ. ભાઈઓ અને બહેનો! આપણે આવી રીતે બધી ચીજો તપાસીને લઈએ સારે શું પ્રભુ આપણી તપાસ કર્યાવિના એના દરબારમાં લઈ લે! ના, ના. આપણે અહીંયાં જટલી ચોકસી કરીને ચીજો લઈએ છીએ તેના કરતાં ઘણી વધારે ચોકસી કરીનેજ તે આપણને લે છે. આપણે અહીંયાં કદાચ કંબુસાઈથી ખરાબ ચીજ લઈએ પણ પ્રભુ કાંઈ કંબુસ નથી કે ખરાબ માલ લે. ત્યાં કાંઈ પોલ કે પોપા બાઈનું રાજ્ય નથી કે પ્રભુના દરબારમાં ડીંગે ડીંગ હાંપીને પેસી જવાય. માટે ભાઈઓ અને બહેનો! પ્રભુના દરબારમાં જવું હોય તો તો કસોટીમાંથી પાસ થવું પડશે, દુઃખો સહન કરવાં પડશે અને તે જમ રાખે તેમ આનંદથી રહેતાં શીખવું પડશે. આમ કરીશું તોજ ત્યાં જવાશે, તોજ પ્રભુને પમાશે.

૫૬

હરિનો મારગ છે શૂરાનો, નહિ કાયરનું કામ જોને;
પરથમ પહેલું મસ્તાક મૂકી, વળતી લેવું નામ જોને.
સુત, ત્રિત, દારા, શીશ સમર્પ, તે પામે રસ પીવા જોને;
સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહી પડ્યા મરજીવા જોને.
મરણ આગમે ભરે મુકી, દિલ્લની દુગ્ધા વામે જોને;
તીરે ઉભા જીએ તમાસો, તે કાઢી નવ પામે જોને.
પ્રેમપંથ પાવકની જવાળા, ભાળી પાછા ભાગે જોને;
માંહી પડ્યા તે મહાસુખ માણે, દેખનહારા દાઝે જોને.
માથા સાટે મોંધી વસ્તુ, સાંપડવી નહિ સ્હેલ જોને;
મહાપદ પામ્યા તે મરજીવા, મૂકી મનનો મેલ જોને.
રામ અમલમાં રાતા માતા, પૂરા પ્રેમી પરખે જોને;
પ્રીતમના સ્વામીની લીલા, તે રજની દિનદેખે જોને.

રત્ન ૬૮ મું-આપણે તો ધર, જર અને છોકરાઓના રમેવાળ છીએ, ખરા માલિક તો ઈશ્વરજ છે.

ક વખત એક મુમુક્ષુએ એક સાધુને પૂછ્યું કે 'મહારાજ ! દેહ નાશવંત છે; ધરને જર ઉડી જવાનાં છે; સગાનો સંબંધ રહેવાનો નથી; આવું જાણીએ છીએ છતાં પણ તેવી કાણુ-ખંડુર વસ્તુઓ ઉપરથી રાગ છૂટતો નથી તો હવે મારે તે વૈરાગી થઈ જવું કે જંગલમાં ભાગી જવું કે શું કરવું ? સાધુએ કહ્યું 'માઈ ! એમ મુંઝાવાથી કંઈ ફાયદો નથી. સાધુ થઈ ગયે પણ કંઈ સ્વર્ગ ગણતું નથી, સ્વર્ગ ને મોક્ષ તો કેવળ મનોનિવ્રદમાંજ, સદ્વૃત્તિમાંજ છે. જો તારે ખરું મુખ મેળવવું હોય, આ લોક તથા પરલોકમાં આનંદ પ્રાપ્ત કરવો હોય તો દુનિયામાં ધાવ, મુનિમ તથા પંચની પેઠે કામ કર.' પેલા મુમુક્ષુએ કહ્યું 'શુરુ ! જરા કૃપા કરીને તે વાત સ્પષ્ટ સમજાવો.' સાધુએ કહ્યું 'એટલું ! કોઈ નાના છોકરાની મા મરી ગઈ હોય તો તેનું પોપણ કરવાને ધાવ રાખવામાં આવે છે, તે ધાવ તે છોકરાને મોતના છોકરાની પેઠે રમાડે છે, સૂવાડે છે, વગેરે ઘણી તજવીજ રાખે છે; પણ તે મનમાં તો જાણે છે કે, તે છોકરો કંઈ મારો નથી, ખરું વખતે કંઈ તે મને કામ આવે તેમ નથી. એમ સમજીને તે તે છોકરામાં આસક્ત થતી નથી; તેવીજ રીતે આપણે પણ ધર, જર અને છોકરાના કેવળ ધાવ જવાજ છીએ; કારણ કે તેના ખરા માલિક તો ઈશ્વર છે. માટે આપણે પણ તેમાં આસક્ત ન થવું. વળી મુનિમ છે તે શેઠના બધા વહીવટ કરે છે, પૈસાની સેવડદેવડ કરે છે, શેઠની બની સારી પત્ની પણ કરે છે; પણ તે જાણે છે કે, શેઠના પૈસા તે કદાચ આવડે નથી. વખત આવ્યે શેઠ આપણને જાણ માનવતા નહીં મોકે અને નાજીને તે શેઠના પૈસા-મા આનંદ, સેવા નથી તે સમજે તે આપણે પણ ઈશ્વર શેઠના નાના છોકરા અને તે આપણને નામ લ્યાદે આ પૃથ્વી પી દુઃખન ઉપરથી કાઢી મોકે માટે આપણે પણ ધરને જરને તો મોતના માનીને તેને

આપણીરીકે કેળીને તેમાં આસક્ત ન થતું. વળી તેનીજ રીતે
 'કાઠ' ખામમાં કાઠ નવારસ મરી ગયું હોય, વા વારસ નાનો
 હોય તો તેની મિલકત પંગને રોળે છે. તે પેસાનો ઉપયોગ કરે
 ને તે કે પાટી પંગના હાથમાં છે, પંગને ઠીક પડે ત્યાં તે પેસા
 નાપરે; પણ તેથી પેસા કાંઈ પંગના થઈ અગ નહિ, તે તો માત્ર
 રંગેનાળજ મળાય. તેનીજ રીતે આપણે પણ પંગજ છીએ અને
 ઈશ્વરે જે ધર, જર, દોકરાં આપ્યાં છે તેના માત્ર રંગેનાળજ છીએ,
 આપણે કાંઈ તેના માલિક નથી. જે આવી વૃત્તિથી આપણે સંસાર-
 માં વર્તણું તો આપણને કાઠ પણ જાતનું બંધન નહીં નહિ.
 માટે જામડે અને બહેનો ! ધાવની પેટે, ગુનીમની માફક અને
 પંગ પ્રમાણે આપણે વર્તન કરવું જોઈએ. જે જોમ નહિ કરીએ
 તો કાણજીશુર વસ્તુઆમાં આસક્ત થઈ જઈશું અને છેવટે જમ-
 ના હાથના દંડો આપણે ખાવા પડશે. માટે અત્યારથીજ ચેતીને
 ચાલીએ તો આ લોકમાં અને પરલોકમાં આપણું કલ્યાણ થાય.

મરાઠી ચાલની સાખી

જર ધર માઈ માઈ કર માં, તાઈ નથી કાઈ તેમાં;
 તાઈ જે ધર હોત ખઈ તો, તુજને બાળશે તેમાં.
 ગૃહ સમશાન ખઈ, તે સૌ જન માટે ઠ્યું;
 સગાં સહુને સમજ સ્વાસ્થી, અંત સાથી નથી કાઈ;
 તારી સંગે નહિ કાઈ બાળશે, તે રહેશે જોઈ રાઈ.
 કાષ્ઠ સગાં સાચાં, વળે અવર સર્વ પાછાં.
 પલંગ પથારીના સુખમાં સૂઈ, કરમાં કાઈને પાંચી;
 ચિતા પલંગ છે ખરી પથારી, અન્ય સરવ છે કાચી.
 કાયમ જે સાચી તે, વિચારી રહે રાચી.
 આવ્યું તે નિશ્ચય જવાતું, પાપ પુણ્ય રહે સાથે;
 કરણી પાર ઉતરણી સમજી, પાપ વો'ર માં માથે.
 કર સુકૃત જાતું, પ્રભુ જોશે જમે ખાતું.
 બોલ દેરામાં જવો કરીએ, તેવો પડે પડછંદો,
 તેમ કરવું તે ભરવું પાછું, કાં કર જાહા ફંદો;

સાપને શોધી લે, સૌ જનને ને પછી રે.
 લક્ષણ ખાઈને એટલા, તું કસ્તૂરીનો ચંદ્ર માં,
 જગ જાવે જમવાન નારાયણ, દુઃખીઆ દોકટ થા માં;
 ગંગા તજ જ માં, અરે ખાગફે નદા માં.

રત્ન ૬૬ મું—ઈશ્વરની અકળ કળાને આપણે
 પામર જનો સમજી શકતાજ નથી.

પણ પર દરેકાઈ પ્રકારની આકૃત આવી
 પડે, તે વખતે આપણે એમજ વિચાર કરીએ
 છીએ કે આ ઈશ્વરનો દેવો અન્યાય ! દેવો
 જુલમ ! પણ ખરેખર જોતાં ઈશ્વર દોષને
 અન્યાય આપતા નથી યા દોષપર જુલમ
 કરતા નથી; પણ આપણે પામર હોવાથીજ
 તેના ભેદને સમજી શકતા નથી. તેના ભેદનો નીચેનો એક દાખલો
 બહુજ સારો છે. તે દાખલો લખનાર નીચે પ્રમાણે લખે છે:—

પચીસ વર્ષ પહેલાં જ્યારે રેલ્વે નહોતી ત્યારે હું એક ધોડા-
 પર બેસીને યાત્રા કરવા નીકળ્યો. મારી સાથે બહુ થોડો સામાન
 હતો; એક કાનસ હતું અને એક મારો માનીતો ફતરો હતો.
 ફરતાં ફરતાં એક દિવસ બહુજ મોડું થઈ ગયું, ત્યારે હું એક
 પંદરવીસ ધરવાળા ગામડામાં જઈ પહોંચ્યો. ગામમાં ઉતારાની
 સગવડ વારતે ગયો તો દોષએ મને ઉતરવાની જગ્યા ન આપી;
 એટલુંજ નહિ પણ તે ગામમાંથી બહાર કાઢી મૂક્યો. હું ઘણો થાઈ
 ગયો હતો અને મને ઉતરવાની સગવડ ન મળી તેથી હું ઈશ્વરપર
 બહુજ નારાજ થયો અને કહેવા લાગ્યો કે આ પ્રજાનો દેવો અન્યાય !
 હું યાત્રાએ નીકળ્યો તેનો આ બદલો. હાય, હાય ! જ્યારે પ્રજા
 પોતાના ભક્ત ઉપર આમ જુલમ કરશે ત્યારે પછી તેને માનશેજ
 દોષ ? આવી રીતે વિચાર કરતાં કરતાં હું ગામ બહાર નીકળ્યો
 અને ધોડા ઉપરથી ઉતરી માફ કાનસ સળગાવી હાયમાં લીધું.
 બે પગલાં ભર્યાં નહિ હાય ત્યાં કાનસ હોલવાઈ ગયું, મારી પાસે

માત્ર ચાર પાંચજ દિવાસળી હતી. એક પછી એક દિવાસળી સળગાવી પણ બધી હોલવાઈ ગઈ. આથી વળી હું ઈશ્વરપર વધારે નારાજ થયો અને તેને ગાળો દેવા લાગ્યો. પછી ધીરે ધીરે હું એક મોટા ઝાડ આગળ ગયો અને ત્યાં ઘોડાને ખાંધીને ઝાડપર બેઠો. થોડીક વાર પછી ત્યાં એક વરૂ આવ્યું. અને સૂઈ ગયેલા મારા વહાલા કૂતરાને ખાઈ ગયું. આ જોઈ હું તો ગાંડા જવો થઈ ગયો અને બોલ્યો કે હાય, હાય ! ઈશ્વરીઆ આ તારો શો બુદ્ધમ ! પડતા ઉપર પાડુ શું કામ મારે છે ? મરી ગયેલાને તું શું કામ માર્યા કરે છે ! આવી રીતે હું બડબડતો હતો એટલામાં એક વાઘ આવ્યો અને મારા ઘોડાને મારી ખાધો. આ જોઈને તો હું દંગજ થઈ ગયો અને બોલ્યો કે, આ શું ? હાય ! હાય ! આ તો કાળો કેરજ થયો. આ તો ધર્મને ઘેરજ ઘાડ આવી; આ તો ધર્મે ક્ષય થવા માંડ્યો. બસ, બસ; હવે મારો વિશ્વાસ ઉઠી ગયો. આવી રીતે વિચાર કરતાં કરતાં હું થાણી ગયો અને છેવટે નિદ્રાદેવીને આધીન થઈ ગયો. સવારે ઉઠીને હું પાછો તે ગામ તરફ ગયો અને જોઈ તો ત્યાં તો લોહીની નદી ચાલેલી. રાત્રે કેટલાક લૂંટારાઓ તે ગામમાં આવેલા અને ગામના બધાને મારી નાખી બધો માલ લઈ ગયેલા. આ ચિતાર જોઈને હું પેઢિપોક રડવા લાગ્યો કે, હાય ! હાય ! મેં ઈશ્વરને ફેકટના વગોવ્યા. હું પામર ઈશ્વરની અકળ કળાને ક્યાંથી જાણી શકું ? તેણેજ દયા કરીને મને તે ગામમાંથી કાઢી મૂકાવ્યા, તેણેજ કૃપા કરીને મારું જ્ઞાનસ ઓલવી નખાવ્યું, તેણેજ મારાપર ઉપકાર કરવા કૂતરો મરાવી નખાવ્યો અને તેણેજ મારા ભલા ખાતર મારો ઘોડો મરાવ્યો, નહિ તો મારા બારજ વાગી જત. હા ઈશ્વર ! પ્રભુ ! ખરેખર, તારી કળા અકળ છે, તારી ગતિ ગહન છે. મોટા મોટા ઋષિમુનિઓની મતિ પણ મુંઝાઈ જાય છે તો અમારા જેવા પામર તે શા હિસાબમાં !

ભાઈઓ અને બહેનો ! આ વાત ઉપરથી આપણે તો એજ યાદ રાખવું કે, ઈશ્વર જે કરે છે તે હમેશાં આપણા ભલાને ખાતરજ. પિતા હમેશાં પુત્રના ભલાનેજ ઈચ્છે, તેમજ ઈશ્વર હમેશાં આપણા ભલામાંજ રાજી છે; માટે આપણે હમેશાં એટલું ખાતરીપૂર્વક માનવું

કે, ઈશ્વર જે કરે છે તે આપણા શ્રેયને વાસ્તેજ કરે છે.

૫૬

તું નો-ન્યારો રહીને ખેલે રે નારાયણ રે. ટેક
તારી ઇચ્છા તે સૌ ગાયા, તેમાં સધળા ભેદ સમાયા;
તુ નિશુંણ પણ શુણ તુજમાં દીસે ધણ રે— તું તો
પવન પાવકનો પિંડ બનાવે, તેમાં ચૈતન્ય તારું આવે;
તુજ કંઠાપણ બેનામાં કાંઈ નહિ મણ રે— તું તો
નટ જેમ પટને ઓથે રહે છે, સકળ પૂતળાં નાચ કરે છે;
તેમ તારા કરમાં સર્વેના તાંતણ રે— તું તો
એક કળે સૌ જગત હલાવે, અમકદષ્ટિ જેમ લોહ ચલાવે;
ઇચ્છા, જ્ઞાન, ક્રિયા, શુણ તારા સોહામણ રે— તું તો
તું ખેલે છે જાણ તારી, એમાં ન પહેગે બુદ્ધિ અમારી;
છોટમ તુજને જગતાં ભાંગે શ્રમણ રે— તું તો

રત્ન ૭૦ મું—પ્રભુનાં દર્શન કરવાં હોય તો તેના અમુક
સ્વરૂપને દૃઢતાથી વળગી રહો.

ક વખતે એક માણસે એક સાધુને કહ્યું કે મહા-
રાજા ! મેં ધણું ધણું કર્યું પણ મને પ્રશ્નનાં દર્શન
થયાંજ નહિ. તે સાધુએ તેને કહ્યું કે, બાઈ !
તેં શું શું કર્યું તે તો મને કહે ! ત્યારે તેણે કહ્યું
'મહારાજ ! જે ત્રણ મહિના તો હું રતિવારે
રતિવારે એક ટાણું કંતો અને દનુમાનને તેલ

તથા સિંદૂર ચઢાવીને જામતો. પછી તેથી ક ટાળી ગયો અને જે
ત્રણ મહિના મેં સોમવાર કયો અને બીડબંજન મહાદેવને જળ,
પ્રુષ્પ તથા ચંદન ચઢાવતો; પણ તેથી કાંઈ મારી બીડ બાંગી નહિ.
તે પછી હું ચૌદશે ચૌદશે કાળમેન્વંતો જામ કરવા જતો અને
ફક્ત વડા ખાકનેજ રહેતો. 'જનુ' તેના 'જનુ' કંતો નાકેં વાગ્યું નહિ.
આ પછી હું ન્યાતરાં આત. માતાને જતો અને નોનતામાં
ધેં માતાના નેવેદ કરતા અને ખરી રિયા કરતા, પણ માતામાને

કાંઈ વળ્યું નહિ. પછી વળી હું દીલાંટપકાં તાણીને હવેલીમાં
જવા લાગ્યો અને અગિયારશ કરવા લાગ્યો તથા યાત્રા પણ કરી
તોપણ કાંઈ શુક્રવાર વળ્યો નહિ. ગીતાના પાઠ કર્યા, વિષ્ણુ-
સહસ્રનામનો પાઠ કરતો અને તે સિવાય ઘણા મંત્ર તંત્ર
કર્યા, પણ મને પ્રભુનાં દર્શન થયાં નહિ. હવે જો આપ કાંઈ
દયા કરીને રસ્તો બતાવો તો મારો ઉદ્ધાર થાય. સાધુએ કહ્યું
“ભાઈ! તું અહીંઆં પાછો આવજ, મારે તારુંથોડું કામ છે.
મારું કામ તું કરી દઈશ તો હું તને જરૂર રસ્તો બતાવીશ.”
બીજા દિવસે તે માણસ સાધુ પાસે આવ્યો અને કહ્યું કે, મહારાજ!
શી આજ્ઞા છે? મહારાજે કહ્યું “બેટા! આ મારી જગ્યામાં
એકે દૂવો નથી તો મારે એક દૂવો ખોદાવવા વિચાર છે, તો તું
સવારે બળ્લે ઘડી આવીને ખોદી દે તો મારું કામ થાય.” તે માણસે
કહ્યું “મહારાજ! લાવોને આજથીજ શરૂ કરીએ, વળી ધર્મના
કામમાં ઢીલ શી?” પછી મહારાજે તેને એક ઢોદાળી લાવી
આપી અને પોતે એક પાવડો લઈને તેની સાથે ગયા. તે માણસ
ઢોદાળીથી ખોદતો જાય અને મહારાજ પાવડેથી ધૂળ કાઢતા
જાય. એમ તે દિવસ બે ત્રણ હાથ ખોદાયું, એટલે ખોદવું
બંધ કર્યું. બીજા દિવસે તેને કહ્યું કે “બેટા! જ્યાં આપણે ખોદ્યું
ત્યાં પાણી ન નીકળ્યું માટે આજે બીજી જગ્યાએ ખોદીએ.”
આમ કહીને બીજી જગ્યાએ પણ બે ત્રણ હાથ ખોદ્યું. ત્રીજા
દિવસે વળી મહારાજે કહ્યું કે “ભાઈ! ત્યાં પણ પાણી ન
નીકળ્યું, માટે આજે ત્રીજી જગ્યાએ ખોદીએ.” એમ કહીને ત્રીજા
દિવસે ત્રીજી જગ્યાએ ખોદ્યું. વળી ચોથા દિવસે ચોથી જગ્યાએ
ખોદ્યું અને પાંચમે દિવસે પાંચમી જગ્યાએ ખોદ્યું, પણ પાણી
તે ક્યાંથી નીકળે? છઠ્ઠે દિવસે જ્યારે મહારાજ તે માણસને કહ્યું કે
“બેટા! આજ વળી છઠ્ઠી જગ્યાએ ખોદીએ.” ત્યારે તે બોલી ઉઠ્યો
કે “મહારાજ! આમ પાંચ દિવસ જૂદી જૂદી જગ્યાએ ખોદાવ્યું
તેને બદલે તો પાંચ દિવસ લાગણાગટ એકજ જગ્યાએ ખોદ્યું
હોત તો ક્યારનું પાણી નીકળ્યું હોત. આમ જૂદે જૂદે દિવસે
જૂદી જૂદી જગ્યાએ જુગના જુગ સુધી ખોદીએ તોય પાણી

નીકળે નહિ. મહારાજ ॥ એ તો એક જગ્યાએ જે દૃઢતાથી અને
ધીરજથી ખોદીએ તોજ પાણી નીકળે." મહારાજ કહ્યું " એમ!
શાખાશ છે, ધન્ય છે! તું ખરેખર પાત્ર છે. તારાજ કદા પ્રભાતે
એકજ જગ્યાએ દૃઢતાથી ખોદવાથી પાણી નીકળે, જદી જદી
જગ્યાએ ખોદવાથી ન નીકળે; તેવીજ રીતે જુદા જુદા દેવને
પ્રસન્ન કરવા જઈએ તો પ્રભુનાં દર્શન થાય નહિ. જે પ્રભુનાં
દર્શન દરવાં હોય તો તેના ગમે તે એક સ્વરૂપને દૃઢતાથી બળે.
જાણે પછી રામને બળે કે કૃષ્ણ દત્તેયને બળે, ગાતાને બળે કે
મહાદેવને બળે, હનુમાનને રીઝવે કે ગણપતિને રીઝવે; પણ
એકને દૃઢતાથી વળગી રહે તોજ કાર્ય સફળ થાય. જુદા જુદા
દેવને પ્રસન્ન કરવા જશે તો તમે એકને પ્રસન્ન નહિ કરી શકો.
માટે આજથી તું એકનેજ દૃઢતાથી વળગ. એવરે તેણે સાધુની
શિક્ષા પ્રમાણે તનમનથી એકજ દેવની સેવા કરવા માંડી અને
તેને તે દેવ પ્રસન્ન થયા. ભાઈઓ અને બહેનો! જે આપણે
પણ પ્રભુને પ્રસન્ન કરવા હોય તો દૃઢતાથી ઈશ્વરના એક સ્વરૂપ-
નેજ વળગી રહેવું જોઈએ. જુદે જુદે ઠેકાણે બાચકા ભરવાથી
આપણું કાંઈ વળશે નહિ.

ભજન

સાચા પ્રભુજીને સેવિયે, કાલ્પત ખોટા કરોડ ॥
જગત રચ્યું જણે ભુક્તિએ, જની નહિ કોય જોડ ॥ સાચાં
વ્યાપક સધળા વિશ્વમાં, હરિ હાજરા હજુર ॥
સમીપ રહી સહુ સાચવે, દુઃખિજન જાણે દૂર ॥ સાચાં
રચના તિહાં રચનાર છે, કાર્ય તિહાં કરનાર ॥
રક્ષ તિહાં રક્ષક સદા, સૃષ્ટિ તિહાં સૃજનાર ॥ સાચાં
વિશ્વાસ ત્યાં વિશ્વંભર સદા, એ તું કહે મુનિ કોય ॥
પોષક સર્વ પ્રજા તાંજા, સહુને જાણે છે સાચ ॥ સાચાં
નિયમ બાંધ્યાં જણે સર્વના, નિયમ ના એક ॥
તણુ નવ હાલે દુકમ વિના, એવા નથી રે અનેક ॥ સાચાં
અફણ સામર્થ્ય એહમાં, કળા દોટિ અનંત ॥

અગણિત અંક ઉત્પન્ન કરે, આણે કાણમાંહિ અંતજી. સાચાં
સ્વર્ગ વૈદુરંડ ગોલોક છે, અક્ષર ધામની આવજી;
દેહ ધારી ત્યાં દેવ છે, ભિન્ન પંથના વાદજી. સાચાં
વચન ત્રિચારે જો વેદનાં, સમ્યક્દાનંદ કંદ જી;
છોટમ તે પ્રભુ સર્વનો, ગુણાતીત ગોવિંદજી. સાચાં

રત્ન ૭૧ મું-કહેણી અને રહેણી વચ્ચેનો ફેર

ક ખેડુત હતો. તેની પાસે થોડાં વીધાં જમીન હતી. તે ખેડુત કેટલાંક દાડિયાં મારફતે પોતાની જમીન ખેડાવતો, વવરાવતો અને લણાવતો; પણ અંતે સરવાળે તેને ઉપજ કરતાં ખર્ચ વધારે થતો. આથી કાયર થઈને તેણે પોતાની જમીન એક માણસને પચીસ વરસને પટે આપી. તે માણસ હમેશાં પોતે ત્યાં હાજર રહેતો અને ળીજાં માણસોની સાથે કામ કરવા માંડી જતો અને બધા રોટલા ખાવા બેસે ત્યારે જ પોતે રોટલા ખાવા જાય અને બધા પાછા કામે મંડે એટલે પોતે પણ કામ કરવા માંડી જાય. આવી રીતે થોડાં વર્ષ કામ કર્યું એટલે ખૂબ પૈસા પ્રાપ્ત કર્યાં. પછી એક દિવસે જ ખેડુતે જમીન પટે રાખી હતી તે તે જમીનના માલીક પાસે ગયો અને કહ્યું કે 'તમારી જમીન મને વેચાતી આપશો?' તેણે કહ્યું કે એટલા પૈસા તમારી પાસે છે? તેણે કહ્યું કે 'હા, હાલમાં મારી પાસે તેટલા પૈસા છે. ત્રાહીત માણસ જેટલા રૂપિયા કહે એટલા આપવા હું તૈયાર છું.' જમીનદારે કહ્યું 'ભાઈ! મારી પાસે આટલાં વર્ષથી જમીન છે પણ મને તો દર વર્ષે ખોટ જતી અને તમને થોડા વર્ષમાં આટલા બધા પૈસા ક્યાંથી મળ્યા? મને બહુજ આશ્ચર્ય લાગે છે.' પેલા માણસે કહ્યું 'ભાઈ! એ તો કહેણી ને રહેણીના ફેરને લીધેજ છે. તમે અહીંઆં બેઠા બેઠા હુકમ કરતા હતા અને માત્ર કહીનેજ વાતો કરતા હતા, ત્યારે હું તો પંડે ત્યાં જતો હતો અને કેમ કામ કરવું તે માણસોને બતાવતો અને પંડે પણ કામ

કરવા મંડી જતો હતો. માત્ર કહીનેજ નહોતો ચલાવી લેતો, પણ તેઓને કદા પ્રમાણે હું કરી બતાવતો હતો, માટેજ મારી પાસે આટલા પૈસા ભેગા થયા છે. ભાઈઓ અને બહેનો ! આવીજ રીતે જ માણસો માત્ર કહેવાવાળા છે કે રામને ભજો, સત્સંગ કરો, દાનપુણ્ય કરો, પણ કાંઈ કરવાવાળા નથી; તેઓ કાંઈ સ્વર્ગમાં જઈ શકતા નથી. પણ કહેણી પ્રમાણે રહેણી કરે—એટલે કે પ્રભુને ભજો, સત્સંગ કરો અને પોતાને હાથે દાનપુણ્ય કરે તેજ સ્વર્ગના અધિકારી છે, બીજાઓ નહિ. માટે આપણે પણ બે અધિકારી થવું હોય તો માત્ર વાતો કરીને બેસવું નહિ, પણ તે પ્રમાણે વર્તવાને હમેશાં પ્રયત્ન કરવો.

ભજન

(નારાયણ નરસિંહ નરોત્તમ—એ રાગ.)

કહેણી પ્રમાણે રહેણી પાળે, પદરજ તેની શીર ધરું;
 ગુરુ કરી તેનો ગુલામ થઈ હું, સત્ય સ્નેહથી સેવ કરું. કહેણીં
 કહેવું તો સહેલું સૌને છે, કદાજ પાળવાનું બાણે;
 પાળે તેને પ્રભુ માનીને, સેવ તેની કરી સુખ માણો. કહેણીં
 છતરી બપોથી તાપ મટે નહિ, પણ તે ઝોટે તાપ મટે;
 તેમ રહેણીને અનુભવવાથી, પૂર્વજન્મનાં પાપ કટે. કહેણીં
 કહેણીથી કાંઈ કાર્ય સરે નહિ, રહેણી પાળે રામ ભજે;
 કહેણી સમજે રહેણી ન પાળે, પોપટિયું પટે કાંઈ નવજે. કહેણીં
 કહેણી ન કહો તો કદીક આલશે, પણ રહેણી વીણ નહિ આલે;
 રહેણી જ જનનિશદિન પાળે, તે ભગવાન સ્વરૂપ ભાળે. કહેણીં

રત્ન હર મું-ધણાખરા લોકો બીજામાં દોષ
કાઢવાનેજ મથે છે, ગુણ ખેંચી કાઢવાને
કોઈ પ્રયત્ન પણ કરતું નથી.

ણા ખરા મનુષ્યોનો એ તો જાણે સ્વભાવજ
હોય છે કે, બીજાઓમાંથી દોષ કાઢવા.
કોઈ માણસમાં ગુણ અને દોષ બન્ને હોય
તોપણ મનુષ્ય તો તેનામાંથી દોષજ લઈને
આગળ ધરશે અને ગુણની તરફ બિલકુલ જોશે
નહિ. એક વખતે એક હોશિયાર ચિત્રકારે છબી
બનાવી એક જાહેર હાલમાં ખુલ્લી મૂકી અને તેની નીચે લખ્યું
કે, આ છબી એક અઠવાડિયા સુધી ખુલ્લી રહેશે અને તે દરમિયાન
તેમાં જ્યાં જ્યાં દોષ દેખાય ત્યાં ત્યાં પેન્સિલના છેકા મારવા.
છબી જોવાને લોકો વારાફરતી આવવા લાગ્યા અને કાંઈ ને કાંઈ
દોષ કાઢીને એકે એક જણ છેકા મારવા લાગ્યા. જ્યારે એક
અઠવાડિયું પૂરું થયું ત્યારે તે ચિત્રકાર ત્યાં આવ્યો અને જુએ
છે તો પોતાની છબી પેન્સિલથીજ બધી ચીતરાઈ ગયેલી. પોતાનું
અસલ ચિત્ર તો સુદલ દેખાતુંજ નહોતું. પછી થોડાક મહિના
બાદ તેણે બીજી છબી ચીતરી તે હાલમાં મૂકી અને તેની નીચે
લખ્યું કે, આ છબી ચાર મહિના સુધી ખુલ્લી મૂકવામાં આવશે
અને તેની અંદર જ્યાં ખુબી દેખાય ત્યાં પેન્સિલથી નિશાની
કરવી. લોકો તે જોવાને ઉતરી પડ્યા, પણ તે છબીમાં કાંઈને
જરા પણ ખુબી લાગી હોય તેમ દેખાયું નહિ; કારણ કે તેમાં
એક પણ પેન્સિલની નિશાની હતીજ નહિ. છેવટે ચાર મહિના
પછી તે ચિત્રકાર ત્યાં આવ્યો અને જુએ છે તો તેમાં એક પણ
નિશાની હતી નહિ. તેથી તે બોલ્યો કે હા, ખરેખર દુનિયા
વિચિત્રજ છે. લોકો હમેશાં દોષ કાઢવાનેજ તૈયાર હોય છે. ગુણ
હોય તે તરફ તેઓ જોતાજ નથી.

ઓ સત્સંગીઓ અને મુમુક્ષુઓ! તમારે કાંઈ દુનિયાના

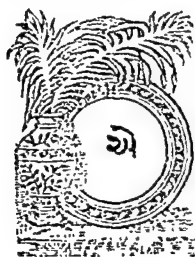
લોહા જીવું ધવાય તેમ નથી. તમારે તો દમ્ભેશાં બીજાંના મુજુ
અહણ કરવાનેજ તૈયાર રહેવું અને દોષ પડના મૂકવાને પ્રયત્ન
કરવો. દરેકમાં બિરાગતા પરમાત્મા તરફજ તમારે હ્રદય આપવાનું
છે, દરેક દેહાણે અને દરેક સ્થળે પ્રભુ બંધાવી રહેલા છે એમ
ખાતરીથી માનીનેજ તમારે વર્તન કરવાનું છે. દુનિયાના દોરંઝી
મનુષ્યો ગમે તેમ વતે પણુ આપણેના આપણા ગિતા પ્રભુ તાજ
થાય તેમજ વતેવું બેઠાએ; માટે હમેશાં બીજા તરફ દોષદ્રષ્ટિથી
નહિ જોતાં શુભદ્રષ્ટિથીજ જોવું.

૫૬

સુજનમાં દોષ દુષ્ટ જન દેખે, આપણી જોખા અન્યાને લેખે. ૨૬
શ્વાનને સરખું છે સાઈને નરતું, સસે તેની પાછળ ચામેર ફરતું;
દોષની કિંમત તે નથી કરતું, સુજનમાં ૧
અકં ધૂક આગળ કોય વખાણે, તરત તે બહું કહે તે ટાણે;
અધમ નર સુજનમાં દૂપણુ આણે, સુજનમાં ૨
દોકિલાને કાગ કહે સહુ એવી, નથી એની વાણી અમારા જવી;
સુજનને દુષ્ટની રીતિ તેવી, સુજનમાં ૩
વનસ્પતિ ખીલે વૃષા ઋતુ પેખી, જવાસો જાય જળી તે દેખી;
એવી હોય દુષ્ટની જાતિ અદેખી, સુજનમાં ૪
અધમનાં લક્ષણુ સધળાં એવાં, મુખક ને સર્પ વિંછીના જવાં;
છાટમ દહે એ થકી કહિયે ઠવાં, સુજનમાં ૫

રત્ન ૭૩ સું—નીચ માણસોથી હમેશાં નીચ કામોજ થાય.

ક ગામમાં એક વાણિયો રહેતો હતો, તે બહુજ લોભી હતો. ગમે તે ઉપાયથી પૈસા કમાવાને તે પ્રયત્ન કરતો અને પછી પૈસા કમાઈને તીજેરીમાં મૂકતો અને આંતરે આંતરે આનંદ-થી તે ગણતો અને પાછા મૂકતો. તેના આવા

લોભથી તે લોભીદાસ નામથીજ પ્રખ્યાત હતો. તે લોભીદાસને ડાઈની સાથે મિત્રતા હતી નાહ, પણ તે ગામમાં એક બીજો અદેખો માણસ હતો અને તેનો ધંધો બીજાની અદેખાઈ કરવાનો હતો. તે અદેખો બધા ગામની અદેખાઈ કરે તે પેલા લોભીદાસને બહુજ ગમે, તેથી ધીરેધીરે તેને તેની સાથે ભાઈ-બંધી થઈ. થોડા મહિના પછી જ્યારે પેલા અદેખાને ખબર પડી કે લોભીદાસ તો ખરેખરે લોભીજ છે, ત્યારે તે અદેખો તેની પણ અદેખાઈ મનમાં કરવા લાગ્યો. ઉપર ઉપરથી બન્ને મિત્રતા રાખતા પણ અંદરથી તો એકબીજાનું કાસળ કાઢવાને મથતા. પછી એક દિવસ બન્ને જણા સાથે બેઠા હતા ત્યાં એક વ્રાહ્મણ આવ્યો. તેણે તેમને કહ્યું કે, હું તમને એક મંત્ર આપું તે મંત્રથી જો તમે મહાદેવની પૂજા કરો તો તમારું ધારેલું કામ સફળ થાય. લોભીદાસે મનમાં વિચાર કર્યો કે, આ તાકડો ઠીક છે, મને જો મહાદેવ પ્રસન્ન થાય તો હું અદેખાને બરાબર ટીપાવું. આથી પેલા અદેખે મનમાં વિચાર કર્યો કે, મહાદેવ મારાપર પ્રસન્ન થાય તો હું લોભિયાનો લોભ તોડી નાખું. આવા વિચારથી બન્ને જણાએ તે મંત્ર લીધો અને વિધિ પ્રમાણે મહાદેવની પૂજા કરવા મંડ્યા. બરાબર બે મહિને બન્ને જણને મહાદેવ પ્રસન્ન થયા અને કહ્યું કે, તમારે શી ઇચ્છા છે? ત્યારે બન્ને જણાએ કહ્યું કે, અમને એક એક વરદાન આપો. ત્યારે મહાદેવે કહ્યું એમ તો નહિ થાય, પણ તમારે બેમાંથી એક જણ માગી લ્યો અને એક જણ માગશે એનાથી બનણું બીજાને મળશે; માટે તમારા બેમાંથી એક જણ બન્ને માટે લોભીઆએ વિચાર કર્યો કે, જો

હું પહેલો માગીશ તો આ અદેખાને મારા કરતાં જમણા પિસા મળશે, માટે એજ ભલે પહેલો માગે. આવી રીતે લોભને વશ થવાથી તેણે અદેખાને કહ્યું કે, તું પહેલો માગ. હવે અદેખાએ વિચાર કર્યો કે આ લોભીદાસ મને છેતરવા માગે છે, પણ હું તેને પણ ખબર પાડું ત્યારેજ ખરો. પછી થોડી વાર વિચાર કરીને કહ્યું કે, હે મહાદેવજી ! આ મારી બે આંખમાંથી ગમે તે એક આંખ સમ્ર હયો. મહાદેવજીએ કહ્યું કે, ભાઈ ! તું ભૂલતો હોઈશ; જોઈ વિચારીને માગ. ત્યારે તેણે કહ્યું "ના ના, મહારાજ ! મારે તો મારી આંખજ આપી દેવી છે." આથી મહાદેવજીએ તેના વચન પ્રમાણે તેની આંખ કાઢી લીધી, ત્યારે તે પ્રસન્નતાથી બોલ્યો કે "મહારાજ ! તમારા વચન પ્રમાણે હવે પેલા લોભીઆની જન્ને આંખ કાઢી હયો." આથી મહાદેવજીને તે લોભીઆની જન્ને આંખો કાઢી લેવી પડી.

ભાઈઓ અને બહેનો ! દુનિયામાં નીચ માણસો હમેશાં પોતાની નીચતાજ બતાવે છે, અને બીજાઓને સનાવવા અને દુઃખી કરવાને પોતે પણ દુઃખ સહન કરે છે. પ્રભુ આપણને આવા માણસોથી બચાવે ! અમને આવા માણસોનો સંગ ન થાય તેમ કરો.

૫૬-૨૧૭ કેદારો

નહિ કરું નહિ કરું નહિ કરું, દુરિજનિયાંની સંગત નહિ કરું.

વસ્ત્રમાં વસવાનો નહિ જોગ આવે,

તો જંગલમાં ફરનો કરું.

દુરિજનિયાં ૧

સગદ સુગે આવે ધવળમાં ચસકા,

તો બાળી બાળી નેણે જળ ભરું.

દુરિજનિયાં ૨

પાસે બેઠા થકિ માસ પડે છે,

તો અહવાથી હસણી મર

દુરિજનિયાં ૩

મમરણ તાર ને કાંવે છે સહેર,

તો પાંચ જેમ કરી પર.

દુરિજનિયાં ૪

વાટે ને વાટે જતા નિત્ય વાગે,

તો જંગલનું આણું જ.ખરું

દુરિજનિયાં ૫

શૂળીનું કુંખ હજી કાંક સારું,
તો દુરિજનથી હું તો બહુ ડરું.
દુરિજનથી ઋષિરાજને દાવો,
તો પાપીનું મુખ થજે પરું.

દુરિજનિયાં ૬

દુરિજનિયાં ૭

રત્ન ૭૪ મું—મનુષ્યની સેવા બે ત્રણ મહિના કરી હોય
તો તે પ્રસન્ન થાય છે, ત્યારે બે ત્રણ મહિના પ્રભુની
સેવા કરી હોય તો તે કેમ પ્રસન્ન ન થાય?

પણામાં જ વિશ્વાસ નથી, આપણામાં જ શ્રદ્ધા
નથી, આપણામાં જ પ્રેમ નથી, આપણામાં જ
ભક્તિ નથી, આપણામાં જ દબતા નથી; એટલે-
જ પ્રભુ પ્રસન્ન થતા નથી. સાધારણ નોકરી
મેળવવા માટે આપણે અમુક ખાતાના ઉપરી-
ની જટલી સેવા કરીએ છીએ તેટલી જ સેવા બે પ્રભુની કરીએ
તો જરૂર પ્રભુ આપણા ઉપર પ્રસન્ન થયા વિના રહેજ નહિ.
સાધારણ માણસ ઉપર આપણને જટલી શ્રદ્ધા અને જટલો
વિશ્વાસ એટલો આપણને પ્રભુ ઉપર નથી; એટલે જ પ્રભુ પ્રસન્ન
થતા નથી. આપણે જ શ્રદ્ધાથી અને દબતાથી તેની સેવા
કરીએ તો તે પ્રસન્ન થયા વિના રહેજ નહિ.

અમદાવાદમાં સને ૧૮૮૬ માં થોમ્સન સાહેબ કલેક્ટર
હતા. તે બિચારો બહુજ ભોળો અને ભલો હતો. તેને કામની
માહિતી નહોતી, તે તો માત્ર સહીજ કરી બાળતો હતો.
પ્રમાણે તેનો હેડક્લાર્ક કહે, તે પ્રમાણે તે બધું કરતો હતો.
વખતમાં એક મોટી દાણચેરી પકડાઈ. ચારીનો માત્ર ભદ્રને
વાળેથી પસાર થયો હતો, એટલે ભદ્રના દરવાજાવાળા
સિપાઈ તથા ક્લાર્કને બન્નન્દ કરવાના હતા. આવો
લાગ એકને હેડક્લાર્કે બતાવેલું એક દુર્ગમ પદ્ધતિએ કે જે
પુરને દરવાજા હતો. તેનું નામ પણ પેલું બધા નામની
મુઠી દીધું. તેનું કારણ એ હતું કે, તે પદ્ધતિએ સરકાર

પ્રમાણિકપણે નોકરી કરતો, પણ હેડક્લાર્કના ઘરનું કામકાજ બિલકુલ કરતો નહોતો. આથી હેડક્લાર્કે તેનું નામ પણ રાખેલ ક્યું? અને સાહેબની સાડી દરેકની લીધી. ગુન્ડાવાળાં પાને રૂઝ આપાઈ તેથી તેઓને તો કાંઈ બહુ લાગ્યું નહિ; પણ પેલા નિરપરાધી પટાવાળાને બહુજ દુઃખ થયું. પણ કંઈ શું? રૂઝ મળ્યા પછી બીજા દિવસે તે સાહેબને બંગલે ગયો અને સલામ કરી વિનંતિ કરી કે, સાહેબ! હું નિરપરાધી માર્યો બડા છું, મારી વાત આપ હજુર જગા સાંભળો તો ઠીક. સાહેબે કહ્યું 'જે દુધા છે ઉસમેં હમ દુધ નહીં કર સકતા, તુમ બવ.' વળી પેલા પટાવાળો સાંજે આવ્યો અને સલામ કરીને ગયો. એમ દરરોજ સવારે ને સાંજે સલામ કરીને જાય. સાત આઠ દલાલા થયા એટલે સાહેબ ચીડાયો અને કહ્યું કે 'તુમ ગદ્દા બેસા દો, તુમ હીયાં મત આવ, ચલા બવ.' વળી બીજા દિવસથી તે બંગલાની બહાર આવીને ઉભો રહેતો અને સવારસાંજ સલામ કરતો. એક દિવસે સાહેબે ગાડી ઉભી રાખી અને તેને યોલાવીને કહ્યું કે 'હમ તુમારેલિયે કુછ કર નહીં સકતા, તુમ ઇપર મત આવ.' પટાવાળાએ કહ્યું કે 'સાહેબ! હું કાંઈ તમારી પાસેથી માંગતો નથી હું તો ફક્ત આપને સલામ બરવા આવું છું.' વળી દરરોજ સવારે ને સાંજે સલામ કરવા આવતો ને જતો. એમ કરતાં કરતાં બે મહિના થઈ ગયા તોપણ તે થાડયો નહિ. એક દિવસે સાહેબ પોતાની મડમને ગાડીમાં લઈને ખુશ્મિઝજમાં જતો હતો અને પેલો પટાવાળો દરરોજની માફક સલામ કરી એટલે મડમે સાહેબને કહ્યું કે, હવે એનું કાંઈ કરે તો ઠીક. આ સાંભળીને સાહેબે ગાડી ઉભી રાખીને તેને કહ્યું કે 'તુમ કલ બંગલાપર આવ.' બીજા દિવસે ને બંગલે ગયો અને પોતાની બધી હકીકત કહી સંભળાવી સાહેબે હેડક્લાર્કને યોલાવ્યો. આ વખતે મુખાગ્યે પેલા હેડક્લાર્કે કે જાંવુ પટાવાળાને કટાવી મૂકાવ્યો હતો ને રૂઝ ઉપર હતો. આથી કામચલાઉ હેડક્લાર્કે કે જે આ બાબતથી વાકેફ હતો અને બહુ દયાળુ હતો તે ત્યાં આવ્યો અને પેલા પટાવાળાને જોઈને ને પણ મનમાં બધું સમજી ગયો.

એટલે તેણે પણ સાહેબને કહ્યું કે સાહેબ ! આ ગરીબ માણસ નાકકંતા બૂલથી દુઝાઈ ગયો છે; માટે એને પાછો નોકરીમાં દાખલ કરો તો સાફ. સ હેમે તેનો કપાવલો પગાર અપાવ્યો તથા બે રૂપિયા વધારાને પટાવાળામાંથી જ માફાન્તી જગ્યા અપાવી.

ભાઈએ અને બહેનો ! બે ત્રણ મહિનાની સેવાથી આવે દોઢી સાહેબ પણ પ્રસન્ન થયો. ત્યારે દીનનો દયાળ, અનાથોનો નાથ, પતિતોને પાવન કરનાર, ગરીબનો બેલી, અસરણનો શરણ, દાદી બ્રજાંડોનો નાથ, પ્રભુ શું તેની સેવા કરનાર ઉપર પ્રસન્ન નહિ થાય ? ના, ના, તે તો તૈયારજ છે; પણ આપણેજ તેને પ્રસન્ન કરવાને, રાજી કરવાને, તેનું દિલડું જીતવાને પ્રયત્ન જ કર્યા કરીએ છીએ ! જ્યોએ મહેનત કરી છે, પ્રયત્ન કર્યો છે તેઓએ તેને પ્રાપ્ત પણ કર્યો છે; માટે તેને પ્રસન્ન કરવાની ઈચ્છા હોય તો તેની સેવા કરો, તેની સેવા કરો.

ભજન

વહાલો પ્રેમને વશ થયા રાજી રે,

એમાં શું કરે પંડિત ને કાજી રે.

વહાલો૦

કરમાબાઇનો આરોગ્યા ખીચડો, ને વિદૂરની ખાધી ભાજી;

જઠાં બેર શવરીનાં ખાધાં,

વહાલે છપ્પનભોગ મેલ્યા લાગી રે.

વહાલો૦

વિદૂરને ઘેર શ્રીકૃષ્ણ પધાર્યા, ને કેળાં આણુયાં તાં માગી;

ગર્ભ કાઢી ને છાત્ર ખવરાવી,

વહાલે તોયે ન જોયું જાગી રે.

વહાલો૦

ગુણકા હતી તે પોપટને પદાવતી, ને તેમાંથી લેહ લાગી;

ભગવાન હતા તે સહેજમાં મળ્યા,

એની સંસારની ભ્રમણા ભાંગી રે.

વહાલો૦

ભક્તની લોક નિંદા કરે, ને જગત થયું છે બહુ પાજી;

ભલે મળ્યા મહેતા નરસિંહના સ્વામી,

માથે ગિરધર રથો છે ગાજી રે.

વહાલો૦

રત્ન ઉપ મુ'—ખહારનાં ચિહ્ન તથા લૂગડાંઓ જૂદાં
છતાં પણ જેમ એકજ રાજના નોકરો ભાઈબંધી
રાખે છે, તેમ જૂદાં જૂદાં ચિહ્ન તથા નિયમ
ધારણ કરનારા માણસોએ પણ ભ્રાતૃ-
ભાવ રાખવો જોઈએ.

ક મોટા રાજ્યમાં ઘણાં જૂદાં જૂદાં ખાતાંઓ
હોય છે. જેમકે હજુર ખાતુ, દફતરી ખાતુ,
તીજેરી ખાતુ, રેવન્યુ ખાતુ, ન્યાય ખાતુ,
પોલીસ ખાતુ, ફજવણી ખાતુ, મ્યુનિસીપલ ખાતુ, આખકારી
ખાતુ, કરટમ ખાતુ, લેન્સર્સ ખાતુ, જેન્ડ ખાતુ વગેરે બીજાં
નાનાં મોટાં ઘણાં ખાતાં હોય છે. આમ હોવાથી જૂદા જૂદા
ખાતાવાળાના પટાવાળાઓ અને સિપાઈઓ ઝોળખાઈ આવે,
મોટ તેઓને જૂદી જૂદી જતનાં ચિહ્નો, જૂદી જૂદી જતની
પાધડીઓ કે ટોપીઓ અને જૂદી જૂદી જતનાં અને રંગનાં
લૂગડાંઓ પહેરાવે છે. દાઈને ખાખી પાટલૂન, ખાખી ઢાટ ને
ખાખી પાધડી; તો બીજાને કાળો ઢાટ, કાળું પાટલૂન અને કાળી
પાધડી; તો ત્રીજાને વળી ધોળો ચોરણો, કાળો લાંબો ઢાટ અને
માથે રાતી પાધડી; વળી ચોથાને કાળાં પાટલૂન, રાતા ઢાટ અને
ધોળી પાધડી. એમ દાઈને લાલ ને પીળા તો દાઈને ગુલાબી
ને ધીરમજી, વળી દાઈને તપખીરિયા તો વળી દાઈને રાખોડિયા
એમ જૂદા જૂદા રંગનાં લૂગડાંઓ પહેરાવતા કે જથ્થી તેઓ ઝટ
ઝોળખાઈ આવે. વળી દાઈ પટા ગળામાં રાખતા તો દાઈ કેડે
ખાંધના, વળી દાઈ હજતીએ લટકાવતા તો દાઈને વળી પાધડીમાં
રાખવા પડતા. વળી દાઈના હાથમાં લાકડી તો દાઈના હાથમાં
દંડા, દાઈના હાથમાં ચાખકા અને કાઠના હાથમાં મોટા ધોડા,
દાઈના હાથમાં બાલા તો દાઈના હાથમાં બહુદા. એમ જૂદાં
જૂદાં ચિહ્નો ધારણ કરવાના. આમ છતાં જ્યારે એક ખાતાવાળો
નોકર બીજા ખાતાવાળા હપતી અનલદારો પાસે અથડે હેડ

કલાઈ પાસે જાય ત્યારે તેને અદબથી સલામ કરતો અને પોતાનું જે કામ હોય તે કરીને પોતાના જવાબ નોકરો પાસે બેસતો. તેઓ એકબીજાના ખાતાની વાતચીત કરતા અને ખબરઅંતર પૂછતા. તેઓ શું અંદર અંદર વઢવાડ કરતા કે બીજા ખાતાના ઉપરી અમલદારોની સામે પણ ન બેતા ? જૂઠાં જૂઠાં ચિહ્નો અને લૂગડાં છતાં પણ આવા અભણ લોકો એકબીજામાં કલહ નથી કરતા ત્યારે મોટા વિદ્વાનો અને પંડિતો બહારની ક્રિયાઓ અને ચિહ્નોના તકાવતને લીધે લડી મરે છે એ કેવું ખોટું ? હાલમાં તો જૂઠા જૂઠા પંથવાળાઓ પોતપોતાનો પંથ સાચો કરવાને અન્ય પંથોની ખોદણી કરે છે, અને પંથોના નિયમોનું ખંડન કરે છે અને નજીવી ખાખતમાં લડી મરે છે.

અરે, એકજ મહાન પ્રભુના પુત્રો ! બહારનાં ચિહ્નો કે જૂઠાં જૂઠાં લૂગડાં પહેરવાથી એકજ રાજના નોકરો કાંઈ કલેશ કે વઢવાડ કરતા નથી; કારણકે તેઓ જાણે છે કે, આ ચિહ્નો અને લૂગડાં એ તો માત્ર બહારના દેખાવનાંજ છે, ખરેખર તો તેઓ સર્વે એકજ રાજના નોકરો છે; તેવીજ રીતે આપણા સર્વનાં બહારનાં ચિહ્નોમાં ગમે તેટલો ફેર હોય, બહારની ક્રિયાઓમાં ગમે તેટલો તકાવત હોય, પણ આપણે સર્વે એકજ પ્રભુના પુત્રો છીએ. માટે અંદર અંદર કલેશ અને કંકાસ નહિ કરતાં હળી મળીને રહેવું જોઈએ અને બધાની સાથે ભાઈ ભાંડુની પેઠે વર્તવું જોઈએ.

ભજન

બધે બધા માર આપજીના બાલુડાં જો,
ખંધુ જાણ્યા લાગે ન કેમ જઢાલુડાં જો.
હંચ નીચ જે જણાય તે તો અંગ છે જો,
દીસે સર્વે સમાન થતાં ભંગ છે જો.
નાનાં મોટાં શેનાં એકે નથી આજનાં જો,
અનાદિથી આજકે જગરાજનાં જો.
પોતાનું ન જાણ્યા તો કાઈ સદે જશે જો;

સહુ સરખાં એકલાં હતાં ને થશે ને,
જાણી ચાયાં માલીકનોજ માલ છે ને,
આજ યદ્યપ અનુરાગીશ ને પ્યાસ એ ને.

રત્ન ૭૬ મું-ધણાકોને હરિરસમાં કેમ મઝા
નધી આવતી?

કે માણસ આંખે આંધળો હતો, તે બિચારાને
પૂર્વનાં કાંઈ ખરાબ કર્મસંયોગે ક્ષયરોગ
લાગુ પડ્યો. તે પેસાદાર હતો, એટલે તેના
સગાસંબંધીઓએ ઘણા ઘણા ડોક્ટરો,
હાથીઓ અને વૈદાની દવા કરી, પણ કાંઈ કારી
લાગી નહિ. ઘણાં ઘણાં મંત્ર જાંત્ર અને તંત્ર કરાવ્યાં, પણ તેથી
કાંઈ સારું થયું નહિ. ઘણાં જપ કરાવ્યાં, હોમ કરાવ્યાં, દાન કરાવ્યાં
તોપણ જરા પણ મુલાણુ થઈ નહિ. દિવસે દિવસે તેનું શરીર
સૂકાવા માંડ્યું અને માત્ર હાડકાં અને ચામડાંજ બાકી રહ્યાં. તેની
આવી સ્થિતિ જોઈને તેનાં સર્વ સગાંવહાલાંએ એવો નિશ્ચય
કર્યો કે, હવે દાઈની દવા કરાવવીજ નહિ. હવે તો તે જ માગે
તે ખાવાનું આપવું. તેથી તેને પૂછ્યું કે ભાઈ! તારે કાંઈ ખાવા-
ની ઈચ્છા છે? તેણે કહ્યું કે હા, હું તો હવે ચરી પાળી પાળીને
થાણી ગયો છું, મારે મને કાંઈ એવો કે મિઠાઈ આપો તો તમા-
રોજ પાડ. આથી તેઓએ તેને સફરજન, દાડમ, દ્રાક્ષ, અંજીર,
ચીકુ વગેરે ફળ આપ્યાં; પણ તેને તો જરાએ તેનો સ્વાદ આવ્યો-
જ નહિ. તે આંધળો હતો તેથી જોઈ શકતો નહોતો અને જીભ
તેને કાંઈ સ્વાદ આવતો નહોતો; એટલે તે કહેતો કે, તમે મને
આ શું ખવડાવો છો? આમાં તો મને કાંઈ પણ સ્વાદજ નથી
આવતો. પછી તેઓએ તેને ખરડી, પેંડા, લાકડાં, જલેબી,
શીરો, દૂધપાક વગેરે મિઠાઈ આપી; પણ તેનો સ્વાદ પણ
તેને મિલકુલ લાગ્યો નહિ. બધાંએ તેને પૂછ્યું કે 'ભાઈ! આમાં
તો સ્વાદ આવે છે ને?' તેણે કહ્યું 'ના, ખાપુ! ના. આ તો ફક્ત

આવતા હોઈએ તેવું લાગે છે. મને કાંઈ ખબર પડતી નથી તેના સગા બધા મુંઝાવા લાગ્યા છે, હવે શું કરવું ? એમ એમ ને એમ મંરી જશે તો તેની વાસના ખાવામાં રહી જશે. પછી એક ઘરડા માણસે કહ્યું છે, ભાઈ ! હમણાં એક નવા વૈદ આવ્યો છે તેમને બોલાવો, તે કાંઈક રસ્તો સૂઝાડશે. પછી વૈદને બોલાવ્યો વૈદે આવીને બધી હષ્ટીકત સાંભળી અને પછી તેની જામ એક ને કહ્યું છે, આના મોંમાં અમી નથી, એટલે એને સ્વાદ નથી આવતો; માટે તેણે એક દવા કાઢીને ચોપડી અને પછી મૂક અને મિઠાઈ ખાવા આપ્યાં, તો તેને બહુજ આનંદ થયો; કારણે હવે તેને તેમાં સ્વાદ આવવા લાગ્યો. આવીજ રીતે ભાઈએ અને બહેનો ! પ્રભુની ભૂતિનાં જોણે દોઢ વાર દર્શન કર્યો નથી પ્રભુની મંગળમય ભૂતિ જોણે દોઢ વાર નીરખી નથી એવા બહુ આંધળાઓ જગતમાં છે અને વળી એવા આંધળાઓના મોંમાં ત્યારે પ્રભુના નામરૂપી અમી ન હોય ત્યારે તેને પ્રભુના શીર્ષનામાં, પ્રભુની ભક્તિમાં, પ્રભુના મંગળમય નામમાં, પ્રભુની લીલામાં પ્રભુની કથામાં અને પ્રભુના ભક્તોમાં કેમજ સ્વાદ આવે ! એવું એ બધું તો હમણું જ લાગે. પેલા દર્દીને જેમ હંચી જતના મેલ અને મિઠાઈમાં સ્વાદ લાગતોજ નહોતો, તેમ નાસ્તિક હોદ્દાને પ્રભુના ભજનશીર્ષનામાં અને કથામાં સ્વાદ લાગતો નથી. પેલ દર્દીને જેમ સારો વૈદ મળ્યા, તેમ ત્યારે તેને દોઢ આઠ મંત્રી જાય અને તેના અંત કળમાં પ્રેમ અને શ્રદ્ધા લગાડે તો પછી તેને દુઃખિનનાં મંત્રા આવે. તોજ તેને પ્રભુના ગુણ ગાયને મંત્રા આવે. આમ દોષાર્થીજ નાવ કેટલાક ભાગ્યશાળીઓનેજ પ્રભુના નામમાં અને પ્રભુના કામમાં મંત્રા આવે છે.

ભજન

કેઈ પ્રેમ સનેહી, પ્રેમ અનન્ય નેના.

બીજા શું કરેનું વિનુત, વિવેનાં કે.

કેઈ કે

પ્રેમપદ્ય અનન્ય અનન્ય, મહામુક્ત મન મહાદે.

અનન્ય મુખ મુખે ના જાણે, મહામુક્ત મહાદે કેઈ કે.

શ્રીમદરામ આનંદ ઉજાગર, હરિ શું તાર ન વૃદે;
 મહારસ માહે મસ રહો તો ત્રિવિધ કર્મઅંધિ છૂટે રે. કાઈ
 બપતપ બેગ કરે કાણુ તેને, એવો લક્ષ્ય ને આવે;
 તણ લોક સુખ તણવત દેખે, અવર ઉપાસના ન આવે રે. કાઈ
 એવા બનના ઉરનો આશય, એવા હોય તે જાણે;
 શુક નારદ ને શંકર સરખા, અહોનિશ એ સુખ માણે રે. કાઈ
 અખિલ લોક કર્તા પ્રભુજીને, પ્રેમપુષ્પથી પૂજે;
 જન છોટમ તેના ધટ માંહે, જીવન ચતુર્દશ સજી. કાઈ

રત્ન ૭૭ મું—સારા માણસની સંગતથી થતો ફાયદો

ક ગામમાં એક મોટો વેપારી હતો. તેની
 પાસે લગભગ પાંચ છ લાખની મુડી હતી.
 પચાસ વર્ષનો થયો ત્યારે તેને એક દીકરો
 થયો. ઘડપણમાં એકનો એક દીકરો એટલે
 તે તેને ખૂબ લાડ લડાવવા લાગ્યો. છોકરો
 જમ જમ મોટો થતો ગયો, તેમ તેમ બહુજ
 મરતીખોર અને ખરાબ થતો ગયો. તેનામાં

બધાંય લક્ષણ ખરાબ હતાં અને ખાસ કરીને તેને જુગારની રેવ
 બહુ હતી. પછી ત્યારે ડોસો મરવા સૂતો ત્યારે તેણે તેને પોતાની
 પાસે બોલાવીને કહ્યું કે 'દીકરા ! હું હું નેમ કરીશ ! જો, હવે
 હું મરવા સૂતો છું : માટે માફ કરેવું માને ના મારો જીવ સદ-
 ગતિને પામે' છોકરાએ કહ્યું 'ખાખા ! મારાથી પગાય એવું હશે
 ના પાળીશ. પહેલાં તમે કહો પછી ને સાંભળીને હું હા કે ના કહું.'
 ડોસાએ કહ્યું 'દીકરા' એક નો દરેક તારો મીઠું કરીને ખાવું,
 આઠ આઠ દડાં ને નાં જુગાર પહેલાં અને દબાવવા કરાવવી,
 ગીળ ૧૨ ૧૨ મદિને બેઠી કરવી અને આટું આપણા ગામના
 નગરોરે કે એમનું માંડે ને નેજા ખાતે' છોકરાએ કહ્યું કે 'ખાખા !
 તમારો પહેલો વગાં, હું તરત ને ના. અન્યથા તમે કાંઈ
 વીંછી. તમારો જુગારની ના. તમારો જીવ ના તમારો બહુ મહેલું

છે. માટે જવ, હું તમારા સોગન ખાઈ છું કે, હું તમારા કહેના પ્રમાણે વર્તીશ.' પછી ડોરો તો મરી ગયો, અને બધી ક્ષિ કરીને પાછા આવ્યા; એટલે છોકરાએ લાપસી કરાવી. બધાએ કહ્યું કે ભાઈ! આજે ગળપણ ન ખવાય, ત્યારે તેણે કહ્યું કે મારા ખાપાએ કહ્યું છે કે દરરોજ મીઠું કરીને ખાવું, માટે હું તો મીઠું કરીનેજ દરરોજ ખાવાનો. આવી રીતે તે દરરોજ કાંઈ નવી નવી મિઠાઈ કરાવતો, આઠ આઠ દહાડે નવાં નવાં લૂગડાં શીવડાવતો અને છ મહિના થયા એટલે હજારો રૂપિયાનો ખર્ચ કરીને નવી ઝેરી પરણતો અને ગામમાં ફરવા જાય એટલે નગરશેઠનું મોં જોઈ લેતો. એમ કરતાં કરતાં આઠ મહિના ગયા ત્યાં તો ચાર લાખ રૂપિયાને માથે પાણી ફેરવ્યું. એક દિવસ નગરશેઠને તાવ આવ્યો એટલે તે પોતાની દુકાને ન આવી રાખ્યા, તેથી પેલા છોકરો બહુ મુંઝાયો; કારણ કે તેનું મોં જોયા વિના જમાયજ નહિ. સાંજ સુધી તો તે બુખ્યો રહ્યો પણ પછી ન રહેવાયું એટલે તે નગરશેઠને ઘેર ગયો. ત્યાં જઈ ખબર કાઢી તો જણાયું કે શેઠને બહુ તાવ આવ્યો છે, એટલે અંદર ચોરડામાં સૂતા છે. પછી તે અંદર ગયો અને છેટેથી મોઢું જોઈને પાછો ફરવા જતા હતા એટલે શેઠે બૂમ પાડીને બોલાવ્યો અને પૂછ્યું કે, ભાઈ! તું આજે અહીં ક્યાંથી? માડું કંઈ કામ છે? ત્યારે છોકરાએ પોતાના ખાપને જ ચાર વચન આપ્યાં હતાં તે કહી બતાવ્યાં અને પોતે શું શું કરતો તે પણ કહી સંભળાવ્યું. આ સાંભળીને શેઠે નગરશેઠ મેતી ગયો કે, માડું મોઢું જોવાની આને બસામાય કરી છે એટલે તે આનો હાથ મનેજ સોંપતો ગયો છે, માટે ગમે તેમ કરીને એને સુધારવો જોઈએ. પેલા છોકરાને રજા આપીને પોતાને જના માડું થયું એટલે તે ગામના રજા પાસે ગયો અને પેલા વેપારી અને તેના છોકરાની બધી વાત કહી સંભળાવીને કહ્યું કે આજે એને બધી મંગાવો અને એ દિવસ બુખ્યો રાખજો. ત્યાર બાદ સારી આસના બનાવીને બાંધજો. એટલે હું જતીન થઈ તેને છોડાવીશ. એમ કહીને ચોં ગયા. પછી રજાએ સિંચાઈએ મેકલી તે છોકરાને પકડા નંગાવે. અને તેને અંધારી કાઢીને

બૂખ્યો રાખ્યો. પછી નગરશેઠ ત્યાં આવ્યા અને જમીન થઈ તેને
છોડાવી પોતાને ઘેર લઈ ગયા. નાહી ધોઈ બન્ને સાથે જમવા બેઠા.
જમવામાં બે દિવસનાં બડાં ઢેખરાં અને માત્ર અથાણું જ હતું,
પણ પેલા છોકરા બૂખ્યો હતો તેથી ટાઢાં ઢેખરાં પણ ઉડાવી
ગયા. જમ્યા પછી શેઠે પૂછ્યું કે, આજનું ખાવાનું કેવું લાગ્યું ?
ત્યારે તેણે કહ્યું કે બહુ જ મીઠું. શેઠે કહ્યું "તારા બાપ તને દરરોજ
મીઠું કરીને ખાવાનું કહી ગયા હતા એનો અર્થ એમ નહિ કે
દરરોજ મિઠાઈ ખાવી, પણ ભૂખ લાગી હોય તોજ ખાવું; કારણ
કે ભૂખ લાગી હોય તોજ ખાવાનું મીઠું લાગે છે. બીજું, આઠ
આઠ દહાડે નવાં નવાં લૂગડાં પહેરવાં એટલે એમ નહિ કે નવાં
શીવડાવવાં, પણ નવાં ધોયેલાં પહેરવાં; ને છ છ મહિને બેરી
ધરી એટલે છ છ મહિને બેરીને નવાં લૂગડાં અપાવવાં.
મૂર્ખા! તું કરતો હતો એમજ ને ક્યાં કરીશ તો તારા બાપની
પ્રેમ થોડી રહી છે ને પણ હવે જશે અને બીજા માગવી પડશે;
માટે હવે સમજી શક અને તારા બાપની જે આ આબરુ હતી
તેને દુકાને બેસી વધાર. ને હવે કાંઈ ઉદ્ધાનવેદા ક્યાં છે તો રાજ
છાડશે નહિ." આ વાત સાંભળીને છોકરા ખૂબ રડ્યો અને પોતાની
બધા માટે પરતાવો કરવા લાગ્યો. પછીથી તે દરરોજ નગરશેઠ
પાસે આવતા અને તેની ચિખામણ પ્રમાણે વર્તતા. આથી
તેની પાસે તેના બાપના કરતાં પણ બમણું પૈસો રવો અને
આનંદથી રહેવા લાગ્યો.

બાપજી અને બહેનો! આ બધું માત્ર એક ધરીના સંમતનું
રૂપ છે. તે છોકરા એટલા બધા બગડ્યા હતા, પણ એક ધરીના
સંસંગથી કેટલા બધા સુધરી ગયા. સંસંગના રૂપને મનિષ્ય
અપનાવે છે, માટે હમેશા સંસંગ કરે, સંસંગ કરે.

૪૪

માનવનું મુખે એક જ સંસંગ; મન.

બાપીના કબજે આ રત્ન જમના ૧૫ દિવસ દિવસ.

૧૫ દિવસે ૫૫૫ બે દિવસે ૫૫૫ બે દિવસે ૫૫૫

રત્ન ૭૮ મું—રાજાને શરણે જવાથી માફી મળે છે ત્યારે પ્રભુને શરણે જવાથી માફી કેમ નહિ મળે?

હાહીમાં રાજા પૃથ્વીરાજ રાજ્ય કરતો હતો, ત્યારે લગભગ તેના નાનામાં આશુ દિંદુરજાન હતું. આખા રાજ્યના જુદા જુદા ભાગ કરીને તેણે જુદા જુદા માણસોને સુખાનરીકે મોકલ્યા હતા. હવે બંગાળાનો મુળો મરી ગયો ત્યારે ત્યાં આગળ તેણે પોતાના છોકરાને

મોકલ્યો અને મોકલતી વખતે શિખામણ આપી કે, હે પુત્ર ! તું ત્યાં નીતિથી અને પ્રમાણિકપણે રાજ્ય કરજે, લોહાપયોગી કામો કરીને અને તેઓના ઉપર દયા બતાવી તેઓની પ્રીતિ સંપાદન કરજે અને હુંકામાં પરમેશ્વરને માથે રાખીને દરેક કાર્ય કરજે. તું થોડો વખત રાજ્ય કરીશ એટલે પછી હું તને અહીંયાં બોલાવીને તારો રાજ્યાભિષેક કરીશ. આમ કહીને તેને બંગાળામાં મોકલ્યો, પણ બંગાળામાં તે એક વર્ષ રહ્યો એટલામાં તે લોહા ઉપર જીલ્લમ કરીને પૈસા ભેગા કરતો, સાંચ લઇને ન્યાય આપતો, અનીતિથી વર્તતો અને આખો દિવસ પાપાચરણ કરતો હતો. તેની આવી વર્તણૂક જોઈને લોહાએ પૃથ્વીરાજ ઉપર અરજીઓ ઉપર અરજીઓ મોકલવા માંડી. આ વાતની જ્યારે પૃથ્વીરાજના પુત્રને ખબર પડી ત્યારે તે ગમરાયો અને પસ્તાવા લાગ્યો; કારણકે તે જાણતો હતો કે, પૃથ્વીરાજ પોતાની પ્રજાને પોતાના પુત્ર કરતાં પણ વધારે ચાહતો હતો. આથી તે એકદમ દિલ્હી ગયો અને પૃથ્વીરાજના પગમાં પડ્યો અને રોતો રોતો બોલ્યો કે 'હે પિતા ! હું આપને શરણે આવ્યો છું. મેં આપની શિખામણ માની નહિ અને શેઠની શિખામણ ઝાંપા મુઘી એમ કયું. મેં બહુજ પાપ કર્યાં છે, બહુજ અનીતિ કરી છે, લોહાને બહુજ રંજડયા છે, એ વાત ખરી; પણ પિતાજી ! હું હવે પસ્તાઉં છું, હું હવે તમારે શરણે આવ્યો છું, શરણે આવેલાનું રક્ષણ કરવું એ મહાન પુરુષોનો ધર્મ છે; તેમાં વળી હું તો આપનો પુત્ર છું, મારે કૃપા કરીને

મને માફ કરો. પુત્રની આવી ગદ્ગદ વાણી સાંભળીને તથા તેનો પસ્તાવો જોઈને પૃથ્વીરાજ તેના અપરાધોની માફી આપી અને પોતાની પાસે રાખીને રાજ્યને ચોગ્ય કળવણી આપીને તેને રાજ્યાસન ઉપર બેસાડ્યો.

ભાઈઓ અને બહેનો ! પૃથ્વીરાજની પેઠે પરમેશ્વરે પણ આપણને અહીંયાં સુખા કરીને મોકલ્યા છે અને મોકલતી વખતે આપણને પણ પ્રભુએ કહ્યું હતું કે, કોઈને દુઃખ આપતા નહિ, કોઈની નિંદા કરતા નહિ, અનીતિથી વર્તતા નહિ તોપણ આપણે તે ભૂલી ગયા અને અહીંયાં આવીને પાપાચરણ કરવા મંડી પડ્યા છીએ. પણ આ ભક્તો અને હરિજનો ! હજી પણ જો આપણે પ્રભુને શરણે જઈએ તો તે આપણને જરૂર બચાવી લેશે, આપણને સુધારશે ને છેવટે પોતામય કરી દેશે. આપણે ગમે તેટલા અધમ હોઈશું કે ગમે તેટલા પાપી હોઈશું તોપણ તે આપણને ઉગારી લેશે, કારણ કે આપણે અધમ હોઈશું તો પ્રભુ અધમોદ્ધારણ છે, આપણે પતિત હોઈશું તો પ્રભુ પતિતપાવન છે અને આપણે પાપી હોઈશું તો પ્રભુ પાપતારણ છે; માટે આ પ્રભુના જનો ! પ્રભુને શરણે જાઓ, પ્રભુનેજ શરણે જાઓ.

ભજન

દામોદર દુઃખડાં કાપો રે, બળવંતા બેલી.
 નંદલાલા નિજનંદ આપો રે, બળવંતા બેલી.
 વહાલાજી હું તો પળ પળનો અપરાધી (૨)
 ભરેલો આધિ વ્યાધિ રે, બળવંતા બેલી.
 વહાલાજી હું તો તમારા બળથી ગાજું (૨)
 જાણો છો કહું શું ઝાઝું રે ! બળવંતા બેલી.
 વહાલાજી જોવો તેવો છું તોયે તમારો (૨)
 આધાર અવર નહિ મારો રે, બળવંતા બેલી.
 વહાલાજી માફ જેર નથી જો તરછોડો (૨)
 શું રૂઠી કરે મંદોડો રે ! બળવંતા બેલી.
 વહાલાજી શ્રીમુખ પોતાનો કહો છો માટે લાડું (૨)

મને માફ કરો. મુકાલી બાબી મહાજી બાબી સાંભળીને વધા તેને
પરવાને બેઠાને મુકાલીસર તેના અપરાધોની માફ બાબી અને
મીલાની પાસે સળીને સંજોગે મીલા કમળાબી બાબીને તેને
સંજોગસાને ઉપર બેસાડેને.

બાબીના અને બેઠાના મુકાલીસરની મેંડ પરમેશ્વર મળ
આપણે બાઈનાં સુખ કરીને મોકડના છે અને મોકડાની વખતે
આપણે મળ મણુને કહ્યું હતું કે, કોઈને દુખ આપવા નહિ,
કોઈની બિંદા કરવા નહિ, બાલીસીની નહિ નહિ તેમજ આપ-
ણે જે બૂદ્ધી ગમા અને બાઈનાં બાબીને માયાવરણને કરના મ'ડી
મકામ છીએ. મળ આ બહાને અને ઉલ્લેખનાં ઉપર મળ જે
આપણે મણુને શરણે બાબીનાં તે આપણે બહાર બાબીને કોઈ,
આપણે સુધારણે ને ઉપર મીલામળ કરી કરશે. આપણે મળ
તેડાના અમળ હાઈસુ' કે અને તેડાના માળી હાઈસુ' તેમજ જે
આપણે ઉભારી કોઈ, કારણ કે આપણે અમળ હાઈસુ' તે મળ
અમળાદારણ છે, આપણે મળીને હાઈસુ' તે મળ મળીને બાબીને
અને આપણે માળી હાઈસુ' તે મળ માયાવરણ છે મળ આ મળ-
ના બેઠાને મળને શરણે બાબી, મળને શરણે બાબી.

બાબી

મીલાસર દુખાડે કામો રે, બાબીના બેઠા.
તેડાના બિંદાને આપો રે, બાબીના બેઠા.
તેડાનાં હુ' તે મળ મળીને અપરાધી (૨)
બેઠાના બાઈ આપો રે, બાબીના બેઠા.
તેડાનાં હુ' તે વમાસ બાબી માળી (૨)
બાઈના હુ' હુ' કા રે રે : બાબીના બેઠા.
તેડાનાં બેઠા તેના હુ' તેના વમાસ (૨)
આપણે બાબી નહિ મળે રે, બાબીના બેઠા.
તેડાનાં માળી બેઠા બાબીને વમાસ (૨)
હુ' રહી કરે મ'કાડે રે : બાબીના બેઠા.
તેડાનાં મીલામળ મીલાને કહા છે મળે કાડુ (૨)

બીજું બળ ક્યાંથી કાઢું રે ! બળવંતા બેઠી.
 દયાના પ્રીતમ પાણિ અહો છે તો નિભાવો (૨)
 મારે દાસપણનો દાવો રે, બળવંતા બેઠી.

રત્ન ૭૯ મું—વડા થયું હોય તો વડાં થાઓ.

ક ગામમાં એક સંતપુરુષ ફરતા ફરતા ચઢી
 આવ્યા. તે બહુજ્ઞ જ્ઞાની, વૈરાગી, વિવેચી અને
 સદ્ગુણીય હતા. તે હમેશાં રામમંદિરમાં સાંજે
 કથા કરતા હતા તે સાંજબજવાને લોકોને જગ્યા
 પણ માંડમાંડ મળતી હતી. તેમને જમવાને તેડી
 જવા વારતે મોટા મોટા ગૃહસ્થો અને અમલ-

દારો પણ આંટા ખાતા હતા, ફરવા લઈ જવા વારતે બળબે ઘોડા-
 ની ગાડીઓ મોકલતા હતા તથા પહેરવાને ભારે ભારે કપડાં
 મોકલતા હતા; પણ તે દોઢ ઠેકાણે જમવા જતા નહિ કે ફરવા,
 પણ જતા નહિ અને કપડાં વગેરે ન આવતું તે અનાયને
 આપી દેતા હતા. એક વખત કથા પૂરી થઈ અને બધા માણસો
 સો સોને ઠેકાણે ગયા ત્યારે એક બ્રાહ્મણ ત્યાં બેસી રહ્યો. પેલા
 સંતે તેને પૂછ્યું કે 'ભાઈ! કેમ હજી બેઠા છો ?' બ્રાહ્મણે કહ્યું 'મહારાજ !
 મારે આપને કાંઈક પૂછવું છે, માટે બેઠો છું. જો આપ
 આજ્ઞા આપો તો હું પૂછું.' બ્રાહ્મણે પૂછ્યું 'મહારાજ ! આપને મોટા
 મોટા અમલદારો નોતરાં દેવાને આવે છે, આપને આંગણે ઘોડા-
 ગાડીઓ ખટી રહે છે અને અન્નવસ્ત્રાદિકના દગલે દગલા થાય
 છે; એ બધાનું કારણ શું ? તે કાંઈ મંત્રજનથી થાય છે કે કાંઈ
 સાધના છે કે કાંઈ જૂતપ્રેતને વશ કર્યા છે ? આપની વડાઈ જોઈ-
 ને મને પણ વડા થવું બહુ ગમે છે; નાટો હું પણ વડો ગણાઉં
 એવી કાંઈ સિદ્ધિ પતાવો ?' મહારાજે કહ્યું 'ભાઈ ! મને વડાઈ જોઈતી
 નથી તોપણ લોકો પરાણે આપે છે, અને તે વડાઈ કાંઈ મંત્રજન
 કે વશીકરણ વિદ્યા કે નેત્રી વિદ્યાથી મળતી નથી. તારે જો વડા
 થવું હોય તો વડાં થા.' બ્રાહ્મણે પૂછ્યું કે, મહારાજ ! 'વડા થવું

ઝોડું લે એથી મોટાનું, ઝોણું આને પાને રે.
વડા મોલમાં ઝાઝા ખીલા, શાર મોટા મેલે;
મરી મથે બીજા માટે પણ, ઝોણું સહુ લક્ષ લે રે.
મોટા દેખ્યો કે લઈ લૂંટી, એમજ સર્વે ધારે;
મોટાને ઇચ્છ્યું કરવામાં, વિધન અનેક પ્રકારે રે.
અંત મોડું પણ મોડું અંતુ, તગતાં અતિથય સાલે;
જીવતાં જંપ ન મુએ અજ પો, પૂઠે ન પૂરું પાળે રે.

રત્ન ૮૦ મું—ઉપરકી તો અચ્છી બની, લેકિન
હીતર કી તો રામજી બને.

હાલ જગતમાં ખધે બહારનોજ દાકમાઠ થઈ ગયો છે. ન્યાં જોશે ત્યાં આગળ ઉપર ઉપરથીજ હીકાહીક દેખાશે અને અંદરથી તો પોલમપોલ જણાશે; પણ તે બહારનો ખોટો ભપકો ઝાઝો વખત નખતો નથી અને અંતે પોગળ બહાર આવે છે. એક માણસ તાર માસ્તર કે સ્ટેશન માસ્તરની ટોપી પહેરીને ફરે તેથી શું તે તાર માસ્તર કે સ્ટેશન માસ્તર થઈ ગયો ! તાર માસ્તર કે સ્ટેશન માસ્તર થવાને તો પહેલાં અંગ્રેજી અભ્યાસ કરવો જોઈએ, પછી તાર શીખવતા હોય તે સ્કૂલમાં જવું જોઈએ, ત્યાં તેનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. પછી પાસ થવું જોઈએ, તે પછી ટિકિટનો અને માલનો હિસાબ કેમ રાખવો તે શીખવું જોઈએ. કયી ગાડીને કયી બાબુ જવા દેવી, ક્યારે લાઇન-કલીઅર આપવી, કયી વખતે કયી ધન દેખાડવા હુકમ કરવો તથા કયી બાબુનો હાથ પાડવો વગેરે અનેક બાબત જાણે ત્યારેજ તે સ્ટેશન માસ્તર થઈ શકે છે. સ્ટેશન માસ્તરની ટોપી પહેરવાથી કાંઈ સ્ટેશન માસ્તર થવાય નહિ. કોઈ માણસ બારીસ્ટરનો ઝખ્યો અને ટોપી પહેરે તો તે કાંઈ બારીસ્ટર કહેવાય નહિ. બારીસ્ટર થવા માટે તો વિદ્યાવત જવું જોઈએ, ત્રણ વર્ષ રહી કાયદાનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ અને બારીસ્ટરની પરીક્ષામાં પાસ થવું જોઈએ. ત્યારે તે આટલું કરે ત્યારે તેને બારીસ્ટરનો ઝખ્યો અને ટોપી

વિષનો ઘટ ભરી મુખ અમૃત ધરું, તેવું સ્વરૂપ જન શીદ ધરો;
બહાર જોવા તેવું અંદર કરી, સફલ કરી હોયો જન્મારો. ઉપરથી
નાટક માંહે બને મહારાજ, પણ નૃપ ગુણ તે માંહે નહીં;
બહાર રૂડા ને અંતર કુડા બનો ના, કોઈ નથી રહેવું અહીં. ઉપરથી
બહાર દીવા કરી ઘર અંધારું, રાખ્યાથી રખડી પડશે;
અંતરમે બહુ યાદ કરીને, પેટ ભરી ભરીને રડશે. ઉપરથી
બહાર ડોળથી બહુ નામી, ભગવાન નહિ ભરમાઈ જશે;
સત્યમેવ જયતે સૌ સમજે, જય જય સત્ય તણોજ ધરો. ઉપરથી

રત્ન ૮૧ મું—સંસારની ખાણ અંતે ખોદી છે, માટે
તેમાં ન લોભાતાં આપણે ઝટ ચેતવું જોઈએ.

યમાં દેવશ્રી અને વસુદેવને બેસાડીને કંસ-
રાજ આજે રથ હાંકે છે. આગળ ચાલતાં
આકાશવાણી થઈ કે, અહ્યા મૂઠ કંસ ! જે
બહેનને તું આજે સાસરે વળાવવા જાય છે
તેજ બહેનનો આઠમો પુત્ર તને મારશે. આ
સાંભળી કૂર કંસ ઘોડાની લગામ ફેંટી દઈ,
દોધથી નીચે ઉતરી બહેનને મારવા દોડયો; પણ બહેનના કાલા-
વાલાથી “બધાં સંતાનો કંસને આપવાં અને દેવશ્રીએ અને
વસુદેવે નગરબંધ કેદખાનામાં રહેવું” એવી શરતે તેઓને
છોડ્યાં. સાત સંતાનોને તો માર્યા અને આઠમે વખતે કંસે
બહુજ સાવચેતી રાખી, પણ અતિ ધાર્યું તો ધણીનુંજ થયું.
શ્રાવણ વદ આઠમ ધંધ, વખત ખાર વાગ્યાનો હતો, વાર બુધ
હતો, રોડિણી નક્ષત્ર હતું, વરસાદ ઝરમર ઝરમર વરસી રહ્યો
હતો, રાત મેઘલી હતી અને દોઢ દોઢ વાર વિજળીના ઝબકારા
પણ થતા. બરાબર ખાર વાગ્યા એટલે ચોટીદારોને હંધ આવી
ગઈ, અને કંસ તો ધસધસાટ ધારનો હતો. કેદખાનામાં એકા-
એક દિવ્ય પ્રકાશ થઈ રહ્યો અને પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણ ચતુર્થજ-
સ્વરૂપે પ્રગટ થયા. વસુદેવે અને દેવશ્રીએ સ્તુતિ કરી, ચતુ-

હુંજ સ્વરૂપ અદરશ થયું અને પ્રભુ એક બાળક જેવા થઈ ગયા. તેમને ટોપલામાં નાળી વસુદેવ બહાર મૂકવા આદ્યા. તાળાંઓ ટપોટપ ઉઘડી ગયાં, સાંકળો ફટાફટ તૂટી ગઈ અને વસુદેવ તેમને લઈને યમુનાને કાંઠે આવ્યા. ત્યાં નદી બેકાંઠામાં જતી હતી; પણ 'હરિ, હરિ' કરતા વસુદેવ આદ્યા કે તરતજ યમુનાજીએ માર્ગ આપ્યો અને છેવટે કૃષ્ણને ગોકુળમાં નંદને ત્યાં મૂકી આવ્યા. નંદનાં પત્ની યશોદાને પુત્રી આવી હતી, પણ તેની કાંઈને ખબર નહોતી. તે લઈને અને કૃષ્ણને ત્યાં સૂત્રાડીને વસુદેવ પાછા મથુરામાં આવ્યા. પુત્રીને દેવકીના ખાટલામાં નાળી એટલે એણે ઉંવા ઉંવા રોવા માંડ્યું, તેથી બધા ચોટ્ટી-દારો જાગ્રત થયા, કંસને બોલાવી લાવ્યા અને કંસે તેને મારી નાખવા પથ્થર ઉપર પછાડી દે તે પુત્રીને માયા હતી તે હસતાં હસતાં બોલી:—અરે મૂર્ખ ! તારો ઘાત કરનારનો જન્મ ક્યારનોએ થઈ ચૂક્યો છે; બાલી કાંકાં શું કામ મારે છે ? તેને હાથેજ તારે મોત છે એ વાત નિશ્ચયપૂર્વક સિદ્ધ છે. પછી કંસે કૃષ્ણને મારવા ધણા ઉપાયો કર્યા, પણ અંતે કૃષ્ણને હાથેજ તેનું મોત થયું.

આજ એ પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણની જયંતી છે, જેને લોકો ગોકુળ-અષ્ટમી અથવા જન્માષ્ટમી કહે છે. ભાવિક હિંદુઓ આજ ઉપવાસ કરે છે, હવેલીઓમાં તથા મંદિરોમાં પૂર્ણ ઠાઠથી જન્મનાં દર્શન થાય છે, સ્ત્રીઓ અને પુરુષો રંગબેરંગી કપડાં સજી દર્શને જાય છે. આ બધું તો ઠીક, પણ તેની સાથે મુંબઈ જેવા શહેરમાં અને બીજાં કેટલે કેટલાં એક બદી પેસી ગઈ છે અને તે એ કે લોકો તે દિવસે જુગાર રમે છે. આજ મુંબઈની હનુમાન ગલીમાં કેશવજી દામજીના માળામાં ત્રીજા દાદરે એક ભાટીઆનું કુકુંડ તથા તેનાં સગાંવહાલાં અને મિત્રો, સ્ત્રી, પુરુષ અને યુવાન સુદ્ધ પાનાંથી જુગાર રમી રહ્યાં છે. જીતેલાઓ હર્ષમાં ઘેલા થઈ જાય છે, હારેલાંઓ શોકથી દિલગીર થાય છે અને હમણાં જીતીશું આ દાવમાં જીતશું, એમ આશામાં ને આશામાં તણાય છે. રમવાની ખરાબર ઝૂક ચાલી છે, એવામાં “આગ, બંબાવાળાને ટેલીફોન કરો, ઝટ ઉતરો, ઝટ ઉતરો, નીસરણીઓ લાવો, પાણી

‘હંટો.’ વગેરે ખૂબો પડવા લાગી; પણ રમનારી ટોળીમાંના એક કહ્યું કે ‘અરે, હજી આગ તો પહેલે માળે છે, મુંઝાવ છો શું ! એક બાજી પૂરી કરીને આપણે ઉતરી જઈશું. પરધણી કહે ‘અરે હારે હા. એમ કરતાં બહુ બીક જવું’ હશે તો આ પાછલી બારીએથી આપણે પડખેના માળામાં ઉતરી પડીશું.’ પહેલો કહે ‘અરે, ચીપો ચીપો, આમ બાયલાની પેંડ કેમ લેખતાઈ જાય છે.’ બીજાએ કહ્યું ‘ભાઈ! નીચે ખૂબો બહુ પડે છે હા ! આપણે જઈશું’ એ તો ઠીક, પણ આ પછવાડેની બારીએ તાણું છે તે ! પરધણીએ કહ્યું ‘અરે કુંચી મારી પાસે છે, નાહકના શું મુંઝાવ છો ?’ ચોથાએ કહ્યું ‘તમારી કુંચી લાવો તો ખરા. પરધણી કહે કે ‘અરે તમે બધા આ રંગમાં ભંગ કેમ પડાવો છો ! શું કુંચીનીએ અમને ખબર નહિ હોય ! લે, એમ કહીને તેણે જનોઈએથી કુંચી છાડીને તેને આપી. તેણે તાળાને લાગુ કરી પણ ન થઈ એટલે તેણે ખૂમાખૂમ કરી મૂકી કે ‘હાય, હાય ! તમારી રમતમાં દીવાસળી મૂકા, દીવાસળી. આપણે બધાય હવે મરી ગયા. તેઓએ તે બારણું ઉઘાડવા ધણી મહેનત કરી, પણ કાંઈ કારી ફાવી નહિ અને છેવટે તે બધા તેમાં બળી મૂક્યા.

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણને બધાને એમ લાગશે કે, તે મધ્ય રમવાવાળાકેવા મૂર્ખ ! આપણે પણ તેમાંથી ક્યાં જઈએ એવા કીએ ? તેઓ જેમ પાનાની લહેજતમાં પડ્યા હતા અને છેવટસુધી પણ લોહિએ ખૂમ પાડીને ચેતવ્યા છતાં પણ ચેલ્યા નહિ, તેમ આપણે પણ આ સંસારની માયામાં એવા ફસાઈ ગયા છીએ કે આખો દિવસ અને રાત બાયડી, છોકરાં અને ધધા, ધાંચીના બળદિયાની પેંડે આખો દિવસ એમાં ને એમાંજ રચ્યા પચ્યા રહીએ છીએ; અને જેમ જુગારમાં જીતેલા હરખાય છે તેમ વેપાર, બેરી છોકરાં વગેરેમાં પડેલા સંસારમાં હપ્પેલા થઈ જાય છે; અને વેપાર, બાયડી-છોકરાં વગેરેમાં જઈને નથી પડેલાં તેઓ આશામાં ને આશામાં દિવસો કાઢે છે. લોહિએ જેમ તેઓને “આગ, આગ” કરીને ચેતાવ્યા તેમ આપણને પણ સંતસાધુઓ, મહાન પુરુષો, આચાર્યો અને આપણાં ધર્મશાસ્ત્રો પોષારી પોષારીને કહે છે કે,

આ બધું ખોટું છે, ઝાંઝવાનું જળ છે, મૃગતૃષ્ણ છે. સંસાર અસાર છે, જીવતર નાશવંત છે અને સાચું એક પ્રભુનામ અને પુણ્ય છે; છતાં પણ આપણે આપણી સંસારની ખાજી રમવામાં એટલા બધા મરાયુલ છીએ, એમાં એટલા બધા લીન છીએ, એટલા બધા તક્લીન છીએ કે એ સંત પુરુષોના બોલવા ઉપર ધ્યાન નથી આપતા. પેલા લોકો એમ ધારતા હતા કે, બારણું ઉઘાડીને ઝટ ભાગી જઈશું, એમ આપણે બધા એમ ધારીએ છીએ કે ધરડા થઈશું એટલે પ્રભુને ભજીશું, દાનપુણ્ય કરીશું અને નહિ તો છેવટ મરતાં મરતાં તો જરૂર રામનું નામ લઈશું; પણ આગ લાગે અને તરત ફૂવો ખોદાવીએ તો તે આગ કદી ચોલવાયજ નહિ; તેમ મરતી વખતે પ્રભુનાં નામ લેવાય કે દાન-પુણ્ય થાય તે વાત કેવળ અસંભાવત છે. દિવસરાત જને ધંધાની અને ખાયડી છોકરાની ઝંખના હોય, તેને મરતી વખતે પ્રભુનું નામ તે શી રીતે યાદ આવે ! માટે ઓ હરિજનો ! ઓ ભક્તજનો ! સારાં કામ કદી મુલતવી રાખવાં નહિ, કારણ કે એવાં કામ મુલતવી રાખવાનાં ફળ હમેશાં માઠાંજ આવે છે; સારાં કામને માટે તો એક કવિએ કહ્યું છે કે—

‘કાલ કરંતા આજ કર, આજ કરંતા અખ.’

માટે જગ્યા ત્યાંથી સવાર એમ ગણીને આપણે ચેતવું જોઈએ અને પ્રભુનું નામસ્મરણ કરવાને અને દાનપુણ્યનું કામ કરવાને આજથી આપણે તૈયાર થવું જોઈએ.

ભજન

તેં તો જાણ્યો છે શરીરઠાઠ સાચનો રે,	
આ તો કાયા રે કુંપો છે કાચનો રે.	તેં તો
તેં તો જાણી છે જવાની જશે નહિ ટળી રે,	
એક પળમાં અલોપ થશે વિજળી રે.	તેં તો
તેં તો જાણ્યું છે મોજે કરીને મહાલવું રે,	
જરૂર એક દિન છે ચડપ લઈ ચાલવું રે.	તેં તો
તું તો રીઝ્યો રૂપાળી જોઈ રાણીઓ રે,	
એક દિને લેખમાં લખ્યા છે મશાંણિયાં રે.	તેં તો

તેં તો બહુયો છે અમર ચુડા ને ચોટકો રે,
 એક દિન વેસાગણુ થઇસ વળશે આટલો રે. તેં તો
 તેં તો બહુયું છે રમુજે કરમું રૂડી રે,
 એક દિવસ આકડાનાં તૂર તો જશે ઉડી રે. તેં તો
 તેં તો બણી છે કમાણી તારા કામની રે,
 એક દિન જમશે ભુંસાવે ચિઠ્ઠી રામની રે. તેં તો
 છાજે કેટલા દહાડા તે વેલ્ય છાજની રે,
 દેદે ચિખામણુ ધરને ઋષિરાજની રે. તેં તો

રત્ન દર મું—કહેવા કરતાં કરી બતાવવું
 એ સૌથી કિત્તમ છે.

ક વખતે એક માણસ એક ગામથી બીજા ગામ
 જતો હતો. એ દિવસો વરસાદના હોવાથી તેણે
 સાથે સામાન ફક્ત જરૂર જોગોજ લીધો હતો.
 એક હાથમાં છત્રી અને બીજા હાથમાં સામાન-
 નું પોટકું હતું. આગલે દિવસે અને રાત્રે વરસાદ
 ધોધમાર પડ્યો હતો એટલે રસ્તા ઉપર અને
 ખેતરમાં પાણી ધીમે ધીમે વધું જતું હતું. હજુ પણ અકાશ પુલ્ક્યું
 નહોતું; વરસાદ ઝરમર ઝરમર આવતો હતો. તે જમ જમ
 આગળ ચાલતો ગયો તેમ તેમ વરસાદ વધુ ને વધુ પડતો ગયો.
 થોડેક ચાલીને એક વિશાળ વડના વૃક્ષ નીચે અટક્યો. આગલે
 દિવસે તેણે સાંભળ્યું હતું કે, તેને જ પૂલ ઉપર થઇને જવાનું હતું
 તે બહુ જોખમનાં છે. આ સંબંધી સમાચાર પૂછવાને તે અટક્યો.
 એક માણસ આવ્યો તેને આદાઅવળા બીજા ખુશીસમાચાર
 તથા ધ્યાં જવું છે વગેરે સમાચાર પૂછીને પૂલ વિષે પૂછ્યું; ત્યારે
 તેણે કહ્યું કે, તમે એ તરફ ન જાવ તો ઠીક. ફક્ત આટલી સૂચનાજ
 આપીને તે ચાલતો ગયો. પેલા મુસાફર થોડેક આગળ ચાલ્યો
 એટલે રસ્તામાં બીજા માણસ મળ્યો. તેને પણ તેણે પૂલવિષે પૂછ્યું
 ત્યારે તેણે જવાબ આપ્યો 'બાઈ ! આપણે સામાટે એવે ખરાબ

રસ્તે જવું જોઈએ.' આટલું કહીને તે પણ ચાલતો થયો. તોપણ પેલા મુસાફર આગળ ને આગળ ચાલ્યો. તેનામાં તેને એક ત્રીજો જણ મળ્યો. તેને પણ તેણે પૂછ વિષે પૂછ્યું ત્યારે તેણે કહ્યું 'ભાઈ રે! એ તરફ ન જશો.' છતાં તે મુસાફરે આગળ ચાલવા માંડ્યું, પણ તેના ઉપર દયા આવવાથી તેનો હાથ પકડી તેને આગળ જતો અટકાવી કહ્યું 'ભાઈ! હું ત્યાંથી માંડ માંડ ખચીને આવ્યો છું. તે બાજુ જવું એ તો પૂરતું જોખમ ખેડવા જેવું છે. હું જો કે તમને નથી જાણખતો પણ હું તમને મારા સોગત આપીને કહું છું કે, તે બાજુ તમે ન જશો.' આમ હાથના ચાળાથી, જોડવાની ઢબથી અને મુઠ્ઠા અંતઃકરણથી તેણે પેલા મુસાફરની ખાત્રી કરી આપી કે ત્યાં ગય છે. આથી તે મુસાફર તે બાજુ જતાં અટક્યો અને જયનાંથી ખચ્યો. પહેલાં જે જણા તે મુસાફરને મળ્યા હતા, તેઓએ તેને ચેતવ્યો પણ તેમની જોડવાની ઢબ અને ચેતસાળા એવા હતા કે તેથી પેલા મુસાફરની ખાત્રી થઈ નહિ. આવી-જ રીતે માઠાં અને ખરાં! આપણે પણ આ સંસારમાં મુસા-ફર છીએ અને આપણા રસ્તામાં પણ પૂછારૂં ઘણાં વિઘ્નો આડે આવે છે; છતાં આપણને ઉપદેશ આપનારાઓ રીતમાત્રનાં, વર્તનનાં અને જોડવાનાં એવા હોય છે કે તેની જીવી જોઈએ તેવી અસર અપાવે કે નહીં નથી. બહારથી તેઓ જલે સાધુઓનો કે અસ્થાવેશીનો રસ ફરજી કરે અને તેમના યોગ્ય જલે જોડવામાં પણ અવગણ નીકળે. પણ તેઓની રીતમાત્ર એ આપણે જોઈએ તે અપાવી ખસા ધાર્ય કે તેઓ કેવળ માત્ર દગલવાજ છે. પેલા ત્રીજા મુસાફરને ચેતવ્યાથી, જોડવાની ઢબથી અને વર્તનથી જેન પેલા મુસાફરને અસર કરી અને તેને જયનાંથી ખચાવ્યો, તેન અસરકારક વિરલ સંગ મુસાફર આપણને નમી આવે કે જે મુસાફરની રહેણી અને કહેણીના અપરજીવન જગતના ઘણા પાંદે અને અપરજીવન જગતના કેવળનાં દર્શી.

નરસી

હું કહું મહાત્મા નરસીને કે તે મુઠ્ઠાનાં માત્ર નહીં કે.

મહાત્મા નરસીને કે મુઠ્ઠાનાં માત્ર નહીં કે મહાત્મા નરસીને કે.

પોથી વાંચીને પરમાર્ય ન હીધો, કુટુંબ પોખ્યું કમાઈને રે. તેં
 જાગવત માખ્યું રૂદે દેત ન રાખ્યું, આપ સ્વાર્ય સાઈને રે. તેં
 શેપને માથે મણિ છે તોપણ, જીવે છે જીવ ખાઈને રે. તેં
 કહે પ્રીતમ પોતાના હઠાપણથી, ગયોગોરાસીમાં વહેવાઈને રે. તેં

રત્ન ૮૩ મું-ધણા કાયર ભકતોના કરતાં એક
 શૂરવીર ભકત સારો.

પણામાં એમ કહેવાય છે કે “ઉત્તમ એતી, મધ્યમ
 વ્યાપાર અને કનિષ્ઠ નોકરી.” તે છતાં આપણા કર્મો-
 નુસાર આપણને જ ધંધો મળ્યો હોય તે જો ખરાબર
 રીતે કરીએ અને આપણી ફરજ બજાવીએ તો બધા
 ધંધા ઉત્તમ છે. તેમ છતાં એટલું તો આપણે જરૂર
 કહેવું જોઈએ, મહેતાજી અને ડોક્ટરનો ધંધો સારો છે; કારણકે
 “મહેતાજી દુનિયા ખતાવે છે” એટલે કે જો ખાળકો ભવિષ્યમાં
 મોટા મોટા મહાત્માઓ, ધર્માચાર્યો, સત્જનો, પંડિતો, વિદ્વાનો,
 વ્યાપારીઓ વગેરે વગેરે થવાના છે, તેમને તેઓ શિક્ષણ આપે છે
 અને શિક્ષકો જેવાં બીજાં વાવે તેવાં ફળ થવાનાં. આટલા માટે તે
 ધંધો સર્વોત્તમ છે. ડોક્ટરનો ધંધો પણ સારો છે, કારણ કે તેથી
 ઘણા દુઃખી માણસોનું કલ્યાણ થઈ શકે છે. આ બન્ને કરતાં
 પણ વિશેષ દરજ્જે ધર્માચાર્યો ધરાવે છે; કારણ કે તેઓ કાયિક,
 વાચિક અને માનસિક વ્યથા દૂર કરી શકે છે અને મનુષ્યને જન્મ-
 મરણના ફેરામાંથી પણ બચાવી શકે છે.

મુંબઈમાં ડોક્ટરોની ડૉન્ડરન્સ ઉકલી ગઈ ત્યારપછી બીજા
 દિવસે એક દવાખાનામાં જ્યાં જ્યાં સહેરથી ચાર જૂદા જૂદા
 ડોક્ટરો આવ્યા હતા. તેઓ પોતાના વિષયપર ચર્ચા ચલાવતા બેઠા
 હતા. ચર્ચા કરતાં કરતાં તેઓ પેટમાંથી પથરી કાઢવાની વાત ઉપર
 ઉતર્યા અને તેઓએ દેવી રીતે પથરી કાઢવાના પ્રયોગો કર્યા
 હતા અને તે દેસોમાં દેવી દવા વાપરી હતી તે વિષે વાત કરતા

હતા. વડોદરેથી આવેલા ડૉક્ટર અનંતરાવે કહ્યું કે, મેં પથરીના પચાસ ટેસોપર પ્રયોગો કર્યા છે, ત્યારે અમદાવાદથી આવેલા ડૉક્ટર સાંકળચંદ્રે કહ્યું કે અરે, મેં તો પથરીના લગભગ સોએક ટેસ કર્યા હશે. પછી તેઓએ સુરતથી આવેલા ડૉક્ટર બહેરામજીને કહ્યું કે 'સાહેબ! આપે પથરીના કેટલા ટેસો કર્યા છે?' તેમણે કહ્યું કે 'સાહેબ! મેં તો ફક્ત પંદરજ ટેસ કર્યા છે.' આ સાંભળીને તેઓ ખડખડાટ હસી પડ્યા. પછી મુંબઈના ડૉક્ટર દિગ્ભતલાલે કહ્યું 'સાહેબ! આજ દિવસ સુધીમાં લગભગ મેં એકસો પંચાવન ટેસ પર પ્રયોગો કર્યા છે.' આ સાંભળીને ડૉક્ટર સાંકળચંદ્રે શરમાઈ ગયા, અને ડૉક્ટર અનંતરાવે બોલ્યા 'વેલ, મી. દિગ્ભતલાલ! ત્યારે તો આપણા બધામાં તમેજ નંબર વન આવ્યા.' આ બધું જોઈને ડૉક્ટર બહેરામજીનું માથું પાછી આવ્યું એટલે તેઓ બોલ્યા 'સાહેબ! અપણે સૌએ કેટલા કેટલા ટેસોપર પ્રયોગો કર્યા તે તો કહ્યું, પણ તેમાંથી કેટલા સુધાર્યા તે તો કહો!' આને કહ્યું એટલે બીજા બધા ચૂપ થઈ ગયા, પણ ડૉક્ટર બહેરામજીના અત્યંત આશ્ચર્યથી ડૉ.અનંતરાવે બોલ્યા કે 'સાહેબ! પચાસમાંથી તમે ટેસ મારે હાથે સુધાર્યા છે.' ડૉક્ટર સાંકળચંદ્રે કહ્યું 'સાહેબ! એ સંતુષ્ટ થઈ તો આમાંથી ફક્ત પાંચ ટેસજ સાચા થયા છે.' ડૉક્ટર દિગ્ભતલાલે બોલ્યા કે 'સાહેબ! એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ મેં સુધાર્યા.' સાંકળચંદ્રે બોલ્યા 'પંદર ને એક એટલા ટેસ એકસો પંચાવનમાંથી સુધાર્યા! શાનદાર! જો તમે ડૉક્ટર અનંતરાવે જેમની જેમ કરો તો તમે એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ સુધારી શકો છો.' ડૉક્ટર દિગ્ભતલાલે બોલ્યા 'એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ સુધાર્યા! શાનદાર! જો તમે ડૉક્ટર અનંતરાવે જેમની જેમ કરો તો તમે એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ સુધારી શકો છો.' ડૉક્ટર સાંકળચંદ્રે બોલ્યા 'સાહેબ! મેં તો ફક્ત પંદરજ ટેસ કર્યા છે.' આ સાંભળીને ડૉક્ટર અનંતરાવે બોલ્યા 'સાહેબ! તમે તો ફક્ત પંદરજ ટેસ કર્યા છે, મેં તો પચાસ ટેસોપર પ્રયોગો કર્યા છે.' આ સાંભળીને ડૉક્ટર સાંકળચંદ્રે શરમાઈ ગયા, અને ડૉક્ટર અનંતરાવે બોલ્યા 'વેલ, મી. દિગ્ભતલાલ! ત્યારે તો આપણા બધામાં તમેજ નંબર વન આવ્યા.' આ બધું જોઈને ડૉક્ટર બહેરામજીનું માથું પાછી આવ્યું એટલે તેઓ બોલ્યા 'સાહેબ! અપણે સૌએ કેટલા કેટલા ટેસોપર પ્રયોગો કર્યા તે તો કહ્યું, પણ તેમાંથી કેટલા સુધાર્યા તે તો કહો!' આને કહ્યું એટલે બીજા બધા ચૂપ થઈ ગયા, પણ ડૉક્ટર બહેરામજીના અત્યંત આશ્ચર્યથી ડૉ.અનંતરાવે બોલ્યા કે 'સાહેબ! પચાસમાંથી તમે ટેસ મારે હાથે સુધાર્યા છે.' ડૉક્ટર સાંકળચંદ્રે કહ્યું 'સાહેબ! એ સંતુષ્ટ થઈ તો આમાંથી ફક્ત પાંચ ટેસજ સાચા થયા છે.' ડૉક્ટર દિગ્ભતલાલે બોલ્યા કે 'સાહેબ! એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ મેં સુધાર્યા.' સાંકળચંદ્રે બોલ્યા 'પંદર ને એક એટલા ટેસ એકસો પંચાવનમાંથી સુધાર્યા! શાનદાર! જો તમે ડૉક્ટર અનંતરાવે જેમની જેમ કરો તો તમે એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ સુધારી શકો છો.' ડૉક્ટર દિગ્ભતલાલે બોલ્યા 'એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ સુધાર્યા! શાનદાર! જો તમે ડૉક્ટર અનંતરાવે જેમની જેમ કરો તો તમે એકસો પંચાવનમાંથી પંદર ને એક એટલા ટેસ સુધારી શકો છો.'

એમ મી. હિંમતલાલ બોલ્યા. આ પછી તેઓ પરચુરણ વાતચીત કરીને પોતપોતાને ઉતારે ગયા.

બાઈઓ અને બહેનો! ડૉક્ટરો જેમ દર્દીને સુધારવાનું કામ કરે છે, તેમ ધર્મીઓ સંસારની જળમાં ફસાયેલા અને ત્રિવિધ તાપથી તપેલા દર્દીઓને સુધારવાનું કામ કરે છે. ડૉક્ટરોએ કેટલા દર્દીઓને દવા આપી અથવા કેટલા દર્દીઓ ઉપર વદાટકાપના પ્રયોગો કર્યા તે તરફ જોવાનું નથી, પણ કેટલાઓને તેઓએ સાજા કર્યા તે તરફ લક્ષ્ય દેવાનું છે. તેમ ધર્મીઓએ કેટલા લોકોને ઉપદેશ આપ્યો, વા કેટલા દિવસ ઉપદેશ આપ્યો અથવા કેટલાને પોતાના ધર્મમાં વટલાવ્યા, વા કેટલાઓને કંઠી બાંધી, તે તરફ જોવાનું નથી; પણ કેટલાઓને આ સંસારની ભાયામાંથી બચાવ્યા અને પ્રભુના માર્ગ તરફ વાળ્યા તે જોવાનું છે. હાલમાં અનેક પંથો અને સમાજો છે અને અનેક ઉપદેશકો તથા આચાર્યો છે; પણ લોકોને સુધારે અને તેમને સન્માર્ગે દોરે તેવા તો બહુ જ ગણ્યા ગોડ્યા છે. આપણને જેમ ઝાઝા ઉંટવેદો, હાથીમો કે ડૉક્ટરોનું કામ નથી, પણ થોડી જડીયુદી જાણવાવાળા દુઃખિયાર વેદ, હાથીમ કે ડૉક્ટરનું કામ છે; તેમ સંસારમાં પણ આપણને ઝાઝા હસમનું ખાવાવાળા સાધુઓ, લંગોટાઓ, સંન્યાસીઓ, પરમાર્થસૌ, દંડીઓ, ઉપદેશકો, આચાર્યો, મોલવીઓ, મોલ્લો, ફીરકાંકે નિશીનરીઓનું કામ નથી; પણ થોડાક સાચા વિરાગી અને ત્યાગી હરનારા સંતોની જરૂર છે; માટે બાઈઓ અને બહેનો! હસમનું ખાઈને ધરીરને માલમલીદાથી લપટ બનાવનારને ઉમેશન આપેલા માં કારણકે તેથી તનેજ નરકના અધિકારી થયો; આજણું ને કુપાત્રને દાન કરનારનું કદી શ્રેય થતું નથી; આપણે ખૂબ હુમ્યા છીએ અને ઘણું વર્ષો સુધી આજણુંએ આપણે ઉમેશન આપ્યું છે, માટે હવે જામન થાઓ અને સુપાન ને દાન આપીને દેશને ગયા આપણે ઉદ્ધાર કરો.

બચન

જોઈએ તો સીંગાં નાચી કે હાંસ પાંડા કે ન નેવે પાંડી. ૨૬
જન ગણે નિરંજન નેરંજા કરીને, વસંથા વિરાસી;

કામક્રોધ મદ લોભ તજીને, પછી ગળે દીધી ફાંસી. લં
 શબ્દના ગોળાજ્યારે છૂટવા લાગ્યા, ને મામલે રહ્યા સૌ માચી;
 કાયર હતા તે કંપવા લાગ્યા, નિશ્ચે ગયા નાસી. લં
 સાચા હતા તે સન્મુખ ચઢ્યા, ને હરિ સંગાયે રહ્યા રાચી;
 પાંચપચીસને અળગા મેલ્યા, પછી બ્રહ્મ રહ્યો ભાસી. લં
 કરમના પાસલા કાપી નાખ્યા, ભાઈ ઓળખ્યા અવિનાશી;
 અષ્ટસિદ્ધિની ઇચ્છા ન કરે, જેની મુક્તિ થઈ દાસી લં
 તનમનધન જણે તુચ્છ કરી જાણ્યાં, અહર્નિશ રહ્યા ઉદાસી;
 ભોળે ભગત કહે ભક્ત થયા, એ તો વૈકુંઠના વાસી. લં

રત્ન ૮૪ મું—પ્રભુનું શરણ એજ ખરું શરણ છે.

નિયાના નાસ્તિકો એમ કહે છે કે, જગતકર્તા જેવું
 કંઈ છેજ નહિ; તેના પ્રત્યુત્તરે ધણા છે, પણ એક
 સહેલો જવાબ એજ છે કે, કોઈપણ ચીજ એની

મેળે બનતી નથી; એનો કોઈ કર્તા હોવોજ જોઈએ. આકાશમાં
 ઉંચે નજર કરતાં તેજથી ઝળહળતો અને ઝગમગતો સૂર્ય, રાત્રે
 શાંતિ આપતો ચંદ્ર, અનેક ગ્રહો અને ઉપગ્રહો, અખકારા મારતાં
 નાનાં ચાંદરકાંઓ, પૂંછડીઆ તારાઓ વગેરે સર્વ વગર આધારે
 કર્તાએ કોણ જાણે કયી કૃતિથી સર્વેને એમ ને એમ ત્યાં રાખ્યા છે;
 અને પાછા સર્વ પોતપોતાની ગતિમાં ફરે જાય છે? તે ઉપરાંત
 આકાશના વિધવિધ રંગો, મેઘની ગર્જના, વિજળીના અખકારા,
 આ શું ઓછું આશ્ચર્ય પમાડનારાં છે! નીચે પૃથ્વીપર નજર
 કરતાં મહાન તરંગો મારતા સમુદ્રો, સ્વચ્છજળથી વહેતી નદીઓ,
 આકાશને ચુંબન કરતા પર્વતો, વિધવિધ જાતનાં વૃક્ષો, તરેહ
 તરેહનાં પશુપક્ષીઓ, કે જેની સામે જતાં આંખ ન ધરાય, આવી
 ઘણી વિચિત્ર ચીજોનો બનાવનાર કોઈક મહાન સમર્થ પુરુષ તો
 હોવોજ જોઈએ. દુનિયાની ઘણી અજાણ પમાડે એવી વસ્તુઓ-
 નાંતી એક નિયાગરાનો ધ્રાંધ પણ છે; જેને જોવાને લોકો ઘણે દે-

થી ત્યાં જાય છે. તેની આસપાસના દેડલાક માકલો સુધી તો તે ધોધનો અવાજ સંભળાય છે. તે ધોધ એટલા બધા જોસથી પડે છે કે દેડલાક ભાગમાં તો માણસો એકલાં તરતાં કે દોડીમાં બેસીને પણ જામ રોકે નહિ. ઘણાંજોએ સાહસ કરીને પોતાના પ્રાણ પણ ત્યાં અર્પણ કર્યા છે. ત્યાંના લોકોએ મોટાં મોટાં ઇનામો કાઢીને ત્યાંનો અમુક ભાગ પસાર કરવાને ઘણા પ્રયત્નો કર્યા, પણ તેમાં એકાદ બે જણજ માત્ર ફાંવી ગયેલા. એક વખત પાંચહજાર રૂપિયાનું ઇનામ કાઢેલું કે, જે દારૂ માણસ અથવા માણસો એકલાં અથવા દોડીમાં બેસીને બહુજ વમળવાળા અમુક ભાગમાંથી પસાર થશે તેને તે ઇનામ મળશે. આટલી લાલચ છતાં માત્ર બે જણા બહાર પડ્યા. તે બેમાંથી એક દાળી હતો અને એક માછી-માર હતો. બન્ને તરવામાં બહુજ દુશિયાર હતા. તે બન્નેએ દોડી-માં બેસીને વમળવાળા ભાગમાંથી નીકળવાનું બીડું ઝડપ્યું. આ શરત જોવાને લોકોની જખરી હા જમી અને પાસેનાં ઘણાં ગામના લોકો પણ આ વાત સાંભળીને ત્યાં ભેગા થયા. ધોધના બન્ને કાંઠા ઉપર લોકો તો ઉભરાઈ ગયા અને કોઈ તેમાં ન પડી જાય તે માટે સિપાઈઓની હારની હાર બંદોબસ્ત રાખવા મોઢા આગળ રાખી હતી. વળી તે લોકો કદાચ જોખમમાં આવી પડે તો તેમને બચાવવાને દોરડાં, નાનાં નાનાં પાટિયાં, તુંબડાં, હોડ-કાં વગેરે સાધનો તૈયાર રાખ્યાં હતાં. ખરાબર વખત થતાં બન્ને જણા દોડીમાં બેઠા અને દોડી ચાલી એટલે લોકોએ રમાણ ઉકા-ડીને 'દુરરે, દુરરે' ના પોકારો કર્યા. ધોધની પહોળાઈ કાંઈ બહુ નહોતી, પણ પાણીનું જોસ અને વમળ એટલાં બધાં હતાં કે ત્યાંથી પસાર થવું એ બહુજ સુરકેલ હતું. ધીમે ધીમે તેઓ વમળના મધ્યભાગમાં આવ્યા અને જરા આગળ આદ્યા એટલે લોકોએ ધાયું કે તેઓ હવે જરૂર શરત છતીને રૂપિયા પાંચ હજાર લઈ જશે. આવી ધારણાથી ફરી વાર લોકો 'દુરરે, દુરરે' અને "જય, જય"ના નાદ કરવા લાગ્યા; પણ "આદ્યા અધળીય રહે ને હરિ કરે સો હોય" તેમ થયું. દોડી જરાક આગળ ચાલી એટલે પાણીનું જોસ એટલું બધું લાચું કે દોડી-

છે, પણ તેમાં સર્વથી શ્રેષ્ઠ ભક્તિજ છે; કારણ કે જમ દરિયામાં તોફાને ચડેલ વહાણને બચાવવા એક માણસ કાઠે ઉભો રહી દોરકું ફેંકે તે તે દોરકાનો એક છેડો પોતાના હાથમાં રહે ને બીજો વહાણપરના ટડેલના હાથમાં આવે. પછી કાઠે ઉભેલ માણસ જોરથી ખેંચી વહાણને બચાવે છે; તેમ ભક્તિરૂપી દોરકાનો એક છેડો પ્રભુના હાથમાં છે અને બીજો છેડો જ ભક્ત છે. તેના હાથમાં છે. પ્રભુ તેવા ભક્તનો બેડો પાર ઉતારે છે—એટલે કે તેને પોતાની સમીપ ખેંચી લે છે; અને તપ, જ્ઞાન, યોગ વગેરે તો તુંબડાં, હોડકાં અને લાકડાંના કટકાની જમ માત્ર નોધારા છે. તેને પકડનાર તો તરે તો તરે, પણ દોરકાને પકડનાર તો તરેજ. માટે આ દરિજનો, આ પ્રભુજનો ! આપણે તો આપણા થઈ ગયેલ ભક્તોની પેઠે ભક્તિરૂપી દોરકાનો એક છેડો વિશ્વાસથી અને દઢતાથી પકડી રાખવો; કારણ કે તેમ કરવાથી અનેક ભક્તોને પ્રભુએ ઉગાર્યા છે અને હજી પણ ઉગારશે; માટે અહંકાર અને હુંપદને હતપન્ન કરનાર યોગ, તપ, જ્ઞાન વગેરે બીજાં સાધનો મૂકી દઈને, તરતજ આપણને સંસારસમુદ્રમાંથી બચાવી કાઠે ઉતારનાર ભક્તિને શ્રદ્ધા કરો. ભક્તિમાં એટલું બહું બળ છે કે ભક્તિને આધીન થઈને પ્રભુ ભક્તની નાત, જાત કે તેની ભેટ જોયા વિના તેને આધીનજ થઈ જાય છે, અને તેના દાસ પણ થાય છે. આમ હોવાથી બાઈઓ અને બહેનો ! બીજા આડે અવળે માર્ગે ન જતાં કેવળ આપણો જ સરળ અને સત્ય સનાતન માર્ગ છે—એટલે કે ભક્તિનો માર્ગ છે તેજ આપણે લેવો અને તેથીજ છેવટે આપણે પ્રભુના પામમાં જઈશું.

ભજન

(ધોમના પદનો લાગ)

શામળિયા ચઢ ખુટી રે, હોડી હવે હાલે નહિ;
આ ભવસાગર કેસ રે, કપાટા ઝલે નહિ. શામળીઆ
ભરસાગરના ભરદરિયાનાં, હાલક હાલક થાય;
નીરમ ન મળે નાથ વધારે, પવને પાછી બાય
રામણ ક્યાંથી દઈએ રે કુવા થંભ ક્યાં છે અહીં ! શામળીઆ

માંથી બન્ને જણ નીચે પડી ગયા અને હોડી બીજી તરફ તણાઈ ગઈ. આ બનાવથી લોકોમાં હાહાકાર થઈ ગયો અને બન્ને બાબુથી કેટલાકે હોડકાંઓ, કેટલાકે તુંબડાંઓ, કેટલાકે લાકડાંનાં નાનાં નાનાં પાટિયાં અને કેટલાકે દોરડાં નાખ્યાં. એ બધાના કરતાં એક જુવાને જ જોરથી દોરડાનો ઘા કર્યો કે તેને તે બન્ને જણા જોરથી બાઝી પડ્યા. તેઓ તરવામાં તો ઘણા હુંશિયાર હતા તેથી દોરડાને આધારેજ તેઓ માંડ માંડ તણાતાં બચ્યા. આ દોરડાને હવે લોકો ખેંચવા લાગ્યા, પણ એટલામાં ત્યાં એક પાટિયું તરતું તરતું આવ્યું, તેથી પેલા ઢાળીએ દોરડું મૂકીને તે પાટિયાને પકડ્યું; અને પેલો મચ્છીમાર તો દોરડાનેજ વળગી રહ્યો. હવે પાટિયાને વળગીને ઢાળી જવો જાય છે કે તરતજ પાણીનું જોસ વધ્યું અને તે એવા વમળમાં આવી ગયો કે એક બાબુ તે, અને બીજી બાબુ પાટિયું. થોડી વાર પછી તે ક્યાં ડૂબી ગયો તેનો પત્તોજ ન લાગ્યો. હવે મચ્છીમાર દોરડાને વળગી રહ્યો અને તે લોકોએ દોરડું ખેંચ્યું તેથી તે કઠિ આવ્યો અને બચી ગયો.

લાઇઓ અને બહેનો ! નિયાગરાનો ધોધ તે આ સંસારરૂપી ધોધ છે, અને તેમાં પડનારા આપણે બધા જીવો છીએ. આપણે અધવચ જતાં એટલે જુવાની થતાં ગોથાં ખાઇને ખરાબર સમુદ્રના વમળમાં પડીએ છીએ અને આપણને ઉગારવાને કાંઠા ઉપર ઉભેલા માણસોની પેઠે સાધુઓ, સંતો, ઋષિઓ, મહાત્માઓ અને સાક્ષાત્ પ્રભુ પોતે પણ અવતાર ધરીને અનેકાનેક ઉપાયો તરવાના બતાવે છે; પણ તેમાં સૌથી ઉત્તમ ઉપાય તો પ્રભુની ભક્તિજ છે. તે ઢાળી અને મચ્છીમારને બચાવવાને જમ હોડકાં, તુંબડાં, લાકડાના કટકા અને દોરડાં વગેરે ફેંકવામાં આવ્યાં હતાં, તેમ આપણને ઉગરવાના ઘણા ઉપાયો બતાવવામાં આવે છે. કેટલાક કહે છે કે તપથી ઉગરશો, કેટલાક કહે છે કે યોગથી ઉગરશો, કેટલાક કહે છે કે જ્ઞાનથી ઉગરશો, કેટલાક કહે છે કે દેરાવ્યથી ઉગરશો, કેટલાક કહે છે કે સેવાથી અને કેટલાક કહે છે કે ભક્તિથી ઉગરશો. અત્રત તેઓ અનેકનેક ઉપાયો બતાવે

છે, પણ તેમાં સર્વથી એક ભક્તિજ છે; કારણ કે જમ ધરિયામાં તોફાને ચડેલ વહાણને ખચાવવા એક માણસ કાઢે ઉભો રહી દોરડું ફેંકે તે દોરડાનો એક છેડો પોતાના હાથમાં રહે તે બીજો વહાણપરના ટડેલના હાથમાં આવે. યહી કાઢે ઉભેલ માણસ જોરથી ખેંચી વહાણને ખચાવે છે; તેમ ભક્તિપી દોરડાનો એક છેડો પ્રજ્ઞના હાથમાં છે અને બીજો છેડો જ ભક્ત છે તેના હાથમાં છે. પ્રજ્ઞ તેવા ભક્તનો બેઠો પાર ઉતારે છે—એટલે કે તેને પોતાની સમીપ ખેંચી લે છે; અને તપ, જ્ઞાન, યોગ વગેરે તો તુંબડાં, હોડકાં અને લાકડાંના કટકાની જમ માત્ર નોપારા છે. તેને પકડનાર તો તરે તો તરે, પણ દોરડાને પકડનાર તો તરેજ. માટે જો હરિજનો, જો પ્રજ્ઞજનો ! આપણે તો આપણા યર્થ મેળેલ ભક્તોની પેઠે ભક્તિપી દોરડાનો એક છેડો વિશ્વાસથી અને દૃઢતાથી પકડી રાખવો; કારણ કે તેમ કરવાથી અનેક ભક્તોને પ્રજ્ઞા ઉગાર્યા છે અને હજી પણ ઉગારશે; માટે અહંકાર અને હુપેશને હિતચિન્ન કરનાર યોગ, તપ, જ્ઞાન વગેરે બીજાં સાધનો મૂકી દઈને, તરતજ આપણને સંસારસમુદ્રમાંથી ખચાવી કાઢે ઉતારનાર ભક્તિને ગ્રહણ કરો. ભક્તિમાં એટલું બધું બળ છે કે ભક્તિને આધીન થઈને પ્રજ્ઞ ભક્તની નાત, જાત કે તેની ભેટ જોયા વિના તેને આધીનજ થઈ જાય છે, અને તેના દાસ પણ થાય છે. આમ હોવાથી ભાઈઓ અને બહેનો ! બીજા આડે આવળે માર્ગે ન જતાં કેવળ આપણો જ સરળ અને સત્ય સનાતન માર્ગ છે—એટલે કે ભક્તિનો માર્ગ છે તેજ આપણે લેવો અને તેથીજ છેવટે આપણે પ્રજ્ઞના પામમાં જઈશું.

ભજન

(ધીરાના પદનો ઢાળ)

શામળિયા સદ મુદી રે, હોડી હવે હાલે નહિ;
આ ભવસાગર કેસ રે, ઝપાટા ઝલે નહિ. શામળીઆ૦
ભવસાગરના બરધરિયામાં, હાલક લોલક થાય;
નીરમ ન મળે નાથ વધારે, પવને પાછી જાય.
હામણ ક્યાંથી દઈએ રે કુવા થંભ ક્યાં છેઅહીં ? શામળીઆ૦

ભાર ભર્યો છે નાથ વધારે, પાણી પેસે માંભ; હાથ હલેસાં કામ ન લાગે, અન્ય ઉપાય ન કાંચ.
 હોકાની હુંશિયારી રે, હરિ હરિ જતી રહી ! શામળીઆ
 નાવિક મૂર્ખ નમાલો માધવ, અધિક કરાવે કાર; સહાયકારક સખા હતો તે, પણ પામ્યો છે નાશ.
 મારી કર્મકહાણી રે, હરિ નહિ જાય કહી; શામળીઆ
 આ ધમધોર ઘટા ચઢી આવી, તેમાં છે તોફાન; ઉપર આભ તળે છે પાણી, ભૂદયો ભૂધર ભાન.
 દામોદર ડૂબું છું રે, સંકટ સર્વ સહી; શામળીઆ
 વિજળીઆના થાય કડાકા, અતિ અંધારી રાત; સુકાન કામ કરે નહિ કાંઈ, હરિ હવે ગ્રાલો હાથ.
 વાર કર્યે શું વળશે રે, અધવચ આમ અહીં; શામળીઆ
 શરણાગત—પાલક છો ત્યારે, ચિંતા શાને હોય ? જગજીવન જાણું છું સઘળું, ધીરજ ન રહે તોય.
 કેશવ ક્યાં સંતાણા રે, અવસર જાય વહી; શામળીઆ

રત્ન ટપ મું—જીવાનીથીજ પ્રભુને ભજવાની ટેવ પાડો, નહિ તો પાછળથી પસ્તાવું પડશે.

જરાતી ચોપડીમાં તપાસીને જોવાની ટેવ એ વિષે પાઠ છે. તેમાં લખ્યું છે કે, એક પ્રકીરે ઊંટનું આખેહુખ વર્ણન આપ્યું હતું:—તે એક આંખે કાણું છે, તેનો એક દાંત પડી ગયો છે, તે લૂડું છે તથા તેની એક બાજુ ઘડું અને બીજી બાજુ મધ લાઘેડું છે. વગેરે વગેરે પાઠમાં આવે છે. આ પાઠ વાંચ્યા પછી હું દરેક ચીજને બહુ બારીકીથી અવલોકતો હતો તથા જે વિષયમાં સમજ ન પડે તે ઉપર બુદ્ધિ દોડાવતો, અને તેમ છતાં ન સમજાય તો કાઠને પૂછીને ખુલાસો મેળવતો. એક વખત હું મારા કાકાના દીકરાની પાસે કુરલા ગયો. તેઓ મુંબઈની મ્યુનિસિપાલિટીમાં નોકર હતા. તેઓએ કુરલામાં જગ્યા લઈને બે માળનો બંગલો બાંધ્યો હતો

અને નાની સરખી વાડી બતાવી હતી. તેમનું ઘર બહુજ સ્વચ્છ, અંદરનું ફર્નિચર સરસ કારીગીરીવાળું અને નોકરો પણ બહુજ વિવેકી અને માયાળુ હતાં. ત્યાં ગયા પછી તેમના ઘરની દરેક ચીજ હું બારીકીથી તપાસતો હતો. તેઓ જ્યારે ઘરમાં હોય ત્યારે તો હું એક ઠેકાણે બેસી રહેતો, પણ જ્યારે તેઓ કામ ઉપર ઓફિસમાં જાય એટલે બધી ચીજો હાથમાં લઈને જતો હતો. જોતાં જોતાં એક કાચના કબાટમાં નાની નાની કાચની ખરણીઓ હતી. તેનાં મોઢાં સાંકડાં હતાં અને તે પેટથી પહોળી હતી. તેમાંની કેટલીકમાં સફરજન, કેટલીકમાં જમરૂખ, કેટલીકમાં દાડમ, કેટલીકમાં ડાળાં તથા કેટલીકમાં કેરીઓ હતી. મોઢાં સાંકડાં અને અંદર આવાં આવાં મોટાં ફળો જોઈને મને બહુ નવાઈ લાગી. મેં તે દરેકનાં તળિયાં જોયાં તો તે ખરાબર પેકબંધ હતાં. તળિયાં ઉખેડીને કદાચ તેમાં નાખીને તળિયાં બંધ કરી દીધાં હોય એમ પહેલાં મને લાગ્યું, પણ બારીકીથી જોતાં તેમ મુદ્દલ નહોતું. હું તો ઉપર જોઈને નીચે જોઈ, બાટલાઓ આમ ફેરવું ને તેમ ફેરવું; પણ ખુદ્દિ કાંઈ કામ કરે નહિ. તે સાંજે હું ફરવા પણ ન ગયો અને આના ઉપરજ વિચાર કરતો જોડો, પણ કાંઈ ખુલાસો મળે નહિ. ખાતાં ખાતાં પણ તેને તેજ વિચાર હું કરતો. છેવટે હું યાત્રીને સૂઈ ગયો. સવારે ઉઠતાં પણ પાછો તેને તેજ વિચાર. પછી યાત્રીને મારા મગજને જરા શાંતિ આપવા હું વાડીમાં ગયો. આમંધી તેમ આંટા મારતો હતો તેવામાં સફરજનના ઝાડ ઉપર નજર કરતાં મારા આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. તે ઝાડ ઉપર એક શીકું ટાંગવામાં આવ્યું હતું, તેમાં કાચની ખરણી હતી અને તેનાં નાનું સફરજન ધીમે ધીમે ઉગતું હતું. આ પ્રમાણે હું બીજાં ઝાડો જોવા લાગ્યો તો ત્યાં પણ એમજ હતું. આથી મારી ખાતરી થઈ કે, જ્યારે ફળ નાનાં હોય છે ત્યારથીજ તેમને નાનાં મોઢાંવાળા બાટલામાં નાખે છે અને પછી તેનાં મોઢાં થાય છે અને પછી ખૂબ મોટાં થાય ત્યારે કાપી નાખી તેને ખૂબ ઘડે છે. મેં વિચાર કર્યો કે, માલુસ પોતાની ખુદ્દિના ફેવો ફેવો ઉપયોગ કે છે.

ખાઈએ! અને બહેનો ! આપણામાં એક કહેવત છે કે
 “દુનશું ઝાડ વાળીએ તેમ વળે” એ કહેવતનો ખરો ઉપયોગ
 થયેલો આપણે ઉપસા દાખલામાં જોઈએ છીએ અને વળી
 તેવીજ રીતે આપણે પણ જે આપણા છોકરાઓને અને
 છોકરીઓને ધર્મનીતિનો બોધ આપતા રહીએ, ભજનમંડળ
 ના દેવમંદિરમાં સાથે કાવતા રહીએ, હરિકથા કે હરિશ્ચંદન
 યત્નાં હોય ત્યાં સાથે તેડતાં આવીએ તો તેઓના ઉપર નાનપણ
 થીજ સારી છાપ પડે અને આગળ જતાં તેઓનું અને તમારું
 પણ સારું થાય. વળી તે ઉપરાંત આપણા મનને પણ આગમે
 સદ્માર્ગે દોરીએ તથા તેને પણ સંતસમાગમમાં અથવા હરિ-
 ભજન કે પ્રભુના જપમાં જોડીએ તો તે પણ ધીમે ધીમે સુધરતું
 જશે અને અને બંધનું કારણ ન બનતાં આપણા મોક્ષનું કારણ
 બનશે. માટે સર્વેએ જાગ્યા ત્યાંથી સવાર એમ ગણીને પ્રભુનું
 ભજન મનને સંતસમાગમે લેવા અને બીજાઓને તે માર્ગે દોરવા.

ભજન

જુ તારી જગતી જોઈએ તારા, જગતના બધું લે ગિરધારી;
 તે જાનંતરિ તારો આગળ પ્રભુપદ મુખની બારી—જુવાની
 કરે કમલુ નાંખે ને જાતનથી આંખ નાથી જે નિયારી;
 સુખિયારે જો લે નુતકારે, નવી નેત્ર નાંદે છે બુધારી;
 શીલે નુતકારનાં જો લે નેત્ર નેત્ર નુતકારી—જુવાની

સુલ ૮૬ મું—મરણીની બીક માથે રાખીને મેનુંક

બી.એ. ની પરીક્ષા આપણા મુંખડું મુંખડું મુંખડું
કાલબાદેવી ઉપર આવેલ સ્ત્રી નૃસિંહ દેવજી ૬૩૦
હતો. મેટ્રીકની પરીક્ષા આપણા મુંખડું મુંખડું મુંખડું
તો વીસીમાં ખાદને બહુજ દુઃખી મુંખડું મુંખડું મુંખડું

તે વખતે આવી એકે સારી દિંદુ દોરેલ ન દેવાયો નિરૂપે
એમ કરતું પડ્યું હતું. નૃસિંહ લેખના માલિક મારીખ સ્થિત
બાલક હતા, ને વળી માસ ગામનાજ રહેવાથી દેવાયો ખરે
ત્યાં બહુજ મજ પડી હતી. પરીક્ષા થઈ રવા પડી મારી એક
દોરેલના માલિકની હસ્તથી દુઃખ એક અસ્વાસ્થ્યે ત્યાં પહોં
રહ્યો; કારણકે દિવાળીના તહેવાર દેવાયો મુંખડું મુંખડું મુંખડું
ખાસ જોવા જેવી હતી. દુઃખને દોરેલના માલિક બી. દિનેશજી
આસો ૧૬ ૧૧ ને દિવસે બહારથી ફરીને દોરેલનાં અન્ધ
ત્યાં તેમના નામનો એક તાર આવ્યો. તે તાર એમને મારી
પાસે વંચાવ્યો. તે તાર અમદાવાદનો હતો, મોકલનારનું નામ
રમણીકલાલ હતું અને તારની મતલબ એવી હતી કે “દુઃખેલનાં
ગ્રાન્ડરોડ આવું છું, તમે સામા આવો, મારે માટે સરસ ઉતાવળ
ની ગોઠવણ કરો.” જેમાં દુઃખ અને દિનેશજી રહેતા હતા, ને
આરોડે હવા, ઉઝાસ અને ઉત્તમ ફર્નિચરવાળો દેવાયો તે નવા
આવનાર માટે રખાવ્યો. બીજા દિવસે સવારે તે તેમને લઈ
આવ્યા, અને મારી સાથે તેમની આજખાણ કરાવી. તે માણસ
બહુજ ભપકાથી રહેતો હોય એમ લાગ્યું. તે દિવસે દૂધપાક
ખનાવવાનો તેણે હુકમ આપ્યો અને પોતાને માટે બે ઘોડાની
બાકુતી ગાડી મંગાવી તેમાં બેસી તે બહાર ફરી આવ્યો. ફરી
આવીને દિનેશજીને ખાનગીમાં બોલાવીને તેણે કહ્યું કે, દુઃખ
મોહનપુરના દરબારનો ખાનગી કારબારી છું અને થોડુંક ઝવે-
સત લેવા આવ્યો છું. તમારા બીલના, ગાડીઓના બીલના
તથા હવે પછી આપણે નાટક વગેરે જોવા જઈએ તે સર્વાંના

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણામાં એક કહેવત છે કે
 “કુમળું ગ્રાહ વાળીએ તેમ વળે” એ કહેવતનો ખરો ઉપયોગ
 થયેલો આપણે ઉપલા દાખલામાં જોઈએ છીએ અને વળી
 તેવીજ રીતે આપણે પણ જો આપણા છોકરાઓને અને
 છોકરીઓને ધર્મનીતિનો બોધ આપતા રહીએ, ભજનમંડળ
 વા દેવમંદિરમાં સાથે લાવતા રહીએ, હરિકથા કે હરિશ્ચીત્રન
 થતાં હોય ત્યાં સાથે તેડતાં આવીએ તો તેઓના ઉપર નાનપણ
 થીજ સારી છાપ પડે અને આગળ જતાં તેઓનું અને તમારું
 પણ સારું થાય. વળી તે ઉપરાંત આપણા મનને પણ આપણે
 સદ્માર્ગે દોરીએ તથા તેને પણ સંતસમાગમમાં અથવા હરિ-
 ભજન કે પ્રભુના જપમાં જોડીએ તો તે પણ ધીમે ધીમે સુધરતું
 જશે અને અંતે બંધનું કારણ ન બનતાં આપણા મોક્ષનું કારણ
 બનશે. માટે સર્વેએ જાગ્યા ત્યાંથી સવાર એમ ગણીને પ્રભુનું
 ભજન અને સંતસમાગમ કરવો અને બીજાઓને તે માર્ગે દોરવો.

ભજન

જીવાની જતી રહેશે તારી, ભગવાન ભજી લે ગિરધારી;
 તો અને ગતિ થાયે સારી, મળશે પ્રભુપદ સુખની ખારી—જીવાની
 જરૂર મુત સંપત ને નારી, નથી અંત સાથી જો વિચારી;
 હરિસ શોધી લે મુખધારી, મહી મોહ માંહે છે ખુવારી;
 શીઠ મનુષ્યજનન જન્ય દારી, રે સનજ દ્રવ્ય શું છે તારી—જીવાની

રત્ન ૮૬ મું—મરણની બીક માથે રાખીને ચેતો.

બી. એ. ની પરીક્ષા આપવા મુંબઈ ગયો ત્યારે કાલ્યાણદેવી ઉપર આવેલ શ્રી નૃસિંહ લોજમાં હતોયો હતો. મેટ્રીકની પરીક્ષા આપવા મુંબઈ ગયો ત્યારે તો વીણીમાં ખાધને બહુજ દુઃખી થયો હતો; પણ તે વખતે આવી એકે સારી હિંદુ હોટેલ ન હોવાથી નિરૂપાયે એમ કરવું પડ્યું હતું. નૃસિંહ લોજના માલિક મારીજ જ્ઞાતિના પ્રાણલુ હતા, ને વળી મારા ગામનાજ રહેવાસી હોવાથી મારે ત્યાં બહુજ મજ પડી હતી. પરીક્ષા થઈ રહ્યા પછી મારી અને હોટેલના માલિકની ઇચ્છાથી હું એક અઠવાડીયે ત્યાં વધારે રહ્યો; ધારણકે દિવાળીના તહેવારો હોવાથી મુંબઈની શોભા ખાસ જોવા જેવી હતી. હું અને હોટેલના માલિક મી. હિંમતલાલ આસો વડ ૧૧ ને દિવસે બહારથી ફરીને હોટેલમાં આવ્યા ત્યાં તેમના નામનો એક તાર આવ્યો. તે તાર એમણે મારી પાસે વંચાવ્યો. તે તાર અમદાવાદનો હતો, મોકલનારનું નામ રંભણીકલાલ હતું અને તારની મતલબ એવી હતી કે “હું મેલમાં ગ્રાન્ટરોડ આવું છું, તમે સામા આવો, મારે માટે સરસ ઉતારાની ગોઠવણ કરો.” જેનાં હું અને હિંમતલાલ રહેતા હતા, તે જોઈને હવા, ઉત્તમ અને ઉત્તમ ફર્નિચરવાળો હોવાથી તે નવા આવનાર માટે રખાવ્યો. બીજા દિવસે સવારે તે તેમને લઈ આવ્યા, અને મારી સાથે તેમની ઓજખાણ કરાવી. તે માણસ બહુજ બપડાથી રહેતો હોય એમ લાગ્યું. તે દિવસે દૂધપાક બનાવવાનો તેણે હુકમ આપ્યો અને પોતાને માટે બે ઘોડાની બાકુની ગાડી મંગાવી તેમાં બેસી ને બહાર ફરી આવ્યો. ફરી આવીને હિંમતલાલને ખાનગીમાં બોલાવીને તેણે કહ્યું કે, હું મોદનપુરના દરબાનો ખાનગી કાલ્યારી છું અને યોદ્ધક કવેરાજ હોવા આવ્યો છું. તમારા બીલના ગાડીમાંના બીલના તરફ હવે પછી આપણે નાટક વગેરે જોવા જઈએ ને સવાના

ખીલના પૈસા હું તમને પાછળથી સાથે ચૂકવીશ; કારણકે મારી પાસે મુંબઈ બેંક ઉપરનો ચેક આવશે તે વટાવીને તમારું ખીલ હું ચૂકવે કરીશ. ખીજ દિવસે લાડુ, ત્રીજ દિવસે શીખંડપુરી, ચોથે દિવસે ખાસુદી પુરી કરાવી અમને સાથે જમવા બેસાડી તે જમતો. વળી તે સરકસ જોવા જતો, નાટકો જોવા જતો અને સિનેમેટોગ્રાફ જોવા જતો, ત્યારે અમને સાથે પોતાને ખર્ચે લઈ જતો. વળી ચોપાટી, પાલવા, ગાર્ડન, બેન્ડ સ્ટેન્ડ વગેરે સ્થળોએ પણ તે અમને ખાસ આગ્રહ કરીને સાથે લઈ જતો. પાંચમે દિવસે મારા મિત્રને તેણે કહ્યું કે, હજી મારો ચેક આવ્યો નહિ, માટે થોડાક રૂપિયા આપો તો ઝવેરાત લઈ લઉં, હું તમને તમારા ખીલના રૂપિયા ઉપરાંત પચાસ રૂપિયા પાઘડીના અપાવીશ. આ તેની વાત તેણે મને કહી એટલે મેં હિંમતલાલને કહ્યું કે, એ ઢાઠક સોનેરી ટોળીવાળો લાગે છે. તેણે પણ મને કહ્યું કે, મને પણ એમજ લાગે છે. માટે હવે તો હું મારું ખીલ લઈ જઈ છું અને તે તેને ચૂકવી આપવાનું કહું છું. પછી તે જમવાનું, ગાડીનું, નાટકનું સીનેમેટોગ્રાફનું તથા સરકસ વગેરેનું ખીલ લઈ ગયો. આ ખીલ જોઈને તે બોલ્યો “અધવધ ! આ તમે શું કયું ? આટલું બધું ખીલ હોય કે ? મેં એક તો તમને મિષ્ટાન્ન ખવરાવ્યું, ફેરવ્યા અને ગમ્મત કરાવી તેનો ઉપકાર માનવો તો ઘેર ગયો અને ઉત્તરું આટલું બધું ખીલ લાવ્યા ! જરાએ સરમાતા નથી મારા ભાઈ ! આવું તો મેં સ્વપ્ને પણ ધાર્યું નહોતું.” હિંમતલાલે ઘણી માયાફોડ કરીને ખીલ બહુ આશું કયું, પણ તેની પાસે રાત્રી પાઈ હોય ત્યારે ખીલ ચૂકવે ને ! તેણે તો બહુ ઉઘાવવાનું કયું; પણ હિંમતલાલ હુંસિયાર એટલે તરતજ તે વાત ઉઘાટી દીધી અને પછી ડાટનાં ગઈને વારંટ લઈ આવ્યો અને તેના ઉપર કેસ ચલાવીને તેને જલમાં મોકલાવ્યો.

જાણ્યો અને બહેનો ! આપણે પણ આ સંસારરૂપી દોષિતોનાં આવીને રમતગમતમાં પડી જઈએ છીએ અને ખૂબ નિકાલ પાક ઉઘાવીએ છીએ, પણ પાછળથી જ્યારે યમદૂતનું ખીલ આવે છે ત્યારે અધવધ કરીએ છીએ અને તેને ઉઘાવના

ધણે પ્રયત્ન કરીએ છીએ; પણ છેવટે તે આપણને ક્ષમ જાય છે અને યમરાજ પાસે કેસ ચલાવીને નરકરૂપી કેદમાં મોકલે છે. માટે આપણે હમેશાં ચેતીને આશવું. અને જ દેતુથી પ્રભુએ આપણને અહીં આં મોકલ્યા છે તે દેતુ-એટલે કે બીજાઓનું બધું કરવું, બીજાઓને સુખ દેવું, બીજાઓનું કલ્યાણ કરવું, દુઃખ વેઠીને પ્રભુ પારકાનું શ્રેય કરવું, જગતના સર્વ પ્રાણીઓ આપણા બંધુઓ છે એમ તેની સાથે વર્તવું, પરમાર્થ કરવા આપણાથી ખતરો પ્રયત્ન કરવો વગેરે સત્કર્મો આપણે કરવાં જોઈએ.

ભજન

- જેને જગીને મરણની માથે ધાત છે રે, જેને ૦ ૨૬
 વરતી જણે તો નરતન વંદી વાત છે રે.
 નામરૂપ તણે એક દિવસ નાશ છે રે, જેને ૦ ૧
 આ તો ઉગરવાની જગમાં જુઠી આશ છે રે.
 પાંચ દિવસનો પડણો તું તો પ્રાણીયા રે, જેને ૦ ૨
 છતી ગયા જણે જગનો જીવન જાણીયા રે.
 ચાર ઘડીનું ચોધડિયું આ તો જીવશે રે, જેને ૦ ૩
 જીવના ધારેલા વિચાર બધા જૂલશે રે.
 કેર કરીને રહેવું છે કાળ કેટલા રે, જેને ૦ ૪
 જરૂર જવાના જનમિયાં છે જટલા રે.
 અરે શાથી તું ફૂલે છે ભુંડા આવડો રે, જેને ૦ ૫
 તારા આંધણનો ઉકળે છે તાવડો રે.
 ઘડી ઘડીએ આવરદા ઘટી જાય છે રે, જેને ૦ ૬
 એક દિન એમાંથી મોતનો ઉપાય છે રે.
 સોખત કરી લે તું સંતના સમાજની રે, જેને ૦ ૭
 રૂદે ચિખામણ ધરને કપિરાજની રે.

રત્ન ૮૭ મું—પાપથી બચવા વિષે

પણા હિંદુઓની અને તેમાં ખાસ કરીને ધર્મગુરુ
વૃક્ષોની અને તેમાં પણ ખાસ કરીને વૃક્ષ હોશીઓને
એવી માન્યતા છે કે, જે ગંગાજીમાં હાડકાં બોળાય તે
તો આ મનુષ્યજન્મનું સાર્થક થયું ગણાય. આવ

માન્યતા લગભગ દરેક હિંદુ કુટુંબમાં હોવાથી અમારા કુટુંબને
પણ વિચાર થયો કે, જના થાય તો ઠીક. આ હેતુ ૧૯૦૮ ન
ડિસેમ્બરમાં બર આવ્યો. અમે અમારે સ્થળેથી નીકળીને પહેલ
વહેલાં સિદ્ધપુર ગયા અને ત્યાંથી અજમેર થઈને પુષ્કરજી નજીક
પ્રલાયનાં દર્શન કરી આવ્યા. ત્યાંથી મથુરામાં જઈ પહોંચ્યા. અમે
અમારો સુકામ ધર્મશાળામાં કર્યો હતો. એક દિવસ વૃન્દાવન,
એક દિવસ ગોકુળ જઈ આવ્યા અને પછી નિરાંતે ગોવર્ધન જવા-
નો વિચાર કર્યો હતો; પણ “આદર્યા અધવચ રહે અને હરિ કરે
સો હોય” તેમ થયું. કારણ કે બીજા દિવસથી એવો વરસાદ પડવા
માંડ્યો કે ન પૂછો વાત. એક તો ઉત્તર દેશની ટાઢ, એમાં વળી
ડિસેમ્બર મહિનો, વળી તેમાં વરસાદ હોવાથી ટાઢ એટલી બધી
સખત પડતી હતી કે અમે બિલકુલ બહાર જઈ શકતા નહોતા.
અમારામાંથી કેટલાકે તો નાહવાનું છોડી દીધું હતું અને કેટ-
લાક ગરમ પાણીએ ઘેર નાહી લેતા હતા; અને આખો દિવસ
સગડી બળતીજ રાખતા હતા અને તેની આસપાસ ટોણું વળી
બેસતા. આવી રીતે બે દિવસ સુધી અમે ઘરમાંજ ગોંધાઈ
રહ્યા. અમને બિલકુલ ત્યાં ચેન પડતું નહોતું, એટલે ત્યાંથી
એકદમ નીકળી જવાનો અમે નિશ્ચય કર્યો. અમે બીજા દિવસેજ
નીકળી જવાનો વિચાર રાખ્યો. સવારે વહેલા ઉઠ્યા તો વરસાદ
બંધ હતો અને અમારે તે દિવસે રાત્રે જવાનું હતું તેથી મન
જરા દૃઢ કરીને, બધા સવારના જમનાજીમાં નહાવા ગયા; અને
“જ જમના મૈયાકી જ” એમ કહીને પાણીમાં ડૂબકી મારી
નાહીને બહાર નીકળ્યા અને બીનાં કપડાં ગોરના માણસ સાથે

મોઢાવી ત્રણ ચાર જગાએ દર્શન કર્યાં અને ઢેઢલીક ચીજો ખરીદવી હતી તે ખરીદી. દશ વાગે અમે ઘેર જમવા પાછા આવ્યા એટલે અમારી પાસે અમારો ચોખો હાંકતો હાંકતો આવ્યો અને કહ્યું કે મહારાજ આ તમારી નીચેની ઝારડીમાં બે બાઇઓ હતી છે, તેનાં કમાડ બહુ ઢોઝ્યાં, પણ દોઢ બોલતું નથી. તેનાં બધાં ખારણાં અંદરથી બંધ છે; માટે તમે આવો અને સાદ પાડીને જગાડો તો હીક. અમે બે ત્રણ જણ ગયા અને ઘણા ધાંટા પાડ્યા, પણ બોલે દોઢ. ખારણાં બહુ જોસથી ખખડાવ્યાં, પણ કંઈ જવાબજ નહિ. અમે ઘણી મહેનત કરીને થાક્યા, પણ અંદરથી કંઈ બોલ્યુંજ નહિ. ત્યારે અમે એક સિપાઇને આ વાત જણાવી. તેણે ઘણી મહેનત કરી પણ તે સર્વ ફાકટ. તે જમાદારને તેડી આવ્યો. તેણે પણ બનતું કહ્યું, પણ કંઈ વળ્યું નહિ. તે કાનસ્ટેબલને બોલાવી લાવ્યો, તેણે પણ ઘણી તજવીજ કરી પણ તે ફાવ્યો નહિ. છેવટે એક સુધારને તેડાવીને ખારણું તોડાવ્યું. અંદર જાને સીંચી ગોઢાં પાધરીને સૂતેલી હતી. તેને ખૂબ હલાવી પણ તેમનામાં પ્રાણ નહોતા. સાહેબે તરતજ ડૉક્ટરને બોલાવ્યો અને શરીરની બધી તપાસ કરાવી. તેનાં શરીર ઉપર દોઢ બાતનાં હથિયાર વાપર્યાનાં ચિહ્ન નહોતાં; તેમ કાંચેરા, પ્લેગ, ત્રિદોષ, કામ, દમ વગેરે રોગોથી પણ તેમનાં મરણ થયાં નહોતાં. તેમનાં હૃદય તપાસતાં પણ ડૉક્ટરની ખાત્રી થઈ કે તે બન્ને બહુજ નજખૂત ખાંધાની છે, એટલે હૃદયની નખજાઈથી પણ તે મરણ પામી નથી. બીજા બે ડૉક્ટરો આવ્યા તેમણે પણ તપાસ કરીને પહેલા ડૉક્ટરના મતને ટકા આપ્યો. બહુજ ખારીદીથી તપાસ કરતાં સર્વનો એવો મત થયો કે, બાઇ-એની પાસે જ સગદીઆ પરી હતી નેમાંથી ધાર્મિક એસીટ કેસ આખી રાત નીકળ્યા અને બપો ખારણાં બંધ કરેલાં હોવાથી તે ખડાર ન બહુ ચડ્યા અને જીઆનના આશ્ચર્યજનકમાં ગયો. આથી તેઓનું મનન થતું કે પછી તેઓની લાશને બાજવાની રજા આપી. એટલે અને અને બાજ દશ બાજ બહુજ મજીને તેઓને અંતિમ સન્માન કર્યો.

ભાઈઓ અને બહેનો ! પેલી બે સ્ત્રીઓ જન્મ એક મહા-
 રોગથી—એટલે કે પ્લેગ, કોલેરા, ક્ષય, દમ, હાંફણ, ઉધરસ,
 ત્રિદોષ, સંગ્રહણી વગેરે દરદોથી મરણ ન પામી પણ બહુજ સૂક્ષ્મ
 ઝેરી હવાથી મરણ પામી; તેમજ આપણે બધાં પણ મહા-
 પાપથી—એટલે કે દારૂ પીવો, ઝેર ખાવું, રંડીબાજી કરવી, ખૂન
 કરવું, ચોરી કરવી વગેરે મોટાં પાપથીજ નરકમાં જઈએ છીએ;
 એટલુંજ નહિ પણ નાનાં નાનાં પાપ જવાં કે જૂઠું બોલવું, નિંદા
 કરવી, ખરાબ નજરથી જોવું, કહેણી કાંઈક અને રહેણી કાંઈક એમ
 કરવું, બેવચની થવું, બેઈમાની થવું, વગેરેથી પણ નરકમાં જઈએ
 છીએ. જન્મ કાંકરે કાંકરે પાળ બંધાય અને ટીપે ટીપે સરોવર
 ભરાય તે જણાય નહિ, તેમ આપણને ખબર ન પડે તેનાં નાનાં
 નાનાં પાપોનો સમૂહ મોટો થાય અને તે છેવટે આપણને નરકમાં
 પાડે છે; માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે બહુજ ચેતીને ચાક-
 વાતું, બહુજ સંભાળીને વર્તવાનું છે; કારણ કે જે ભૂદ્યા કે બી
 આકા આદ્યા તો તરતજ નરકની ખાણ તૈયાર છે. માટે પ્રથમ
 આપણને એવી ભૂલો અને એવાં પાપોથી બચાવે એમ
 નિત્ય પ્રાર્થના કરવી.

ભજન

શરણ ખરું છે તમારું, પ્રભુજી મારે, શરણ ખરું છે તમારું.

અનુગ્રહ નાથ અપાર શ્રીધા છે (૨)

હૃદય થકી ના વિસારું—હાં હાં રે પ્રભુ હૃદયં પ્રભુજીં

પ્રતિપાલન પ્રભુ ધર્મ તમારો (૨)

સર્વ તણું કરો સારું—હાં હાં રે પ્રભુ સર્વં પ્રભુજીં

નિષ્કૃતિ પાપ તણી કેમ ધારો (૨)

નિંદા કૃતિ જે વિચારું—હાં હાં રે પ્રભુ નિંદાં પ્રભુજીં

ભજન કરી ભજનનું અંતરમાં (૨)

નંગળ ધ્યાન હુ ધારું—હાં હાં રે પ્રભુ નંગળં પ્રભુજીં

રત્ન ૮૮ મું—ભક્તિધીજ ભગવાન રીઝે છે,
માટે શ્રદ્ધાથી ભક્તિ કરો.

મે મુંબઈ જવાને ભાવનગરથી ફાજી કાસમ-
ની સ્ટીમર પુનાતીમાં બેઠા. સ્ટીમર કંપની-
માં દીક્રીટ ક્લાક અમારો ઝાળખીતો હતો
તેથી સામાન ભરવાના લાંડક્રિયા અથવા જેને
ફાળકા કહે છે તેના ઉપર અમને ખાસ
જગ્યા કરી આપી હતી. સ્ટીમરમાં મહુવા
જવાને ત્રીસ ઉતારૂઓ હતા, જનકરાબાદ જવાને ચાળીસેક હતા
અને બાકીના બધા એટલે લગભગ બસો મુંબઈ જવાના હતા.
ભરતી અગિયાર વાગે ત્રણ થઈ અને બરાબર બાર વાગે સ્ટીમરે
ઉપડવાનું બૂંગશું માયું. અમે જરાતરા હાંધમાં હતા તે બગી
હાંધા અને સ્ટીમર ધીમે ધીમે ચાલવા લાગી. અડધા કલાક
પછી અમે પાછા હાંધી ગયા તે સવારે છ વાગે હાંધા. તે વખતે
દેટલાક ઉતારૂઓ મૂતા હતા, દેટલાક દાતણ કરતા હતા, દેટલાક
બજારમાં જતા હતા અને દેટલાકને દરિયો લાગેલો હોવાથી
હાંધી કરતા હતા. સ્ટીમરપરથી બહારનો ઢખાવ બહુજ રમ-
ણીય લાગતો હતો. સૂર્યનારાયણ પોતાના દેવી તેજથી પ્રકાશી
રહ્યા હતા, કાંઠા ઉપરનાં દેટલાંક દૂરનાં ઝાડો આંખોને ઠંડી
આપતાં હતાં, રસ્તામાં બહુ છેટે દેટલાંક વહાણો પણ ધીમે
ધીમે ચાલતાં નજરે પડતાં હતાં. આઠ વાગ્યા એટલે દેટલાક નારતો
કંચા બેસી ગયા હતા, દેટલાક બજનો લલકારતા હતા, દેટલાક
મોંઘાં મારતા હતા, દેટલાક ચોપડીઓ વાંચતા હતા, દેટલાક
પાનાં દીચતા હતા, દેટલાક સ્ટીમર જેવા આમ તેમ ફરતા
હતા તો દેટલાક એકબીજાની સાથે નવી ઝાળખાણ કાઢી વાતો
કરતા હતા. આવી રીતે વખત પસાર કરતાં સ્ટીમર મહુવે
પહોંચી. મહુવા બંદરથી સ્ટીમર ઘણું દૂર રહે છે. સ્ટીમર કંપની
તરફથી જે ચાર મહુવા હોય છે. સ્ટીમર જ્યારે લંગર કરે
એટલે તે મહુવા પાસે આવી થડનાં થઈ જાય છે, એટલે સ્ટીમર-

માંથી સીડી મછવામાં મૂકે છે અને ઉતારને તથા માલને સ્ટીમરમાં લે છે. પછી મહુવે જવાવાળા ઉતારાને તથા અહીં જ માલ ઉતારવાનો હોય છે તે માલને તે મછવાઓમાં ઉતારે છે. મહુવેથી બે ત્રણ જણા દૂધ, પેંડા વગેરે વેચવાવાળા સ્ટીમર ઉપર આવીને પોતાનો માલ વેચી જાય છે. આથી ઉતારાને ઠીક સગવડ મળે છે. પછી થોડી વાર રહીને સ્ટીમર આગળે જાય છે “ સંભાળીને બેસજો, વહેલા આવજો, પહોંચેથી ખખડાવજો, સંભાળીને કાંઠે ઉતરજો ” વગેરે વાક્યો સ્ટીમર ઉપરથી અને મછવા ઉપરથી સંભળાવા લાગ્યાં. સ્ટીમર ઉપડી જાય છે લગભગ બધા માણસો પેટને ભાડું આપવામાં પડ્યા. બપોર થયાં જાય છે સૌ જરા આરામ કરવા સૂતા ન સૂતા જાય છે. “ હો હો હો ” ની બૂમ પડી. સર્વ ચમક્યા કે શું થયું ? કેટલાક કહે બાઈલર ફાટ્યું, કેટલાક કહે એન્જીન તૂટ્યું, કેટલાક કહે સ્ટીમર ખરાબે ચલ્યાઈ, કેટલાક કહે મોટી માછલી સ્ટીમરને ગળવા આવી અને કેટલાક કહે કોઈ દરિયામાં પડ્યું. સૌ સૌને ઠીક પડે એમ બોલવા મંડ્યા. હું એકદમ ઉઠ્યો અને કમાન મહમદ મિયાંની પાસે ગયો; પણ તેઓ પોતાની ડોટડીમાં નહોતા. ખારવાઓ પણ આમ તેમ દોડાદોડી કરી રહ્યા હતા. બરાબર તપાસ કરતાં માલૂમ પડ્યું કે, એક માણસ ઉલટી કરતાં દરિયામાં પડી ગયો છે. આ વાત સંભળીને કમાન એકદમ દોડી ગયો હતો અને તરતજ સમયસૂચકતા વાપરીને તેણે એક દોરડું તે માણસ તરફ નાખ્યું. તે માણસે તરતજ તે દોરડું પકડ્યું; પણ કમાને એક બીજું દોરડું કે જમાં બે ગાળિયાં કર્યાં હતાં તે ફેંક્યું, અને કહ્યું કે તેમાં હાથ ભરાવ જાય છે એવી લાઈશું. તરતજ તે માણસે તેમાં હાથ નાખ્યા, પણ એક જળરજસ્ત મોજી આવ્યું, તેથી તે તેમાં ડૂબી ગયો, પણ કમાને તથા તેના ખારવાઓએ જોઈને તે દોરડું ખેંચ્યું તેથી તે માણસ પાણી ઉપર આવ્યો જાય છે બહુજ ધીરજથી તેને સ્ટીમર ઉપર લઈ લીધો. તે માણસ બેભાન હાલતમાં હતો. કમાને તેને ઉંઘા નાખી બધું પાણી શરીરમાંથી કાઢી નાખ્યું અને થોડું તેલ

પું, એટલે તેને ગરમી આવી; પણ હજી તે બેભાનજ હતો. તે તેના હાથનાં ખાવડાંમાંથી દોરડું કાઢવા મહેનત કરી; પણ તેને સૂવાડવામાં તે જરા નડતું હતું; પણ તે છૂટ્યું નહિ. પૂર્યું પણ નહિ. દોરડાની સાથે એવી મડાગાંઠ હતી કે તે તેને કાપ્યું પડ્યું. પણ હાથમાંનો કટકા તો એટલો બધો જાડ મુઠ્ઠીમાં હતો કે તે તો છૂટ્યોજ નહિ. ચાર પાંચ કલાક છી તે જરા જાગત થયો અને પછી ધીમે ધીમે તેને હુંસિયારી યવ્વા માંડી ત્યારે કમ્પાને પૂછ્યું કે 'એલા આટલી બધી મજા તમારે કેમ પાડી !' તેણે કહ્યું 'સાહેબ ! હું જાણતો હતો કે દોરડાને હું બહુ મજાબૂતીથી પકડીશ તોજ ઉગરવાનો વારો છે, મને આપના બજ ઉપર વિશ્વાસ હતો એટલે જટલા જોરથી રકડાય તેટલા જોરથી મેં તે દોરડું પકડ્યું અને આપ સર્વ મેં મેં મેં છે કે તેથી હું બચવા પામ્યો.'

ભાઈઓ અને બહેનો ! આ વાત ઉપરથી આપણે પણ ધણું શીખવાનું છે. જન્મ પેલા માણસ દરિયામાં ગોથાં ખાતો હતો તેમ આપણે બધાં આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં ગોથાં ખાઈએ છીએ; અને પેલા માણસને બચાવવા જન્મ કમ્પાને દોરડું નાખ્યું તેમ ભગવાન પોને બક્ષિતરૂપી દોરડું આપણે માટે નાખે છે અને જ્યાં તે બક્ષિતરૂપી દોરડાને પેલા માણસની પેઠે દૃઢતાથી વગળે છે તેઓ તરી જાય છે અને જ્યાં નથી પકડતા તેઓ ડૂબે છે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ આ સંસારમાંથી બચવું હોય, જન્મમરણના દેરામાંથી અટકવું હોય, માયાના અંધકારનાં ગાંઠાં ખાતો મટવું હોય, તો તો બક્ષિતરૂપી દોરડાને પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી અને પૂર્ણ વિશ્વાસથી વગળવું જોઈએ; કારણકે તેમ કરવાથી આપણો જરૂર ઉદ્ધાર થશેજ થશે.

૫૬

બક્ષિત વિના તો નર તારી કાયા છે તકામી,
અવર ઉપાયે મીઠે નહિ અંગરજની રે; બક્ષિત ૦ ૨૬.
હરિ ને હરિજન સાનાં ચરણં ન અડ્યાં,
બહી હોવા મૂળાગ્રંથનો દેવાં એટલાં કાલ્યાં રે. બક્ષિત ૦ ૧

પણ, એટલે તેને ગરમી આપી; પણ દારૂ ને મેળવવા દેતે-
 અને તેના દાયનાં આવડામાંથી દારૂ, શદ્ધત મહેનત કરી
 રાહ કે તેને સુતાડ્યામાં ને જરા નહતું દર્પ; પણ તે મુદ્દતું એક
 મ તુલ્યું પણ નહિ. દારૂની આથે એવી જાણાંદ હતી કે
 રતે તેને કાપવું પડ્યું. પણ દાયનાંના કટોરે તે એટલે જાંબ
 જાંબ સુડીમાં હતો કે ને તે જુલેલો નહિ. આર પાંચ ૧૯૩૩
 પછી તે જરા બંધન થયા અને પછી પોંચે પોંચે તેને કુદિયાનો
 આવવા માંડી ત્યારે કાપને પૂછ્યું કે આલા આટલી ખરી જાણ-
 મૂન માંડ કેમ પાડી ? તેણે કહ્યું 'સારેખા' હું જાણું છું કે
 તે દારૂને હું બહુ નમ્રજૂતાંથી પકડીશ તોજ કમરડાનો થાંગે છે,
 અને આપના બજા ઉપર વિશ્વાસ હતો એટલે એટલા બેરોગી
 પકડાય તેટલા બેરોગી મેં તે દારૂ પકડ્યું અને આપ કાં
 જોઈ થઈ છો કે તેથી હું બચવા પાડ્યો.'

ભાઈઓ અને બહેનો ! આ વાત ઉપરથી આપણે પણ પાડું
 શીખવાનું છે. જેમ પેલા માણસ દરિયામાં ગોથાં ખાતો હતો તેમ
 આપણે બધાં આ સંસારરૂપી સમુદ્રમાં ગોથાં ખાઈએ છીએ;
 અને પેલા માણસને બચાવવા જેમ કાપને દારૂ નાખ્યું તેમ
 જગવાન પોતે ભક્તિરૂપી દારૂ આપણે માટે નાખે છે અને
 જેઓ તે ભક્તિરૂપી દારૂને પેલા માણસની પેઠે દકતાથી
 વળગે છે તેઓ તરી બચે છે અને જેઓ નથી પકડતા તેઓ ડુબે
 છે. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ આ સંસારમાંથી
 બચવું હોય, જન્મમરણના ફેરામાંથી અટકવું હોય, માયાના
 અંધકારમાં ગોથાં ખાતા મટવું હોય, ના તો ભક્તિરૂપી દારૂને
 પૂર્ણ શ્રદ્ધાથી અને પૂર્ણ વિશ્વાસથી વળગવું જોઈએ; કારણકે તેમ
 કરવાથી આપણા જરૂર ઉદ્ધાર થશેજ થશે.

પદ

ભક્તિ વિના તો નર તારી કાયા છે નકામી,
 અવર ઉગાયે ગીઝ નહિ અંગરજમી રે; ભક્તિ ૦ ટક
 હરિ ને હરિજન સામાં ચરણાં ન આહ્યાં,
 જાણી દેયા મૃગાદાં એનાં જવાં જાણેનાં કાહ્યાં રે, ભક્તિ ૦ ।

પેટમાં ન પહોંચી જ્યાં સુધી પ્રભુની પ્રસાદી,
 રાખોડી સરિખાંડ્યાં ડ્યાં ડ્યાં મોજનિયાં રસાદિ રે. ભક્તિ ૦ ૨
 દામોદરજીનું દિલ્લમાં ધ્યુનું નહિ રે ધ્યાન,
 તેના નર તણી છાતી અણો પથરા સમાન રે. ભક્તિ ૦ ૩
 હાય નવ જોડ્યા જ્યાંસુધી સીતારામ સામા,
 રાખના સરીખા કર એ તો નક્કી છે નકામા રે. ભક્તિ ૦ ૪
 જીવડી ન જાળી જ્યાંસુધી પ્રભુજીનો જાપ,
 મેડકના જેવી માની કરે મૂળમાંથી કાપ રે. ભક્તિ ૦ ૫
 કૃષ્ણજીનાં દર્શન કરવા જેનાં લોચનિયાં ન લોભે,
 એથી તો અંધાપો ભલો નામ સૂરદાસ શોભે રે. ભક્તિ ૦ ૬
 કયા નવ સુણે કાન એ તો રાદ્દલડા રે કહીએ,
 કપિરાજ ભજન વિના શિદ રોઝડાંશા રહીએ રે. ભક્તિ ૦ ૭

રત્ન ૮૯ મું—માયાથી ચેતો.

લમાં ધીમે ધીમે લોડોની વૃત્તિ ધર્મ તરફ
 જરા વળતી જાય છે, એમ આપણે જેઈ સચ્ચી-
 એ છીએ. કેટલાક ગીતાના વાચન માટે વર્ગો
 ઉધારે છે, કેટલાક વિદ્યાર્થીઓમાં ધર્મનીતિ
 ફેલાવવા દંનામે આપી રામાયણ, મહાભા-
 રત, સનાતન ધર્મ ઇત્યાદિ પુસ્તકોની પરીક્ષા લેવાયે છે; કેટલાક
 ધર્મનીતિ શીખવવા ખાસ સ્કૂલો કાઢે છે, કેટલાક સસ્તી કિંમતે
 સારાં પુસ્તકો બહાર પાડે છે, કેટલાક વ્યાખ્યાનો કરે છે ત્યારે કેટ-
 લાક દરરોજ ભજન કરવા ભજનમંડળો ચલાવે છે; આમ જુદી
 જુદી રીતે લોડોનું વલણ ધર્મ તરફ વધતું જાય છે. મુંબઈમાં માધવ-
 ખાગમાં મોહનદાસજી ખાવાનું ભજન મંડળ બહુ સારું ગણાતું હતું.
 ત્યાં દરરોજ સાડાઆઠથી સાડાનવ સુધી ભજનનું કામ નિયમસર
 થતું હતું. ત્યાં સ્ત્રીઓને માટે ખાસ આડા ચક નાખીને બેસવાની
 ગોઠવણ કરી હતી, તેમજ તેઓને જવા આવવાનો દરવાજો પણ
 ખાસ જુદોજ હતો. ત્યાં આગળ સ્વર્ગનું વિમાન, સ્વર્ગની કુંચી,

સ્વર્ગનો ખજનો વગેરે પ્રસ્તુતિમાંથી દાખલ વંચાતા હતા, તેને અનુસરતાં ભગનો સ્ત્રીઓ તથા પુરુષો ગાતાં હતાં; અને તે ઉપર ખાવાનું પડે દીકા કરતા હતા. આ મંડળમાં એક મારવાડી દર- રાજ આવતો હતો, પણ ત્યાં જે ઉપદેશ અપાતો તે સાંભળવાને બદલે તે નિરાંતે ધોરતો હતો. થોડા દિવસ નો ખાવાનું એમ માનતા હતા કે તે બિચારો એકતાર થઈને સાંભળે છે; પણ પછી ખારીકીથી જોતાં તેમને લાગ્યું કે, તે તો ખારી રીતે ધોરે છે. ખાવાનું જો માર દિવસ સુધી ખાતી કરીને કાઢીને પણ ખખર ન પડે અને કામ થાય એવી યુક્તિ કરી. તે મારવાડીની પાસે દરરાજ એક વાણિયાનો ગરીબ છોકરો આવીને બેસતો તેને બોલાવીને ખાવાનું કહ્યું કે, ભાઈ ! તારી પાસે પેલો મારવાડી બેસે છે તેને જો તું હંધવા નહિ દે તો હું તને દરરાજ એક પૈસો આપીશ. બીજે દિવસે ખાવાનું ત્યાં નજર નાખી જોયું તો પેલો છોકરો મારવાડીને ઘોંકા મારતો કે મારવાડી જગી જતો. વળી પાછો જરા ઓછાં લે કે પેલો છોકરો ફરીથી ઘોંકા મારે. આમ તે બે જણ વચ્ચે કાઢીને ખખર ન પડે તેમ ધમાચકડી ચાલતી હતી. ખાવા- નું બીજે દિવસે જોયું ત્યારે પણ તે બે જણ વચ્ચે ધમાચકડી ચાલતી અને તેમાં છોકરો ક્ષવતો હતો. ત્રીજે દિવસે ખાવાનું ત્યાં જોયું તો પેલો મારવાડી નિરાંતે ધોરતો હતો. પેલા વાણિયાના છોકરાને ખાવાનું નિશાનીમાં સમજાવ્યું કે એને ઘોંકા મારી જગાડ, પણ તે તો હોકું ધૂણાવી નાજ પાડતો. ખાવાનું સાન- માં ધણી મહેનત કરી, પણ તે નાજ પાડતો. પછી જ્યારે મંડળ વીખરાયું ત્યારે તે છોકરાને એકાંતે બોલાવી પૂછ્યું કે, એલા ! આજ તેં એને કેમ હંધવા દીધો ! ત્યારે તેણે કહ્યું કે, મહારાજ ! તેણે મને કહ્યું એલા છોકરા ! મને કેમ નિરાંતે ઓછાં લેવા દેતો નથી ! મેં તારું શું બગાડ્યું છે ? આટલા દિવસથી તું મારી પડ્યો બેસે છે, પણ આજ બે દિવસથી તું મારે મારે બહુ કરે છે. આનું કારણ શું ! ત્યારે મેં મને કહ્યું કે, મારવાડી ! તને જગતા રાખવાને બે દિવસથી મને દરરાજ એકેક પૈસો મળે છે એટલે હું તને નિરાંતે ઓછાં કેમ લેવા દઉં ? આ સાંભળીને તે મારવાડી બોલ્યો કે,

અરેરે, આમ છે ત્યારે મને પહેલેથીજ વાત કરવી હતી ને? જો, હવે સાંભળ. જો તું મને દરરોજ નિરાંતે ઓઝાં લેવા દઈશ તો હું તને દરરોજ જે પૈસા આપીશ. બોલ, હવે તો મને ઓઝાં લેવા દઈશને? ત્યારે મેં કહ્યું ભલે. મહારાજજી! આવી રીતે આજ મને જે પૈસા મળ્યા, એટલે મેં એને નિરાંતે ઓઝાં લેવા દીધાં છે. તમારા એક પૈસાને મારવાડીના જે પૈસા હોઈયાં કરી ગયા. આ સાંભળીને બાવાજીને બહુજ હસવું આવ્યું અને તેમણે બીજા દિવસે આ બધી વાત શ્રોતાજનોને કહી સંભળાવી અને બોલ્યા કે, આ સતસંગીઓ, ભક્તજનો અને હરિજનો! પેલા વાણિયાના છોકરાની પેઠે એક પૈસો આપીને એટલે કે થોડીક મહેનત કરીને, કહો કે એક કલાક અહીં ભજન કરીને, શ્રીર્તન વગેરે બોલીને, દાખલાદદ્યાંતો આપીને સંસારી જનોને—માયામાં ફસાયેલાં પ્રાણીઓને ચેતવવા, તેમને બચાવવા, તેમને ઉગારવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ; પણ પેલા મારવાડીની પેઠે જગતની માયા—નાટક ચેટક, વેશ્યાઓના નાચ, સંસારનાં ગરબાં, પાકી કુથલી, ચોપાટી કે પાલવાની ઠંડી હવા, હાંટેલની ચા, સોડા-વોટર, લેમોનેડ, કુલફી, સીનોમેટોગ્રાફના ખેલ વગેરે સંસારમાં ફસાવનારી ચીજો તથા ઉપરનો ઠાઠ, ઉપલક વૈભવ, જે ધડીની મોજમજ વગેરે દેખાડીને—અમારા ભજનકીર્તન, પ્રજ્ઞના નામોચ્ચારણ વગેરેને હોઈયાં કરી જાય છે; માટે એનાથી આપણે બહુજ ચેતતા રહેવાનું છે; મોટા મોટા મુનિવરો, મહાન તપસ્વીઓ, દૈવી દિગંબરો અને શ્રેષ્ઠ ઋષિઓ પણ એની જગમાં સપડાયા છે તો આપણે તે શા હિસાબમાં! આપણે તો! તેમની પાસે કંઈ ગણતરીમાં? આમ હોવાથી માયાના પતિ એવા જે ભગવાન એમનું જે શરણ લઈશું તો એવટે પ્રજ્ઞ આપણા ઉપર દયા કરીને આપણને બચાવી લેશે અને આપણને ઉગારશે.

૫૬

માયામાં મનડું મોહું રે પામર પ્રાણી,
પ્રજ્ઞમાં ચિત્ત ન પ્રોયું રે પામર પ્રાણી.
જીવડલા ઉંધે માથે તું દશ મહિના ઝૂંચ્યો,

૨૬.

તે દહાણ હવે બૂઝ્યા રે, પામર૦	૧
જેને લ્યાતું તો બળતો તો જઠરાની ઝાળે,	
હાથો દીન દયાળે રે, પામર૦	૨
કરડતા તારી કાયાને કમિયા ને શીડા,	
પસ્તાતો પામી પીડા રે, પામર૦	૩
ખાટું ને ખાડું તીખું જનેતા તારી ખાતી,	
તે થઈ બળતરા ધાતી રે, પામર૦	૪
મુંજાતો મૂરખ આજા તે ચામડાની માંડી,	
ત્રીકમજી બેલી ત્યાંહી રે, પામર૦	૫
ગોઝારા તેં તો મળને મૂતરમાં ખાધાં ગોથાં,	
પૂછાવી જેને પોથાં રે, પામર૦	૬
સંભાર્યા સાતે મહિને કપિરાજ કહે છે સ્વામી,	
અલ્પબેસા અંતરજમી રે, પામર૦	૭

‘રત્ન ૬૦ મું-વાચાળપણા કરતાં વર્તનની
વિશેષ જરૂર છે.

તોડગઢમાં રાણેા લીમસિંહ રાજ્ય કરતો હતો અને તેને ત્યાં જગપ્રસિદ્ધ મુંદર કાંતિમય પદ્મિની સ્ત્રી હતી. તેની ખૂબસૂરતીની કીર્તિ સાંભળીને અલાહદીન ચિતોડગઢ લેવા આવ્યો હતો. ગઢની આસપાસ મુસલમાનો-એ ઘેરા પાડ્યો હતો. એક દિવસે સાંજ એક રખડતો મુસાફર તેઓના લશ્કરમાં આવી ચઢ્યો, તેને એક સિપાઈ પોતાના ઉપરી સરદાર પાસે લઈ ગયો અને તે તેને ખુદ બાદશાહ પાસે તેડી ગયો. તપાસ કરતાં માલમ પડ્યું કે, તે દોષ અબલ પલ શ્રદ્ધાળુ સાંધ છે. ત્યારે બાદશાહે તેની નહેમાનગત કરી અને એક દિવસ ત્યાં રોક્યો. બીજા દિવસે તેણે બાદશાહને પૂછ્યું કે, તમે આહીં આવ્યું હજીર શા નાટે લાવ્યા છે? બાદશાહે કહ્યું “અમે આ ગઢને તોડીને અંદરનું ચહેરું અને ત્યાના લોહને કબજા કરીશું.” સાંધ

કેદારિયાં છે. મંદિરોમાં ઉપરનો ખર્ચો તથા ઠાઠભાડ ધણો છે, પણ અંદરનો ખર્ચો સૌ કોઈ જાણે છે; પરંતુ છતી આંખે આંધળા યજ્ઞને કોઈ સુધારો કરતું જ નથી. ઉપદેશકો ઉપર ઉપરના પોપટિયા જ્ઞાનથી ધણું બોલી જાય છે, પણ તેઓના વર્તનનિષે જેટલું ન બોલીએ તેટલું સારું. માટે આપણે જ આત્યારે ખારા જરૂર છે તે શુદ્ધ જીવન અથવા વર્તનની છે. માટે જે આપણે એ રાખીશું તો તો આપણા ધર્મની, આપણા દેશની અને આપણા બંધુઓની ઉન્નતિ થશે, નહિ તો અવનતિજ છે.

ભજન

રાખોને રીત હમારી, હમારા હો તો રાખોને રીત હમારી. ટેક જાણી જોઈ કોઈ જીવન મારવો, ઠેકની કરશે માંચારી; હમારાં દારૂ માંસ ચોરી પરદારા, ચારે હરામ જેવાં ધારી; હમારાં દેવ શ્રાવણવળી વેદની નિંદા, ખારાથી જાણજો ખારી; હમારાં જુહું વચન કદી જીએ ન બોલવું, પવિત્રાર્થ મને ધ્યારી; હમારાં પોતપોતાનો ધર્મ જ પાળવો, દયા દિલમાં હોતારી; હમારાં નારાયણની નવધા ભક્તિ, ભવસંકટ ભાગનારી; હમારાં શ્રદ્ધાજની આ રીત પાળશે, તો તરશે સંસારી; હમારાં

રત્ન ૯૧ મું—પ્રભુને શરણે જવાથી સર્વ પીડા ટળે છે.

હિયાવાડમાં વીરપુર કરીને એક ગામ છે ત્યાં વીરસિંહ દોદાર રાજ્ય કરતા હતા. વીરસિંહને એકનો એક દીકરો હતો જેનું નામ તેમણે દાનસિંહ મખ્યુ હતું. દાનસિંહ પોતાના ખાપ જેવા દાનો, દયાળુ અને વિવેચી હતો. દાનસિંહને વીરસિંહે સારી રીતે કેળવણી આપી હતી. દાનસિંહ જ્યારે પંદર વર્ષનો થયો ત્યારે તેને કાળે પગે સાથળમાં એક બગીચી ગળા ગમકું થયું. તે ગમકું વારં વારં ખરાય અને પાછું ફેરે ફેરે ત્યાં કોઈ પણ જાનનું જાણે દુખ ન હોય તેમ તે ખાત્ય, પીવે અને આનંદ કરે પણ જ્યારે પાછું તે ખરાય

ગોંડટરને રાજી કરીને તેઓ પોતાને મુકામે આવ્યા.

ભાઈઓ અને બહેનો! પેલા કુંવરની પેઠે આપણે બધા પણ ભરની ગળગીજ પીણાઈએ છીએ. એટલે કે ધડીકમાં ચઢતી અને પડતી, સુખ અને દુઃખ, આનંદ અને શોક થયાંજ કરે છે. આપણે પણ ઘણા આચાર્યો, ઉપદેશકો, કથાકારો અને સાધુસતોષી વૈદ્યો, હાથીઓ, ગોંડટરો વગેરેની દવા કરીએ છીએ; પણ તે ધરાખર લાગુ પડતી નથી. તેને માટે હુંસિયાર વાદકાપ કરનાર ચત્રવૈદ્ય જોઈએ અને તે પ્રભુ પોતેજ છે. જેમ દાદાર હુંસિયાર ગોંડટરને ચરણે ગયો અને તેણે 'એકસ રેઝ'થી તેનું દરદ પારખ્યું અને વાદકાપ કરી; તેમ આપણે પણ પ્રભુને ચરણે જઈએ અને તે પોતાનાં દિવ્ય ચક્રથી આપણામાં રહેલ પાપોડપી સડો પારખે અને તેના ઉપર વાદકાપ કરે—એટલે કે આપણને તેને માટે ખૂબ પીણા અને દુઃખ આપે તોજ અતિ આપણને સુખ મળે એવું છે. દાદારને જેમ પહેલી પીણા તો ભોગવવી પડી, પણ પછી કાયમનું દરદ ગયું; તેમ આપણે પણ પહેલાં પીણા ભોગવવી તો પડશે, પણ પછી કાયમને માટે ચોરાસી લક્ષના ફેરામાંથી બચીશું, જન્મ-મરણરૂપી બંધનમાંથી મુક્તિશું, જલસાગરના ભયમાંથી ટળીશું અને દુઃખરૂપી દરિયામાં પડતાં અટકીશું; માટે ભાઈઓ અને બહેનો! આપણે આટલા દિવસ સુધી જૂલમાં અટવાઈને ઘણે ઘણે દેકાણે આથડયા છીએ, ઘણા ઘણા સાધુઓની પાસે ભટકયા છીએ, ઘણા ઘણા જનકમંત્રી જપ્યા છીએ, ઘણા ઘણા દોરાધાગા કર્યા છે, ઘણાં ઘણાં ચાત્રો વાંચ્યાં છે, ઘણી ઘણી કળાઓ જાણી છે અને અનેક ઉધામાઓ માર્યા છે, પણ તેથી કંઈ આપણું સાર્થક થયું નથી; માટે હવે એ બધું મૂકી દઈને દેવજ પ્રભુના પવિત્ર પદમાં પડો કે જેથી તે આપણા દાય ચઢણ કરે અને આપણા ઉદ્ધાર કરે. આપણે જેમ ધરાખ અને ગંધાતી વસ્તુઓ જેવાં કે પાન, શાક, ભાજી, કચડો વગેરે કેંટ્રી દઈએ છીએ; તેમ આપણામાં રહેલા પાપો આપણે કેંટ્રી પડશે અને નહિ કેંટ્રીએ તો તે પાપો કેંટ્રી દેશે. આથી શુભ આત્મના આપણને આકરે લાગશે, પણ તેના છેવટ ફાયદો આપણનેજ છે, અને નેટલા માટે

તો સાધુસંતો અને મહાત્માઓ તો દુઃખ, દુઃખ ને દુઃખજ માગે છે; કારણ કે તેથી પ્રભુની પાસે વહેલું વહેલું જવાય. માટે દુઃખથી ન મુંઝાતાં કે ન ગભરાતાં પ્રભુનું શરણ છોડવું નહિ.

લગ્ન

દીનનાથ દયાળ નટવર, હાથ મારો મૂકશો માં;
હાથ મારો મૂકશો માં, હાથ મારો મૂકશો માં. દીનનાથ૦
આ મહાભવસાગરે, ભગવાન હું ભૂલો પડ્યો છું;
ચૌદલોકાવનાશ ચપલા—કાન્ત, આ તક ચૂકશો માં. દીનનાથ૦
આથ ઈશ્વર આપનો, સાધનવિષે સમજું નહિ હું;
પ્રાણપાલક પોત જોઈ, શંખ આખર કૂંકશો માં. દીનનાથ૦
માત તાત સગાં સહોદર, જે કહું તે આપ મારે;
હે કૃપામૃતના સરોવર, દાસ સાડ ચૂકશો માં. દીનનાથ૦
શરણ કેશવલાલનું છે, ચરણ હે હરિરામ તારું;
અખિલનાયક આ સમય, ખોટે મરો પણ ખૂટશો માં. દીનનાથ૦

રતન દર મું—પ્રભુવિના અંતે કોઈકામ આવે તેમ નથી.

મદાવાદથી ત્રીસ ગાઉ છેટે હાલોલ અને કાલોલ કરીને બે ગામ છે. ત્યાં આગળ વળુલા કરીને એક ગરાશીઆ ગામેતી હતા. તે બિચારા બહુ ભલા અને ભોળા હતા. તેમનો વિચાર એમ થયો કે, એક વખત ચારે ધામ—દ્વારિકા, જગન્નાથ, રામેશ્વર, બદ્રિકેદાર—ની યાત્રા થાય તો આ કાયાનું કલ્યાણ થાય. વળી રસ્તામાં પણ બીજાં સ્થળો સિદ્ધપુર, પુષ્કરજી, મથુરા, અયોધ્યા, પ્રયાગ, કાશી, ગયા, ઝાડખંડી વૈજનાથ, શ્રીનાથજી, નાશિક, તંબક, ડોંકાર, ચાણોદ, કલ્યાણી વગેરે—તથા મુખ્ય મુખ્ય શહેરો—અજમેર આગ્રા, કાનપુર, કલકત્તા, મદ્રાસ, હૈદરાબાદ, મુંબઈ વગેરે પણ જોતા અચાય. આમ વિચારીને તેમણે તૈયારી કરવા માંડી અને સાથે ચાલીસ—પચાસ માણસ પણ તૈયાર કર્યા. સામાનમાં હવેલ મહિના ચાલે તેટલા ચોખા,

ધડે, દાઢા, બાજરો, મગ, હળદર, મીઠું, મરચું, ધાણાચરું
 વગેરેના કાચળા જરાવી લીધા. ધી, તેલ તથા ઘાસલેટના ટપા
 પણ જાણ્યા, અને વળી દીડો અને છાણાં પણ સાથે લીધાં.
 ગાદલાં, ગોદલાં, જાજન, થોડીઆં, ખાટલા, છત્રી પણંગ અને
 તકીયા પણ લીધા. તે સર્વ બાંધી પેક કરાવ્યું. એવામાં કાઠને યાદ
 આવ્યું કે, બાપુ! હોહા તમાકુ જે મુખ્ય ચીજ છે તેજ રહી બચ
 છે. આથી બાપુ મુગ થયા અને કહ્યું કે, હા હા, એલા મધુખવાસ!
 યાત્રક હોહા અને એકાદ મણુ અડીણુ અને પાંચેક મણુ તમાકુ
 હજી હોયો. આવી રીતે ખાવા પીવાની તો ગોઠવણ થઈ. હવે શાકને
 માટે પણ ગોઠવણ જોઈએ. તેથી સાથે આવનાર પાંચ રસોઈઆને
 પૂછીને બટેટા, સૂરણ, કંદ વગેરેના પણ કાચળા જરાવ્યા. તપેલાં,
 ઘાણીઆં, ખાટકા, હળસા વગેરે લઈ લીધાં. વળી ત્યાં કદાચ રહેવા
 મંદાન ન મળે તેથી તંબુઆ અને રાવટીઆ પણ સાથે લઈ લીધી.
 હવે બધો સરંજામ આવી રહ્યો; પણ જે ચીજ જરૂરની છે, જેના
 વિના ચાલેજ નહિ તે “વસ્તુ” કે જે વિના નર “પશુ” છે તે પણ સાથે
 જોઈએ. એટલે બાપુએ રાકડા બે લાખ રૂપિયા તીજેરીમાંથી
 દબાવી તેની પણ કાચળીઆ જરાવી અને લગભગ સો ગાદાંમાં
 આ બધો સામાન જરી મુસાફરી ચાર કરી. આ સંઘ અમદાવાદને
 રેલ્વેને આવી પહોંચ્યો. બધો સામાન રેલ્વેમાં મૂકાવવા તથા
 ટિકિટ લેવાને એક માણસ રેલ્વેન માસ્તર પાસે ગયો. તે વખતને
 અમદાવાદનો રેલ્વેન માસ્તર મી. વુડ બહુજ મજા, વિવેકી અને
 ત્યાજી હતો. હતારુએને માટે તે બહુજ સંભાળ રાખતો. વળી તે
 મુઠ્ઠા મુજરાતી બાપામાં વાતચીત કરી જાણતો હતો તેથી ટિકિટ
 લેવા આવનાર મધુ ખવાસની વાત સાંભળીને તે બહુજ દસ્યો.
 તેણે તેના બાપુને પોતાની પાસે બેસાવી મંજાવ્યા અને કહ્યું કે,
 “આ ફોકટની આટલી બધી વેદ હિપાડીને રામાટે નાહકના હેરાન
 થવા માંડ્યા છે.” હિંદન. જમને કોઈ અજા કરી આવેલ બહુજેટની
 જરૂર છે એવા એકાદને જમે કહેતા તો હું સાથે નાહકું. જવામાં
 અનાજની સી ખાટ કે જે જમે આટલું બહું અનાજ, ધી, તેલ
 વગેરે સાથે હોય છે. તેને જ્યાં જશે ત્યાં જમને હરેક વસ્તુઆ

મોઢી પાસેથી મળી શકશે. વળી ઉતરવાને વાસ્તે મોઢી મો. સુંદર ધર્મશાળાઓ પણ તમને મળી રહેશે અને ત્યાંથી તમ તળાઇ, ગોઢડાં, ખાટલા, ઘોડીઆં તથા વાસણકુસણ સર્વ મળશે વળી ઠાકાર! આ રૂપિયા રોકડા લઈ જવ છે તે તો ઉલટો ભા વધે છે અને માથે જોખમ પણ વધે છે. માટે મોટાં મોટાં શહેરો ની બેન્કો ઉપર ચેક લખાવો અથવા તો અમદાવાદથી લાંબ મોટા વેપારીઓ ઉપર હુંડી લખાવો એટલે જ્યાં જોઈએ ત્યાં અને જ્યારે જોઈએ ત્યારે જોટલા માગો તેટલા રૂપિયા મળે ઠાકાર! તમને હજી અનુભવ નથી એટલે આ મફતની વેઠ વહોરે છે. માટે જે માફ કરેલું ધ્યાનમાં ઉતરતું હોય તો આ બધે ફેક્ટનો સરંજામ પાછો મોકલાવો અને એકાદ દિવસમાં હુંડ વગેરેની ગોઠવણ કરી તથા એક સારા હુંડિયાર અનુભવીને સાથે લઈ જાઓ એટલે બેડો પાર." આ વાત ઠાકારને ગમી એટલે તેણે સાહેબનો બહુ ઉપકાર માન્યો અને તેમનેજ વિનંતિ કરી કે આપજ એવો એક માણસ અમને આપો. પછી બધો નકમો સરંજામ પાછો મોકલ્યો અને બીજા દિવસે બધી ગોઠવણ કરીને ઠાકાર પોતાના માણસો સાથે જત્રાએ ગયા અને છ મહિને આનંદથી જત્રા કરી પાછા આવ્યા.

લાઇઓ અને બહેનો! પેલા સ્ટેશનમાસ્ટરને જન્મ હસવું આવ્યું, તેમ તમને પણ આવતું હશેજ; પણ આપણે બધા પેલા ઠાકારથી ક્યાં ઉતરીએ એવા છીએ : પેલા ઠાકારે જન્મ ફેક્ટનો ખૂબ સરંજામ એકઠો કર્યો, તેમ આપણે પણ આપણાં છોકરાં, આપણી ઊંચી, આપણાં સગાં, આપણા મિત્રો અને આપણાં સરીરને સુખી કરવા ફેક્ટનાં વૈતરાં કર્યા કરીએ છીએ અને ફેક્ટનો સરંજામ જેવો કરવા ને ન કરવાનાં કામો પણ કરીએ છીએ. ઠાકારને જન્મ સારો સ્ટેશનમાસ્ટર નહોતો તેમ જો આપણને કોઈ સારો સહનુર મળે અને કહે કે, બાઈ! આ નાહકની વેઠ તો માટે મતદિવસ લઈ બેઠા છો. તું નિજ વૈતરાં કરશે તોજ તે આસે પીએ અને જીવશે. નહિ તો તે બહુ મરી જશે : તું તેઓ મોતાનું પ્રારબ્ધ પોતાની સાથે નથી લાવ્યા : તું તમારી અને

નેંગેની કંજીયા દીનકર નવગુણી, વાગુણી, રૂઝુગી, નેંગેની
 વિનાયક કંજીયા ગંગા કો? રામેદે ગમે કોઈક-૨ નેંગેની રેડકે
 આલકરે કંજીયા રંગ મળે કે મળ ગાલમે) મળે મળે મળે મળે
 છે એમ તમે આવી ગયા કો? મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 રંગમંદુર નહોતું મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 નેંગેની રેડકે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 આપનાં! આવી અમેક કંજીયા રંગ મળે મળે મળે મળે
 આવી તૈયારી કરી મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 છે! મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 પાલે બહેનો ગયા છે! મળે મળે મળે મળે મળે મળે
 કોઈક રંગ રંગ રંગ રંગ રંગ રંગ રંગ રંગ રંગ
 ના કહેવા પ્રગળે મળે, તેમ આપને જે મળે મળે મળે
 નિશ્ચય કાળી તેમની આપનાર પાલીને તે મળે મળે
 આપણી જાત આપને આપનાર કાળી મળે મળે મળે
 મળે બાઈએ અને બહેનો! કાળ પાત્ર સાથે મળે મળે
 તેમ કરવા આપને દૃઢ પ્રયત્ન કરેલો તેમ અને તેમ કરવા-
 થીજ આપણા સર્વનું કલ્યાણ અને શ્રેય છે.

બજન

કોઈ મેદે દામ ન આયો, શ્રીદરિયિના કામ મેદે કામ ન આયો;
 આ જાહી કાયાકે લીને, રતનસો જનમ ગુમાયો. શ્રીદરિ૦૧
 કંચન કલરા ચીતર વિચીતર, રચી રચી ભોવન બનાયો;
 તામે તતક્ષણ ચહી કાઢયો, રચી રચી ભોવન બનાયો. શ્રીદરિ૦૨
 ધર તરિયા કહે મેં સંગ ચહુંગી, પૂત પૂત ધન ખાયો;
 અંતરમે છુપી ધર બીતર, હા એક ન પહુંચાયો. શ્રીદરિ૦૩
 સો સુકીત કર એક સુત જાંચો, બાલ હી લાડ લડાયો;
 કાઠ સિયો કટીંકા પામે, અગનસુ બદન જલાયો. શ્રીદરિ૦૪
 અધમોદ્ધારણ ગુણકાતારણ, સોધ પ્રણ મ્યું નેં વિસરાયો;
 ના સિયો નામ રહો મન ધાકા, સુરદાસ પસ્તાયો. શ્રીદરિ૦૫

જગ્યા હતી ત્યાં મોકલ્યા અને તે ખાતામાં હાથમાં બેટી નાખેલ એક ચોર અને સાથે બે સિપાઈઓને બેસાડ્યા. પૂછતાં માલમ પડ્યું કે તેણે લીલિયા પરગણામાં ખૂન કર્યું હતું. તેથી તેનો કેસ મલાવત્રા ભાવનગર લઈ જતા હતા. સોનગઢ, શીહોર અને પછી વડોદરા આવ્યું એટલે અમે તો બધો સામાન પેક કરીને આનંદ-થી બન્ના રેનેલીઓને મળવાની હલદમાં ખુશી થતા થતા બેઠા હતા. ખીમ ઉતાર્યો કે જે પરદેશી હતા, અને જેને કાઠની ઓળખાણ નહોતી તે બિચારાં ડ્યાં ઉતરીશું ? હવે કેમ થશે ? વંચરે ચિંતાથી મુંઝાતા હતા અને પેલો કેદી તો તદ્દન રોવા લાગ્યો થઈ ગયો હતો; તેના દોષકારક હટી ગયા હતા. તે ખાતરીથી માનતો હતો કે, હવે આપણું આવી બન્યું. ભાવનગર પરા આવતાં આવતાં તો અમે અત્યંત ખુશી થયા; કારણ કે હવે અમે અગારી જન્મશ્રમિમાં આવી પહોંચ્યા હતા. ભાવનગર આવતાં ગાંધીભાઈ સર્વ ઉતાર્યો ઉતરી ગયા અને સૌ સોને કેદાણે ગયા.

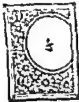
જાદુગી અને બહેનો ! આ વાતમાંથી પાત્ર આપણે સાર શોધી
 શકીશું અને તે એક કે, દહેવેની પેઠે આપણને આ સરીવર પી
 વાદન નબળું છે અને તે ધીમે ધીમે કરતાં આપણને યનપુરીના
 રંદેશન સુધી પહોંચાડશે; પણ આપણે જો સત્કર્મો કર્યાં દશે, પ્રજુની
 સાથે યોગબાલુ કરી દશે એટલે કે એના દર્શનનો લહાવો લીધા
 દશે તો તે રંદેશને પહોંચતાં આપણને આનંદ થશે અને
 આપણા મનમાં આપણે પ્રજુ દર્શનું કે આલો, દશે આપણી ખરી
 ધન્યજ્ઞિ કે ન્યાયી આપણે આપણા દત્તા ત્યાં મર્યાદા કરીએ
 અને ત્યાં આપણા દહેવેન નગરોએ અને આનંદ થશે. પણ જો
 આપણે તેની એટલે કે પ્રજુની આગબાલુ નહિ કરી હોય તો તે
 પરદેશીઆની માત્રક આપણે મુંઝવણ કે દાવા દાવા ! દહે
 આપણું શું દશે ત્યાં આપણે આ દાવા દશે ! આપણે ત્યાં મું
 ઘનામ નથી ! આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે આપણે
 કદાચદિ ૧ મુજબ ૧૮૪૬ ૫૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦
 ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦
 અને -- ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦ ૫૨ ૬૦

કરી હશે, ખરાબ કૃત્યો કર્યાં હશે, નિંદા કરી હશે, પાપમાં જીંદગી
ગુજરી હશે, બીજાઓને સતાવ્યા હશે તો તો પેલા દેદીની પેડે
આપણા રામ રમી જશે અને આપણા મનમાં ખાત્રીજ થશે કે
હાય, હાય ! હવે તો આપણે મરાયાજ, હવે તો આપણે નરકમાં
ડૂબ્યાજ. હવે આપણને કાંઈ ચમરાજ છોડશેજ નહિ. ચમપુરીમાં
જવું એ જરૂર છે તો પહેલેથીજ ચેતીને, પ્રભુને સ્મરીને, દાન-
પુણ્ય કરીને, ખોટાં કામથી બચીને, સદ્ગુરુનું શરણ ગ્રહીને,
ઈશ્વરના નામોચ્ચારણની ધૂન મચાવીને, પરમાર્થે ડેડ બાંધીને,
લોકકલ્યાણનાં કાર્ય કરીને, આપણે તૈયારી કરી રાખવી જોઈએ,
કે જ્યોત્તી અંતે આપણે પસ્તાવું ન પડે. સારા માણસની ઝાળ-
ખાણ આ સંસારમાં પણ મોટો લાભ આપે છે, તો પ્રભુ જવા
મહાન જગતકર્તાની ઝાળખાણ આ લોક અને પરલોકમાં કેમ
મોટો લાભ નહિ આપે ! તે આપશે અને આપશેજ; માટે તેની
ઝાળખાણ કરવા સતત પ્રયત્ન કરો.

લજન

બાનાની પત રાખ, પ્રભુ તારા બાનાની પત રાખ;
બાના રે માટે જો દુઃખ દેશે તો, ડાણ જપે તારો જાપ. પ્રભુ
રોહીદાસની તમે પાતરિ લીધી ને, નવ જોઈ ભાત કે જાત;
સેનાની માટે સન્મુખ રહીને તમે, નાથ કહેવાયા હો નાથ. પ્રભુ
પ્રલાદની તમે પ્રતિપાલન પાળીને, સ્થંભમાં પૂર્યો વાસ;
તાતી કદા તમે શીતળ શ્રીધી, સુધન્વાને પાસ. પ્રભુ
પંચાળીનાં પટકુળ પૂર્યો ને, રાખી સભામાં લાજ;
સાગરમાંથી બૂડતો રાખ્યો, રામ કહેતાંમાં ગજરાજ. પ્રભુ
ઝેર હતાં તેનાં અમૃત શ્રીધાં ને, આલ્યાં મીરાંને હાથ;
મહેતાને મંડળીક મારવા આવ્યો (ત્યારે) કેદારે લાગ્યા મધરાત.
લડતોનાં તમે સંકટ લાગ્યાં ત્યારે, દૃઢ આવ્યો વિશ્વાસ;
તુલસીના સ્નામીને કહું કર જોડી, પૂરો અંતરની આરા. પ્રભુ

રત્ન હજ મું-ખાલી માળા ફેરવવાથી પ્રભુ મળતા નથી.
પણ ભાવપૂર્વક ભક્તિ કરવાથીજ મળે છે.

વીંધર દલપતરામે પોતાની એક કવિતામાં
ઈશ્વરના ગુણ ગાતાં લખ્યું છે કે

“તું તૃણતણો પર્વત કરે, પર્વતતણો તૃણ તું કરે.”

આ લીટી ખરેખર યાદ કરવા લાયક છે; કારણકે જો તેનું
ખરાખર મનન કરવામાં આવે તો માણસ અહંકાર કરતો અટકે.
આપણે એવાં ઘણાં દહાંતો વાંચ્યાં છે કે જેમાં પ્રભુ રામને રંક
અને રંકને ત્રાપ બનાવે છે. હરિશ્ચંદ્ર જેવા રાજા કે જેના મસ્તક-
પર આમર દોળાતાં હતાં અને હં કહેતાં હજારો સેવકો ખમા
ખમા કરતા હાજર થતા હતા, તેજ હરિશ્ચંદ્ર ઢેડને ત્યાં પેસા
ખાતર વેચાયા. નૈપથ દેશનો રાજા તથા જેને દોષ પણ વાતની
કમી નહોતી તેને એક વખત ચરીર. ઉપર માત્ર જેવું તેવું
લગડું પહેરીને વનમાં મટકવું પડ્યું હતું. અયોધ્યાપતિ
મહારાજ દશરથના પુત્ર શ્રીરામચંદ્રજી કે જેમને આવતી કાલે
રાંભ્યાભિષેક કરવાનો હતો અને જેના માન માટે સર્વત્ર ધ્વજ,
પનાકા ને વાવટા ફરકી રહ્યાં હતાં, ઘેર ઘેર તોરણો બંધાર્યા હતાં,
આંગણાંઓમાં અગોળીઓ પૂરાઈ હતી; તેજ રામચંદ્રજી બીજે
દિવસે દેવળ વડકલ વસ્ત્ર પહેરીને પિતાના વચનને ખાતર
વનમાં ચાલી નીકળ્યા હતા. પાંચ પાંડવ બાઈઓને પણ
દ્રૌપદીસહિત વનનાં દુઃખો વેઠવાં પડ્યાં હતાં. આવા આવા
મહાન પુરુષોને જ્યારે દુઃખ ભોગવવાં પડ્યાં હતાં ત્યારે આપણે
માનવીમાત્ર તે શી ગણતરીમાં !

મારા કાકાની સ્થિતિ ગરીબ હતી. તેઓ અમુક સોદની દુકાને
મુનીમગીરી કરતા હતા. તેમને મદિને દહારે વીસ રૂપિયા પગાર
મળતો હતો. તેમાં તેમને આખા દુટુંબનું પૂરું કરવાનું હતું.
તેમના દુટુંબમાં તેઓ પોતે, તેમનાં પત્ની, બે પુત્રો અને એક
પુત્રી, એમ પાંચ જણ હતાં. આમ છતાં તેઓ પોતાના પુત્રોને

કેળવણી આપવાની બહુજ ખંત રાખતા હતા. ફોટો તૂટેલ
લૂગડાંથી તેઓ ચલાવતા; થીંગડાં દીધેલ-જોડા તેઓ પહેરતા,
શાકવિના ચલવી લેતા, એમ બીજી અનેક રીતે કરકસર કરીને
પણ તેઓએ છોકરાને નિશાળે લણાવવા માંડ્યા. મોટા છોકરાને
જ્યારે ઘરની સ્થિતિની બરાબર ખબર પડી એટલે તે પણ લણવા-
માં બહુજ કાળજી રાખતો અને પછી ધીમે ધીમે પોતાથી નીચલા
વર્ગના બે ત્રણ છોકરાને લણાવીને ચાર પાંચ રૂપિયા મહિને
મેળવતો. ધીમે ધીમે તે માસ્તરોનો બહુ પ્રિય શિષ્ય થઈ પડ્યો,
એટલે તેઓએ તેની ભલામણ કરીને તેને સ્કૉલરશીપ પણ
અપાવી. આથી તેને અભ્યાસમાં બહુ સરળતા થઈ; કારણકે પછી
તેણે છોકરાઓને લણાવવાનું છોડી દીધું. બરાબર ખંતથી
અભ્યાસ કરીને તે બી. એ. માં પાસ થયો અને મુંબઈની “બુદ્ધિ-
બળ શાળા” માં તે હેડમાસ્તરતરીકે નીમાયો. ત્યાંથી બે વર્ષે તે
એલ્ફિન્સ્ટન કૉલેજમાં બીજા મદદગાર શિક્ષકતરીકે નીમાયો
અને પછી ધીમે ધીમે તે કેળવણી ખાતાનો ઇન્સ્પેક્ટર નીમાયો.
પહેલાં ભરૂચ જિલ્લામાં ગયો, ત્યાંથી પછી સુરત બદલી થઈ
અને હાલ તે મુંબઈમાં મહિને ત્રણસોના પગારથી ઇન્સ્પેક્ટરનું
કામ કરે છે. ગાડીલથ્યાંના પણ તેને મહિને પચાસ રૂપિયા
બીજા મળે છે. તેઓએ એક ઘોડાગાડી રાખી છે. તેઓ ડાટમાં
હોર્નબી રોડ ઉપર આવેલા “મોતી માળા”માં ત્રીજા માળે રહે છે.
બરાબર અગિયાર વાગે જમીને તેઓ ગાડીમાં બેસીને ડાટની
ક્રાફ્ટ મારકીટ પાસેની નાગદેવી સ્ટ્રીટને નાકે આવેલી, બુલેશ્વરની
મારકીટ પાસે આવેલી, કાલબાદેવી રોડ ઉપર આવેલી અને
છેવટે મની સ્કૂલ પાસે આવેલી એમ અનુક્રમે નિશાળો તપાસવા
નીકળતા. નિયમિતપણે દરરોજ જવાનું રાખેલું હોવાથી તેમનો
ઘોડો પણ બરાબર અનુક્રમે તે નિશાળોની પાસે આવીનેજ ધબ
દબને ઉભો રહી જતો; કારણકે તેને આ ટેવજ પડી ગઈ હતી.

બીજા બે વર્ષ પછી તેમના નાના ભાઈ કે જે આફ્રિકામાં એક
વર્ષની ખંધીથી ડાક્ટરતરીકે ગયા હતા અને હવે જે પોરબંદર
સ્ટેટમાં ડાક્ટરતરીકે નીમાયા હતા તે મુંબઈ તેમને ત્યાં આવ્યા.

ડાક્ટરને ગમમાં કેટલીક ચીજો ખરીદ કરવા જવું હતું એટલે પોતાના મોટા ભાઈની ગાડી માગી લીધી. ડાક્ટર તો રોકૂંથી તેમાં બેઠા અને ગાડી હાંકવા મંડ્યા; પણ જરા આગળ ચાલતાં ઘોડો એકદમ અચાનકાં હમો રજો એટલે ડાક્ટર પડતાં પડતાં સહેજ બચી ગયા; જરા આગળ ચાલ્યા એટલે ક્ષણે મારછીટમાં ફરીથી પાછો ઘોડો અટક્યો એટલે ડાક્ટર મુંઝાયા; વળી ત્રીજી વાર નાગેવી પાસે પણ ધમ કરતો ઘોડો હમો રજો એટલે તે બહુજ ગમરાયા; પછી તો ને ત્યાંથી નીચે હતરી ગયા અને થોડી ચીજ ખરીદ્યાની હતી તે ખરીદી અને ભુલેશ્વર દર્શન કરવાના વિચારથી ત્યાંથી ગાડી હેઠારી; પણ ત્યાં જતાં રસ્તામાં એકદમ ઘોડો હમો રજો. આથી દર્શન કરવાનું છોડી દધને ગાડી કાલખાદેવીને રસ્તે હંકારી. તે રસ્તે પણ બેઠેકાણે અટકીને ઘોડો આગળ ચાલ્યો. ધેર આવીને ડાક્ટરે તેમના મોટા ભાઈને કહ્યું કે, ભાઈ! આવો ઘોડો તે તમે કેમ રાખ્યો છે? મારાં હાડકાં ખોખરાં થતાં માંડ માંડ રથાં છે. મોટા ભાઈએ કહ્યું કે, ભાઈ! એને તો એવી ટેવ પડી છે કે જ્યાં જ્યાં મારે રહેલ જોવા જવાની હોય ત્યાં એની મેજેજ હમો રહે છે. ડાક્ટરે કહ્યું 'એ ઘોડો ભલે તમનેજ અપ્પાનો રહે. હવેથી એ દોષને વાપરવા અપધો નહિ. એવા ઘોડા તો શા અપના?' પછી ડાક્ટર પોરબંદર ગયા અને હજી પણ કેટલીક વાર તે વાત યાદ લાવીને સોને હસાવે છે.

ભાઈએ અને બહેનો! આ વાતમાંથી આપણે શા સાર લઈશું? આપણે તો મુજ દાનપતની પેઠે ગમે ત્યાંથી પણ સાર મદલ કરવાનો છે. આ વાતમાંથી આપણે એ સાર લઈશું કે, પેલા ઘોડો જેમ જાન દેવચીજ નિશાને હમો રહેનો, તેમ આપણે પણ ધણાં કામો જાન દેવચીજ કરીએ છીએ, હવેથી નહિ. નહતું, પૃથ્વી કમળી. માગા કરવડી, દરેને જરૂર, અજા કરવી વગેરે પણ એના જાન દેવચીજ કરીએ છીએ; પણ આવી રીતે મુજબર નો નહિ. માર દાન દાન અપણા અપણા દેવચીજી આ એકલીએનો દેવચીજી દેવ દેવ જાન જાન રીતે આ એકલીએ અપણાનો અપણા કરવડી આપણું દેવ

શ્રેય થાય નહિ. દુઃખના ખરા ઉમળકાથી, જીગરના ખરા ભાવથી, અંતઃકરણના ખરા પ્રેમથી જે આપણે કાર્ય કરીએ તોજ તે સિદ્ધ થાય છે, નહિ તો ટેવથી તો પોપટ પણ રામ રામ કરે છે, ગધેડાં રાખમાં આળોટે છે, માછલાં નદીમાં નિરંતર સ્નાન કરે છે; બકરા દાઢી વધારે છે અને સરકસનાં જનાવરો આશ્ચર્ય પમાડે એવા ચમત્કારો કરે છે; પણ એ બધું જમ ફેકટ છે, તેમ માત્ર ઉપલક્ષિયા અને દેખાવનાં દર્શન, ભજનકીર્તન, જાત્રા વગેરે ફેકટનાં છે.

પદ

રામે નામ તુલજ લે પ્યારે, કાયકુ મગરૂખી કરતા હે;
કચ્છી મટીકા બંગલા તેરા, પાવ પલકમેં ઢલતા હે. રામ૦
બમ્મન હો કર પુરાન વાંચે, સ્નાન તરપન કરતા હે;
સર્વ કાલ સુચિત રહેતો, ઓ ક્યા સાહેબજી મીલતા હે. રામ૦
જોગી હો કર જટા બઢાવે, હાલ મસ્તમેં રહેતા હે;
ઉખર ધરે કર હાથ સુકાવે, યું ક્યાં સાહેબ મીલતા હે. રામ૦
મુક્તિ હો કર બાંગ પુકારે, ઓ ક્યા સાહેબ બહીરા હે;
મુગી પાવકા અવાજ બાજે, ઓ ભી અદ્વા સુનતા હે. રામ૦
જંગમ હો કર લિંગ બઢાવે, ધરધર લે કર ફીરતા હે;
શંખ બજ કર ભિક્ષા માગે, ઓ ક્યા સાહેબ મીલતા હે. રામ૦
કહત કબીરા સુન ભાઈ સાધુ, મન કી માલા જપતા હે;
ભાવ ભક્તિસે ધ્યાન ધરત હે, ઉનકો સાહેબ મીલતા હે. રામ૦

રત્ન હપ મું-ખોટું અભિમાન મૂકીને આપણે તો
પ્રભુને શરણેજ રહેવું જોઈએ.

રિકા જવા માટે અમે એક વખત મુંબઈથી ખામ્મે
રટીમ નેવીગેશન કંપનીની રટીમર 'હિંમત'માં
બેઠા. તે ડેટલાક બંદર કરતી કરતી દારિકા
જવાની હતી. મુંબઈ છોડ્યા પછી લગભગ ચાર
કલાકે પવન જે ધીમે વાતો હતો તે જોશમાં ફુંકવા

મંડ્યો, આકાશમાં ધીમે ધીમે વાદળાંઓ એકઠાં થવા લાગ્યાં
અને થોડી વારમાં તો મેઘગર્જના અને વિજળીના ઝખકારા થવા,
મંડ્યા, વરસાદ તૂટી પડ્યો અને રટીમર હાલકટોલક થવા માંડી.
હિતારૂઓ ગભરાવા લાગ્યા, ડેટલાક રોવા મંડ્યા, ડેટલાક બહીને
બંદરમાં પેસી ગયા, ડેટલાક દરિયામાં પડવાની તૈયારી કરવા
લાગ્યા અને ડેટલાક પ્રભુની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. એટલામાં “પડ્યા
ઉપર પાટુ અને દાઝ્યા ઉપર હામ” થાય તેમ રટીમરના એક
કોરના ભાગમાં એક બાકીડું પડ્યું, તેથી બધાએ જીવવાની
આશા છેડી. અમારી સાથે હિતારૂઓમાં એક ચોળા ભગત હતા.
તે બહુજ ચોળા હતો; તે બહુજ અહંકારી, અભિમાની અને
વાગ્દેહ હતો એટલે થોડીવારમાં સૌ તેને ચોળા ભગતથી આગળવા
લાગ્યા. તે એકદમ કપ્તાન પાસે દોડી ગયો અને ચડેચાડ પાડવા
મંડ્યો કે, સાહેબ! આ શો બુલ્લમ! આહું નોદાન અને આવો પવન
અને વળી તેમાં ખોટને ગાબડું પડ્યું છે એન મેં સાંભળ્યું છે તો
ખોટ હવે જરૂર બુલ્લાનીજ, એન મને લાગે છે. કોશન જે કે
અંચેજ હતો પણ તે બહુજ શાંત, બહો અને હિંમતવાન હતો. તે
સાહેબ પણ પેલા ચોળા ભગતને આગળવતો હતો, એટલે કાંઈપણ
વાતુ ગરબડ ન કરતાં સાહેબે મનમાં વિચાર્યું કે, જે આને છૂટો
મૂડામું તો તે હિતારૂઆને ખુબ ગભરાવી ચારશે અને વળી ગાબડું
પડવાની વાત જે બીજા બહુજ ખબર લાગ્યા નથી તે બહુજે તો
વળી હિતારૂઆ બહુજ મુંઝેલ વસ્તુ આ હેતુથી તેણે મને કહ્યું કે,

સાહેબ! જે તમે સ્ટીમરને બચાવવા અમને મદદ કરો તો સ્ટીમર જરૂર બચશે અને આપણે બધા પણ ઉગરીશું. બુઝો, અમારા બધા ખલાસીઓ કામ કરવા મંડી ગયા છે; પણ તમારા જેવા ભરોસાદાર માણસને મારે એક ખાસ કામ સોંપવું છે. આથી ચોળા ભગત બહુજ ફૂલાર્થ ગયા અને સાહેબની સાથે ગયા. સાહેબે એક મોઢું જબરું જાડું દોરડું બતાવીને કહ્યું કે, આ ખૂબ મજબૂતીથી પકડી રાખજો અને હું પાછો આવીને તમને કહું ત્યારેજ તેને છોડી દેજો. આમ કહીને તે ત્યાંથી ચાલી ગયો. ત્રણ કલાક પછી વરસાદ બરસાદ બધું શાંત થઈ ગયું, બાકોરામાંથી ભરાયલું પાણી પણ બંબાથી કાઢી નાખ્યું અને બાકોર પૂરી દીધું. આથી સર્વત્ર શાંતિ ફેલાઈ રહી. પછી કપ્તાન પેલા ચોળા ભગત પાસે ગયા અને કહ્યું કે હવે દોરડું મૂકી તમે ખુશીથી પધારો. આથી તેને એમજ લાગ્યું કે મારી મહેનતથીજ સ્ટીમર બચી અને મેંજ બધાને બચાવ્યા. પછી ઉતાડચો પાસે આવી તે પોતાનાં બણમાં ફૂંકવા લાગ્યો અને સૌને કહેવા લાગ્યો કે, તમે બધા ભેગા મળી મને માનપત્ર આપો તો ઠીક. આ ગડબડ છેટેથી કપ્તાન પણ સાંભળતા હતા તે ત્યાં આવ્યા અને બોલ્યા “સાહેબ! તમને મેં જે દોરડું હાથમાં આપ્યું તે તો કેવળ નકામું ત્યાં પડેલુંજ હતું, તમને મેં એટલા વાસ્તે ઉભા રાખ્યા કે તમે પાછા ચોળા થકને આ ઉતાડચોને ફેંકટના ગલરાવો નહિ. આના નાહકના ગલબાન મારીને તમે શામાટે તમારી ફજતી અને મશ્કરી કરાવો છો?” આ સાંભળી બધા દસી પડ્યા અને આપણા ચોળા ભગત શરમાઈ ગયા.

ભાઈઓ અને બહેનો! આપણે બધા પણ પેલા ચોળા ભગતના જેવાજ છીએ. આપણે એમજ માનીએ છીએ કે, નાતમાં, જાતમાં, પાંડોશમાં, મંદિરમાં, મજનમંડળમાં અમેજ કર્તાહર્તા છીએ અને અમારાથીજ આ બધું ચાલે છે. આવો ખોટો અહંકાર આપણું કરીએ છીએ તેથીજ આપણું શ્રેય થતું નથી. જેન પાણીના તળે અમ ગર્વ કરે કે, અમેજ ગામને પાણી પૂરું પાડીએ છીએ, જેમ ચીનારાની પીછી એમ

અહંકાર કરે કે દુઃખ સરસ ચિત્તો ચીતરું છું, જેમ કવિની કે
લેખકની કલમ એમ દુઃખદ પરે કે, દુઃખ કવિના અને લેખકનું
છું, જેમ બીજાંએ એમ ગર્વ કરે કે અમેજ સરસ પુસ્તકો છાપીએ
છીએ; જેમ કડહી, તપેલાં, દાઢ્યેલાં વગેરે ગર્વ કરે કે અમેજ
સરસ રસોઇ બનાવીએ છીએ; જેમ છીલી દૂધાણં એમ કરે કે
અમેજ સરસ મૂર્તિઓ થીએ છીએ; જેમ વૃદ્ધાં વૃદ્ધાં દુઘિયાદો
અને સાધનો એમ ગર્વ કરે કે અમેજ બધું કરીએ છીએ; તેમ
જે મૂર્ખાં ફૂલણુ હોય તેજ અહંકાર અને ગર્વ કરે કે અમેજ
બધું કરીએ છીએ અને અમે જો ન હોત તો કાંઈ થાતજ નહિ,
એમ કહે છે; પણ જોએ દાસા, સમગ્રુ, વિવેચી અને સત્સંગી છે
તેઓ તો એમજ કહે છે કે, અમારાથી કાંઈ થતુંજ નથી અને જો
થતું હોય તો અમે તો માત્ર પ્રભુના નિમિત્તમાત્રજ છીએ.
આપણે પણ એ પ્રમાણે કરતાં અને કહેતાં રહેવું જોઈએ.

ભજન

સાચી વાત સખા સમજવું હુંને સાનમાં રે;
ઓહું મોટપણું મેલી દે મિથ્યા માનનાં રે. (૨૬.)
ધાન ધરા ધન સાથ ન આવે, રનેહ અને સંબંધ સતાવે;
સુતદારાદિક તને નચાવે તાનમાં રે, સાચીં
પુણ્યવડે માનવ તન પામી, વામી થઈ જોહો છે દામી;
ખલ તારી તે ખામી કહું છું કાનમાં રે, સાચીં
નામરૂપ સર્વે છે નિષ્કળ, બહુ દોને દેખાડે છે ખલ;
જીવન ચલ જલજિંદુ પડેલું પાનમાં રે, સાચીં
વિનય વિવેક વિચાર કરીને, તર ખવસાગર પુણ્ય કરીને;
ભાવ ધરીને દેશવ હરિ ભગવાનમાં રે, સાચીં

સારાં વાંતાં કરશે. આવી રીતે બીજાના મનનું સ્વચ્છતા થયું અને
વહાણુ તો આણું. આજનાં આજનાં કલકલ આજનાં જે રજુ
દિવસનું છેડું રજુ, ત્યાં એકદમ પવન ચડી આવ્યો અને એવો
વટોળીઓ ચઢ્યો. આથી વહાણુ એકદમ હાલકટાલક થઈ ગયું
અને ઉતારાઓ ગસરાઈ ગયા. થોડી આરમાં એવો સખત પવન ચાલ્યો
માંડ્યો કે વહાણુ આ ધડીએ ગયું કે જાસે એમ થઈ રહ્યું. ધડીકમાં
મોજાથી વહાણુ ખૂબ ઉંચે ચઢે અને પાણું ધબકતું નીચે પડે.
ધડીકમાં એક બાણુ નમે તો ધડીકમાં બીજી બાણુ નમે. સ્વન
હાલકટાલક થવાથી ઉતારાઓની પાણીઓની ધડીએ આમસામી
અપડાઈ, અને ભાંગી ગઈ અને પાણી બહુ દિશામાં મળ્યું. દરેક
તો વહાણુને છૂડું મૂકી દીધું અને ત્યાં પ્રજા સહ બધા ત્યાં જ્યાં
દેવું એમ નિર્ધય કર્યો. ખારવાઓ તથા ઉતારાઓ પ્રજાનું સ્મરણ
કરવા લાગ્યા. ખરાખર છત્રીસ કલાક વહાણુ પાસ્તીમાંથી પસાર
થયું. વહાણુને એમ ને એમ જવા દીધું, કારણ કે તેઓ ત્યાં આવ્યા
હતા તે તેમને ખખર પડી નહિ. આવતું તો હતું, પણ પાણી ન
હોવાથી ઉતારાઓમાં ખૂમાખૂમ થઈ રહી અને દટલાક તો લાંબા
થઈને મટલાં માફક સૂતા. કાંઈ વહાણુ મળે અને આપણને મદદ કરે
એ વિચારથી તેઓએ વહાણુપર ભયની નિશાનીવાળી ધજા ચઢાવી
દીધી. આવી રીતે બીજા જે દિવસ ગયા પણ કાંઈ વહાણુ તેમને
મળ્યું નહિ. હવે તેઓએ જીવવાની આશા છોડી અને વહાણુને
ત્યાંને ત્યાંજ આમ તેમ ફેરવવા લાગ્યા. એક કલાક પછી તેઓની
નજરે એક વહાણુ ચઢ્યું, આથી તેઓને કાંઈક આશા બંધાઈ.
બીજા કલાકમાં તો તે વહાણુ ત્યાં આવી પહોંચ્યું અને આ
વહાણુ ઉપર ભયની નિશાનીવાળી ધજા જોઈને તેની પાસે
આવ્યું. એક નાના હોદકામાં બેસીને ત્યાં આવેલ વહાણુનો દંડેલ
જે ત્રણ ખારવાને લઈને 'જોરાવર' વહાણુ ઉપર આવ્યો અને પૂછ્યું
કે, તમને શેનો ભય છે? તેઓએ પોતા ઉપરની વીતક વાત કહીને
હત્યું કે, અહીં જે દિવસથી અમે બટક્યા કરીએ છીએ કે કાંઈ વહાણુ
અમારી મદદે આવે, કારણ કે અમે પાણી વિના મરી જઈએ
છીએ, માટે અમને પીવા થોડું પાણી આપો. વળી અમારે કલ-

કત્તે જવું છે તો તે ક્યાં છે તેનો અમને માર્ગ બતાવો. મદદે આવનાર વહાણના ટંડેલે કહ્યું કે, ભાઈઓ! તમે આટલામાં ભટકો છો અને પાણી વિના મરો છો, એ કેવી ગાંડાઈ! આ ગંગાનો સાગર છે, આમાં તો હાથ નાખીને જોઈએ તેટલું પાણી પી લ્યો ને, દરિયો તો છેટે રહ્યો. આ દરિયા જવું તમને લાગે છે, પણ તે ગંગાસાગર છે. આથી તરતજ બધા ઉતાર્યો એકદમ હાથ નીચે નાખીને જોયે જોયે પાણી પીવા મંડી પડ્યા અને ઢંડમાં છોકરૂં ને છોકરૂં ગોતવા નીકળવાની માફક પોતાનેજ ઠપકો આપવા લાગ્યા. પછી તે વહાણવાળાએ કહ્યું કે, હવે કલકત્તા બહુ નજીક છે, માટે તમે ગભરાશો નહિ. અહીંથી દક્ષિણમાં ચાલો એટલે ત્રણ કલાકમાં કલકત્તે પહોંચશો. ટંડેલે તેનો બહુ ઉપકાર માન્યો. પછી વહાણને સહીસલામત કલકત્તે પહોંચાડ્યું.

ભાઈઓ અને બહેનો! 'જોરાવર' વહાણવાળા જન્મ છતે પાણી-એ તરસે મરતા હતા, તેમ આપણે પણ છતે મંદિરે, છતે હરિકથાએ, છતે ભજનમંડળે, છતે સંતસંગતિએ હરિરસ વિના, પ્રભુની કથા-વિના, પ્રભુના ભજનશ્રીર્તનવિના મરીએ છીએ. જન્મ વહાણવાળા કલકત્તા પાસે છતાં તેમને ખબર નહોતી, તેમ આપણી પાસે આપણા હૃદયમાં આપોઆપ પ્રભુ ખિરાજ છે છતાં આપણને તેની ખબર નથી પડતી; પણ જન્મ તે વહાણવાળાને સલ જાણવાવાળો ટંડેલ મળ્યો, તેમ આપણને કોઈ સદ્ગુરુ મળે તો રસ્તો બતાવી દે, માટે કોઈ સારા સદ્ગુરુને શોધી તેને શરણે જાઓ.

ભજન

ગુરુ વિન મરમ ન જાણે, કાય જન ગુરુ વિન મરમ ન જાણે.
બ્રહ્મ જાણવો કોણ કેકાણે, કાય જન ગુરુ વિન મરમ ન જાણે. ટેક
બાવન અક્ષર માણસ બોલે, કળ એ ભરી છે કોણે;
જીવ દેહમાં રહીને વદે પણ, પ્રભુરચના ન પ્રમાણે. કાય૦૧
ઔષધ સઘળાં ગાંધીના ઘરમાં, તે વૈદ વિના મરે રોગે;
દાટેલું ધન પણ ગુરુ વિન ધરતું, કેમ પડે ઉપભોગે. કાય૦૨
મહાસિંધુમાં નૌકા મૂકે, મરમી પાર ઉતારે;

ભેદ ક્ષમા વિત જૂલો ભમે તે, શ્રમ કરી સર્વે હારે. કાવ૦૩
અકં વિના સઘળે અંધારું, પાસ પડયું ના સૂઝે;
જન ઇષ્ટમ ગુરુજ્ઞાન મળે તો, પ્રકટ પ્રભુને જૂઝે. કાવ૦૪

રત્ન ૬૭ મું-દુઃખથી ન ડરતાં હિંમત રાખી કાર્ય
કરવું, એ સજ્જનનું કર્તવ્ય છે.

રસેન જાદવની પુત્રી અને વસુદેવની બહેન તે
કુંતા. એનું ખરું નામ તો પૃથ્વા હતું, પણ
શરસેને પોતાના મિત્ર કુંતિભોજને કાંઈ સંતાન
નહોતું તેથી તેને દત્તક કરવા આપી હતી.
કુંતિભોજ ઉપરથી તે કુંતા કહેવાયાં. કુંતિભોજ

રાજાને ત્યાં ધણી સંત સાધુઓ આવતા હતા અને તે સર્વની
મહેમાનગત કરવાનું કામ રાજાએ કુંતાને સોંપ્યું હતું. એક
વખત ત્યાં દુર્વાસા ઋષિ આવી ચઢ્યા. તેમને રાજા રાખવા એ
કાંઈ જેવું તેવું કામ નહોતું. તે મહાક્રોધી હતા, છતાં કુંતાએ તેમની
એવી સરસ સેવા ઉદારી કે ઋષિ તેના પર અત્યંત પ્રસન્ન
થયા અને જતી વખતે તેને પાંચ દેવ-સૂર્ય, યમ, વાયુ, ઈંદ્ર અને
અશ્વિની-ના મંત્રો આપ્યા અને કહ્યું કે, હે કન્યા! હે બેટા !
હું તારા ઉપર બહુ પ્રસન્ન થયો છું, તેથી આ પાંચ દેવના પાંચ
મંત્ર તને આપું છું, જેના જપથી તને પુત્રો થશે; પણ ખરી અડચ-
ણ સિવાય કદી તું તેનો ઉપયોગ કરીશ નહિ. આમ કહીને તે તો
વિદાય થયા. થોડા વખત પછી કુંતાને મનમાં થંકા થઈ કે, ઋષિ
મને મંત્ર આપતા ગયા છે તે સાચા હશે કે ખોટા? આવા વખતમાં
દેવના મંત્રનો ઉચ્ચાર કરીએ અને દેવ સાક્ષાત્ પોતે દિવ્ય સ્વરૂપે
આવે અને વળી પુત્ર આપે એ વાત મુંઝવેજનું હશે ! અરે,
ના રે ના. આ તો મારા જેવા બાળકને જરા ખતાવીને ઋષિ આપ્યા
ગયા; પણ ખેર ! હાવને એકજ મંત્ર અજમાવી જાઉં, જેવું હશે
તેવું તરત જણાયે. આમ કહીને પવિત્ર થઈ તેણે પોતાના એકાંત
આરામમાં સૂર્યનારાયણ દેવના મંત્રનો જપ કર્યો કે તરતજ ત્યાં

તેજસ્વી સૂર્યદેવ દેવી રૂપ ધરીને આવ્યા. આથી કુંતી ગભરાઈ, નીચું જોઈ ગઈ, થરથર કંપવા લાગી અને પોતાની ભૂલ માટે સૂર્યનારાયણની માફી માગી પણ દેવે કહ્યું:—હવે પસ્તાવો કરવો ફેકટ છે, માફ આવવું કોઈ વખત અશ્કળ થાયજ નહિ. આમ કહી તેમને આલિંગન કરીને ચાલતાં થયા; અને કહ્યું કે, તારૂં કન્યાપણું જશે નહિ. સૂર્યદેવના ગયા પછી તેમને એક મહા-તેજસ્વી કવચકુંડળવાળો પુત્ર ઉત્પન્ન થયો. પછી તેણે પોતાની એક અંગત દાસીને બોલાવી આ સર્વ વાત નિવેદન કરી અને તેની સલાહ લઈને તે કુંવરને એક પેટીમાં મૂકી તે પેટી નદીમાં તરતી મૂકી દીધી. પછી તે પેટી અધિરથી સારથિને હાથ આવી અને તેને પુત્ર ન હોવાથી તેણે તેને પુત્રતરીકે રાખ્યો અને પછી-થી તે કર્ણતરીકે ઓળખાયો. વખત વીતતાં કુંતાજીનાં લગ્ન પાંડુ સાથે થયાં. એક હરણીના શાપથી પાંડુ પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે સંબંધ કરી શકતા નહિ. પછી પાંડુ પોતાની બન્ને સ્ત્રી કુંતી અને માદ્રીને લઈને વનમાં ગયા; ત્યાં એક વખત કુંતીએ દુર્વાસાની વાત કહી અને પતિની ઈચ્છા અને આજ્ઞાથી ત્રણ દેવથી પોતે ત્રણ પુત્રો—ધર્મ, ભીમ અને અર્જુન—ઉત્પન્ન કર્યા; અને માદ્રીને એક મંત્ર શીખવ્યો તેથી તેણે અશ્વિનીકુમારથી બે પુત્રો—નકુળ અને સહદેવ—ઉત્પન્ન કર્યા. આ પાંચ પાંડવો કહેવાયા અને તેઓએ ધર્મ-ને માટે કુરુક્ષેત્રનું પ્રસિદ્ધ યુદ્ધ કર્યું. એ યુદ્ધમાં એક દિવસે અર્જુનનો પુત્ર અભિમન્યુ પૂરજોસમાં દુરભનો સામે યુદ્ધમાં લડતો હતો, તે અર્જુન છેટેથી ઉભા રહીને જોતા હતા. હવે દુરભનોનું જોર વધી પડ્યું અને તેઓ અભિમન્યુને બહુ ગભરાવવા લાગ્યા. આથી અભિમન્યુએ પોતાના પિતાને કહેવરાવ્યું કે, મને મદદ કરવાને થોડુંક લશ્કર મોકલો. આ સંદેશો સાંભળીને અર્જુન હસ્યા, પણ તેની મદદે કાંઈ લશ્કર મોકલ્યું નહિ. અભિમન્યુ ખૂબ જોસથી લડતો હતો પણ મદદ ન આવી તેથી ગભરાયો. અર્જુન છેટેથી જોતા હતા અને મનમાં વિચારતા હતા કે, આને આજે મારે જશ અપાવવો છે, આજની કીર્તિ અભિમન્યુનેજ અપાવવી છે અને તેથીજ હું તેની મદદે લશ્કર નહિ મોકલું. થોડી વાર પછી અભિ-

ન્યુએ બીલુનું માણસ અને પછી ગીલુનું માણસ નોકરનું અને
 કેવરાનું છે, નદે સરકર મોકલે. અબુને તેઓની સાથે કદે
 રાવું છે તું કાંઈ કાંઈ પોંગા સરદાર કે સરદાર નથી, તેમ મેં
 પણ ઘણું યુદ્ધ કર્યું છે. વળી તારા બગવિયે હું અબુનું નથી;
 માટે કે જાણ! હું તને આજે જય અપાવવાજ હજી હું, હું જય
 કરવા હજી નથી અને તેથીજ હું તારી નદે અગાધ સરકર
 નહિ મોકલું. વળી તમે અને કહેજો કે, તું બાગક છે પણ શિંદનો
 બાગક છે; માટે શિયાજવાથી કદી હરીય નહિ. તારા પિતા કોણ
 તારી માતા કોણ, તારું મોસાળ કોણ? આ બધું તું વિચાર કરીય
 એટલે તું પછી નદની હજી નહિ કરે અને મરજીઆ મરને
 થીય, એમ મારી ખાતરી છે. આ સંદેશો અભિમન્યુને મળ્યો કે
 વરતજ સાલચોળ નેત્ર કરીને અગાધ કરતાં દયગણા જોઈથી તે
 કલ્યા મંડયો અને પોતાના ચોક્કાઓને કહેલીથી અને રહેલીથી
 એના ઉત્તેજિત કર્યા કે દુશ્મનોનું સરકર પોળારા ગણી ગયું અને
 અતિ અભિમન્યુને જય મળ્યો.

જાણ્યો અને બહેનો! અભિમન્યુની પેઠે જરા દુઃખ
 પડ્યાં આપણે આપણા મહાન પિતા પ્રભુ પરમેશ્વરને યાદ
 કરવા મંડી પડીએ છીએ, પણ અર્જુનની પેઠે તે પણ સમજી
 દેવાથી અને આપણને જય અપાવવાની છાંયથી તે આપણું
 દુઃખ દૂર કરતા નથી, પણ આપણનેજ તેમાં યુદ્ધ કરવા કહે
 છે; અને વળી કહે છે કે, દુઃખ આવે ત્યારે પોક મૂકીને રડવા
 કરતાં યાદ કરે કે તમે કોના પુત્ર છો, તમારી માતા કોણ છે?
 એ વિચાર કરતાં આપણને માલમ પડશે કે, સર્વશક્તિમાન, સર્વ-
 વ્યાપક, વિશ્વંભર, વિશ્વનાથ, એવા સમર્થ પિતાના આપણે પુત્ર
 છીએ અને મહામાયા જગદંબા આપણી માતા છે, નો તે યાદ
 કરીને આપણે પોક ન મૂકતાં કે પ્રભુની સહાયની આશા ન રાખતાં
 આપણે પ્રયત્ન કરવો અને જે પ્રયત્ન કરીશું તો પ્રભુ છેવટે આપણા
 ઉપર કૃપા કરશે; કારણ કે મનુષ્યયત્ન તો ઈશ્વરકૃપા! તેથી
 આપણને તે જય અપાવશે. દુઃખ, આપણે વિપત્તિમાં ન ગભરા-
 તાં હમેશાં ધીરજ અને હિંમત રાખવી એજ સજ્જનનું કર્તવ્ય

છે અને એજ મનુષ્યજન્મની કસોટી છે.

ભજન

હામ ન હારિયે ભલાજી હામ ન હારિયે,
કષ્ટ પડે તે સમે પ્રભુ સંભારિયે. (ટક)
તારો દેહ જોને તારા હાથમાં નથી,
તો વૃથા તું શોય કરી શું મરે મથી. હામ૦ ૧
પ્રકટ જણે કર્યો તને તેજ પાળશે,
તેનું રટણ રાખ દુઃખ તેજ ટાળશે. હામ૦ ૨
જળતે છે જનની જથા આપ બાળતે,
જગતમાંહી ભક્ત એમ પ્રિય દયાળતે. હામ૦ ૩
ધરી બ્રહ્મ ધ્યાન બ્રહ્મ આશરે રહ્યા,
છોટમ એવા ભક્તજગતમાં સુખી થયા. હામ૦ ૪

રત્ન ૯૮ મું—હંસની પેઠે હમેશાં આપણે
સારાનોજ સાર લેવો.

સરેદ જોડેલા ઘોડાના રથમાં બેસીને એક
જીવાન રાજકુમાર બબરના મધ્યભાગમાં જાય
છે; એવામાં એક વૃદ્ધ અને શરીરે રોગી પુરુષ
તે જીવાનની નજરે પડ્યો. તેણે રથ ઉભો
રખાવ્યો અને તેની સ્થિતિથી વાંકેડ થઈ
પોતે તેને કાંઈક ખાવાનું અપાવ્યું; અને રથ તરતજ પાછો
લેવરાવ્યો અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે અરે, તે કહેતો
હતો કે દરેક જણુ ધરડો થાય છે અને તે વખતે તે બહેરો
પણ થાય છે, આંખે ઓછું ભાળે છે, મોઢામાંથી લાળ છૂટે
છે, દાંત પડી જવાથી ખાવાનું પણ ખૂરં પચતું નથી. હાય,
હાય! જે દરેકની આવી સ્થિતિ થતી હોય તો શું તેનો કાંઈ ઉપા-
ય કોઈ નહિ કરતું હોય! આવા વિચારમાં તે દિનરાત દિલગીરી
કર્યા કરતો હતો. તેના પિતા તેની પાસે જૂદી જૂદી જાતનાં
વાજાંનો, જૂદી જૂદી જાતનાં પકવાનો, નવા નવા મેવા, સુંદર રીતે

નાચતારી નાયકાઓ, વાત વાતમાં હસાવે એવા મરકરાઓ વગેરે મોહલીને તેને રાજી રાખવા પ્રયત્ન કરતા અને જ્યારે તે ગામમાં નીકળે ત્યારે પહેલેથી એવો બંદોબસ્ત રાખતા કે તે રસ્તે કોઈ પૃથ્વ, રોગી કે મહાંને પસાર થવા દેતા નહિ. પણ દેવયોગે એક વાર તેનો રથ નીકળ્યો અને તે રસ્તામાંથી એક મહાદુલ્લભ જવાતું હતું. તરતજ તેણે રથ અટકાવ્યો અને સારથિને પૂછ્યું કે આ શું છે! તેણે કહ્યું કે, મહાદુલ્લભ. રાજકુમારે પૂછ્યું કે, મહાદુલ્લભ એટલે શું! સારથિએ જવાબ આપ્યો કે, માણસનું મરણ પામેલું શરીર.

રાજકુમાર-મરણ પામેલું એટલે શું!

સારથિ-શરીરમાંથી આત્મા જતો રહે એટલે પાછળ શરીરનું ખાલી ખોલું રહે તે.

રાજકુમાર-એમ કહેને થતું હશે?

સારથિ-દરેક જાણુને.

રાજકુમાર-પિતા, માતા વગેરે બધાને?

સારથિ-હાજી, તે બધાને.

રાજકુમાર-હું, મારી સ્ત્રી, બાળક વગેરે સર્વને પણ?

સારથિ-જી હા, આપ તો શું પણ જે જન્મ્યું તે દરેકને મરવાનું તો હોયજ!

રાજકુમાર-ત્યારે તેમાંથી બચવાનો ઉપાય શું?

સારથિ-પ્રજુની કૃપા.

રાજકુમાર-ત્યારે તે મળે શી રીતે?

સારથિ-સાધુની સંગત અને જાગૃતથી.

રાજકુમાર-તેઓ ક્યાં મળે!

સારથિ-જંગલમાં.

આટલી વાતચીત પછી રાજકુમારે તરતજ રથ મહેલ તરફ લેવરાવ્યો અને તેજ રાત્રિએ જે વાગે હીને પોતાની વહાલી સ્ત્રી અને પ્રિય દૂધમધ બાળકને તથા તેને અરુણમાં ચાલી નીકળ્યો. ત્યાં પહોંચ્યા પછી પાંચ કરીને પોતાની હાલ વસ્તુ પ્રાપ્ત કરી. તે રાજકુમાર કોઈપણ નહિ, પણ મહાત્મા જીવ હતા તે બહુજ દયાળુ અને પરમાર્થનારે પોતાના પ્રાણ પણ અર્પણ કરે તેના હતા બીજાઓમાં.

રહેલા દોષને બદલે તે હમેશાં તેઓમાં રહેલા સફળગુણ જોતા અને તે પ્રમાણે વર્તવાને તેઓ પોતાના શિષ્યને પણ આજ્ઞા કરતા. એક વખત તેઓ પોતાના શિષ્યોને અગાઉથી એકલી આપીને પોતે એકલા ગયાછતાં જતા હતા. ત્યાં સાક મારકીટ પાસે લોઢાનું મોઢું ટોણું ભેગું થયું હતું. આ જોઈને મહાત્મા યુદ્ધ પણ ત્યાં પધાર્યા. લોઢાના ટોળાની વચ્ચે એક સડી સડીને મરી ગયેલો દૂતરો હતો. તે ટોળામાંથી એક જણ નાક આડો હુચો રાખીને બોલ્યો કે, આ દુષ્ટ કેટલો બધો ગંધાય છે ! હવે એને આ જગ્યાએથી ઝડ દૂર ઠટાવીએ તો સારું. બીજો કહે કે, અરે એ જોતાંજ ઉક્તિ થાય તેવું છે, માટે ખરેખર એનો તો હવે વહેલો છૂટકો થાય તો હીક. ત્રીજો કહે કે અરે, એના કાનમાં એટલા બધા ઘીડા બન બદે છે કે એને જોઈને ગમે તેના માણસને પણ ચીતરી ચઢ્યા વિના રહે નહિ. આવી રીતે બધા એની નિંદા કરતા હતા એટલામાં યુદ્ધદેવ આગળ આવીને બોલ્યા કે, અરે એના કાંત કેવા સફેદ મોતી જેવા છે. આ વાક્ય બોલ્યા કે તરતજ બધા લોઢાનું ધ્યાન તેમના તરફ ગયું અને તેઓ જાણી ગયા કે, યુદ્ધદેવ સિવાય બીજું કોઈ આત્મ બોલે નહિ. તેઓ બધા યુદ્ધને મને લાગ્યા ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, જાઈઓ ! પ્રાણીમાત્રમાં પ્રભુ રહેલો છે અને પ્રાણીમાત્રને બનાવનાર પણ તે પરમેશ્વરજ છે; માટે કર્તાની હારીમરીની કે તેના પ્રાણીની નિંદા કરવી તે પ્રભુની નિંદા બરોબર છે. માટે આપણે કોઈની પણ નિંદા ન કરવી, અથવા કોઈના દોષ તરફ દષ્ટિ ન કરવી. દરેકમાંથી સાર વહણ કરવો એનું નામ સંત અને સમજાત તથા દરેકનાં દોષ જોવા એનું નામ હુદ.

જાઈએ અને બહેનો ! આપણે પવન દાતના યુદ્ધની વિ માનનું પ્રમાણે આલેખું; વળી ભીંઈનાઈએ પણ એક જગતમાં કહ્યું છે કે

“નિંદાના કરનારા તરફે જાયે જનનરે થઈ મારીના”

માટે કોઈની પણ નિંદા ન કરવી અને સોનાંયો તરફનું પ્રભુ કરના

સુબોધ-રત્નાકર

પ્રાણી-માત્રને પવન નેદ આલેખું મુને પાદ તમને હોઈ કિષ્ટ થશે

તદુ સંપત્તિ રચાઈ સંપૂર્ણ આપ્તો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.
 રો કામ જે હોય કદયાણુકારી, વધે શ્રીનિ તેમાં અતીશ્રે તમારી;
 દયાદિયી સર્વદા હીન રાખો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.
 મહે સદગુણો એકથી એક બારી, મુખે ચાલવું પંથ સારો વિનારી;
 નહિ અન્યના લાભમાં વિવ્ર નાખો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.
 દોહાદુનું પુણ્ય દેહથી દુષ્ટ સર્વ, મને લેવું રાખો નહિ કાષ્ટ મર્વ;
 લલો પ્રેમના દ્વાય સૌ દોઈ લાખો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.
 લઅરો કુપંથો પડ્યા છે નદારો, રખેને ચઢે છવ તેમાં તમારો;
 હયાલી કરી ચાલવું નિત્ય આખો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.
 ધરે ધર્મના મર્મનું સર્વ ધ્યાન, કરો પ્રેમથી જ્ઞાન ગીયૂપ પાન;
 તરે તે યથી આપ સંસાર આખો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.
 દુખાઓ દિલે અન્યનું દુઃખ દેખ્યે, ન દેશે જગ્યા જન્મ લીધો અલેખે;
 પત્ની સુમદદિ કરી સત્ય ભાખો, સદા શીલચિંતામણિ સર્વ રાખો.

રત્ન ૯૯ મું—ખરાં માતાપિતા તો પ્રભુ છે,
 માટે તેનોજ આશરો લ્યો.

૨, જમીન ને જોડ, એ તણ કચ્છઆનાં
 છોડ. આ વાક્ય ખરેખર સત્યજ છે; કારણ
 કે દુનિયામાં જ્યાં બુદ્ધો ત્યાં એને લીધેજ
 દલેશ, કંદાસ, લડવાડ અને યુદ્ધ પણ થાય
 છે. જર એટલે પૈસાને માટે સગા ભાઈઓ પણ
 જાણે દુશ્મન હોય તેમ બાઝે છે; પૈસાને
 માટેજ બધા દેહોઆ કેદખાનાં ભોગવે છે; અને કેટલીક વાર
 તો પૈસાને માટે માણસોનાં ખૂન પણ થઈ જાય છે. જમીનને માટે,
 મોટાં મોટાં રાજ્યો—ઇંગ્લાંડ, જર્મની, જપાન, રશિયા, ચીન,
 ફ્રાન્સ, અમેરિકા. તુર્કસ્તાન, અફઘાનિસ્તાન વગેરે રાજ્યો—
 મોટાં મોટાં લશ્કરના ખર્ચો, મોટાં મોટાં રદીમરનાં ખારકસો,
 મોટી મોટી તોપો વગેરે રાખે છે અને વખત આવ્યે લાખો
 માણસોનો કચ્છરધાણ નીકળી જાય છે. જોડ એટલે એને માટે

તો પ્રસિદ્ધ દાખલો રામ અને રાવણનું યુદ્ધ અને તેમાં કેટલા રાક્ષસોનો ધાણુ-નીકળી ગયો ! એનાથી કયો હિંદુ અગ્રણ્યો હશે ? વળી આ ઉપરાંત કજીઆનું એક ચોથું પણ કારણ છે અને તે ધર્મ અને પંથ. હિંદુ, મુસલમાન, પારસી, અંગ્રેજ વગેરે મોટા મોટા ધર્મવાળાઓ કેટલીક વાર ધર્મને નામે લોહીની નદીઓ વહેવરાવે છે ત્યારે કેટલીક વાર અંગ્રેજના જૂદા જૂદા પંથવાળાઓ, રોમન કેથોલિક, પ્રોટેસ્ટન્ટસ, પ્રેસ્બીટેરિયન વગેરે અંદર અંદર લડે છે. મુસલમાનમાં શિયા-સુન્નીનો ઝઘડો, અને હિંદુઓમાં તો તોળા, તોળા ! અનેક પંથો અને અનેક માર્ગો એટલે આપણો કજીઓ તો રાતદિવસ ચાલુ ચાલુ ને ચાલુજ. મુખર્થમાં એક વાર હિંદુઓ અને મુસલમાનો વચ્ચે હુલ્લડ થયું. એ હુલ્લડનું કારણ તો ઘણુંજ નજીવું એટલે કે સુતાર ચાલ પાસે આવેલ મસ્જિદમાં જ્યારે સાંજે નિમાઝ પઢાતી હોય ત્યારે ત્યાં આગળજ મારકીટ પાસે આવેલ હનુમાનજીના મંદિરમાં આરતી થાય અને ઝાલર, શાંખ તથા નગારાં વગાડાય. આથી એક શુક્રવારે હુલ્લડ થયું, જેમાં ઘણા હિંદુઓ તથા મુસલમાનો મરાયા અને ધવાયા. છેવટે હિંદુ-મુસલમાનના સમન્તુ આગેવાનોની મહેનતથી અને અંગ્રેજના સારા અધિકારીઓનાં શમદમથી હુલ્લડ બંધ થયું. બંને પક્ષના આગેવાન હુલ્લડખોરોને પકડવામાં આવ્યા અને તેઓને જામીન ઉપર છોડવામાં આવ્યા. આ બધા હુલ્લડખોરોમાં એક જુવાન મરાડો હતો કે જે તેના પિતાનો એકનો એકજ પુત્ર હતો. તેણે ચાર પાંચ ખૂન કર્યા હતાં તેથી તે ફાંસીએ જશે એમ તેના પિતાના જાણવામાં આવ્યું. આ વાત સાંજળીને તે બહુ દિલગીર થયો અને તેના પુત્રને ગમે તે રીતે બચાવવા તે યુક્તિ કરવા લાગ્યો. છેવટે પોતાનો પુત્ર જામીન ઉપર છૂટીને આવ્યો એટલે તે બહુ રાજી થયો અને તેના પુત્રનો કેસ ચાલવાનો હતો તે દિવસે તેના પુત્રનું નામ ધારણ કરીને તે ત્યાં ગયો. તેને ફાંસીની સજા થઈ અને તે તેણે ઘણી ખુશીથી ભોગવી. પોતાના પુત્રને નાટો કેવો આત્મનોગ, કેવું બસિદાન !

સાઈઓ અને બહેનો ! કલિદાસમાં પણ એવીજ વાત છે

દે જ્યારે હુમાયુ બહુ માંદો પડ્યો, ત્યારે તેનો પિતા ખાખર તેની પાસે આવ્યો અને ખરા દુઃખથી પરમેશ્વરને પ્રાર્થના કરી કે "હે જગન્નિયંતા! મારા પુત્રનો રોગ તું મને આપ અને તું તેને સાજો તાજો કર. સર્વ કંઈ કરવાને તું શક્તિમાન છે." આ તેની ખરા દુઃખની પ્રાર્થના પ્રભુએ સાંભળી, હુમાયુ સાજો થયો અને તેનો પિતા ખાખર ખાટલાવશ થયો અને પછી મરી ગયો. અઢાઢા! પુત્ર માટે પિતાનો દેહલો પ્રેમ છે તે જુઓ.

બાઈઓ અને બહેનો! સંસારી પિતા—અહીંનોજ પિતા, જ્યારે પોતાના પ્રેમી પુત્રને માટે પ્રાર્થુ આવે છે ત્યારે દેવી પિતા પ્રભુ, પરમેશ્વર, જગન્નિયંતા, વિશ્વનાથ, વિશ્વંશર પોતાનાં પ્રેમી ખાગડને માટે શું નહિ કરે!

યોગે વખત રહેનાર—સંબંધ ધરાવનાર—માતા, પિતા, મિત્ર, સ્ત્રી, સગાં, પુત્ર વગેરે જ્યારે આપણે માટે મરી દીટે છે, ત્યારે કયમનો સંબંધ ધરાવનાર, આપણને ધનાવનાર, આપણું રક્ષણ કરનાર, આપણું દિત ઈચ્છનાર, આપણું શ્રેય કરનાર જગત્પિતા આપણે માટે શું કાંઈજ નહિ કરે! અરે બધું કરશે, કરશે. એક હુંજ નહિ પણ કરે છે અને કરશે. આપણનેજ તેનામાં વિશ્વાસ નથી, આપણનેજ તેનામાં શ્રદ્ધા નથી, આપણનેજ તેના ઉપર ખરેખર નથી; બાકી એ તો હમેશાં આપણા શ્રેયમાંજ તત્પર છે, આપણા બહામાંજ એ તો રાજ છે, આપણા દિતમાંજ મર્યો રહે છે. માટે ખાલી આજ પંપાળ મૃત્રીને, સંસારની માયા તથા મોહને છોડી દઈને એ પિતાનુંજ ચરણ દહતાથી પકડો, જેથી આપણો વહેલો ઉદ્ધાર થાય.

ભગવત

બકનોની બીટે ક્યાં ન આવ્યો રે—હું તો બકનોની
એમ કહે છે શ્રી રણછોડરાયો રે—હું તો બકનોની
કબીર સાર હું તો વણખરો થઈને (૨)
પોણ બરીને ધેર કાવ્યો રે—હું તો બકનોની
ધના ભગવતની મેં એતીની પાવવી (૨)
પકનાં આગં બરી કાવ્યો રે—હું તો બકનોની

સેના ભગત સાડ સન્મુખ રહીને (૨)

હું સેના નાવી કહેવાયો રે-હું તો ભક્તોની
પ્રહલાદની મેં તો પાણી પ્રતિજ્ઞા (૨)

સ્થંભમાં વાસ કરાવ્યો રે-હું તો ભક્તોની
નામદેવ સાડ મેં મારેજ હાથે (૨)

ધરનો છાપરો છાવ્યો રે-હું તો ભક્તોની
દામાજી સાડ સામે મહાર થયને (૨)

જરહું લરીને પોંચ ગાવ્યો રે-હું તો ભક્તોની
તરસિંધ મહેતાને માંડસિંધ મારવાને ગાવ્યો (૨)

કેલારો મંગરતે ગાવ્યો રે-હું તો ભક્તોની
કુંવરયાદતું મેં પૂર્ણ મામેરું (૨)

મેં સોમો કર ચુકાવ્યો રે-હું તો ભક્તોની
દાસ નારાયણસિંગ કહે કમળ કરીને (૨)

કુંવરયાદતું કર ભાવે સાવો રે-હું તો ભક્તોની

રતન રૂબ મું-અતે જગતની બાહ બાટી છે,
નારે પ્રભુને બાહ ર્યા.

કુર્ચી કમળ અંગુળ છે. કમળ અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં
જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં જગત અંગુળ ત્યાં

નિયિત પહેરવેશો, ખાત ખાતનાં પડ્યાન્નો, જાત જાતના મેવાઓ વગેરે પ્રભુની અજબ લીલા પૂરવાર કરવાનાં સાધનો મોજુદ છે.

દક્ષિણ અમેરિકામાં ચીલી કરીને એક દેશ છે; તેમાં પ્રજાએ કાંઈ એવી અજબ લીલા કરી છે કે ત્યાં આગળ ધરતીકપો બહુ થાય છે. આથી કરીને ત્યાંના લોકો કે જગ્યા પહેલાં તો મોટી મોટી દુવેલીઓ બાંધતા હતા, તેઓ ધરતી માતાનો દાપ જોઈને મોટી મોટી દુનિયારતો બાંધતા અટક્યા. હવે તેઓ શૂન્ય થોડો પાયો ઉડા કરીને તેમના પર વગર માળનાં નાનાં ઝુપડાં બાંધે છે, કારણ કે ધરતીમાતા કયે વખતે દાપ કરશે તે તેઓ જાણતા નહોતા; પણ દાપ કરીને તેઓનાં ઝુપડાંને તુકસાન કરશે એમ તો તેઓ નક્કી જાણતા હતા. ધરતીકપ થાય એટલે નાનાં ઝુપડાંથી તેઓને બહુ તુકસાન ન થવા માંડ્યું અને વળી પાછાં ઉભાં કરતાં પણ વાર ન લાગે; કારણ કે ઉડા પાયો ખોદવાનું કે ઉંચો માળ લેવાનું કાંઈ હતું નહિ.

બાઈઓ અને બહેનો ! ચીલીના લોકો ઉપરથી આપણે પણ શિખામણ લેવી જોઈએ કે, ચીલીના લોકો જાણતા હતા કે આપણે ત્યાં ઘણીવાર ધરતીકપો થાય છે, તેથી આપણાં ઘર આપણે બહુ ઉંડાં કે ઉંચાં ચણવાં નહિ; તેમ આપણે પણ જાણીએ છીએ કે—તાવ, ડાંગળિયું, પ્લેગ, ક્ષય, મરડો, સંઘડણી, લકવો, હાલણી, દમ વગેરે અનેક રોગરૂપી ધરતીકપો આપણા શરીરને થયા કરે છે છતાં પણ આપણે આપણી આસાઓ બહુ ઉંડી રાખીએ છીએ અને તેમના ઉપર બહુ ઇમારતો ચણીએ છીએ; એટલે કે જાણે આપણે અમરપટો લાભ્યા હોઈએ અને કાળ તો જાણે આવવાનોજ ન હોય તેમ ધંધા વધાર્યે-જ જઈએ છીએ. પૈસા વધારે ને વધારે કેમ થાય, બૂદી બૂદી જાતનાં ઘરણાં ક્યારે તીજેરીમાં ભેગાં થાય, નવા નવા વાડી ખર્ગલાઓ ક્યારે ચણાવાય, નવી નવી જાતની ગાડીઓ, બાઈ-સીકલો અને મોટરો ક્યારે ભેગી થાય, નવી નવી જાતનું ફેશન-વાયુર્નું ફર્નિચર ક્યારે એકઠું થાય, છોકરાંનાં અને છોકરાંનાં છોકરાંનાં ક્યારે લગ્ન થાય અને બૂદી બૂદી જાતનાં બેન્ડો વગા-

કાનીને કુલવૃક્ષ કેમ થયાય; આની રીતે અનેક જાતની તૃષ્ણાઓ
 અને ન પૂરાય તમા ન ફળીભૂત થાય એવી માયિક આશાઓ
 આપણે મનમાં રચતાં જઈએ છીએ. પણ ધરતીકંપનો એકદ
 જળસ્રો આંગેડો ઢાળે તો ધડ ઢલેને સરીર છૂટી જશે અને
 મનની બધી મનમાંજ સમાઈ જશે અને અંતે ધર્મરાજ પાસે
 હિસાબ દેતાં પસ્તાવું પડશે. માટે જાઈઓ અને બહેનો! અંધકાર-
 રૂપી અજ્ઞાનમાંથી જાગો, કુંભકર્ણની ધોર નિદ્રામાં ધોરીએ
 છીએ તેમાંથી જાગા થાઓ અને આ દુનિયામાં આવીને આપણું
 જે ખરું કર્તવ્ય છે તે કરવા તરફ મંડો. ચીલીના લોહા જેમ
 ચેતીને નાનાં ચૂંપડાં બાંધે છે, તેમ આપણે પણ કાળથી ચેતીને
 આપણી જે ખોટી ખોટી આશાઓ છે તે કાઢીને તેને બદલે
 આપણને જે આવી ગળે તેના ઉપર સંતોષ પકડીને પ્રભુની સેવા
 એટલે લોકકલ્યાણના માર્ગપર ઉતરી પડો. એક કવિએ કહ્યું છે
 કે, નિરાશા એજ અમર આશા છે, માટે આશા ઉપર ઝાઝા ધિક્કા
 બાંધવામાં શોક અને સંતાપ થાય છે, માટે એ ત્યજી સૌવં
 કલ્યાણ કરવા અને પ્રભુની ભક્તિ કરવા કમર કસો.

૫૬

જૂહું જૂહું જીવત ખરું જાણ્ય માં રે, જૂહું જૂહું. ટેક૦
 જૂઠી જનની જૂઠી જાયા, જૂઠી મોહ ભરેલી માયા;
 કાચ કુંપો છે કાચા મમતા તાણ્ય માં રે, જૂહું જૂહું ૦ ૧
 સદાય તે છત કોની છાજ, તે દેખી શું થઈએ રાજ;
 આતશબાજ આશા લાંબી આણ્ય માં રે, જૂહું જૂહું ૦ ૨
 ગગને જમ્યો વાદળ ગોટો, પાણીમાં પ્રગટ્યો પરપોટો;
 ખેલ બધો એમ ખોટો મૂર્ખા માણ્ય માં રે, જૂહું જૂહું ૦ ૩
 ધીરજ રાખી મનમાં ધારે, બ્રહ્મપણું છે તનમાં ભારે;
 નરક ભયું નવ દ્વારે વપૂ વખાણ્ય માં રે, જૂહું જૂહું ૦ ૪
 ફેલ કરીને ફેગટ ફટક્યો, ઈશ્વરને ચરણે નવ અટક્યો;
 ભેદ વિના તું ભટક્યો ચારે આણ્ય માં રે, જૂહું જૂહું ૦ ૫
 પરખી લેને પુરુષ પુરાણી, જગમાંથી ગુણ જોને જાણી;

પૃથ્વીમાં જ્યમ પાણી ઠરે નીચાણમાં રે, જૂઠું જૂઠું ૦ ૬
જયે તો જગજીવન જયે, નાયે તો હરિ આગળ નાયે;
જપિરાવ કહે રાયે સંત સવાણ્યમાં રે, જૂઠું જૂઠું ૦

રત્ન ૧૦૧ મું-વિચારીને ચાલવા વિષે

દ્રાસથી મી. જી. નારાયણસ્વામી આયર
એક વાર ગુજરાત અને કાઠિયાવાડમાં ધર્મ-
સંબંધી ભાષણો આપવા આવ્યા હતા. તેઓ
વડોદરે ગયા ત્યારે ચાર જાહેર ભાષણો
આપ્યાં હતાં. ત્યારપછી તેઓ સયાજીરાવ
ગાયકવાડને ખાસ ચાહીને મળવા ગયા હતા; કારણ કે વડોદરામાં
રોટની નિશાળોમાં ધર્મનીતિની દેખવણી દાખલ કરાવવાનો તેમ-
નો પ્રયાસ હતો. તેઓ મહેલમાં મળવા ગયા ત્યારે મહેલને નાકે
તેમની ગાડીને ચોટીદારો તરફથી અટકાવવામાં આવી. પછી
ચોટીદારોએ પોતાના ઉપરીને પૂછીને ગાડી અંદર જવા દીધી,
અંદર જતાં વળી મહેલના ઓરડા પાસે પણ ચોટીદારોએ અટ-
કાવ્યા અને અંદર જઈ ખાનગી સેક્રેટરીની રજા લઈ આવ્યા.
ત્યાંથી વળી જ ખાનગી ઓરડામાં મળવાનું હતું ત્યાંના ચોટી-
દારોએ અટકાવ્યા, પણ તેમને ખાનગી સેક્રેટરીની ચિઠ્ઠી વંચાવી
ઝાટલે અંદર જવા દીધા. ત્યાં આગળ અડધો કલાક સુધી તે
સંબંધી ચર્ચા ચલાવી અને બહાર આવ્યા ત્યારે તેમણે તેમના
એક મિત્રને પૂછ્યું કે, આટલા બધા ચોટી પહેરા શા માટે? મિત્રે
કહ્યું 'આવો ચોટી પહેરો તો અમારા દેશી રોટમાં દરેક દેશી
દોષ છે. વળી તમારે રાજાના બહાર દરવાજાને બચ ત્યારે પણ
તેઓની સાર્થ બોલીગારો બચ છે.' ની આયરે કહ્યું 'અર્થાત્તમને
નવાઈ નથી લાગતી.' મિત્રે કહ્યું 'બીજીકુલ નહિ. શુ ક્ષેત્રેકે, ગવ-
નરે, બહુ લાઠ સાહેબ અને પૂરોપના બીજા રાજકર્તાઓ પણ
એવો બદાબર નથી રાખતા.' ની આયરે 'હા. હા. તેઓ તે
રાખે છે અરુ, પણ તેઓ તે નવજની બીજીથી બંધ કહે છે,

ત્યારે આપણાં દેશી રાજ્યો કે જ્યાં રાજા પિતા અને પ્રજા પુત્ર-
તુલ્ય છે ત્યાંના રાજ્યો શામાટે એટલો ખંદોબસ્ત રાખતા હશે?"
મિત્રે કહ્યું "તેઓને લુચ્ચા, લફંગા તથા બીજા ઘણા રાંક અને
ખોટા ખોટા અરજદારો કનડે અને ફોકટના હરકત કરે માટેજ
ચોકી રાખવામાં આવે છે." મી. આયરે કહ્યું "ખરાબર, હવે તમારી
વાત ગળે ઉતરે છે ખરી. જુઓ, એ તમારી વાત ઉપરથી મને
એક બીજી ફિલસુફી જડી આવે છે." મિત્રે કહ્યું કે, ત્યારે મહેર-
બાની કરીને તે સમજાવોને ?

મી. આયર—“જુઓ, જેવી રીતે રાજાને કોઈ હરકત ન
કરે તે માટે અને લુચ્ચા, લફંગા, ચોર તથા ખોટા અરજદારો
તેમને કંટાળો ન આપે માટે ચોકીદારોની જરૂર છે, તેમ રાજાના
રાજા પ્રભુ કે જે હૃદયરૂપી મહેલમાં બિરાજે છે તેને કામ, ક્રોધ,
લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, કઠોરતા, અજ્ઞાન વગેરે લુચ્ચા લફંગા
હેરાન ન કરે અને તેમના કામમાં વિધ્ન ન નાખે માટે આપણે
અહિંસા, સત્ય, અક્રોધ, ત્યાગ, શાંતિ, દયા, નમ્રતા, લજ્જા,
ક્ષમા, હિંમત, નિરભિમાનપણું, દાન અને સંયમરૂપી બાંડીગાર્ડો
અને ચોકીદારો ખાસ રાખવા જોઈએ. જમ મહેલની બહાર વાડી,
બાગ, બગીચા રાખે છે તથા તેને ફરતી મોટી દિવાલ કે કાંટાની
કે લોઢાની વાડ ભીડે છે; તેમ આપણે પણ હૃદયને સત્સંગતિ
અને સત્શાસ્ત્રના વાચનરૂપી બગીચાથી શોભાવવું અને સદ્-
વિચારોરૂપી વાડ આડી ભરી લેવી. જમ મહેલને અત્યંત સાફ
અને પવિત્ર રાખવામાં આવે છે, તેમ આપણે પણ આપણા હૃદયને
ભક્તિ અને પવિત્રતાથી સાફ રાખવું જોઈએ.” મિત્રે કહ્યું “મી.
આયર ! તમે તો બહુ કરી હો, તમારું તો રાતદિવસનું તે કામ રહ્યું
ખરું ને, એટલે પછી તમને ચોકડું બેસાડતાં વાર કેટલી લાગે.”

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ આ વાત ઉપરથી સાર
એ લેવો કે, આપણે આપણા હૃદયમંદિર ઉપર ખૂબ ચોકી રાખવી
અને અંદર ખરાબ વિચારો કે વિકારો ન ધુસી જાય તેની
સંભાળ લેવી. નાત જમતી હોય ત્યારે પણ માણસો સંભાળ
રાખે છે કે ગોધલા એટલે કે મક્કતિયા ન બળી જાય; અને

મંદિરોમાં પણ ચોરી રાખવામાં આવે છે કે, કોઈ મુસલમાન કે
અંગ્રેજ ન પેસી જાય. તો ભાઈઓ અને બહેનો ! તે બધાં કરતાં
પણ ખરાબ અને આપણને નરકમાં લઈ જાય તેવા કામ, ક્રોધ
ક્રત્યાદિ હુઆ લક્ષ્મીને આપણે આપણા હૃદયમંદિરમાં ન પેસવા
દેવા અને હમેશાં સાર્વિક સદ્ગુણોરૂપી સાબુધી તે સાફ કર્યા
કરવું, જેથી અંદર રહેલા રાજાને કોઈ હરકત કે કનડગત ન થાય.

ભજન

આલ તું વિચારી ચિત્ત, આલ તું વિચારી;	
હોય તે હિતોપદેશ, અંતરે ઉતારી.	આલ તું
પાપના પ્રપંચને, સદૈવ તું નિવારી;	
ધર્મ કર્મ માંહી ધ્યાન, શુદ્ધિ ધારી ધારી.	આલ તું
દેહ તો મટુકી એક, ફટક ફૂટનારી;	
જીવનની દોરી તેમ, તટક તૂટનારી.	આલ તું
સદાચારતણી આલ, સાવ તું વિચારી;	
જેર માં ન બંધાર મૂખ, ખાંતથી ખુવારી.	આલ તું
છોડી દે છેલ્લે રાંડ, વૃત્તિને તહારી;	
નીતિ રીતિમાં સદૈવ, કરી પ્રીતિ સારી.	આલ તું
કામ ક્રોધ લોભ મોહ, લોહની કટારી;	
સર્વ પ્રાણીને સદૈવ દાર મારનારી.	આલ તું
પુણ્યના પ્રતાપથીજ, સદ્ગતિ યનારી;	
પુણ્યના પ્રતાપથીજ, દુર્ગતિ જનારી.	આલ તું
સત્કૃતિ સદાય કરી, શીતિને વધારી;	
જેમ આ તરી જવાય, ભવસાગર ભારી.	આલ તું

ત્યારે આપણાં દેશી રાજ્યો કે જ્યાં રાજા પિતા અને પ્રજા પુત્ર-
તુલ્ય છે ત્યાંના રાજ્યો શામાટે એટલો બંદોબસ્ત રાખતા હશે?"
મિત્રે કહ્યું "તેઓને લુચ્ચા, લફંગા તથા બીજા ઘણા રાંક અને
ખોટા ખોટા અરજદારો કનડે અને ફોકટના હરકત કરે માટેજ
ચોકી રાખવામાં આવે છે." મી. આયરે કહ્યું "બરાબર, હવે તમારી
વાત ગળે ઉતરે છે ખરી. જુઓ, એ તમારી વાત ઉપરથી મને
એક બીજી ફિલસુફી જડી આવે છે." મિત્રે કહ્યું કે, ત્યારે મહેર-
બાની કરીને તે સમજાવોને ?

મી. આયર—“જુઓ, જીવી રીતે રાજાને કોઈ હરકત ન
કરે તે માટે અને લુચ્ચા, લફંગા, ચોર તથા ખોટા અરજદારો
તેમને કંટાળો ન આપે માટે ચોકીદારોની જરૂર છે, તેમ રાજાના
રાજા પ્રભુ કે જે હૃદયરૂપી મહેલમાં બિરાજે છે તેને કામ, ક્રોધ,
લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, કઠોરતા, અજ્ઞાન વગેરે લુચ્ચા લફંગા
હેરાન ન કરે અને તેમના કામમાં વિઘ્ન ન નાખે માટે આપણે
અહિંસા, સત્ય, અક્રોધ, ત્યાગ, શાંતિ, દયા, નમ્રતા, લજ્જા,
ક્ષમા, હિંમત, નિરભિમાનપણું, દાન અને સંયમરૂપી બોડીગાર્ડો
અને ચોકીદારો ખાસ રાખવા જોઈએ. જમ મહેલની બહાર વાડી,
બાગ, બગીચા રાખે છે તથા તેને ફરતી મોટી દિવાલ કે કાંટાની
કે લોહાની વાડ ભીડે છે; તેમ આપણે પણ હૃદયને સત્સંગતિ
અને સત્શાસ્ત્રના વાચનરૂપી બગીચાથી શોભાવવું અને સદ્-
વિચારોરૂપી વાડ આડી ભરી લેવી. જમ મહેલને અત્યંત સાફ
અને પવિત્ર રાખવામાં આવે છે, તેમ આપણે પણ આપણા હૃદયને
ભક્તિ અને પવિત્રતાથી સાફ રાખવું જોઈએ.” મિત્રે કહ્યું “મી.
આયર ! તમે તો બહુ કરી હો, તમારું તો રાતદિવસનું તે કામ રહ્યું
ખરું ને, એટલે પછી તમને ચોકડું બેસાડતાં વાર ટેટલી લાગે.”

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ આ વાત ઉપરથી સાર
એ લેવો કે, આપણે આપણા હૃદયમાંદર ઉપર ખૂબ ચોકી રાખવી
અને અંદર ખરાબ વિચારો કે ત્રિકારો ન ધુસી જાય તેની
સંભાળ લેવી. નાન જનતી હોય ત્યારે પણ ગાળસો સંભાળ
રાખે છે કે ગોધડા એટલે કે મદનિયા ન જળી જાય; અને

દિરોમાં પાણુ ચોરી રાખવામાં આવે છે કે કાઈ મુસલમાન કે
મઝેજ ન પેરી જાય. તો બાઈચો અને બહેનો ? ને બધાં કરતાં
પણ ખરાબ અને આપણને નરકમાં લઈ જાય તેવા કામ, કોધ
હત્યાદિ કુચ્છા લક્ષ્માંને આપણે આપણા દુહ્યમંદિરમાં ન પેસવા
દેવા અને હમેશાં સાસ્ત્રિક સદ્ગુણોરથી સાતુથી તે સાફ કરી
કરવું, જયી અંદર રહેલા સમને કાંઈ દરકત કે કનડગત ન થાય.

ભજન

આલ તું વિચારી ચિત્ત, આલ તું વિચારી;	
હોય તે હિતોપદેશ, અંતરે હુતારી.	આલ તું
પાપના પ્રપંચને, સદૈવ તું નિવારી;	
ધર્મ કર્મ માંહી ધ્યાન, મુદ્ધિ ધારી ધારી.	આલ તું
દેહ તો મટકી એક, ફટક ફૂટનારી;	
જીવનની દારી તેમ, તટક વૂટનારી.	આલ તું
સદાચારતણી આલ, સાવ તું વિસારી;	
જેર માં ન બ્દોર મૂર્ખ, ખાંતથી ખુવારી.	આલ તું
છોડી દે છોકલ રાંડ, વૃત્તિને નહારી;	
નીતિ રીતિમાં સદૈવ, કરી પ્રીતિ સારી.	આલ તું
કામ ક્રોધ લોભ મોહ, લોહની કટારી;	
સર્વ પ્રાણીને સદૈવ ઠાર મારનારી.	આલ તું
પુણ્યના પ્રતાપથીજ, સદ્ગતિ યનારી;	
પુણ્યના પ્રતાપથીજ, દુર્ગતિ જનારી.	આલ તું
સત્કૃતિ સદાય કરી, શ્રીતિને વધારી;	
જમ આ તરી જવાય, ભવસાગર ભારી.	આલ તું

ત્રીજી વાર બી. જી. જી. પી. રેલ્વેની એક આખી શુક્ર
દેન એમ ને એમ સળગી ગઈ. રૂની મોસમમાં ધોકણાની ભરેલી
એક માલગાડી ધોરાજી બાબુથી આવતી હતી. રાત અંધારી
હતી અને દેન લાઠીથી ઉપડી ચૂકી હતી. દેન લાઠી અને ઢસાની
બરોબર અધવચ આવી ત્યારે આગતા ભણકા એટલા બધા નીક-
ળ્યા કે પાછળના ગાડાનું ધ્યાન ગયું. તેણે તરતજ એક દબાવી
એટલે ઘાઘરે ધીમે ધીમે ગાડી અટકાવી; પણ ત્યાં પાછી ક્યાંથી
લાવે! તેઓએ હવે આગળ ચાલવું જોખમભરેલું ધાયું. માલ-
ના ડબ્બા છૂટા કરવા ઘણી મહેનત કરી, પણ તે ચાર છ જણા
શું કરી શકે! તેઓની ઘણી મહેનત છતાં રૂની લગભગ આખી
ગાડી બળીને જરમ થઈ ગઈ. આની તપાસ કરતાં જણાયું
કે, એજનના જુગળામાંથી ઉડેલી એક ચીણુગારી ધોકણા ઉપર
ચોટી હતી અને તેમાંથી આવું બચંકર પરિણામ આવ્યું.

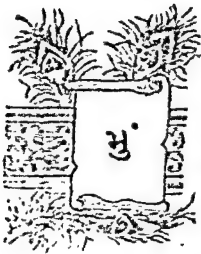
ભાઈઓ અને બહેનો! એક નાની સરખી દેવતાની ચીણુ-
ગારી કેવું બચંકર પરિણામ લાવે છે! પણ આના કરતાંએ એક
વિશેષ ખરાબ અગ્નિની ચીણુગારી આપણી પાસે છે તેની તમને
ખબર છે? અગ્નિ તો મકાન અને માલને નુકસાન કરે પણ આપણી
ચીણુગારી તો લાખો મનુષ્યોને બગાડે છે, સગાઓમાં વેરઝેર
કરાવે છે, એકબીજા દેશોને લડાવી મારે છે, મિત્રોને દુરમનો
બનાવી દે છે, વગેરે ઘણાં ખરાબ કામો કરે છે! હવે તમે તેને
આજખી કાઢી! તે આપણી નાની સરખી જીજ છે. તે જીજનો
જો સદુપયોગ કર્યો હોય તો તો ઠીક, નહિ તો તે બહુજ ખરાબ
પરિણામો લાવે છે. મારે ભાઈઓ અને બહેનો! પ્રજુના નામનો
ઉચ્ચાર કરવાને આપણને જ જીજ આપણી છે તેના આપણે દુર-
પયોગ કરીએ છીએ અને લાખોનાં નેત્રો ધાણ કાઢીએ છીએ;
માટે તેને આપણે ખૂબ દાખના નાખવી જોઈએ.

કાઠી

લખુડી લખ લખ કર ન, બહુ ખાવે બગાડ ન
તરે આપી છે ત્રક આ તુને. નેન તડામું. નાન લખુડી ૦
વિવિધ વિવિધ કાલું ન વખતે. બહુ ન મેં જી. જાન

નવ જોડ્યામાં નવ ગુણ એનું, કેમ ન સમજે સાન. લખુડી૦
 પડરસ ભોજન વિપમ વિસારી, કર હરિરસનું પાન;
 અવસર જાય અરે આ અમથો, એજ ખરેખર જન. લખુડી૦
 પરનિંદા પિશુનાઇ પરી કર, લે તરવાનું તાન;
 ફૂડ કપટ છલ ભેદ ભરેલી, આખર નરક નિદાન. લખુડી૦
 વિનય વિવેક ભરેલાં વચનો, છે પીયૂષસમાન;
 ઈચ્છા હોય તને તો તેનું, દે લે પ્રતિદિન દાન. લખુડી૦
 ગુણસાગર નટવરનું નિશદિન, ગુણિયલ કરને ગાન;
 સારું નરસું સર્વ સુણે છે, કેશવ હરિના કાન. લખુડી૦

રત્ન ૧૦૩ મું-ભણેલા ભૂલે નહિ, પણ
 ભૂલે ત્યારે ભાંત ભૂલે.

ખઘમાં માંડવી ખંદર ઉપર હંસરાજ પ્રાગજી
 ની પેઢી છે. તેઓ દાણાના મોટા જંગી
 વેપારી છે. ગુજરાત, કાઠિયાવાડ અને મધ્ય-
 પ્રાંતોમાં તેમની ઘણી દુકાનો છે. જૂદે જૂદે
 દેશાવરોથી તલ, ધઉં, કપાસિયા, અગસી
 વગેરે ખરીદીને તે માત્ર વિદાયતા ચલાવતા

હતા. તેમને ત્રણ દીકરા હતા; તેમાંનો મોટો છોટાલાલ પેઢીના
 કામકાજમાં રસ લેતો હતો, વચલો મનમોહન મોજલો હતો
 અને તેથી તે રોગી રહેતો હતો અને નાનો રતિલાલ હજી ગુજ-
 રાતી પાંચમી ચાપડી જણતો હતો. વચલો મોજલો હતો તેથી
 પોતાના બાપની જુદી જુદી પેઢીએ ઘણી વાર મોજશોખ કરવા
 ઉતરી પડતો અને ખૂબ પૈસા ઉઘાડતો હતો. બાવાના સ્વાદમાં
 ને સ્વાદમાં તેને સંચલણીનો રોગ લાગુ પડ્યો. મુંબઈના ઘણા
 વૈદ્યો, ડાક્ટરો અને હયીનાની દવા કરી, પણ તેથી કંઈ ફાયદો
 થયો નહિ. આખરે તેમના જાવનગરના એક આદનીઆએ
 તેમને લખ્યું કે, અહીં એક મનનલાલ કરીને હુમિયાન વેધ છે
 તેમની જો તને દવા કરે તો જરૂર અપરાધ થશે. એમ અને

લાગે છે. વળી તે ઉપરાંત મુંબઈનાં દવાખાણો કરતાં અહીંનાં દવાખાણો ખડુ સારાં છે, અને મનમોહન અહીં ઘણી ધાર આવી ગયા છે એટલે એમને અમારી સાથે ગમ્મત પણ પડશે. આથી રોકે પોતાના પુત્ર મનમોહનને અને તેમના જાટ કાનડાને આવનગર મોકલી આપ્યા. આવીને તેઓએ વેદની દવા રાફ કરી, પણ જેવી જોઈએ તેવી રીતે દવા માફક ન આવી તેથી તેમણે તેને આવનગરથી ત્રણ ગાઉ છેટે વરતેજ કરીને ગામ છે લાં દવાફેર કરવા કહ્યું. આથી મનમોહન તથા જાટ કાનડા વરતેજ ગયા અને લાં નદી ઉપર આવેલા ઉડ્ડવેશ્વર મહાદેવની જગ્યામાં ઉતર્યા. થોડા દિવસમાં તેને ત્યાંનાં દવાખાણો માફક આવ્યાં અને તેનો રોગ થોડે થોડે કમી થતો ગયો. ફક્ત અડવાદિયામાં એકજ વાર તે પોતાની તબિયત બતાવવા ભાવનગર જાય અને બાકીના દિવસો વાર્તાની ચોપડીઓ તથા છાપાં વાંચવામાં, ચોપાટ પાત્રાં રમવામાં અને ગામગપાટા મારવામાં જતો. એક દિવસ સાંજે તે સ્ટેશન ઉપર ફરવા ગયા લાં એકદમ માવઠાનો વરસાદ થયો અને ખાણી પુષ્કળ પડ્યું. આથી તે ગામમાં આવ્યો. લાં તેના જોડા તરબોળ થઈ ગયા. ગામડામાં જોડા વિના ચાલે નહિ તેથી બીજા દિવસે પોતાના જાટને જોડાનું પરમાણું આપી પોતાના ભાવનગરના જાળખીતા મોચી પાસે મોકલવા વિચાર કર્યો. બીજા દિવસે એક કાગળ ઉપર પરમાણું માપ કાઢી પોતાની ટૂંકમાં મૂક્યું અને જમતાં જમતાં જાટજીને કહ્યું કે, જાટજી! તમે જમીને જાટ ઉપર આવો એટલે હું તમને મારા જોડાનું પરમાણું આપું, તે લઈને આપણો મોચી જ ખારને દરવાજો રહે છે તેની પાસે જવ અને જો તે માપના તૈયાર હોય તો તેમ, નહિ તો હાથે ને હાથે કરીને કાઢી માણસ અહીં લઈ આવે એમ તેની સાથે બંદોબસ્ત કરજો. આઠ આના દસ આના બંને વધુ લે, પણ કાલ ને કાલ તૈયાર જોઈએ. જાટજી બોલ્યા "ભાઈ! ત્યારે આપણે અહીં આ ગામમાંજ કરાવીએ તો કેમ?" રોકે કહ્યું "જાટજી! તમને ખબર નથી કે, મને ખીબતના જોડા માફક નથી આવતા! જુઓને, ગયે વર્ષે જ મને જોડાના ટંબેકેવી પીડા આપી હતી!"

ભટ બોલ્યા “હાજી, એ તો હું ભૂલી ગયો; અને તે પીડાને માટે તો મુંબઈ બેઠાં પણ આપ તે મોચીનાજ બેડા મંગાવો છે.” શેઠે કહ્યું, “હા હા, મારા પગની માટી બહુ પાકણી છે એટલે તેમ કરવું પડે છે. તેની પાસે મારા પગનું માપ તો હશે, પણ કદાચ ન હોય અને તમને ફરીથી ધક્કા થાય માટે મેં પરમાણું લઈ રાખ્યું છે.” ભટજી જમીને ઉભા થયા કે તેમને ખૂબ ટાઢ આવી ને ધૂજતા ધૂજતા શેઠ પાસે આવ્યા. શેઠે તેને સૂઈ જવા કહ્યું અને પોતે એક ગરાશિયાનો ઘોડો લઈને તે ઉપર બેસીને ચાલવા માંડ્યું. ચાલતાં ચાલતાં વરતેજ ને ભાવનગરની વચ્ચે ચિત્રા કરીને ગામ આવે છે ત્યાં ઘોડાને વિસામો દેવા ઉભો રાખ્યો. પોતે નીચે ઉતર્યો, ઘોડાને થાબડ્યો અને ખિસ્સામાંથી પાનસોપારી કાઢીને ખાધી તથા બીડી ફૂંકી. જરા વાર પછી તેને યાદ આવ્યું અને તે ભણ્યો હતો પણ ગણ્યો નહોતો તેથી મન સાથે બોલ્યો કે “અરેરે, હું તે દેવો મૂર્ખ, કે પરમાણું ટૂંકમાં ભૂલીને આવ્યો! ભટજીની ટાઢ ને ઉતાવળમાં હું તે ત્યાંજ ભૂલી ગયો; પણ ફીક્ર નહિ હું ફરીથી જઈશ અને પા કલાકમાં લઈ આવીશ.” તે મારતે ઘોડે પાછો વરતેજ આવ્યો અને તેના ઝાળખીતાએ પૂછ્યું કે, કેમ આવ્યા? ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હું એક ચીજ ભૂલી ગયો તે લેવા આવ્યો છું. આમ બધાને ઉડાઉ જવાબ આપીને તે ઉપર ગયો અને ટૂંકમાંથી પરમાણુનો કાગળ ખિસ્સામાં નાખીને પાછો ઘોડાને ભાવનગર તરફ ડપટાવ્યો. પોણા કલાકે તે ભાવનગર જઈ પહોંચ્યો અને પરભાર્યો પોતાના મોચીને ત્યાંજ ગયો. ત્યાં જઈને તેણે કહ્યું કે, એકે સારા બેડા તૈયાર છે? ત્યારે તેણે કહ્યું કે નાજી; પણ આપને ઉતાવળ હશે તો રાત મારીને પણ હું આપને કરી આપીશ. આપને હું ક્યાં નથી ઝાળખતો? આપનું પરમાણું મને ખરાબર યાદ નથી નાટે... શેઠે તેને બોલતો અટકાવીને કહ્યું કે, હા, હા. હું સમજ્યો. ખિસ્સામાંથી કાગળનું પરમાણું કાઢીને તેને કહ્યું “આટલા વાસ્તે તો મારે ચિત્રાર્થી ફરીને દોડ ગાઉનો આંટો ખાવો પડ્યો.” મોચીએ કહ્યું “શેઠજી! મને કંઈ તમારા કાગળનું કામ નથી, તમારા પગ લાવોને એટલે હું માપ લઈ લઉં.”

કાગળમાં ખરાબર પરમાણુ ન આવે. તમે પોતે અદ્વી' આવવાના હતા તો પછી આ કાગળનું શું કામ હતું? રોહિત્રી ! અમારા જેવા અભણ તો કદાચ આવી ભૂલ કરે પણ તમારા જેવા બણેલા ભૂલે એ તો નવાઈ ?" પાસે બેઠેલા એક ધરોડે હસતાં હસતાં કહ્યું કે, બાઈ! એ તો બણેલા ભૂલે ત્યારે સીંત ભૂલે; માટે એમાં કાંઈ અગ્રખ થવા જેવું નથી. પોતાની મૂર્ખાઈ જોઈને રોહ પણ હસવા મંડ્યા અને પછી પોતાના પગનું માપ આપીને ઝટ વરતેજ ભેગા થઈ ગયા.

ભાઈઓ અને બહેનો ! આપણે પણ આ શેઠની માફક બધા બણેલા થઈને સીંત ભૂલીએ છીએ. આપણે જાણીએ છીએ કે, સંસાર અસાર છે, જગતના બધા પદાર્થ નાશવંત છે, સર્ગાસંબંધી કેવળ સ્વાયંનાંજ સર્ગા છે છતાં પણ આપણે એમાં ને એમાંજ રૂસાઈએ છીએ. જન્મે છે તે જવાનું છે, ખીલે છે તે ખરવાનું છે, હજે છે તે આયમવાનું છે; આ બધું જાણીએ છીએ છતાં પણ આપણે સુખમાં છટ્ટી જઈ અહંકારી થઈએ છીએ અને દુઃખમાં દિલ્લગીર થઈ 'હાય, હાય' અને 'ઝોય, ઝોય' કરીને માર્થાં ફટ્ટીએ છીએ. સંસારમાંથી તરવાનો ખરો માર્ગ માત્ર એક બક્ષિત છે એમ જાણીએ છીએ છતાં તે માર્ગ આપણે ચાલતાં નથી. આપણે સતસંગ કરીએ છીએ, શાસ્ત્રો વાંચીએ છીએ; છતાં પણ પેલા શેઠની માફક બણેલા થઈને સીંત ભૂલવા જેવું કામ કરીએ છીએ. માટે ભાઈઓ અને બહેનો ! છત્તી આંખે અંધ ન થતાં દેખતાંજ રહો અને જે માર્ગ જવાનું છે તેજ માર્ગ અહણ કરો, તેજ માર્ગ અહણ કરો.

ભજન

વિવેકવાણાં વચનો ન પાળે, માતપિતાનાં મનને ઉકાળે;
વિધે બધાને વળી વાઙ્મયશલે, ભવે બણેલા પણ ભીંત ભૂલે.
નારીસમીપે નટ નાચ જેવા, સેવા કરે આદરદીન એવા;
ફેટે ફસાઈ ફટકેલ ફૂલે, ભવે બણેલા પણ ભીંત ભૂલે.
નવું નવું નિત્ય જનાય સાદું, જનું જુએ તે સમજે નહાડું;
હાથપણું માત્ર ગણે દુકલે, ભવે બણેલા પણ ભીંત ભૂલે.
કામાદિનો અંતરમાંથી કાઢ, અનીતિનો તો ન મળે હચાટ;

આયુષ્ય ઓછું કરતા અમૂલે, ભવે ભણેલા પણ ભીંત ભૂલે.
સ્વધર્મ માંડેવલ કેશ રાખે, ગંધાય સાથુ બહુ અંગ આખે;
ચઢે દયા-દાનવિચાર ચૂલે, ભવે ભણેલા પણ ભીંત ભૂલે.
સન્માર્ગ શું તે સમજે ન શોધી, વિવેકના મૂલ્યથી વિરોધી;
દુરાગ્રહે કેશવ દેહ ડૂલે, ભવે ભણેલા પણ ભીંત ભૂલે.

રત્ન ૧૦૪ મું-લકતની ખરી છાપ મેળવો,
ખાલી ઢાંગનું કામ નથી.

અછીમારનું ગામ, માછલાં મારવાનું ધામ,
જે મુંબઈ તે મુંબઈ ક્યાં અને આજની મોહ-
મયી મુંબઈ ક્યાં! તે વખતે માત્ર ચાળીસ
પચાસ મઅછીમારનાં ઝુંપડાં અને ખાલી
બધે દરિયોજ દરિયો. અસલનું મુંબઈ અને
હાલનું મુંબઈ બન્ને જણે જોયું છે તેઓ તો એમજ કહે છે કે
તેમાં તો મોટો આસમાન જમીનનો ફરક છે. પાંડવોને જમ એક
નાનો જમીનનો ટુકડો કાઢી ખાંડવપ્રસ્થ આપ્યું હતું પણ તેઓએ
તેને જમ ઇંદ્રપ્રસ્થ બનાવ્યું, તેમ અંગ્રેજોએ આજે મુંબઈને ઇંદ્ર-
પ્રસ્થ બનાવી દીધું. એક કોર પાલવા બંદર કે જ્યાં જૂઠાં જૂઠાં
બંદરોએથી આવેલાં મોટાં મોટાં ખારકસો પોતપોતાના દેશની
વિધવિધ રંગની ધ્વજાઓ ઉડાડી રવા છે, ત્યાં બીજી બાજુએ
સાંજના બજાં ઘોડાની ફેરીન રખરખારની ગાડીઓ સુશોભિત
સાડીઓથી સજ્જ થયેલી સુંદરીઓને લઈને એક બાજુ હારની
હારમાં ઉભી છે. મોટરો, બાઈકસીક્લો, મિકેટોરીઓ વગેરે પણ
ત્યાં માતી નથી અને ત્યાં અનેક જણાઓ ચાલીને પણ હવા ખાવા
આવે છે. બોરીબંદર અને ડાકાખા વગેરે સ્ટેશન ઉતારોઆની
ધમાકા દર મિનિટે ચાલુજ છે, દરેકદરેક યાત્રીનાં યેસવાને પણ
લોહોને વારો મળતો નથી. સરમીલાસ નારગીટ, ઘડઘડ માર-
ગીટ, મારવાડી બજાર વગેરે સ્થળોએ પણ લોહો ધીંધીની પેડે
ઉભરાઈ જાય છે. માધવબાગ, નરનારાયણનું મંદિર, વીડાબાનું

મંદિર, લાલખાવાનું મંદિર, મહાલક્ષ્મીનું મંદિર અને હવેલી-
ઓ એ વગેરે સ્થળોએ પણ ભાવિક ભક્તોની ભીડ જરાએ કમી
છે નહિ. ધારાપુરીની શુક્ર અને કેનેરેની શુક્ર પણ ખાસ જોવા
લાયક છે. વળી ત્રિકોટીઆ બાગ કે જ્યાં ચિત્રચિત્ર પ્રાણીઓનું
સંગ્રહસ્થાન છે તે પણ જોવા જેવું છે. તે જોવાને અમે ખાસ ગયા
હતા. ત્યાં દરેક જાણને એક ફરે તેવા પાંજરામાં થઈને જવું પડે
છે એનું કારણ એ છે કે, ત્યાં કેટલા માણસો તે સંગ્રહસ્થાન જોવા
આવ્યા તેની નોંધ રહે. અંદર પેસતાંજ મોટા વાધ, સિંહ, દીપડા,
સિંહ, મુવર વગેરે ફર જંગલી પ્રાણીઓ જાણે જીવતાંજ ઉભા
હોય તેમ લાગતું હતું. તેઓનાં શરીર આગેહુબ જીવતાં પ્રાણી-
ઓનાં જેવાંજ તાજાં હતાં. આગળ ચાલતાં ફરણ, સાબર, સસલાં,
ચિયાળ વગેરે પ્રાણીઓનો સંગ્રહ હતો. તે પછી જૂદી જૂદી
જાતની માછલીઓ કાચના કબાટમાં મૂકેલી હતી અને તે સાથે
પકષી મોટા મગરમચ્છો અને સમુદ્રની મોટી માછલીઓ પણ
હતી. તે પછી અમે દાદર ઉપર ગયા તો ત્યાં વિધવિધ જાતનાં
રંગબેરંગી પક્ષીઓ જાણે જીવતાંજ હોય અને આ ઘડીએ ઉડી
જાયે એમ દેખાતાં હતાં. વળી બીજી જાણતું અનાજનાં જૂદા
જૂદા ઢગલા, પથ્થર, હીરા, માણેક, મોતી વગેરેના નમુનાઓ,
જૂદા જૂદા દેશની પાથડીઓ તથા લૂગડાં વગેરે હતાં. આ જોઈ
જોઈને અમે તો થાકી ગયા અને વખત થઈ જવા આવ્યો હતો
તેથી ઝટપટ જોવાનું છોડીને અમે બધા નીચે બાગમાં આવીને
બેઠા, પણ બાગમાંજ જોવાનું છે એમ ખબર થતાં અમે ઉઠ્યાં
અને બાગમાં ફરવા લાગ્યાં તો ત્યાં પણ વાધ, ચિત્તો, સિંહ, દીપડો
વગેરે જીવતાં પ્રાણીઓ પાંજરામાં ગર્જના કરી રહ્યાં હતાં અને
રંગબેરંગી પક્ષીઓ પણ એક મોટા જખરા પાંજરામાં કીલકીલ
કરી રહ્યાં હતાં. પછી જોઈને જ્યારે અમે નિરાંતે બેઠા ત્યારે મારા
મનમાં વિચાર આવ્યો કે, અહોહો! અંદર આપણે જે જોયાં અને
બહાર બાગમાં આપણે જે જોયાં તેમાં ફરક શું! બન્ને દેખાવ-
માત્રનાં તો સરખાં હતાં, પણ એક ચેતન્યવાળાં હોવાનાં ચાલતાં
હતાં ત્યારે બીજાં માત્ર ખાલી ખોખાંજ હતાં. આવીજ રીતે

ભાઈઓ અને બહેનો ! આ સંસાર રૂપી સંગ્રહસ્થાનમાં ઘણા લક્તો, સંતસાધુઓ અને બાવાઓ છે, પણ તેમાંનાં ઘણાં ખરાં તો સંગ્રહસ્થાનની અંદર રહેલાં પેલાં જનાવરોના જવાં માત્ર ખાલી દેખાવનાં જ છે. એટલે કે તેઓ ડોકમાં માળા ધાલે છે, કપાળમાં મોટાં ગાજરિયાં તાણે છે, માથે જટા વધારે છે, હાથમાં બેરખાં ટાંગે છે, શરીરે ભગવાં ધારણ કરે છે, કેટલાક ત્રિપુટ્ત્ર અને તુલ્કાંઓ લે છે; પણ તેઓનાં આચરણ જોયાં હોય, તેઓનાં કર્મો તરફ નજર કરી હોય, તેઓની રીતભાત જોઈ હોય તો તો આપણને એમજ થાય કે પ્રભુ એવા ઢોંગીઓથી તો અમને બચાવો. પ્રભુ દયા કર, દયા કર. દેશને દરીદ્ર બનાવનાર એવા દેશદ્રોહીઓથી અમને દૂર રાખજો. સંગ્રહસ્થાનની બહાર જમ થોડાં જીવતાં જગતાં પણ પંખીઓ છે, તેમ આ જગતમાં ખરા લક્તો પણ બહુજ થોડા છે. તેઓ સંસારમાં હોય કે જંગલમાં હોય, તેઓ રાજા હોય કે રંક હોય, તેઓ બ્રાહ્મણ હોય કે ઢેડ પણ હોય તોપણ તેઓ છુપા રહી શકતાજ નથી. તેઓ હમેશાં જગતનું કલ્યાણ કરવાવાળાજ હોય છે, તેઓ તો પરમાર્થ માટેજ પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરે છે અને સંસારના સર્વ જીવોનું શ્રેયજ કરે છે. દુનિયામાં ઢોંગી લક્તો ઘણા હોય છે અને સાચા લક્તો તો બહુજ થોડા હોય છે. માટે આપણે પણ હવે ઢોંગી લક્ત મટીને ખરા લક્ત થવું જોઈએ. દીલાં, ટપકાં, માળા વગેરે નકામાં નથી, પણ કેવળ એજ સાચાં છે અને એજ લક્તની છાપ આપવાવાળાં છે એમ માનવું એ ભૂલભરેલું છે. લક્તની ખરી છાપ તો ત્યારે મળે છે કે જ્યારે મનુષ્ય, જીતને અને હારને, સુખને અને દુઃખને, માનને અને અપમાનને સમાન ગણે; દુનિયાનાં પ્રાણીમાત્રપર દયા રાખે, દુઃખને બદલે બીજને સુખ આપે, પ્રભુને પજવાર પણ વિસારે નહિ, પરમાર્થની ધ્વજા ચારે દિશામાં ફરકાવે અને આત્મવત્ સર્વ ભૂતેષુ એ પ્રમાણે વર્તે તોજ તેને લક્તની છાપ મળે છે. એ છાપ કાંઈ લાંચ આપીને કે કાંઈની લાગવગ ચલાવીને મળતી નથી, એ તો માથા સાટે છે; માટે એવી છાપ મેળવવા પ્રયત્ન કરો, પ્રયત્ન કરો.

૫૬

વૈશ્ણવ નથી થયો રે, શીઠ ગુમાનમાં તું ધૂમે. (૮૩)
 હરિજન બેઠને હેઠું ન હરખે, દ્રવે ન હરિગુણગાતાં (૨)
 કામધામ ચટકી નથી ફટકી (૨) કોષે લોચન રાતાં. વૈ
 તુજ સંગે ડોઢ વૈશ્ણવ થાયે, તો તું વૈશ્ણવ સાચો. (૨)
 તારા સંગનો રંગ ન લાગે (૨) ત્યાં સગી તું કાચો. વૈ
 પરદુઃખ દેખી હૃદય ને દાઝે, પરનિંદાથી નથી ડરતો (૨)
 વહાલ નથી વિહ્વલસું સાચું (૨) હડે તું હું હું કરતો. વૈ
 પદોપકારે પ્રીત ન તુજને, સ્વારથ છૂટ્યો છે નહીં (૨)
 કહેણી તેવી રહેણી ન મળે (૨) ક્યાં લખ્યું એમ કહેની. વૈ
 મન તથો ગુરુ મન કરીય તો, સાચી વસ્તુ જડશે (૨)
 દયા દુઃખ કે સુખ માન પણ, સાચું કહેવું પડશે. વૈ

રત્ન ૧૦૫ મું—ભગવાન ઉપર ભરોસો રાખવાથી
 આપણું શ્રેયજ થાય છે.

હતી અને પડતી, અસ્ત અને ઉદય, ભરતી અને
 ઓઠ, તડેડા અને છાંયો એ કમ અનુસાર થયાજ
 કરે છે. આપણી પવિત્ર ભૂમિ—આપણી જનની ઉપર
 એક વાર પવિત્ર રાજપુત્રોતું ચક્રવર્તિ રાખ્યું હતું.
 એક વખતે શ્રી રામચંદ્ર, હરિશ્ચંદ્ર, માંધાતા અને
 પાંડવો પોતાની આણુ આખા જગત ઉપર વર્તાવતા

હતા. ગાંધીવને ધરવાવાળો મહાબાહુ અર્જુન કુરુક્ષેત્રના યુદ્ધ વખતે
 દુશ્મનોને ત્રાહ ત્રાહિ પોકરાવતો હતો એજ અર્જુન પોતાના
 ગાંધીવને લઈને શ્રીકૃષ્ણના દુહાંબની સ્ત્રીઓની રક્ષા ન કરી શક્યો,
 એ પણ કાળની—સમયની બલીદારી નહિ તો બીજું શું! એ
 પરથીજ એક દિવસે કહ્યું છે કે—

સમે સમે બલવાન હે, નહીં મનુષ્ય બલવાન;
 અર્જુન કાળા લૂંટિયા, એ હી મનુષ્ય એ હી બાજુ

હિંદુસ્થાન ઉપર ઘણા મુસલમાન રાજાઓ થઈ ગયા, પણ તેમાં અકબર જેવો બાદશાહ એક થયો નથી. તે હિંદુ અને મુસલમાનને સમાન માનતો; વિદ્વાનોની કદર કરતો, પંડિતોને આશ્રય આપતો અને સજ્જનોનો સારી રીતે આદરસત્કાર કરતો. હજી પણ લોકો કહે છે કે અદલા કે અકબર. એટલે અકબર એવો મહાન હતો કે તેને મુસલમાનો અદલા એટલે કે ઈશ્વરજ લેખતા. એક વખત અકબર બાદશાહ લખનૌની પાસે આવેલા સીતાપુર શહેરની તપાસ કરવા આવ્યો હતો. ત્યાં અગાઉથી તેને માટે તંબુઓ નંખાઈ ગયા હતા. બાદશાહી તંબુ લગભગ ૩૬૦૦ ચોરસ ફુટ હતો. નીચે જમીનપર ઉતના ગાલીયા પથરાઈ ગયા હતા. તંબુઓનાં પડખાં તદ્દન જરીનાં હતાં, ઉપરો લાગ તદ્દન કીનખાખનો હતો, બારણે બારણે સાચાં મોતીનાં તોરણો લટકી રહ્યાં હતાં, ગાલીયા ઉપર મખમલની તળાઈઓ તથા તે ઉપર ઢાકના ઝીણા મલમલના ઓછાડ હતા. વળી સલાસદોને અદેલવાને રેશમના કવરવાળા તકીઆઓ નંખાઈ ગયા હતા. બાદશાહ માટે ઉત્તમ કારીગીરીનું હીરા, માણેક અને મોતીથી મહેલું સોનાનું એક સિંહાસન તૈયાર હતું. વળી સરસ ચીતારા-ઓથી ચીતરાયેલ પડદાઓ પણ ત્યાં નાખી દીધા હતા. હુંકામાં ત્યાં એક રાજમહેલ ખડો કરવામાં આવ્યો હતો. આ તંબુ ઉપરાંત, બાદશાહનો ખાસ તંબુ, બેગમોના ખાસ તંબુ અને કારબારી વગેરેના ખાસ તંબુ ઘણા હતા. બાદશાહ અકબર એક દિવસે સવારે વહેલો ઉઠી ઘોડા ઉપર સવાર થઈ બહાર ફરવા ગયો હતો. ફરીને પાછા આવતાં પોતાના તંબુ ઉપર જે દ્વજ ફરકી રહી હતી તેના ઉપર બાદશાહની નજર પડી અને બરાબર ઝીલી નજરે એતાં તે દ્વજના ડાંડા ઉપર એક પક્ષીનો માળો જોયો. તંબુ પાસે આવતાં પોતાના હજુરીને બોલાવી, આ માળાનું તપાસ કરવા કહ્યું. તેણે તપાસ કરીને બાદશાહને કહ્યું કે “નાદેન આ માળો એક સગવળો ચકલીએ ખાંધેલો છે અને ત્યારે તે કાળ કાળ મુકના આદતી હોય તેમ લાગે છે.” બાદશાહે હુકમ કર્યો કે બાદશાહના તંબુને અહીંયાં આવ્યાને વજીર દિવસ થયો અને હવે તેને આ તંબુ કાલ

તું નક્કી કર્યું છે, પણ તું ખાસ તંબુખાનાના ઉપરી પાસે
ને મારા નામથી તેને હુકમ કર કે, જ્યાંતુથી ચકત્રી ઇંડાં મૂક
તેનાં બચ્ચાં ઉડતાં રીએ ત્યાંસુધી આ તંબુને અડીથી ઉપા-
જ નહિ. આ હુકમનો બસબસ અમલ થયો અને ધીરે ધીરે
શાહની આ વાત જગજગદેર થઈ. હોહો તેની દયાનાં વખાણ
લાગ્યા કે ધન્ય, અકબર બાદશાહને કે જણે ચરણાગતને
હું આપ્યું.

ભાઈઓ અને બહેનો ! અકબર બાદશાહ જેવા મુસલમાન
જામે પણ ચરણાગતનું રક્ષણ કર્યું. તો તેના જેવા અનેક
દશાહ અને રાજાઓને ઉત્પન્ન કરનાર, મહારાજાનો પણ
કારાજ એવો પ્રભુ ચરણાગતનું રક્ષણ કેમ નહિ કરે ! એ દયાળુ
રાણુ પ્રભુએ તો એવાં કંઈક પશુપંખી તથા મનુષ્યોનો ઉદ્ધાર
ગોં છે. એક કવિ કહે છે કે:-

હાય કરશે મોરારી રે, વહારે ચઢશે ગોવર્ધનધારી;
હલ્યા હગારી મીરાંબાઈ તારી, બેની ચિંતા કરીશ નહિ મારી-
જાંજરી બચ્ચાંને બળતાં હગારી, મોક્ષ દીધો ગજેન્દ્રને તારી;
પેદીનાં ચીર પૂર્યાં, યાશે તે સહાયકારી-

આવી રીતે પ્રભુ તો અનાયના નાય છે, નોધારાંના આધાર
કે, દુપાના ભંડાર છે; પણ આપણને તેના ઉપર શ્રદ્ધા કે વિશ્વાસ
થી. બીજા સાધારણ મનુષ્ય કે પશુપંખી ઉપર જટલો
વિશ્વાસ રાખીએ છીએ તેટલો પણ વિશ્વાસ આપણે કાઠી બ્રહ્માંડ-
ના નાય ઉપર નથી રાખતા. આ મું આપણે માટે ઓછું ચરમાવ-
નાઈ કે હીણું લગાડવાવાળું નથી ! પરગામના વેપારીઓ ઉપર
વિશ્વાસ, વહાણના ખલાસી ઉપર વિશ્વાસ, હુંડી કે ચેકનાં નાણાં
ઉપર વિશ્વાસ, રેલ્વેના ટાઇમ ઉપર વિશ્વાસ, નોકર ઉપર વિશ્વાસ,
મોડા ઉપર વિશ્વાસ, ગાય અને બેંસ ઉપર પણ દૂધનો વિશ્વાસ, ઝાડ
ઉપરથી પણ ફળ મળશે એ વિશ્વાસ; નાટકની, રેલ્વેની, સ્ટીમરની,
સીનેમેટોગ્રાફની, સરકસની, કવરની અને પોસ્ટ કાર્ડની ટિકિટોના
ઉપર પણ વિશ્વાસ. આ બધી બાબતો ઉપર આપણને પૂરો
વિશ્વાસ; પણ પ્રજાના નામ ઉપર, પ્રજાના કામ ઉપર, પ્રજાના

ધામ ઉપર, પ્રભુની દયા ઉપર, પ્રભુની કૃપા ઉપર અણુવિશ્વાસ
 મનમાં અધીરાઈ કે, કદાચ પ્રભુ જેવું કંઈ હશે કે નહિ હોય
 અને હોય તોપણ તે આપણા ઉપર દયા કરશે કે નહિ ! આ
 અણુવિશ્વાસ હોય ત્યારે પ્રભુ આપણા ઉપર કેમ પ્રસન્ન થાય
 અથવા આપણી વહારે કેમ ધાય ! માટે સંતજનો અને હા
 જનો ! મનનું કાચાપણું મૂકીને પ્રભુમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખી
 એનું શરણુ લ્યો, જયી તે આપણા માથા ઉપર હાથ મૂકે અને
 આપણને એનાં ગણે અને કરી લે.

(અમર કૃષ્ણ આવ્યું આ, એ રાગ.)

ભરોંસો હે ભાઈઓ ભગવાન પર રાખો રે,	
વિશુ વિશ્વાસે છાંદગી ન ખોઈ નાખો રે.	ભરોંસો૦
ભરોંસો અનિત્ય મનુષ્યોનો સૌ લાવે રે,	
અવિનાશીને ભરોંસે રહેતાં મોત આવે રે.	ભરોંસો૦
ભરોંસે રહ્યા જે ભક્તો તેને તારી લીધા રે,	
ભરોંસો તજનારાએ પસ્તાવા કીધા રે.	ભરોંસો૦
છેહ કોઈ ભક્તને પ્રભુએ નથી આપ્યો રે,	
ભરોંસાવાળાને પોતા સમ કરી થાપ્યો રે.	ભરોંસો૦
અહીંના જનોથી ઈશ મહા છે સમર્થ રે,	
ધરી લ્યો ભરોંસા તેનો નહિ જાય વ્યર્થ રે.	ભરોંસો૦

॥ ॐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

॥ सर्वे जनाः सुखिनो भवन्तु ॥

ઉત્તમ ચરિત્રોના ફાયદા

(અનુભવીઓના ઉદ્ગાર)

“શુભચરિત્ર એ એક પ્રકારનું દર્પણ છે. જેમ અરીસામાં મનુષ્ય પોતાની મુખાકૃતિમાં ખાપણુ જુએ છે, ત્યારે તે ખાંપણુને કાઢી નાખેવા અને કાંતિમાં વધારો કરવા પ્રયત્ન કરે છે, તેમ ચરિત્રરૂપી આરસી-વડે પોતાના સ્વભાવમાં યજ્ઞગેહમાં બૂપણુદૂપણુ-ગુહાદાય વગેરે તેના જોવામાં આવે છે; અને તેમ યનાં દૂપણુનો હાથ અને બૂપણુમાં વૃદ્ધિ કરવાને તે જામત થાય છે. વળી જે કામ ઉપદેશ અથવા બોધ કરવાથી નથી બનતું, તે કામ શુભચરિત્ર સંદેહાહથી પાર પાડી શકે છે. અતિશ્રમ લઈ ત્રિઘા ભણો, દેશાટન કરો, સ્વંદેશદિનેશ્ચુ થાઓ, પ્રેમશૈલ્ય દાખવો, એવા એવા ઉપદેશોથી જેવી અને જેટલી અસર થાય છે, તેના કરતાં એવા ગુણોથી અંકિત થયેલાં અસામાન્ય માનવીઓનાં ચરિત્ર વાંચવા સમજવાથી ધણીજ વધારે અસર થાય છે. અર્થાત્ અંતઃકરણમાં તેની આખાઈ અને હાંડી છાપ પડે છે, અને પછી તે દિવ્ય માનવી બનવાને ઉત્તેજિત થઈ આગળ વધે છે.”

“ચરિત્રોના વાચનથી આપણું ચૈતન્ય સતેજ થાય છે, આપણી આશામાં શુભ આવે છે; આપણામાં નવું કૌશલ, દિમ્બત અંગ જાદા આવે છે; આપણે આપણા ઉપર તેમજ બીજાઓ ઉપર શ્રદ્ધા રાખીએ છીએ; આપણામાં મદદવાકાંક્ષા જાગે છે; આપણે રૂઝા કાર્યોમાં જોડાઈએ છીએ અને મોટાએ નાં ક મોમાં તેમની સાથે જોડાઈ જાગી-દાર થવાને ઉત્તેજાઈએ છીએ. આ પ્રમાણે ઉત્તમ શુભચરિત્રોના સદ-વાસમાં રહેવું, શ્રવણ અને તેમના દ ખજાદદ્યાત જોઈને રૂઝિમાન થવું, એ તે તે ઉત્તમ આત્માઓના સમાગમમાં આવળા બરખાનર અને ઉત્તમ મંડળના સદવાસમાં રહેવા બરાબર છે.”

“ઉત્તમ ચરિત્રો તેના વચકને બતાવી આપે છે કે, એક સામાન્ય મનુષ્ય પણ પોતાનું શુભ જોઈથી દદવુંથી ઉત્તમ બનાવી શકે તથા જેવા ઉચ્ચ કાર્ય કરી શકે અને જાનમાં જોઈથી બની શકે તે સારી અસરો ફેલાવી શકે.”

“મદાત બીપ્રકરોના શુભચરિત્રોનું ચિંતન કરાય છે, ત્યારે આ વાત બરાબર સમજી શકાય છે કે મદદનાં કરવાએ સર્વ કે. સમારે ઉપાડો છે.”

આવું છે તેથીજ આ સરદા તરફથી ઉત્તમ ચરિત્રો નીકળે છે, જેની વિગત અન્યથા અ. ચે. છે.

આ સંસ્થાના ઉત્તમ ગ્રંથો

ધાર્મિક ગ્રંથો

શ્રીમહાભારત-સંપૂર્ણ ભાષાંતર ૭ ભાગમાં ...	૩૬)
શ્રી વાલ્મીકિ રામાયણ-૩૨ ચિત્રોસાથે ...	૬)
શ્રીતુલસીકૃત રામાયણ-૪૦ ચિત્રોસાથે ...	૬)
શ્રીગિરધરકૃત શુદ્ધ રામાયણ	૨)
શ્રીયોગવાસિષ્ઠ મહારામાયણ-બે ભાગમાં....	૧૦)
મહાભારતનું શાંતિપર્વ-નવી આવૃત્તિ	૫)
મહાભારતનાં આદિ-સભાપર્વ(ઝૂની પ્રતો)	૨)
શ્રીમદ્ભગવતી ભાગવત-ઉત્તમ ભાષાંતર	૪૥
શ્રીમદ્ભાગવત-નવી આવૃત્તિ ૩), બે ભાગમાં	૩૥
શ્રીજ્ઞાનેશ્વરી ભગવદ્ગીતા-નવી આવૃત્તિ	૨)
શ્રીદાસબોધ-સમર્થ રામદાસરચિત....	૨૥
શ્રીરામકૃષ્ણ કથામૃત-બંને ભાગ ભેગા ...	૨૥
મહાભારત અને રામાયણવિષે વિચારો(સાદુ)	૦૥
શ્રીમહાભારતવિષે-જાણવાનેગ વિચારો ...	૧૥
ધર્મતત્ત્વ-બંકિમચરિત્ર સાથે ૦૥૥, યોગતત્ત્વ....	૧૥
સ્વામી રામતીર્થ-ચારે અંથ ભાગ ૧ થી ૧૩	૮૥
„ „ અંથ ૧ લો ભાગ ૧ થી ૫	૨)
„ „ અંથ ૨ જો-ભાગ ૬ થી ૮	૨)
„ „ અંથ ૩જો-ભાગ ૧૦-૧૧	૨)
„ „ અંથ ૪થો-ભાગ ૧૨-૧૩	૨)
સ્વામી વિવેકાનંદ-સર્વ ભાગોનું મૂલ્ય ...	૧૧)
„ „ અંથ ૧ લો ભાગ ૧-૨-૩	૨)
„ „ અંથ ૨ જો-ભાગ ૪-૫	૨)
„ „ ભાગ ૬-૭ (સાદુ પૂઠું)	૧)
„ „ ભાગ ૮ મો ...	૨)
„ „ ભાગ ૯ મો-સંપૂર્ણ ચરિત્ર	૨૥
„ „ ભાગ ૧૦ મો-રાજયોગ (સાદુ)	૧)
„ „ ભાગ ૧૧ મો-જ્ઞાનયોગ છપાય છે.	

ભગવદ્ગીતા-ગુજરાતી સરસાર્થસહિત ૦)૨, ૦)૩, ૦	
ભગવદ્ગીતા-ગુ ૦ સરસાર્થ સાથે મોટા અક્ષરમાં ૦, ૦૨	
ભગવદ્ગીતા-શ્રીધરી ટીકાનુસાર અર્થસહિત ... ૦૧	
ભગવદ્ગીતા-મૂલમાન-મધ્યમને મોટા અક્ષરની ૦, ૦૧	
પંચરત્ન ગીતા-ગુ ૦ સરસાર્થ-મોટા અક્ષરમાં ૦૧૨, ૦૧૧	
પંચરત્ન ગીતા-ગુ ૦ સરસાર્થ-નાના અક્ષરમાં ૦૧	
પંચરત્ન ગીતા-મૂલમાન-નાના અક્ષરની ૦, ૦૧૨, ૦૧૧	
પ્રભુમય જીવન-સંશોધિત નવી આવૃત્તિ ૦૧	
અખાની વાણી-મનહર પદ સાથે ૧૧	
પ્રીતમદાસની વાણી-સચરિત્ર મોટા સંપ્રદ ૧૧	
છોટમની વાણી-અંચ ૧ લો-૧), બીજો ૧૧, ત્રીજો ૧)	
શ્રીભજનસાગર-સાદું પૂઠું ૦૧૨, પાકું પૂઠું ૦૧૧	
શ્રીમુખોધં રતનાકર-આ પ્રુસ્તક પોતે ... ૧)	
સ્વર્ગનું વિમાન-અ. સુ. પદિયારકૃત ... ૧૧૨	
સ્વર્ગની કુંચી " " ૧૧૨	
સ્વર્ગનો ખજાનો " " ... ૧૧૨	
સ્વર્ગનો પ્રકાશ " " ૧૧૨	

ઉત્સાહ અને ચૈતનાપ્રેરક પુસ્તકો

આર્યોના સંસ્કાર અથવા હિંદની વિદ્યાકળા ૦૧	
શુભસંપ્રદ-ભાગ ૧ લો ૦, ભાગ બીજો ૨૧	
શુભસંપ્રદ-ભાગ ૩ નો ૧૧, ભાગ ૪ થો ... ૧૧	
શુભસંપ્રદ-ભાગ ૫ મો ૧૧, ભાગ ૬ હું છપાય છે.	
આગળધસો-૧૧, સુખ, સામર્થ્ય અને સમૃદ્ધિ ૧૧	
આદર્શ દૃષ્ટાંતમાળા-ભાગ ૧ લો ... ૧)૨	
" " ભાગ ૨ નો ... ૧૧	
અંકિત નિબંધમાળા-ધર્મતત્ત્વ સાથે ... ૧૧૧	
ભાગ્યના સૃષ્ટિઓ-(અદુ પૃદુ) ... ૧૧	

ઇતિહાસ અને વૈદકસંબંધી પુસ્તકો

રાજસ્થાનનો ઇતિહાસ-મે મોટા અક્ષરમાં ૧૦)	
આર્યભિપદ અથવા હિંદનો વૈવરાજ ... ૪)	
આરોગ્યવિધે સામાન્ય જ્ઞાન-ગાંધીજીકૃત... ૦૧	

બોધદાયક ઉત્તમ જીવનચરિત્રો

સ્વા૦ ભાસ્કરાનંદ અને ગો૦ વિજયકૃષ્ણનાં ચરિત્ર	
મુસ્લીમ મહાત્માઓ ૧૥૥ ભારતનાવીરપુરુષો	
શ્રી ભક્તચરિત્ર અથવા ભક્તિરસામૃત...	
શ્રી શિવાજી છત્રપતિ	૨
વીર દુર્ગાદાસ-અથવા મારુ સરદારો...	૦૥૥
ભારતનાં સ્ત્રીરત્નો-ત્રણ ગ્રંથોમાં નવી આવૃત્તિ	૬)
વિદેશી સાધ્વીઓ-છપાય છે. સત્વર બહાર પડશે.	
મહાન સમ્રાટ્ અકબર	૧૧
દાનવીર કાર્નેગી ૧૥૥ કાઉન્ટ ટોલ્સ્ટોય	૨૥
મહાન નેપોલિયન બોનાપાર્ટ	૩)
રામતીર્થ તથા વિવેકાનંદનાં ચરિત્ર ઉપર આવી ગયાં છે.	

બોધપ્રદ ટુંકી વાર્તાઓ

ટુંકી વાર્તાઓ-ભાગ ૧ થી ૪ ભેગા	૨)
ટુંકી વાર્તાઓ-ભાગ ૫ મો-૨૮ વાતો ...	૦૥૥
ટુંકી વાર્તાઓ-ભાગ ૬ ફો-૨૭ વાતો ...	૧)
ટુંકી વાર્તાઓ-ભાગ ૭ મો-અનેક વાતો. ...	૧૥
દયાળુ માતા અને સદ્ગુણી પુત્રી....	૦૧

વાલકો માટે ધર્મ ઉપયોગી પુસ્તકો

સદ્ગુણી બાળકો-૬૯ ટુંકાં બાળચરિત્ર ...	૦૧
બાળસદ્બોધ-વાર્તાઓરૂપે ધાર્મિક શિક્ષણ	૦૧
બાળકોની વાતો-૨૬૬ વાતચિતરૂપે ૨૧ પાક ૦)૩	
દુઃખમાં વિદ્યાભ્યાસ-સચોટ સાચાં દૃષ્ટાંતો	૦૧
સુબોધક નીતિકથા-શ્રી. ખીરખતની લખેલી	૦૧૨

ચિત્રો અને ચિત્રાવલીઓ

શ્રીમહાભારત ચિત્રાવલી-૨૬ ચિત્રો, પાકાં પૃષ્ઠાં ૧)	
શ્રીરામાયણ ચિત્રાવલી-૩૬ " " " ૧)	
શ્રીકૃષ્ણમુરારીનું ત્રિગંધી મોહન ચિત્ર ...	૦૧-
શ્રીદ્રોણપદી-વસ્ત્રાહરણ " " ...	૦૧-
સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય {અનંતવાદ,	મુબઈ-૨

